

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

mgr Kamil Bubilek

CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE SPREADY STÓP PROCENTOWYCH
MIĘDZY KREDYTAMI A DEPOZYTAMI W POLSCE NA TLE
WIELKIEJ BRYTANII I STANÓW ZJEDNOCZONYCH

Praca doktorska

dziedzina: nauki społeczne

dyscyplina: ekonomia i finanse

Praca wykonana pod kierunkiem

prof. dr Andrzeja Sopoćko

Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski

Katedra Systemów Finansowych Gospodarki

Zakład Ubezpieczeń i Rynków Kapitałowych

Warszawa, 2022

Oświadczenie kierującego pracą

Oświadczam, że niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i stwierdzam, że spełnia ona warunki do przedstawienia jej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora.

Data

Podpis kierującego pracą

Oświadczenie autora pracy

Świadom odpowiedzialności prawnej oświadczam, że niniejsza praca doktorska została napisana przez mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami. Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem stopnia naukowego. Oświadczam ponadto, że niniejsza wersja pracy jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną.

Data

Podpis autora pracy

Zgoda autora pracy

Wyrażam zgodę na udostępnianie mojej rozprawy doktorskiej dla celów naukowo-badawczych.

Data

Podpis autora pracy

Streszczenie

W badaniu nad czynnikami wpływającymi na spready między kredytami a depozytami wykorzystano zarówno dane roczne jak i miesięczne. Czynniki występujące w statystykach rocznych wykorzystane w badaniu to: tempo wzrostu PKB, współczynnik adekwatności kapitałowej, udział kredytów nieregularnych, relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw oraz koszty banków i obciążenia fiskalne banków, natomiast w przypadku czynników występujących w statystykach miesięcznych można wymienić takie jak: inflacja, bezrobocie, sprzedaż detaliczna, długoterminowe stopy procentowe oraz agregaty pieniężne M3. Ma to na celu określenie, które z wymienionych czynników oddziałują i w jakim stopniu na spready stóp procentowych kredytów i depozytów.

Badania empiryczne poprzedziła analiza literatury przedmiotu w zakresie zagadnienia dotyczącego spreadu między kredytem a depozytem oraz wykorzystania metod statystycznych do estymacji oddziaływania poszczególnych czynników przyjętych w rozprawie doktorskiej na spready stóp procentowych między kredytami a depozytami. Oprócz artykułów naukowych i literatury branżowej, wykorzystano opracowania międzynarodowych instytucji finansowych, w tym raportów banków centralnych: FEDU, Narodowego Banku Polskiego, Banku Anglii, Banku Światowego. Ponadto instytucji takich jak: FDIC, IMF, KNF, OCC, BFG i innych. Większość wykorzystanych źródeł literatury przedmiotu to źródła zagraniczne opublikowane w języku angielskim. Wynika to z faktu, że poruszony temat badawczy, został szerzej omówiony przez zagranicznych autorów.

W celu przeanalizowania relacji pomiędzy spreadem między kredytem a depozytem, a wybranymi wskaźnikami na poziomie rocznym wykonano jednozmiennowe analizy regresji liniowej metodą najmniejszych kwadratów za pomocą funkcji `lm()`. W celu przeanalizowania relacji pomiędzy spreadem między kredytem a depozytem, a wybranymi wskaźnikami na poziomie miesięcznym wykonano jednozmiennowe hierarchiczne analizy regresji, ograniczoną metodą największej wiarygodności za pomocą funkcji `lmer()` z biblioteki `lme4` [2].

Słowa kluczowe

Spread, stopy procentowe, kredyty, depozyty, banki centralne.

The title of the thesis in English

Factors affecting the interest rates spreads between loans and deposits in Poland
compared to the United Kingdom and the United States

Summary

In the study of the factors influencing the spreads between loans and deposits, both annual and monthly data were used. Factors appearing in the annual statistics used in the study are: GDP growth rate, capital adequacy ratio, share of non-performing loans, ratio of assets of the 5 largest banks to total banks' assets, share of own funds in corporate liabilities, ratio of corporate loans to corporate assets and costs banks and fiscal burden on banks, while in the case of factors appearing in monthly statistics, one can mention such as: inflation, unemployment, retail sales, long-term interest rates and M3 monetary aggregates. The purpose of this is to identify which of these factors are influencing and to what extent the spreads of interest rates on loans and deposits.

Empirical research was preceded by an analysis of the literature on the subject in the field of the issue of the spread between credit and deposit and the use of statistical methods to estimate the impact of individual factors adopted in the doctoral dissertation on the spreads of interest rates between loans and deposits. In addition to scientific articles and industry literature, studies of international financial institutions were used, including reports from central banks such as the FED, the National Bank of Poland, the Bank of England, and the World Bank. In addition, institutions such as FDIC, IMF, KNF, OCC, BFG and others. Most of the literature sources used on the subject are foreign sources published in English. This is due to the fact that the discussed research topic has been more widely discussed by foreign authors.

In order to analyze the relationship between the spread between the loan and the deposit and the selected ratios at the annual level, univariate linear regression analyzes were performed using the least squares method using the `lm()` function. In order to analyze the relationship between the spread between the loan and the deposit and the selected indices at the monthly level, univariate hierarchical regression analyzes were performed, limited by the maximum likelihood method using the `lmer()` function from the library `lme4` [2].

Keywords

Spread, interest rates, loans, deposits, central banks.

Spis treści

WPROWADZENIE.....	8
--------------------------	----------

ROZDZIAŁ 1: SPREADY STÓP PROCENTOWYCH – ZAKRES STOSOWANIA POJĘCIA	11
--	-----------

1.1.Podstawowe czynniki wpływające na wysokość spreadów stóp procentowych w bankach.....	11
1.1.1.Stopy procentowe i spready stóp procentowych banku centralnego w wybranych pozycjach współczesnej literatury.....	14
1.1.2.Czynniki rynkowe	33
1.2.Poziom spreadów stóp procentowych w systemie bankowym i ich oddziaływanie	35
1.2.1.Finansowanie przedsiębiorstw	37
1.2.2.Stabilność finansową rozumianą jako ograniczenie cykliczności procesu inwestycyjnego.....	39
1.2.3.Rentowność systemu bankowego	41
1.3.Różnica w wysokości spreadów stóp procentowych między kredytami a depozytami w wybranych krajach na świecie	44

ROZDZIAŁ 2: STRUKTURY NADZORCZE SYSTEMU BANKOWEGO W POLSCE, WIELKIEJ BRYTANII I USA.....	59
---	-----------

2.1.Polska	59
2.1.1.Rozwój bankowości w Polsce	62
2.1.2.Charakterystyka sektora bankowego w Polsce	66
2.1.3.Przychody i koszty sektora bankowego	70
2.1.4.Działalność kredytowo – depozytowa w systemie bankowym w Polsce.....	74
2.1.5.Komitet Stabilności Finansowej – organ nadzoru makroostrożnościowego.....	84
2.1.5.1.Zadania i rola NBP.....	87
2.1.5.2.Ministerstwo Finansów	94
2.1.5.3.Komisja Nadzoru Finansowego KNF	95
2.1.5.4.Polityka działania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	98
2.1.5.5.Europejski Bank Centralny jako instytucja nadzorująca banki centralne UE... ..	102
2.2.Wielka Brytania	106
2.2.1.Przemiana brytyjskiego systemu bankowego w okresie 1694 – 2018	107
2.2.2.Wyniki finansowe brytyjskiego sektora bankowego.....	111
2.2.3.Działalność kredytowo – depozytowa.....	114

2.3.4.Organy nadzorcze systemu bankowego w Wielkiej Brytanii	119
2.3.4.1.Bank Centralny Anglii	120
2.3.4.2.FPC – Financial Policy Committee.....	125
2.3.4.3.PRA – Prudential Regulation Authority.....	126
2.3.4.4.FCA – Financial Conduct Authority	127
2.3.4.5.FSCS – Financial Services Compensation Scheme	128
2.3.4.6.Znaczenie Europejskiego Banku Centralnego w brytyjskim systemie finansowym.....	129
2.3.Stany Zjednoczone Ameryki Północnej.....	130
2.3.1.Bankowości w Stanach Zjednoczonych.....	131
2.3.2.Koszty i przychody sektora bankowego.....	136
2.3.3.Uwarunkowania kredytowo – depozytowe w Stanach Zjednoczonych.....	138
2.3.4.Nadzór nad sektorem bankowym.....	143
2.3.4.1.FED – Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	144
2.3.4.2.FSOC – Financial Stability Oversight Council	150
2.3.4.3.CFPB – Consumer Financial Protection Bureau.....	151
2.3.4.4.OCC – Office of the Comptroller of the Currency.....	153
2.3.4.5.FDIC – Federal Deposit Insurance Corporation.....	154
2.3.4.6.SEC – Securities and Exchange Commission	155
2.3.4.7.CFTC – Commodity Futures Trading Commission.....	156
 ROZDZIAŁ 3: WYKORZYSTANIE METOD ANALIZY REGRESJI W CELU ZBADANIA ZALEŻNOŚCI MIĘDZY SPREADAMI STÓP PROCENTOWYCH A WYBRANYMI CZYNNIKAMI	158
3.1.Wybrane czynniki do jednozmiennowej analizy regresji liniowej – opis teoretyczny ...	160
3.1.1.Tempo wzrostu PKB	160
3.1.2.Współczynnik adekwatności kapitałowej	160
3.1.3.Udział kredytów nieregularnych	162
3.1.4.Relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem.....	163
3.1.5.Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw.....	164
3.1.6.Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw.....	165
3.1.7.Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	166
3.2.Wybrane czynniki do jednozmiennowej analizy regresji hierarchicznej – opis teoretyczny.....	169
3.2.1.Inflacja	169
3.2.2.Bezrobocie	170

3.2.3.Sprzedaż detaliczna	172
3.2.4.Długoterminowe stopy procentowe	172
3.2.5.Agregaty pieniężne M3	173
3.3.Badanie wpływu wybranych czynników na spready między kredytami a depozytami z wykorzystaniem modeli – jednozmiennowej analizy regresji liniowej oraz jednozmiennowej analizy regresji hierarchicznej.....	174
3.3.1.Hierarchia istotności czynników dla Polski z wykorzystaniem jednozmiennowej analizy regresji liniowej – metodą najmniejszych kwadratów.....	180
3.3.2.Hierarchia istotności czynników dla Polski z wykorzystaniem jednozmiennowej hierarchicznej analizy regresji ograniczonej – metodą największej wiarygodności.....	198
3.3.3.Hierarchia istotności czynników dla Wielkiej Brytanii z wykorzystaniem jednozmiennowej analizy regresji liniowej – metodą najmniejszych kwadratów	207
3.3.4.Hierarchia istotności czynników dla Wielkiej Brytanii z wykorzystaniem jednozmiennowej hierarchicznej analizy regresji ograniczonej – metodą największej wiarygodności	225
3.3.5.Hierarchia istotności czynników dla Stanów Zjednoczonych z wykorzystaniem jednozmiennowej analizy regresji liniowej – metodą najmniejszych kwadratów	233
3.3.6.Hierarchia istotności czynników dla Stanów Zjednoczonych z wykorzystaniem jednozmiennowej hierarchicznej analizy regresji ograniczonej – metodą największej wiarygodności	251
Wnioski	262
Bibliografia	265
Spis tabel.....	283
Spis wykresów	284

WPROWADZENIE

Spready stóp procentowych między kredytem a depozytem, są jednym z ważniejszych aspektów w ekonomii i finansach. Wysokość spreadu pomiędzy kredytem a depozytem ma istotne znaczenie dla przedsiębiorców, klientów indywidualnych, jak również dla całej gospodarki. Banki działają jak przedsiębiorstwa i w swojej działalności skupiają się na maksymalizacji zysków. Można powiedzieć, że jednym z ważniejszych źródeł dochodu banków jest kredyt, im jest on droższy tym bank ma większe przychody. W przypadku depozytów występuje odwrotna sytuacja, gdyż im większe oprocentowanie na depozycie oferuje bank, tym musi płacić więcej klientom w postaci odsetek od depozytów. Istotnym pytaniem w kwestii różnicy w spreadach między kredytem a depozytem, jest to jakie czynniki wpływają na to, że w niektórych krajach różnica w oprocentowaniu jest bardzo wysoka, a w przypadku innych niska. W związku z tym, ważne jest zbadanie czynników kształtujących i napędzających spready stóp procentowych.

W literaturze przedmiotu mało jest badań poświęconych oddziaływaniu czynników, związanych z polityką pieniężną NBP, Bank of England i FED na poziom i zmienność spreadów kredytów i depozytów. W odróżnieniu od dotychczasowych użytych w badaniach wskaźników oddziałujących na spready, metod ekonometrycznych oraz od przyjętych zakresów czasowych, warto odnieść się w analizie do badania czynników oddziałujących na spready stóp procentowych w Polsce na tle takich krajów jak – Wielka Brytania i USA oraz na dokonaniu oceny istotności i udziału poszczególnych czynników na zmienność w spreadach stóp procentowych kredytów/depozytów na przestrzeni czasu. Realizacja rozprawy oraz celu głównego mającego charakter poznawczy pozwoliła na pogłębienie wiedzy z zakresu działania badanego segmentu sektora finansowego w odniesieniu do spreadów i poszczególnych wskaźników, które na nie oddziałują.

Kraje wybrano ze względu na specyficzny układ sił na globalnym rynku kapitałowym, gdzie zdecydowanie dominują Stany Zjednoczone i Wielka Brytania. Reszta krajów w większym lub mniejszym stopniu stara się kopiować pochodzące stamtąd wzorce, w istocie więc jest to przyrównanie Polski do rynków wiodących na świecie, nie mających pod tym względem konkurencji.

Z pewnością dla analizy tego problemu należało by sięgnąć po inne kraje, ale aby zrobić to rzetelnie i poprawnie, trzeba byłoby także opisać charakterystyczne dla tych krajów uwarunkowania. Przekraczałoby to znacznie standardowy zakres pracy

doktorskiej i prawdopodobnie wymagałoby międzynarodowego zespołu badawczego. W pracy dane z innych krajów traktowane są jedynie uzupełniająco.

W badaniu przyjęto zmienne ze statystyk rocznych i miesięcznych. Czynniki ze statystyk rocznych wykorzystane w badaniu to: tempo wzrostu PKB, współczynnik adekwatności kapitałowej, udział kredytów nieregularnych, relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw oraz koszty banków i obciążenia fiskalne banków (koszty z działalności operacyjnej, koszty z tytułu odsetek, koszty pracownicze, amortyzacja, obciążenia z tytułu podatku dochodowego), natomiast w przypadku czynników ze statystyk miesięcznych można wymienić takie jak: inflacja, bezrobocie, sprzedaż detaliczna, długoterminowe stopy procentowe oraz agregaty pieniężne M3. Ma to na celu określenie, które z wymienionych czynników oddziałują i w jakim stopniu na spready stóp procentowych kredytów i depozytów.

W oparciu o analizę literatury przedmiotu zostały przygotowane wstępne hipotezy badawcze, będące prawdopodobnie odpowiedziami na pytania związane z celem niniejszej pracy.

Cele główne:

1. Zbadanie czynników, które kształtują spready: kredytów i depozytów w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.
2. Dokonanie podziału czynników na wewnętrzne i zewnętrzne w stosunku do banków.
3. Ocenę istotności i wpływ poszczególnych czynników na zmienność w spreadach stóp procentowych na przestrzeni czasu.
4. Porównanie znaczenia poszczególnych czynników wpływających na spready stóp procentowych w Polsce, a tymi w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.

Hipotezy główne:

- H1.** Istnieją wspólne czynniki kształtujące spready stóp procentowych w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.
- H2.** Siły oddziaływań poszczególnych czynników na spready stóp procentowych w Polsce, są inne niż w analizowanych pozostałych dwóch krajach.
- H3.** Czynniki oddziałujące na spready zależą od poziomu rozwoju i sytuacji gospodarczej analizowanego kraju.

Rozprawa składa się z trzech rozdziałów. Celem pierwszego jest przedstawienie natury i charakterystyki spreadu stóp procentowych. Rozdział ten porusza zarówno

dotychczasowe rozważania nad spreadami oraz występowanie ich w systemie bankowym, jak również teoretyczne rozważania dotyczące wpływu czynników na spready, takich jak: stopy procentowe banku centralnego, czynniki popytowe, rynkowe. Ponadto w rozdziale tym skupiono się na takich aspektach jak: stabilność finansowa rozumiana jako ograniczenie cykliczności procesu inwestycyjnego, finansowanie przedsiębiorstw oraz rentowności systemu bankowego. Na koniec omówiono różnice w oprocentowaniu między kredytami a depozytami w krajach bardzo wysoko rozwiniętych, wysoko rozwiniętymi oraz średnio i nisko rozwiniętymi.

Rozdział drugi skupia się na roli organów nadzoru bankowego w Polsce, Wielkiej Brytanii oraz USA. W rozdziale tym opisano rozwój bankowości, charakterystykę systemu bankowego, dodatkowo dokonano analizy wyników finansowych sektora bankowego oraz oceny działalności kredytowo – depozytowej w trzech wymienionych krajach. Ponadto przedstawiono kwestię kontroli nad sektorem bankowym, w tym omówiono rolę i funkcję instytucji nadzorczych występujących w Polsce, Wielkiej Brytanii oraz Stanach Zjednoczonych.

W trzecim rozdziale rozprawy zawarto przegląd czynników kształtujących wysokość spreadów stóp procentowych między kredytami a depozytami w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. W rozdziale tym dokonano podziału czynników, a następnie przedstawiono ich opis teoretyczny. Przyjęte czynniki publikowane były w statystykach rocznych oraz miesięcznych, a przedział czasowy analizowanych wskaźników to okres – siedmioletni, lata 2012 – 2018.

W pierwszej grupie czynników monitorowanych rocznie takich jak: tempo wzrostu PKB, współczynnik adekwatności kapitałowej, udział kredytów nieregularnych, relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw oraz koszty banków i obciążenia fiskalne banków (koszty z działalności operacyjnej, koszty z tytułu odsetek, koszty pracownicze, amortyzacja, obciążenia z tytułu podatku dochodowego), w badaniu wykorzystano model – jednozmiennowej analizy regresji liniowej, natomiast w przypadku czynników monitorowanych miesięcznie czyli: inflacji, bezrobocia, sprzedaży detalicznej, długoterminowych stop procentowych oraz agregatów pieniężnych M3, użyto jednozmiennowej analizy regresji hierarchicznej. Ponadto w rozdziale tym opisano końcowe wnioski, zawierające zarówno zrealizowane cele, jak również odpowiedzi na trzy główne hipotezy postawione w pracy doktorskiej.

ROZDZIAŁ 1: SPREADY STÓP PROCENTOWYCH – ZAKRES STOSOWANIA POJĘCIA

W literaturze przedmiotu z zakresu spreadów stóp procentowych oraz w badaniach empirycznych nad spreadami między oprocentowaniem kredytów i depozytów zaznacza się, że występujące wysokie różnice w spreadach między oprocentowaniem kredytów i depozytów mogą wynikać z charakteru rynku, często oligopolistycznego. W krajach rozwijających i średnio rozwiniętych na spready stóp procentowych między kredytami i depozytami mogą oddziaływać również: otoczenie makroekonomiczne, regulacyjne oraz instytucjonalne w którym działają banki. Jaka jest siła i struktura oddziaływania tych elementów jest pytaniem wymagającym analizy systemu finansowego każdego konkretnego kraju. Są też elementy uniwersalne.

Duża różnica pomiędzy oprocentowaniami może świadczyć o nieefektywności sektora bankowego, gdyż wysoki spread może oddziaływać na wzrost ryzyka kredytowego oraz jego kosztów, a w tym na obniżenie jakości portfela kredytowego. Ponadto może ułatwiać ponoszenie wyższych kosztów finansowania działalności operacyjnej banku, a co za tym idzie wysokich kosztów działalności na klientów. Może również odzwierciedlać niski poziom rozwoju finansowego, a wysokie stopy procentowe w gospodarce powodują zmniejszenie inwestycji i napływ kapitałów spekulacyjnych. W związku z tym analizie poddane zostaną czynniki, które kształtują spready stóp procentowych. Dane empiryczne obrazujące to zjawisko mają kluczowe znaczenie dla zbadania procesu pośrednictwa finansowego i panującego otoczenia makroekonomicznego, w którym banki podejmują operacje. Od czasu transformacji ustrojowej w Polsce, kraj przeszedł kilka reform sektora finansowego, jednak spready stóp procentowych pozostają na wysokim poziomie. Inaczej kształtują się spready stóp procentowych w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych czyli jednych z najlepiej rozwiniętych gospodarek na świecie.

1.1.Podstawowe czynniki wpływające na wysokość spreadów stóp procentowych w bankach

W gospodarkach rynkowych stopa procentowa stanowi jeden z podstawowych parametrów uwzględnianych w procesie podejmowania decyzji ekonomicznych. Jej kształtowanie się w istotny sposób oddziałuje na efektywność i funkcjonowanie całej gospodarki. Stopa procentowa z jednej strony określa skłonność do oszczędzania z drugiej decyduje o podaży kredytów i popycie na nie. Jednocześnie jej wysokość w

danym kraju, w porównaniu z innymi krajami i w powiązaniu z przewidywanymi zmianami kursów walutowych ma zasadniczy wpływ na ruchy kapitału i pieniądza na rynku światowym i ich przesuwanie między poszczególnymi rynkami zagranicznymi. (Gikas, Hyż 1993 s.2)

Stopy procentowe na rynku zależą od bardzo wielu czynników: podaży pieniądza, decyzji banku centralnego, popytu na kredyty, sytuacji makroekonomicznej i politycznej. Ustawa o Narodowym Banku Polskim, wskazuje role i funkcję Rady Polityki Pieniężnej, w tym w odniesieniu do stóp procentowych Art. 12.1., mówi, że Rada Polityki Pieniężnej co roku decyduje o założeniach polityki pieniężnej. Do głównych założeń Rady należą: ustalanie wysokości stóp procentowych Narodowego Banku Polskiego, decydowanie o stopie rezerwy obowiązkowej banków oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych, a także o wysokości jej oprocentowania, szacowanie górnej granicy zobowiązań wynikających z zaciągania przez NBP pożyczek oraz kredytów, akceptowanie planu finansowego i sprawozdań z działalności Narodowego Banku Polskiego, przyjmowanie rocznych sprawozdań finansowych Banku Centralnego, a także ustalanie zasad operacji otwartego rynku.¹

W gospodarce rynkowej działa ogólny system stóp procentowych, oddziałujących na siebie i powiązanych ze sobą. Pośród nich można wymienić stopy depozytowe i kredytowe, które są zależne m.in. od: stopy zysku wyznaczonej przez produktywność kapitału i stopę wzrostu gospodarczego, a więc na szczeblu mikro i makroekonomicznym, inflacji bieżącej i oczekiwań inflacyjnych, polityki banku centralnego w odniesieniu do podstawowych stóp procentowych w tym do polityki rezerwy obowiązkowej i stopy referencyjnej, skłonności społeczeństwa do oszczędzania i kredytowania, ryzyka kredytowego i okresu zamrożenia środków kredytowych, konkurencji międzybankowej oraz wahań stóp procentowych na światowym rynku i światowej koniunktury w państwach najbardziej rozwiniętych gospodarczo.

Równowaga w systemie gospodarczym oraz stabilna koniunktura doprowadza w dłuższym okresie do obniżki stóp kredytowych, a właściwa relacja pomiędzy stopą zysku a stopą kredytową powinna stymulować wzrost gospodarczy sprzyjając sięganiu po obce/zewnętrzne środki finansowania. W przypadku dekoniunktury i niskiej stopy zwrotu banki minimalizują kredytowanie działalności gospodarczej, zwłaszcza w przypadku występowania negatywnej selekcji przy udzielaniu kredytu poprzez

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o Narodowym Banku Polskim. Dz. U. 1997 Nr 140 poz. 938. Art.12.

zaostrzanie kryteriów udzielania pożyczek przez zarządzających bankami komercyjnymi, przyczyniając się do wytwarzania kosztów. (Szydło 2004 s.1,2)

Jednym z ważniejszych aspektów dotyczących stóp procentowych jest ich różnica w wysokości, czyli spreadzie między oprocentowaniem kredytu a depozytu. Spread stóp procentowych zawsze był jedną z bardziej znaczących kwestii gospodarczych w różnych krajach na świecie. Wyróżnić można następujące rodzaje czynników kształtujących wysokość spreadów:

- *stopy procentowe banku centralnego*
- *czynniki rynkowe (konkurencja lub jej brak, popyt, koniunktura, ryzyka systemowe i niesystemowe itp.)*
- *polityka fiskalna*

Działanie tych elementów będzie miało różną siłę przy różnej charakterystyce gospodarki. Dotychczasowe eksploracje zostały przeprowadzone przez badaczy systemów bankowych w celu ustalenia przyczyn wahanego tego wskaźnika i wpływających na to czynników. Banki z lepszą wydajnością i efektywnością oraz z lepszymi wynikami finansowymi obniżają koszty, a tym samym mogą przydzielić sobie większy udział w rynku. Zgodnie z tym poglądem konkurencyjne otoczenie może stworzyć bardziej wydajny i ukierunkowany system bankowy. Istnienie instytucji prawnych sprawujących nadzór nad bankami zapobiega monopolowi w systemie bankowym, tak aby móc zniwelować wysoką stopę spreadu. Wysoki współczynnik spreadu wskazuje na niekonkurencyjne warunki rynkowe oraz niską efektywność systemu bankowego, która odnosi się do oceny rynków finansowych i sytuacji finansowej banków, jak również związaną z efektywnością kosztów odzwierciedlającą wielkość wyniku końcowego w relacji do poniesionych nakładów.

Ponadto wysoka wartość spreadu świadczy o niedostatecznych regulacjach i wysokim poziomie asymetrii informacyjnej oraz odzwierciedla wysokie ryzyko w bankowości. W takich okolicznościach niestabilność banków wzrasta, niskie oprocentowanie depozytów staje się przyczyną ograniczenia deponowania wkładów pieniężnych, z kolei wysokie stopy oprocentowania kredytów zwiększają koszt dla inwestorów. W związku z tym wysoki poziom spreadu może wskazywać na niewydolność systemu bankowego. (Rostami 2015 s.2)

1.1.1. Stopy procentowe i spready stóp procentowych banku centralnego w wybranych pozycjach współczesnej literatury

W obecnym świecie banki centralne są odpowiedzialne przede wszystkim za politykę pieniężną. Jednym z narzędzi, które wykorzystują w tym celu jest stopa procentowa. Zarówno w teorii jak i w praktyce stopa procentowa to najistotniejszy atrybut, który można definiować, jako cenę pieniądza. Analizując to pojęcie od strony kredytobiorcy, stopa procentowa to cena pożyczania pieniędzy lub aktywów o dużej płynności na dany okres i jest to tak zwany koszt kapitału. Dla kredytobiorcy, inwestora finansowego stopa procentowa jest zapłatą za czasową rezygnację z dysponowania kapitałem – nosząca miano stopy dochodu, stopy zwrotu lub rentowności. (Pyka 2003 s.37)

W Polsce wyodrębnia się cztery stopy procentowe, których kształtowanie należy do ustawowych kompetencji Rady Polityki Pieniężnej:

Stopa referencyjna jest to stopa, która określa dochodowość bonów pieniężnych sprzedawanych przez Bank Centralny bankom komercyjnym,

Stopa redyskontowa czyli stopa na podstawie której Bank Centralny skupuje weksle handlowe od banków komercyjnych. Aktualnie nie ma ona wpływu na ekonomie, gdyż obecnie można zauważyć zjawisko zaniku operacji redyskonta weksli, jest ona jednak formalną podstawą do indeksowania niektórych kredytów, szczególnie skupu rolnego,

Stopa lombardowa używana przy kredytach lombardowych dla banków komercyjnych na uzupełnienie niedoboru środków pieniężnych na rynku bieżącym,

Stopa depozytowa jest wyznacznikiem oprocentowania jednodniowych lokat banków komercyjnych w Banku Centralnym.

Wzrost podstawowych stóp procentowych, powodują wzrost wszystkich pozostałych stóp oprocentowania transakcji finansowych w gospodarce. (Zaleska 2007 s.39)

Tabela 1. Rodzaje stóp procentowych występujących w bankach

Rodzaje stóp procentowych						
Ryzyko	Przedmiot oprocentowania	Okres zapadalności instrumentu finansowego	Okres ustalania	Metoda liczenia	Zmienność	Sposób refinansowania
Stopy podstawowe	Stopy kredytów	Stopy krótkookresowe	Stopy jednorazowe	Stopy proste	Stopy stałe	Stopy refinansowe
Stopy podwyższone	Stopy depozytów	Stopy długookresowe	Stopy miesięczne	Stopy złożone	Stopy zmienne	Stopy redyskontowe
Stopy wysokie	Stopy pożyczek		Stopy roczne	Stopy annuitetowe		Stopy lombardowe
Stopy należności przeterminowanych	Stopy papierów wartościowych			Stopy wzrastające		Stopy rynkowe
				Stopy dyskontowe		Stopy międzybankowe
				Stopy inne		Stopy preferencyjne

Źródło opracowanie własne na podstawie: Pyka I. 2010. *Bank centralny na współczesnym rynku pieniężnym – dyscyplina regulacyjna, skuteczność, instrumenty*. Wyd. C.H.Beck, Warszawa, s.75.

Bank Centralny określa poziom podstawowych stóp procentowych, a poprzez operacje otwartego rynku wpływa na krótkoterminowe stopy rynkowe. Zmiana oficjalnej stopy procentowej w warunkach prawidłowo funkcjonującego rynku pieniężnego, jest niemal natychmiast transmitowana na inne krótkoterminowe stopy procentowe. Od razu zostaje zastosowana we wszystkich transakcjach banku centralnego i wywołuje zmiany także innych krótkoterminowych stóp procentowych, takich jak stopy kredytów i depozytów międzybankowych. Zmieniają się także stopy kredytowe banków komercyjnych (stawki bazowe, a w niedługim czasie przekłada się to również na stopy długoterminowe). Stopa procentowa jest głównym parametrem polityki monetarnej współczesnych banków centralnych, które poprzez kontrolę jej poziomu wpływają na stabilność finansową oraz dynamikę wzrostu gospodarczego. Polityka stóp procentowych prowadzona przez bank centralny nie jest z reguły celem samym w sobie, tzn. bank centralny nie dąży do trzymania w dłuższym okresie czasu określonego poziomu stopy procentowej – nominalnej bądź realnej, lecz oddziałuje na poziom oraz strukturę stóp procentowych w taki sposób, aby osiągnąć pożądany stopień realizacji tzw. ostatecznych celów polityki gospodarczej, za które uznawane są zwłaszcza wskaźniki inflacji i wzrostu gospodarczego. Często polityka stóp procentowych realizowana jest w kontekście innych narzędzi polityki pieniężnej, takich jak zmiany poziomu rezerw obowiązkowych, bezpośrednia kontrola akcji kredytowej banków, zmiany tzw. kwot redyskontowych i innych, które rzutują na jej przebieg oraz skuteczność. (Bednarczyk 2004 s.9) Jak podkreśla W. Rutkowski, w wyniku zmian oficjalnej stopy procentowej, dokonują się zmiany w krótkoterminowych stopach

procentowych. Natomiast w przypadku długoterminowych stóp procentowych, formują się one w rezultacie oddziaływania przeciętnych krótkoterminowych stóp procentowych oraz ich oczekiwanego trendu. (Rutkowski 2016 s.140,141)

Stopa procentowa to odzwierciedlenie poziomu inflacji, wynagrodzeń dla wierzycieli kapitałów, kosztu ryzyka, dostępności oraz zyskowności potencjalnych inwestycji. Jest ceną dysponowania pożyczonym kapitałem finansowym, a jednocześnie stopą zwrotu funduszy pożyczkowych. Stopa procentowa, jako cena kapitału jest jednym z najważniejszych parametrów zarządzania układami gospodarczymi w gospodarce rynkowej. Wpływa na działalność i efektywność podmiotów gospodarczych oraz na koniunkturę gospodarczą danego kraju. (Stawska 2014 s.103)

Decyzje o poziomie stóp procentowych podejmują określone w aktach prawnych organy banku centralnego. Mogą mieć one charakter kolegialny, ale też mogą być jednoosobowe. W Polsce w latach 90-tych organem tym był prezes Narodowego Banku Polskiego. W chwili obecnej decyzje podejmuje organ kolegialny czyli Rada Polityki Pieniężnej, w skład której wchodzi dziesięć osób, prezes NBP oraz po trzy osoby wybrane przez sejm, senat i prezydenta. Kolegialność organów podejmujących kluczowe decyzje jest coraz powszechniejsza, działają one w USA jako Federalny Komitet Otwartego Rynku, Wielkiej Brytanii – Komitet Polityki Pieniężnej oraz w przypadku strefy euro decyzje o poziomie stóp procentowych podejmuje Rada Prezesów Europejskiego Banku Centralnego. Kolegialność decyzji wykluczyć ma przede wszystkim ryzyko podejmowania decyzji opartych na przekonaniach czy poglądach pojedynczych osób. (Kozioł 2010 s.2) Dochodzi do tego, że nie wszędzie w znaczącym stopniu oddziaływanie polityki fiskalnej jest takie samo, przykładem tego jest polski podatek bankowy.

Zmiana stóp procentowych banku centralnego wywiera wpływ na poziom rynkowych stóp procentowych. Upraszczając, można powiedzieć, że w obrębie systemu banków komercyjnych występują dwa elementarne mechanizmy transmisji, które są definiowane jako „*kanal stopy procentowej*” oraz „*kanal kredytów bankowych*”. W przypadku kanału stopy procentowej oddziaływanie banku centralnego na zagregowany popyt odbywa się w ten sposób, że jego impulsy wpływają na zmiany stóp procentowych na międzybankowym rynku pieniężnym, które z kolei przenoszą się na stopy procentowe oferowane przez banki komercyjne, zarówno od kredytów, jak i od depozytów. W procesie tym istotne jest to, aby krótkoterminowe stopy procentowe, ustalane przez Bank Centralny w kategoriach nominalnych, wpłynęły na zmianę

długookresowych stóp procentowych w wyrażeniu realnym (tj. po uwzględnieniu kształtujących się oczekiwań inflacyjnych). Dopiero te ostatnie stopy mają bowiem wpływ na kształtowanie się globalnego popytu. Stopy procentowe od kredytów bankowych, jak i od depozytów bezpośrednio kształtują popyt w gospodarce.

Od struktury systemu finansowego oraz od wrażliwości podmiotów niebankowych na zmiany tych stóp zależy, które z nich mają silniejszy wpływ. W przypadku wzrostu stóp procentowych kredytów banku centralnego, banki komercyjne mają mniejszą skłonność do zaciągania kredytów, jest to spowodowane tym, że nie chcą ponosić kosztów, które nie muszą być rekompensowane przez udzielone w późniejszym terminie kredyty komercyjne. Ponadto wyższe stopy procentowe oznaczają zmniejszenie zasilania banków w pieniądź. Odwrotne zjawisko występuje w przypadku obniżenia stóp procentowych banku centralnego. Dla banków komercyjnych jest bardziej korzystne brać kredyty z banku centralnego, ponieważ po dodaniu swojej marży mogą je dalej lokować w postaci kredytów dla sektora niefinansowego i tym samym popyt na kredyt banku centralnego rośnie. (Sopoćko 2010 s.39,40)

Zmiany stóp procentowych banku centralnego oddziałują na ceny aktywów. Chodzi tu o aktywa finansowe, których ceny są ujemnie skorelowane ze zmianami stóp procentowych. W wyniku czego te ostatnie wpływają na rozmiary globalnego popytu przez tzw. kanał papierów wartościowych. Może to być forma kanału majątkowego, działa on w oparciu o tzw. efekt bogactwa, gdzie stopy procentowe kształtując poziom cen kursów instrumentów finansowych, wpływają na rozmiary majątku znajdującego się w dyspozycji podmiotów gospodarczych, a tym samym na ich możliwości i skłonności do dokonywania wydatków. Zależność ta, odnosi się przede wszystkim do popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego gospodarstw domowych. Łańcuch zależności przyczynowo skutkowych odnosi się również do popytu inwestycyjnego przedsiębiorstw.

Ta druga forma kanału papierów wartościowych wskazuje, że wysokie stopy procentowe powodują, iż ceny instrumentów finansowych w tym akcji i obligacji za pośrednictwem których gromadzone są środki pieniężne do sfinansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa, kształtują się na niskim poziomie, co z kolei oznacza, że emitenci muszą ograniczać swój popyt inwestycyjny. Tak więc, w przypadku zarówno gospodarstw domowych, jak i przedsiębiorstw, kształtowanie się cen instrumentów finansowych wiąże się m.in. z sytuacją na rynku nieruchomości, wskazując ścisły związek polityki pieniężnej z warunkami panującymi na tym rynku. Zmiana stóp

procentowych banku centralnego wpływa na oczekiwania inflacyjne. Można je rozpatrywać w trzech aspektach: jako źródło inflacji, jako element składowy różnych kanałów transmisji oraz jako autonomiczny kanał transmisyjny. Te trzy aspekty oczekiwań wskazują, że ich kształtowanie może mieć istotny wpływ antyinflacyjny lub proinflacyjny.

Zmiana stóp procentowych banku centralnego wpływa również na kurs walutowy. Wpływ ten wiąże się z inflacją zarówno przez krajową presję inflacyjną, jak i przez importowaną. W tej drugiej sytuacji kurs walutowy współdecyduje o poziomie cen krajowych dóbr importowanych. Wpływ kursu walutowego na kształtowanie się globalnego popytu zależy też od realnego poziomu tego kursu, będącego wypadkową jego poziomu nominalnego oraz procesów inflacyjnych zachodzących w kraju i u partnerów handlowych. (Pietrzak, Polański, Woźniak 2008 s.146-148)

Jednym z zagadnień stóp procentowych jest polityka stóp procentowych bliskich zero. Do głównych symboli globalnego kryzysu finansowego należała polityka niskich zerowych stóp procentowych. Charakteryzowała się ona tym, że większość banków centralnych gospodarki światowej w relacji na jego skutki, dokonał bezprecedensowo szybkiej obniżki bazowych stóp procentowych. Banki centralne w tym również Polski, podjęły próbę ożywienia gospodarek poprzez obniżki stóp procentowych, jednak dla niektórych z nich barierą okazał się zerowy poziom nominalnych stóp procentowych. Banki centralne dążyły głównie do zmniejszenia kosztów finansowania działalności inwestycyjnej oraz zahamowani recesji gospodarczej. (Włosik 2017 s.225)

Niskie stopy procentowe nie przyniosły jednak w gospodarce światowej oczekiwanych efektów. Powodem tego było min.: niedrożny w skutek globalnego kryzysu finansowego, kanał stopy procentowej. Ponadto w wielu sektorach bankowych dotkniętych globalnym kryzysem, osłabiona została skłonność do udzielania nowych kredytów bankowych. W kresach niestabilności finansowej zwiększa się bowiem liczba potencjalnych kredytobiorców o niskiej zdolności kredytowej, co zmniejsza skłonność banków do rozwoju akcji kredytowej. Niestabilność finansowa prowadzi też do spadku cen aktywów podmiotów gospodarczych, ograniczając ich zdolność do posiadania odpowiednich zabezpieczeń kredytowych. Banki w tych okolicznościach zwykle podnoszą jakość tych zabezpieczeń i wymagają od przedsiębiorców dużego wkładu własnego w finansowanie inwestycji. Niskie stopy procentowe mogą też osłabić bodźce do restrukturyzacji portfela kredytowego banków i wzrostu ich akcji kredytowej. Niechęć do restrukturyzacji portfela bankowego wynika często z niewłaściwego

rozpoznania przez banki rynku kredytobiorców, obaw o ich udzielenie tym dotychczasowym jak i nowym kredytobiorcom, zważywszy na wysokie w okresie niestabilności finansowej ryzyko kredytowe w całej gospodarce. Banki w tych okolicznościach poprawiają politykę utrzymania rezerw bankowych na należności kredytowe poprzez kreatywną rachunkowość, wpływając na własny wynik finansowy. Jednocześnie banki w takim okresie mają często trudności w pozyskiwaniu nowego kapitału finansowego na zwiększenie akcji kredytowej i zabezpieczenia kapitałem bankowym wyższego poziomu ryzyka kredytowego, zgodnie z wymogami ostrożnościowym. (Pyka 2017 s.206, 207) Omawiając pojęcie stopy procentowej, należy również poruszyć kwestię ryzyka. W praktyce bardzo często pojęcie ryzyka utożsamia się z pojęciem niepewności lub z możliwością wystąpienia efektu niezgodnego z oczekiwaniami. Jak zaznacza D. Kubacki do czynników kształtujących ryzyko stopy procentowej zaliczyć można: ryzyko niedopasowania terminów przeszacowania, ryzyko bazowe, ryzyko krzywej dochodowości, ryzyko opcji klienta. (Kubacki 2019 20,22)

Ryzyko stopy procentowej jest rodzajem ryzyka rynkowego, będąc obszarem zainteresowań nie tylko bankowców, ale także inwestorów, przedsiębiorców, kredytobiorców i innych podmiotów związanych z rynkiem finansowym. Ryzyko stopy procentowej można zdefiniować jako możliwy wpływ zmian stóp procentowych na dochody oraz wartość netto jednostki. Wielkość ryzyka stanowi funkcję wielkości i kierunków możliwych zmian stopy procentowej oraz wielkości i terminów zapadalności aktywów wrażliwych na stopę procentową. Warto podkreślić, że ten rodzaj ryzyka wiąże się z tzw. neutralną koncepcją ryzyka, ponieważ na zmianach rynkowych stóp procentowych można zarówno zyskać, jak i stracić. Ponadto ryzyko stopy procentowej można podzielić na dwa rodzaje: ryzyko dochodu, które bierze się z odmiennych terminów zapadalności aktywów i pasywów, podatnych na zmiany wartości stopy procentowej oraz ryzyko ceny, które dotyczy zmiany wartości rynkowej instrumentu pod wpływem zmiany rynkowych stóp procentowych i zależy od wrażliwości danego instrumentu na zmiany stopy dochodu. (Czerwińska, Jajuga 2016 s.437)

Teoria stóp procentowych

Rozważając pojęcie spreadów stóp procentowych, warto rozważyć definicję oraz koncepcje stóp procentowych. W ekonomii stopa procentowa pełni istotną funkcję, zarówno w skali makroekonomicznej, jak i mikroekonomicznej.

W makroekonomicznym podejściu, stopy procentowe uznaje się za jedno z elementarnych narzędzi kształtujących światowy popyt, poprzez zmianę podaży pieniądza. Zmiany stóp procentowych uruchamiają cykl zmian podstawowych kategorii makroekonomicznych, między innymi popyt i podaż inwestycyjny oraz konsumpcyjny, popyt i podaż na pieniądź i papiery wartościowe. (Dresler 2006 s.275)

W teorii i praktycznych zagadnieniach finansowych, stopa procentowa to najistotniejszy parametr, który można określić najogólniej, jako cena pieniądza. Stopy procentowe wpływają na ekonomiczne decyzje przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. Ich bezpośrednie oddziaływanie na nasze życie, a także duże znaczenie dla stabilności gospodarki sprawiają, że należą do najważniej obserwowanych zmiennych. W gospodarce pieniężnej stopa procentowa jest definiowana zwykle jako cena za czasowe przekazanie do dyspozycji siły nabywczej w formie pieniężnej (kredyt), normalnie odniesiona do jednego roku. Gdyby przedmiotem obrotu na rynku kredytowym było tylko jednorodne dobro, tzn. nie odgrywałyby żadnej roli różnice w stopniu ryzyka, różne terminy zapadalności, kwoty, waluty oraz regulacje polityki gospodarczej, istniałaby tylko jedna stopa procentowa. Jednak obecnie rynki kredytowe nie są jednorodne w tym sensie. W skutek tego na krajowym rynku pieniężnym i kapitałowym oraz na zagranicznych i międzynarodowych rynkach finansowych występuje znaczna liczba stóp procentowych. Ponieważ te stopy odgrywają ważną rolę w wyjaśnianiu mechanizmu transmisji i impulsów monetarnych do sfery rzeczowej, konieczne jest więc, wyjaśnienie poziomu oraz struktury stóp procentowych. Bardzo ogólnie można podzielić teorie pragnące wyjaśnić poziom istotnych w skali makroekonomicznej stóp procentowych na dwie grupy. Pierwsza grupa dostrzega w stopie procentowej zjawisko ze sfery rzeczowej gospodarki. W klasycznym modelu zatem poziom stopy procentowej na rynku dóbr, określony jest przez realną wielkość popytu inwestycyjnego i realną podaż oszczędności. Druga grupa wyjaśnia poziom stopy procentowej w przeważającej mierze czynnikami monetarnymi. Najbardziej znanym przykładem jest model keynesowski, w którym stopa procentowa określona jest w sektorze monetarnym przez podaż pieniądza i popyt na pieniądź – preferencje płynności. Gdy więc chcemy połączyć kształtowanie się stopy procentowej z rynkiem pieniężnym, implikuje to przeważnie keynesowskie lub związane z teorią płynności podejście modelowe (Duwendag, Ketterer, Kusters, Pohl, Simmert 1996 s.116,117).

Analizując zagadnienie stopy procentowej można zauważyć, że pojęcie to nie jest terminem jednoznacznym. W starożytności, a później w średniowieczu, procent był

oceniany w kategoriach moralnych, a nie ekonomicznych. Pobieranie procentu traktowano jako czyn etycznie naganny. W starożytnej Grecji zwyczaj pożyczania na procent pojawił się w VII r. p.n.e. w wyniku rozpowszechnienia bicia monet. Wraz z rozwojem handlu pojawiła się lichwa, czyli pożyczanie pieniędzy na wysoki procent. W czasach odrodzenia pojawiły się propozycje regulowania stopy procentowej przez władzę publiczną, a w Anglii w XVI wieku zalegalizowano instytucję procentu. Począwszy od XVII wieku, procent zaczęto traktować wyłącznie w kategoriach pieniężnych, definiowany przez wielkość pieniądza oraz jego podaż. Podobny rodzaj rozumowania przejęli merkantyliści, a także Locke, Petty i Low. Autorzy ci określili procent, jako cenę płaconą za pożyczanie pieniędzy, zmieniającą się odwrotnie proporcjonalnie do ilości pieniądza. (Kubacki 2019 s.16)

Znaczenie stopy procentowej w skali mikroekonomicznej przejawia się jako oddziaływanie na zachowanie podmiotów występujących w gospodarce. Wielkość stopy procentowej w tym ujęciu określa podejmowanie decyzji o inwestowaniu i nabywaniu kapitału. Pomędzy przedstawionymi funkcjami stopy procentowej występują ścisłe zależności. Bodźce pieniężne wywołane zmianami stóp procentowych powodują skutki makroekonomiczne, co znacząco wpływa na skalę mikroekonomiczną i odwrotnie. W ewolucyjnym podejściu do zagadnienia kształtowania się stóp procentowych, N. Iwaszczuk i S. Szydło wyodrębniają cztery teorie odnoszące się do znaczenia stopy procentowej, czynników ją kształtujących i efektów jej oddziaływania. Są to teorie klasyczne, teorie preferencji płynności, neoklasyczne teorie oraz teorie postkeynesowskie.

Teorie klasyczne wykorzystują przede wszystkim mechanizm bezpośredni, łączący ilość pieniądza w obiegu z poziomem cen. Jednym z głównych myślicieli nad teorią stóp procentowych był John Maynard Keynes (1883–1946). Keynes uważał, że tani pieniądz wywołuje ssanie popytu oraz rozwój gospodarki, a stopy procentowe nie są czynnikiem, który równoważy oszczędności i inwestycje. Według niego równowaga wynika z psychologii zachowań ludzkich, a poziom oszczędności jest zasadniczą funkcją dochodu, a nie stopy procentowej. Teoria preferencji Keynesa odnosi się do stopy procentowej, jako zjawiska sfery pieniężnej, w której procent funkcjonuje na rynku finansowym, a poziom i zmiany stopy procentowej określają popyt i podaż na pieniądź. Procent jest więc ceną pieniądza i wynagrodzenia za rezygnację z płynności, wpływa też na funkcję popytu na pieniądź i stanowi koszt utrzymania gotówki. I na

odwrot, pieniądz wywiera wpływ na łączne wydatki, konsumpcje, a także ceny wyłącznie za pośrednictwem stopy procentowej. (Iwaszczuk, Szydło 2016 s.155,156)

Ponadto według Johna Maynarda Keynesa stopa procentowa jest determinowana przez interakcję dwóch czynników: popytu na pieniądz – określanego jako preferencja płynności oraz podaży pieniądza. Z perspektywy keynesowskiej stopa procentowa jest zatem, zjawiskiem czysto monetarnym. W teorii keynesowskiej agenci rynkowi mogą albo trzymać pieniądze, albo utrzymywać swoje bogactwo w oprocentowanych obligacjach: nie można trzymać obu. Ponieważ istnieją tylko dwa aktywa – pieniądz i obligacje – podaż (popyt) obligacji jest równa popytowi (podaży) na pieniądze; to znaczy obligacje są wymieniane na pieniądze i odwrotnie. Pieniądze są potrzebne z trzech powodów: motyw transakcyjny i ostrożnościowy (w zależności od dochodu) oraz motyw spekulacyjny (w zależności od stopy procentowej). Co więcej, mówi się, że ludzie trzymają obligacje (pieniądze), gdy stopa procentowa jest wysoka (niska), ponieważ wtedy koszty alternatywne utrzymywania pieniędzy są wysokie (niskie). W systemie keynesowskim ani preferencja czasowa, ani krańcowa efektywność kapitału nie odgrywają roli w określaniu równowagi rynkowej stopy procentowej. Wyjaśnienie keynesowskie faktycznie miało na celu odwrócenie się od teorii neoklasycznej i spostrzeżeń przedstawionych przez Austriacką Szkołę Ekonomiczną. Warto dodać, że w opublikowanej w 1936 roku książce pt. „*The General Theory of Employment, Interest, and Money*”, Keynes stwierdził, że klasyczni ekonomiści błędnie zakładają, że istnieje związek, który łączy decyzje o powstrzymaniu się od bieżącej konsumpcji z decyzjami aby zapewnić przyszłą konsumpcję. (Bellke, Polleit 2009 s.185-187)

Teoria stopy procentowej Austriackiej Szkoły Ekonomii, opiera się zasadniczo na pracy Eugena Bohma von Bawerka (1841–1914), w której przedstawił on koncepcję preferencji czasowej. Zgodnie z tą teorią, stopa procentowa jest wyrazem tego, że ludzie przypisują większą wartość towarom i usługom dostępnym dzisiaj, niż towarom i usługom dostępnym w pewnym momencie w przyszłości. Należy od razu zauważyć, że dla austriackich ekonomistów preferencja czasowa nie jest pojęciem psychologicznym ani fizjologicznym, ale wynika po prostu z logicznej struktury działania w umyśle człowieka: mianowicie, każde działanie wymaga czasu, aby osiągnąć swój cel, a ten czas jest zawsze krótki dla „śmiertelnego człowieka”. To powiedziawszy, dobro teraźniejsze zawsze musi być cenione wyżej, niż to samo dobro dostępne w przyszłości. Zgodnie z austriacką teorią, preferencja czasowa musi być siłą rzeczy pozytywna. Ponieważ w rzeczywistości, negatywna preferencja czasowa byłaby absurdem dla

człowieka dążącego do celu. Jeśli dane dobro jest cenione wyżej w przyszłości niż obecnie, ludzie nigdy by nie konsumowali, ponieważ odkładaliby konsumpcje z teraźniejszości na przyszłość.

Zasada ta obowiązuje nie tylko w przypadku wymiany *teraźniejszych dóbr na teraźniejsze*, ale także *dóbr teraźniejszych na przyszłe*. Dobra obecne to dobra, które są łatwo dostępne do konsumpcji dzisiaj, podczas gdy dobra przyszłe to te, które staną się – poprzez proces produkcyjny – dobrami teraźniejszymi dostępnymi w przyszłości. Większość wymian na rynku obejmuje wymianę pośrednią, obejmującą pieniądze jako powszechnie akceptowany środek wymiany. Pieniądz jest dobrem teraźniejszym i jako taki, jest dobrem doskonale zbywalnym. W rzeczywistości istnieją dwa rodzaje transakcji, w których obecne dobra są wymieniane na przyszłe dobra. Oba mają miejsce na tzw. rynku dóbr teraźniejszych i przyszłych (lub rynku czasu):

- Po pierwsze, mamy do czynienia z transakcjami, w których przedsiębiorcy kupują dobra obecne i wykorzystują je jako czynniki produkcji (transakcja gotówkowa). W czasochłonnym procesie produkcji dobra teraźniejsze, są przekształcane w dobra konsumpcyjne w przyszłości. Przedsiębiorca ma nadzieję, że wpływy z przyszłej produkcji przekroczą koszty nakładów i zrekompensują mu wszystkie jego wysiłki.

- Po drugie, są transakcje kredytowe. Na przykład A daje pewną kwotę pieniędzy B w zamian za roszczenie o przyszłe pieniądze. A jest pożyczkodawcą (z roszczeniem do przyszłych pieniędzy), podczas gdy B jest pożyczkobiorcą (niezbędnym do spłaty pożyczonych pieniędzy w przyszłości). Transakcja, rozpoczynająca się w bieżącym okresie, ma zostać zakończona w okresie przyszłym (kiedy B spłaci pożyczkę przelewając ustaloną kwotę do A).

Wolnorynkowa stopa procentowa odzwierciedla zagregowane indywidualne stopy preferencji czasowej, czyli społeczną stopę preferencji czasowej. To właśnie stopa procentowa równoważy podaż dóbr teraźniejszych (oszczędności) z popytem na dobro teraźniejsze (inwestycje). Jeśli preferencja czasowa społeczeństwa spada (wzrasta), to znaczy spada preferencja czasowa ludzi dla dóbr teraźniejszych w stosunku do dóbr przyszłych, obywatele będą konsumować mniej (więcej) z bieżącego dochodu oraz oszczędzać i inwestować więcej (mniej). W społeczeństwie można oczekiwać, że jednostki będą różnić się preferencjami czasowymi. Niektóre osoby mogą mieć wysoką preferencję czasową, inne mogą mieć niską preferencję czasową. Ci pierwsi, są bardziej skłonni do konsumpcji w teraźniejszości i mniej skłonni do

odkładania konsumpcji na przyszłość, podczas gdy ci drudzy mają tendencję do oszczędzania więcej i konsumowania mniej z bieżących dochodów.

Warto dodać, że najbardziej intuicyjnym i teoretycznie dobrze ugruntowanym wyznacznikiem naturalnej realnej stopy procentowej, jest wyżej omawiana preferencja czasowa. Jak już zauważono wcześniej, preferencja czasowa oznacza, że dobra teraźniejsze mają przewagę nad dobrami przyszłymi. *Rosnąca/spadająca* preferencja czasowa oznacza, że ludzie wolą konsumować *więcej/mniej* z bieżących dochodów, *zmniejszając/zwiększając* w ten sposób oszczędności. Przy niezmiennym harmonogramie inwestycji (co można również wytłumaczyć preferencjami czasowymi ludzi), *spadek/wzrost* oszczędności przemawia za *wzrostem/spadkiem* naturalnej realnej stopy procentowej. Można zatem stwierdzić, że to preferencje czasowe ludzi określają naturalną rzeczywistą stopę procentową. (Bellke, Polleit 2009 s.153-177)

Nurt ekonomii klasycznej uznawał gospodarkę za system, w którym zarówno praca, jak i inne zasoby są w pełni wykorzystane: skupiał się on zatem wyłącznie na wyjaśnieniu w jaki sposób następuje alokacja danego zasobu środków do zastosowań produkcyjnych oraz w jaki sposób dochód pochodzący z produkcji, jest dzielony na poszczególne czynniki produkcji. Kluczowym elementem poglądów klasycznych było „prawo rynków” Saya głoszące, że podaż zawsze tworzy dla siebie popyt, gdyż każdy producent, który dostarcza na rynek produkty, czyni to po to, aby wymienić je na inne. W gospodarce pieniężnej oznacza to, że każdy dochód osiągnięty z produkcji jest wydatkowany. Co dotyczy oszczędności, które przecież pojawiają się wskutek powstrzymywania się części uczestników od wydatków, to ekonomia klasyczna traktuje je jako podstawę przyszłych wydatków, które przesunięte do producenta, zostają przeznaczone na inwestycje. Stopa procentowa pełni w tym systemie rolę mechanizmu wyrównującego oszczędności z inwestycjami.

Mechanizmem wspomagającym stopę procentową w wyrównaniu wielkości oszczędności i inwestycji jest mechanizm cenowy. Na przykład w sytuacji wzrostu popytu inwestycyjnego następuje wzrost cen i w konsekwencji spadek zysków producentów tych dóbr. W dalszej części prowadzi to do przemieszczenia się części zasobów z produkcji dóbr konsumpcyjnych do produkcji dóbr inwestycyjnych, co pozwala zaspokoić pojawiający się tam dodatkowy popyt. Równie problematyczne może być bezpośrednie wiązanie aktywności inwestycyjnej z poziomem stopy procentowej. Stopa procentowa może być z pewnością uznana za istotny czynnik określający aktywność inwestycyjną, gdyż określa ona koszt kredytu inwestycyjnego.

Należy jednak pamiętać, że przedsiębiorstwa uwzględniają w swoich decyzjach inwestycyjnych inne, równie ważne czynniki jak np. oczekiwane koszty i ceny produkcji, możliwości zbytu itd. Rozwinięciem klasycznej teorii stopy procentowej jest teoria K. Wicksella. Wicksell wyróżniał rynkową stopę procentową oraz tzw. naturalną stopę procentową, stopa rynkowa ustala się w wyniku gry podaży i popytu na rynku kredytów. Z kolei naturalna stopa procentowa jest bardzo podobna do koncepcji stopy procentowej występującej w dziełach klasyków. Jest to mianowicie stopa procentowa, zapewniająca zrównoważenie popytu na kredyt inwestycyjny z podażą oszczędności, które zaspokajają ten popyt. Wysokość naturalnej stopy procentowej odpowiada oczekiwanemu przychodowi z nowych inwestycji. Do teorii ekonomii wszedł tzw. proces wicksellowski, uzależniający fluktuacje gospodarcze od relacji zachodzących pomiędzy rynkową oraz naturalną stopą procentową. (Bednarczyk 2007 s.9-12)

W historii myśli ekonomicznej podkreśla się, że K. Wicksell dokonał ostatecznego wyodrębnienia procentu do zysku. Źródło inspiracji dla przedstawiciela szwedzkiej szkoły ekonomii stanowiła też ilościowa teoria pieniądza, którą uważał za jedyne podejście teoretyczne, opierające się na zdrowej, logicznej podstawie. Nie uważał on jednak zmian podaży pieniądza za jedyną przyczynę wahań poziomu cen. W swojej teorii zaznaczał, że relacje zachodzące między rynkiem towarowym i rynkiem pieniądza, mogą przekładać się na proces dostosowań cenowych. Obok pieniężnej oraz naturalnej stopy procentowej Wicksell wyróżniał, także normalną stopę procentową, tzw. stopę równowagi gospodarczej. Uzależniał wahania koniunktury gospodarczej od relacji zachodzących między pieniężną, a naturalną stopą procentową w krótkim okresie. Uważał, że różnice między tymi stopami mogą prowadzić do powstawania procesu kumulacyjnego wzrostu lub spadku cen. Dysproporcje te mogą być zatem źródłem rozwoju bądź stagnacji. (Brózda-Wilamek 2018 s.23,24)

Do poglądów neoklasycznych można wpisać zarówno teorię funduszy pożyczkowych, której autorami są: E. R. Lindahl, B. Ohlin, R. G. Hawtrey, jak również monetarystyczną teorię stóp procentowych. Teoria funduszy pożyczkowych opiera się na założeniu, że stopa kształtując się na rynku stanowi cenę równowagi pomiędzy popytem na pieniądź, a jego podażą. Uczestnicy rynku, którzy mają preferencję nabyć dane dobro w określonym momencie, tworzą popyt na pieniądź. Podmioty te zakładają, że satysfakcja z konsumpcji lub oczekiwana stopa zwrotu z inwestycji, będzie wyższa niż koszt kredytu. Mają one niedobór środków finansowych i dlatego zgłaszają popyt na środki pieniężne. Z kolei podaż pieniądza generują podmioty gospodarcze, które w

danym momencie preferują oszczędzanie i dochód z procentu, by w przyszłości spożytkować te środki na konsumpcję lub inwestycję. W ten sposób tworzą na rynku fundusze pożyczkowe, które są oferowane innym podmiotom za opłatę. Teoria ta mówi jednak tylko o wyniku finalnym, nie wyjaśnia jednak, od czego zależy poziom popytu i podaży funduszy pożyczkowych. Można tutaj wymienić elementy takie jak: skłonność do oszczędzania społeczeństwa, akceptacji ryzyka, polityki państwa i jego popytu na pożyczki. (Stawska 2014 s.97)

W nurt neoklasyczny wpisana jest także monetarystyczna teoria stóp procentowych. Za początek teorii monetarystycznej uważa się moment przedstawienia przez M. Friedmana teorii popytu na pieniądź w 1956 roku. Friedman zinterpretował stopę procentową, jako zjawisko sfery realnej, wychodząc z założenia względnej stabilności, szybkości obiegu pieniądza w długim okresie czasu. Do portfela aktywów włączył wszystkie możliwe instrumenty finansowe oraz zasoby rzeczowe i ludzkie. Uznał, że pieniądź ma liczne substytuty ale nie są to bliskie substytuty. (Blaug 2000, s.649)

Ponadto Friedman uważał, że ilość pieniądza nie wpływa na sferę rzeczową, a zadaniem władz monetarnych jest jedynie zapewnienie płynności systemu finansowego. Jednym z przedstawicieli nurtu neoklasycznego był I. Fisher, w swoich rozważaniach naukowych podkreślał on, że w perspektywie długookresowej pieniądź jest neutralny, co oznacza, że zmiana jego podaży wywołuje jedynie odpowiednią zmianę ogólnego poziomu cen. Dopuszczał jednak przejściowe, krótkookresowe fluktuacje rynkowej stopy procentowej, którą traktował jako kategorię niepieniężną. Wskazywał, że jej poziom wyznaczają czynniki sfery realnej, tj. krańcowa produktywność kapitału i stopa preferencji czasu. W myśl koncepcji I. Fishera, wahania rynkowej stopy procentowej zawierały w sobie mechanizm samoregulujący się, który sprawiał, że zmiany te utrzymywały się w relatywnie niewielkich granicach. Przekonanie to było zgodne z założeniami międzynarodowego systemu waluty złotej, obowiązującego w okresie dominacji ekonomii klasycznej.

I. Fisher definiował stopę procentową, jako cenę po której dobra teraźniejsze są wymieniane na dobra przyszłe. Podstawą rozważań Fisherowskiej teorii procentu nie było pojęcie kapitału, lecz oczekiwany przyszły strumień dochodu, który jednostki mogą zyskać w zamian za część dochodu teraźniejszego. W swojej analizie rynku kapitału płynnego I. Fisher uzależniał istnienie stopy procentowej od strony subiektywnej – psychologicznej, indywidualnej preferencji czasu oraz obiektywnej –

technicznej, czyli możliwości osiągnięcia dochodu z inwestycji. Uzależniał on wielkość podaży oszczędności od poziomu rynkowej stopy procentowej. Zjawisko to tłumaczył za pomocą zasady preferencji czasu, tzw. zasady niecierpliwości. Był przekonany, że na skutek niepewności gospodarstwa domowe preferują wyższą konsumpcję bieżącą, a nie przyszłą. (Brózda-Wilamek 2018 s.19,20)

I. Fisher określił relację konsumpcji przyszłej w stosunku do konsumpcji bieżącej mianem stopy preferencji czasu. W taki sposób określona stopa dyskontowa wyznaczała wysokość pożądanego dochodu odsetkowego, który jednostka akceptowała w zamian za odroczenie konsumpcji bieżącej. W myśl teorii Fishera stopa oprocentowania aktywów finansowych musiała kształtować się na poziomie przynajmniej równym lub wyższym od jednolitej rynkowej stopy preferencji czasu, aby skłaniać gospodarstwa domowe do odkładania konsumpcji w czasie. (Krawczyk 2013 s.249)

Postkeynesowskie teorie stóp procentowych były kontynuacją keynesowskiej teorii preferencji płynności stóp procentowych. Postkeynesiści podążali w kierunku ujęć monetarnych, uwzględniając elementy realne. Zarówno pieniądze, jak i inne instrumenty finansowe, oddziałują w różnych segmentach gospodarki, wyznaczając tym samym poziom stopy procentowej. Problemem pozostaje jednak proces ich łączenia w całość. Analizy postkeynesowskie wiążą się z utrzymaniem podziału pieniądza na pieniądź transakcyjny, spekulacyjny i ostrożnościowy, których wielkości, nawet transakcyjne, są wrażliwe na poziom stóp procentowych. Polityka kształtowania zapasów, których strukturę stanowią substytuty pieniądza, umożliwia podmiotom gospodarczym minimalizację kosztów utrzymania zasobów transakcyjnych pieniądza. Wybór między gotówką, nieprzynoszącą dochodów, a innymi płynnymi instrumentami w aspekcie kosztu alternatywnego, jest zależny od poziomu stóp procentowych, a wysoki poziom stóp procentowych obniża zapotrzebowanie na pieniądź transakcyjny. (Iwaszczuk, Szydło 2016 s.158,159)

Zależność pomiędzy stopą procentową a terminem zapadalności dłużnych papierów wartościowych, nosi nazwę terminowej struktury stóp procentowych. Teoria terminowej struktury stóp procentowych, bada zależność stopy procentowej od terminu zapadalności obligacji. Wykresem terminowej struktury stóp procentowych jest krzywa dochodowości, która odzwierciedla oczekiwania dotyczące stóp procentowych oraz premię za ryzyko. Zmiany krzywej dochodowości tym lepiej wyrażają oczekiwania, dotyczące stanu koniunktury i inflacji, im bardziej są rozwinięte rynki finansowe.

Teoria oczekiwań wykorzystuje krzywą dochodowości, jako źródło informacji o oczekiwaniach rynku w odniesieniu do: inflacji, wysokości krótkoterminowych stóp procentowych banku centralnego, jak również zmian koniunktury gospodarczej. Terminowa struktura stóp procentowych jest także, wykorzystywana do wyceny instrumentów finansowych w szczególności instrumentów pochodnych. (Vrublevski 2012 s.85, 86)

W teorii istnieją różne uzasadnienia występowania na rynku finansowym terminowej struktury stóp procentowych. Zalicza się do nich: teorię oczekiwań, teorię preferencji płynności, teorię segmentacji rynku. Teoria oczekiwań po raz pierwszy została sformułowana przez Irvinga Fishera w 1930 roku i rozwinięta przez F. A. Lutza w 1940. W 1990 roku według Sillera, teoria oczekiwań powstała prawdopodobnie na bazie obserwacji sposobu podejmowania przez inwestorów decyzji w zakresie alokacji zasobów pieniężnych, pomiędzy instrumenty dłużne o zróżnicowanych terminach zapadalności oraz wpływu przeprowadzonych transakcji na rozkład stóp dochodowości. W teorii oczekiwań przyjmuje się, że inwestorzy są neutralni wobec ryzyka, a jedyną zmienną decyzją w ich postępowaniu jest wysokość oczekiwanego dochodu. Inwestorzy mają też równy dostęp do informacji, która w skutek doskonałej efektywności rynku finansowego, znajduje odzwierciedlenie w cenie instrumentów finansowych. Na rynku ponadto nie występują koszty transakcyjne oraz koszty przejścia pomiędzy jego segmentami, a instrumenty finansowe będące przedmiotem obrotu są jednorodne. Jedyną różnicą występującą pomiędzy instrumentami, są ich odmienne kontraktowe okresy trwania, co przy uwzględnieniu powyższych stwierdzeń czyni je doskonałymi substytutami. Równowaga rynku finansowego, zgodnie z założeniami teorii oczekiwań polega na równoważności zakupu jednego instrumentu długoterminowego i reinwestowaniu w instrumenty krótkoterminowe. (Bednarczyk 2004 s.79)

Teoria preferencji płynności została zdefiniowana w 1939 roku przez Hicksa. Zakłada ona, że skłonność do inwestowania środków pieniężnych w długim okresie jest uzasadniona tylko wtedy, gdy inwestor otrzyma „*premię*” w postaci wyższego oprocentowania, niż w krótkoterminowym. Premia za ryzyko powinna być zatem pozytywnie skorelowana z czasem zapadalności. W teorii preferencji nie występuje całkowita substytucyjność krótkoterminowych i długoterminowych papierów dłużnych. Te ostatnie narażone są bardziej na większe ryzyko zmiany cen w sytuacji, gdy inwestor pomyli się w prognozowaniu stóp procentowych lub wystąpią ich nieoczekiwane wahania. W przypadku ostatniej teorii sformułowanej przez J. M. Culbertsona w 1957

czyli teorii segmentacji rynku, wykazuje ona, że oprocentowanie instrumentów finansowych o różnych terminach zapadalności kształtuje się niezależnie od siebie. Inwestorzy posiadają bowiem, różne preferencje w zakresie lokowania środków pieniężnych i dlatego wykształcają się stopy procentowe o różnych krótko oraz długoterminowych okresach zapadalności. Papiery krótkoterminowe stanowią główny składnik portfeli inwestorów, którzy dysponują wolnymi środkami na relatywnie krótkie terminy, podczas gdy podmioty zainteresowane inwestycjami o charakterze zdecydowanie lokacyjnym, operują głównie na rynku obligacji długoterminowych. Omówione teorie są uzasadnieniem poszukiwania różnych narzędzi estymacji terminowej struktury stóp procentowych, służących lepszej ocenie przebiegu jej zmienności. (Pyka 2010 s.73)

Ostatnią teorią, którą również warto uwzględnić, jest to teoria parytetu stóp procentowych. Zakłada ona, że realna stopa procentowa w skali międzynarodowej nie ulega zmianie, co oznacza, że poziom dochodu uzyskanego z jednostki pieniądza jest identyczny, niezależnie od tego w jakim kraju i w jakiej walucie pieniądz ten jest inwestowany. W teorii tej zakłada się więc, proporcjonalną zależność między realnym kursem waluty danego kraju, a stopą procentową tego kraju. Istota teorii parytetu stóp procentowych sprowadza się do związku, pomiędzy różnicą stóp procentowych w kraju i za granicą, a oczekiwaną zmianą kursu waluty danego kraju. (Bednarczyk 2004 s.172)

Przegląd literatury

Sektor bankowy odgrywa kluczową rolę w procesie rozwoju i wzrostu gospodarczego, zwłaszcza w krajach rozwijających się, gdzie rynki są słabo rozwinięte, a banki są głównymi dostawcami usług pośrednictwa finansowego. Sektor finansowy o wysokich spreadach stóp procentowych, sugeruje niekonkurencyjne ustalanie cen przez banki oraz niepłynne rynki finansowe. (Birchwood, Brei, Noel 2017 s.56)

Ponadto spready stóp procentowych, są ważnymi wskaźnikami efektywności systemu bankowego. Wysokie spready zniechęcają do oszczędzania, poprzez niskie oprocentowanie depozytów, a jednocześnie ograniczają kredytowanie inwestycji, co z kolei może negatywnie wpłynąć na wzrost gospodarczy. Po kryzysie finansowym z 2008 roku, zwrócono większą uwagę na potencjalne niebezpieczeństwa, związane z rosnącymi spreadami stóp procentowych. Jak wskazują N. Apergis oraz A. Cooray w przeszłości ekonomiści uważali, że powiększające się spready stóp procentowych, są problemem z którym borykają się tylko kraje rozwijające się, ponieważ nie posiadają

one odpowiednich regulacji i ram regulujących działanie ich systemu bankowego. Jednak kryzys finansowy pokazał, że wysokie spready stóp procentowych, są problemem nie tylko gospodarek rozwijających się, ale mogą też dotyczyć krajów rozwiniętych. Na przykład spread stóp procentowych, znacząco wzrósł w Wielkiej Brytanii, w Stanach Zjednoczonych oraz krajach Europejskich po kryzysie finansowym. Tak więc głównym celem polityki pieniężnej po załamaniu finansowym, stało się obniżenie spreadu.

Zbadanie czynników wpływających na spready stóp procentowych jest ważne, ponieważ spready wpływają nie tylko na mechanizm transmisji polityki pieniężnej, ale także na koszt kredytów. Odpowiedź na pytanie, które czynniki oddziałują na spready stóp procentowych, jest zatem ważne dla decydentów, aby mogli oni podjąć odpowiednie działania, w celu zminimalizowania spreadu w przypadku przyszłego kryzysu, gdyż koszty ratowania banków mogą być bardzo wysokie. Warto dodać, że wiele banków centralnych w krajach rozwiniętych, podkreślało zwiększoną rolę regulacji po kryzysie finansowym. (Apergis, Cooray 2018 s.1-3)

Problem spreadu stóp procentowych został omówiony w literaturze przedmiotu w tym w artykułach i publikacjach międzynarodowych. T. Ho i A. Saunders twierdzą, że zmienność oprocentowania kredytów bankowych, może stanowić wyraźny wskaźnik stabilności makroekonomicznej kraju. Im bardziej niestabilna jest dana gospodarka, tym większa jest zmienność jej stóp procentowych, a zatem tym wyższe mogą być spready. (Ho, Saunders 1981 s.581-598) A. Saunders i L. Schumacher pokazują, że ograniczenia stóp procentowych wypłacanych deponentom, a także rezerwy obowiązkowej i wymogów kapitałowych, zwiększają spready, ale również większa zmienność stóp refinansowania mają pozytywny wpływ na spready. Dodatkowo dodają, że podczas gdy niskie spready są spójne z efektywnością, szerokie spready mogą być korzystne dla poprawy zysków banków, kapitału i kondycji systemu bankowego (Saunders, Schumacher 2000 s.813-832)

K. Hawtrey i H. Liang przeprowadzili badania w 14 krajach OECD w latach 1987 – 2001. Badanie zrealizowano w różnych krajach w celu wyjaśnienia zmiennych, które ogólnie określają spready stóp procentowych dla sektora bankowego tych krajów. Zgodnie z badaniami, zmienna efektu skali i efektywność zarządzania, mają negatywny wpływ na spready stóp procentowych w bankach, podczas gdy siła rynkowa, koszty operacyjne, poziom awersji do ryzyka, zmienność rynkowych stóp procentowych,

ryzyko kredytowe oraz wszystkie ukryte płatności odsetkowe, mają znaczący wpływ na spready stóp procentowych. (Hawtrey, Liang 2008 s.249-260)

D. Tarus, Y. Chekol, M. Mutwol zrealizowali badanie bankowości w Kenii w latach 2000 – 2009. Wykorzystane zmienne bankowe, branżowe oraz makroekonomiczne zostały przeanalizowane, jako determinanty spreadów stóp procentowych w kenijskim systemie bankowym. Wyniki badań empirycznych pokazały, że ryzyko kredytowe i inflacja mają istotny pozytywny wpływ na spready stóp procentowych, podczas gdy wzrost gospodarczy i koncentracja rynku, mają znaczące negatywne skutki. W bankowości kenijskiej ujemna zależność między koncentracją rynku a spreadami stóp procentowych, może wynikać z dużej koncentracji banków zagranicznych o niższych spreadach stóp procentowych. Stwierdzili oni więc, że rynki z dużą koncentracją banków zagranicznych będą charakteryzowały się niskimi spreadami stóp procentowych, ze względu na lepszą jakość zarządzania lub wydajniejsze działanie. (Tarus, Chekol, Mutwol 2012 s.199-208)

Innym badaczem nad spreadami był J. Crowley, który przeanalizował spready stóp procentowych w anglojęzycznych krajach afrykańskich i stwierdził, że wyższe spready były związane z niższą inflacją, większą liczbą banków oraz większą publiczną własnością banków. W dokumencie nie znaleziono statystycznie istotnej zależności, między wielkością gospodarki a spreadami stóp procentowych. Artykuł zakładał, że skoro większe gospodarki pozwalają na wyższy stopień specjalizacji banków, a tym samym większy dostęp finansowy dla bardziej ryzykownych kredytobiorców, może to doprowadzić do zwiększenia udziału portfeli kredytowych banków w kredytach detalicznych i specjalistycznych. (Crowley 2007 s.3-5)

Badanie dotyczące zmiennych, określających wysokość spreadów stóp procentowych banków indonezyjskich, przeprowadzili L. Sidabalok i V. Viverita. Wykazali oni, że takie zmienne jak: wysokie koszty operacyjne oraz brak dobrej jakości zarządzania poszczególnych banków, mają wpływ na wysokość spreadów. Ponadto koncentracja rynkowa związana z siłą rynkową banków ma również duży wpływ na wyznaczanie spreadów stóp procentowych banku. (Sidabalok, Viverita 2011 s.18,19)

C. Hainz, R. Horvath, H. Hlavacek na podstawie przeprowadzonego badania spreadów stóp procentowych w Czechach stwierdzają, że wyższy kapitał i rentowność zwiększają spready. Tak samo jak wyższe ryzyko stopy procentowej ma pozytywny wpływ na spready stóp procentowych, natomiast wyższa płynność je zmniejsza. Na poziomie makroekonomicznym wyniki dotyczące wpływu inflacji i bezrobocia nie mają

jasnego kierunku, a ich znaczenie zmienia się w zależności od faktycznej specyfikacji. (Hainz, Horvath, Hlavacek 2012 s.2-6) A. Agapova oraz J. E. McNulty stwierdzają, że spready stóp procentowych są ujemnie i znacząco skorelowane z każdą tradycyjną miarą pośrednictwa finansowego dla krajów rozwiniętych oraz ujemnie skorelowane z aktywami bankowymi na mieszkańca w przypadku gospodarek w okresie przejściowym i rozwijających się. (Agapova, McNulty 2016 s.155)

R. Levine wykazał, że efektywność pośrednictwa finansowego może bezpośrednio wpływać na wzrost gospodarczy. Pośrednictwo finansowe wpływa na rentowność netto oszczędności i inwestycji brutto, a w konsekwencji na oprocentowanie kredytów. Tym samym poziom spreadów stóp procentowych, może wyraźnie wskazywać rolę, jaką banki pełnią w danej gospodarce. (Levine 1997 s.688-726) M. Nikitin i T. Smiths zaznaczają, że z perspektywy makroekonomicznej spready stóp procentowych są napędzane przez politykę monetarną i kursową, a także przez cykle gospodarcze. Inflacja może wpływać na spready stóp procentowych, jeśli szoki monetarne nie są przenoszone w tym samym stopniu na stopy depozytowe i kredytowe lub dostosowania przebiegają w różnym tempie. (Nikitin, Smith 2009 s.1-29)

K. P. Wong identyfikuje różne determinanty spreadów stóp procentowych w tym m.in.: zmienność krótkoterminowych stóp procentowych, siłę rynkową banków na rynkach kredytów i depozytów, awersję do ryzyka bankowego oraz ryzyko niewypłacalności kredytów bankowych. Większość badań empirycznych analizuje znaczenie tych i innych czynników dla banków. (Wong 1997 s.251-271)

Badania przeprowadzone przez P. Brocka i H. Frankena na temat spreadów stóp procentowych w Chile wykazały, że wpływ koncentracji przemysłu, zmiennych cyklu koniunkturalnego oraz zmiennych polityki pieniężnej na spready stóp procentowych, różnił się znacznie w zależności od tego czy spready są obliczane na podstawie danych bilansowych, czy też zdezagregowanych danych kredytów i depozytów. (Brock, Franken 2003 s.1)

L. Gambocorta uwzględnił zarówno czynniki mikro jak i makroekonomiczne w badaniach włoskich banków. Wyniki pokazały, że stopy procentowe kredytów krótkoterminowych płynnych dobrze skapitalizowanych banków w mniejszym stopniu reagują na wstrząsy polityki pieniężnej. Stwierdził również, że wielkość banku nie wpływa na spready, podczas gdy oprocentowanie kredytów ma pozytywny związek z realnym PKB i inflacją. (Gambocorta 2004 s.792-819)

1.1.2.Czynniki rynkowe

Doświadczenia narodów ukazują, że rozwój i wzrost gospodarczy nie zachodzą jednakowo. Gospodarkę rynkową cechuje wzrost dochodu narodowego, ale okresy wzrostu są przerywane latami zmniejszonej aktywności gospodarczej, co ma odzwierciedlenie w spadku stopy wzrostu, a także zmniejszeniu produkcji oraz zatrudnienia w ujęciu bezwzględnym. Zmienność aktywności gospodarczej objawiają wskaźniki statystyczne, przedstawiając działalność poszczególnych przedsiębiorstw i gałęzi produkcji, jak również szeregi czasowe produktu krajowego brutto, wymiany handlowej oraz wskaźniki cen. Podstawowym problemem stojącym przed większością krajów na świecie jest tworzenie warunków zapewniających trwały rozwój gospodarczy. Wzrost gospodarczy jest procesem tworzenia i powiększania rzeczywistych rozmiarów społecznego produktu. Procesowi temu towarzyszą zmiany struktury produktu narodowego, jak i całej gospodarki. Ponadto, wzrost gospodarczy rozumiany jest jako, zwiększenie realnej wielkości rocznej produkcji dóbr i usług kraju, natomiast rozwój gospodarczy dokonywany jest przy zróżnicowanej dynamice przemian poszczególnych elementów gospodarki. Ogólnie uznaje się, że wzrost i rozwój gospodarczy w gospodarce rynkowej są procesami nieprzebiegającymi równomiernie.

Towarzyszą im zmiany układające się w cykliczne następujące po sobie fazy wzrostu i spadku aktywności gospodarczej tzw. cykle koniunkturalne. Wyróżnia się zwykle dwa typy zmian. Pierwszy dotyczy dynamicznej zmiany poziomu aktywności gospodarczej, znajdującej wyraz w ogólnej tendencji rozwojowej. Drugi zaś obejmuje wahania sezonowe powtarzające się w ciągu roku, cykliczne wahania koniunkturalne lub wahania nieregularne, mające na ogół charakter przypadkowy.

Jedną z cech charakterystycznych dla cykli koniunkturalnych jest ich wpływ na stopy procentowe. Stopy procentowe osiągają szczyt z reguły bezpośrednio przed początkiem recesji, a w czasie jej trwania znacznie się obniżają. Wahania stóp procentowych są najbardziej dramatyczne w czasie recesji. Stopy procentowe zazwyczaj rosną wraz z inflacją, aby zrekompensować pożyczkodawcą spadającą siłę nabywczą pieniądza. Fluktuacje stóp procentowych są bardzo blisko powiązane z wahaniami produkcji i zatrudnienia. Zależności te powodują, że stopy procentowe są zarazem najbardziej zmiennymi i trudnymi do przewidzenia wielkościami makroekonomicznymi. (Winiarski 2006 s.195-197)

Obserwowanie stóp procentowych oraz wiedza na temat możliwości ich wpływania na gospodarkę nie jest łatwe, ale jest to niezbędna umiejętność szczególnie, że na ich kształt oddziałują czynniki, często niezależne od polityki pieniężnej. Zmiany stóp procentowych oddziałują na istotne wielkości makroekonomiczne w gospodarce.

Stopę procentową kwalifikuje się do głównych kategorii rynku finansowego, głównie z tego powodu, że oddziałuje ona na realne procesy gospodarowania podmiotów gospodarczych. Wzrost stopy procentowej stymuluje wzrost oszczędności oraz obniżenie popytu na pieniądź, inwestycje, spadek inflacji, a także niższy wzrost gospodarczy. Natomiast jej spadek zachęca jednostki gospodarcze do inwestowania i zniechęca do oszczędzania, przez co następuje poprawa koniunktury, która może doprowadzić do wzrostu inflacji.

Doświadczenia banków centralnych wykorzystujących stopy procentowe do stymulowania procesów gospodarczych są zróżnicowane. Można stwierdzić jednak, że dotychczas stosowane instrumenty polityki pieniężnej wykazują ograniczoną skuteczność w zakresie oddziaływania na podaż pieniądza, ponieważ banki centralne podejmują samodzielne decyzje odnośnie poziomu stosowanych przez nie stóp procentowych i rozmiarów akcji kredytowej. Rola banku centralnego ogranicza się zatem do stymulowania sektora bankowego i do podejmowania określonych działań służących gospodarce za pomocą dostępnych instrumentów polityki pieniężnej. (Szelągowska 2013 s.595)

Biorąc pod uwagę czynniki, które wpływają na stopy procentowe warto odnieść się tutaj do czynników rynkowych. Rynek można definiować jako: zespół wszystkich sprzedających i kupujących, których decyzje wzajemnie od siebie uzależnione, kształtują popyt i podaż oraz wpływają na poziom cen. (Mała Encyklopedia Ekonomiczna 1974 s.723) Rynek można określać również jako wszelkie formy nawiązywania kontaktów pomiędzy kupującymi i sprzedającymi w celu ustalenia warunków transakcji: sposobu, miejsca i czasu jej realizacji oraz wysokości ekwiwalentu – ceny. (Dach 2002 s.39,40)

W życiu codziennym rynek postrzegany jest, jako nieskończona liczba rynków indywidualnych na poszczególne rodzaje dóbr, które są przedmiotem zainteresowania nabywców. Cechą charakterystyczną rynku jest to, że doprowadza on do kontaktu kupujących i sprzedających, w wyniku czego kształtuje się określona cena. Cena ta

wywiera wpływ zarówno na decyzje konsumentów jak i producentów. (Nasiłowski 2016 s.65)

Częścią rynku jako całości jest rynek finansowy, na którym dokonuje się obrotu instrumentami finansowymi, czyli kontraktami zawartymi między tymi stronami. Obok rynku dóbr i usług, rynku pracy oraz rynku nieruchomości, rynek finansowy jest najważniejszym segmentem gospodarki rynkowej. Rynek finansowy odgrywa kluczową rolę we wzroście gospodarczym i rozwoju gospodarki rynkowej. Ma on następujące segmenty: rynek kapitałowy, rynek pieniężny, rynek instrumentów pochodnych oraz rynek walutowy.

T. Jajuga i K. Jajuga dodają, że podział na te segmenty nie jest rozłączny i niektóre instrumenty rynku kapitałowego i rynku pieniężnego mogą być zaliczane również do rynku walutowego. *Rynek pieniężny* jest to rynek, na którym występują instrumenty dłużne lub udziałowe, emitowane na okres roku. Głównym celem funkcjonowania rynku kapitałowego jest transfer kapitału na dłuższy okres. *Rynek instrumentów pochodnych* jak sama nazwa wskazuje, jest to rynek transferu ryzyka, na którym dokonuje się obrotu instrumentami pochodnymi. *Rynek walutowy* to segment rynku finansowego, na którym występują instrumenty denominowane w obcej walucie, których wartość określana jest z kolei w krajowej walucie. (Jajuga, Jajuga 2012 s.21-23)

Istotnym czynnikiem definiującym skłonność do oszczędzania jest dodatnia różnica między stopą oprocentowania depozytów, a wskaźnikiem inflacji. Im ta różnica jest większa co identyfikuje się z realną stopą oprocentowania depozytów, tym większy jest przyrost środków na rachunkach bankowych. Przy okazji banki mające więcej pieniędzy do dyspozycji mogą rozszerzyć akcje kredytowe, co sprzyja inwestowaniu przedsiębiorstw. Opłacalność inwestowania dodatkowo wzrasta, jeżeli będzie się zwiększał popyt na wytwarzane w wyniku tych inwestycji dobra lub zostaną wprowadzone różnego rodzaju ulgi. W dodatku efektywność inwestycji będzie, także większa, jeżeli oprocentowanie kredytów nie będzie zbyt wysokie, co oznacza, że w warunkach stabilnej gospodarki nie powinno ono zbytnio przewyższać oprocentowania depozytów bankowych. (Dębski 2014 s.105-107)

1.2.Poziom spreadów stóp procentowych w systemie bankowym i ich oddziaływanie

Proces gospodarowania jest przede wszystkim regulowaniem produkcji, podziału, wymiany oraz konsumpcji. W odmienny sposób proces ten jest realizowany w

poszczególnych sferach: rzeczowej i finansowej. Dokonując zmian w sferze regulacyjnej powoduje się zmiany sfery realnej, a więc m.in. w bankach i instytucjach finansowych, przedsiębiorstwach sfery niefinansowej i zachowaniach gospodarstw domowych. Instytucje finansowe na całym świecie, zarówno w krajach rozwijających się jak i w rozwiniętych, jako podstawowy obszar regulacji uznają sferę finansową. Tylko do niej ograniczają się np. działania banku centralnego. Do podstawowych instrumentów banku centralnego należą: stopy procentowe, operacje otwartego rynku oraz rezerwy obowiązkowe. Także stan finansów zarówno w skali mikro (przedsiębiorstwa), jak również w skali makro (inflacja, poziom i struktura konsumpcji), jest przesłanką podstawowych decyzji rządu, jaką są rozstrzygnięcia fiskalne. Decyzja instytucji wyznaczających cele polityki finansowej, ma polegać na wywoływaniu zmian w realnej sferze rzeczowej. Działania zakresu polityki finansowej wpływają na wielkość oszczędności, inwestycji, spożycia, zatrudnienia, rozmiar oraz strukturę produkcji. (Gołębiowski 2009 s.14)

W bankach następują przekształcenia oszczędności zdeponowanych głównie przez gospodarstwa domowe w postaci depozytów na kredyty dla przedsiębiorstw, sektora publicznego i konsumentów. Sprawność tego działania decyduje o racjonalności i elastyczności procesu akumulacji kapitału. Zależy ono nie tylko od nich samych, ale od narzucanych im warunków, głównie – przez bank centralny. Tak np. jeśli przedsiębiorstwa dużą część swojej działalności finansują kredytem bankowym, mogą być podatne na zmiany stóp procentowych. Jednak jeśli kredyt odgrywa niewielką rolę, zmiany stóp procentowych mają niewielki wpływ na ich strategię działania. Wysokość stóp procentowych oddziałuje na zyskowność prowadzonej działalności (określa przestrzeń dla spreadów), tym samym wpływa pośrednio na prowadzenie działalności i możliwości rozwojowe banku jako przedsiębiorstwa. (Prokopowicz 2008 s.153,144)

Wysokość stóp procentowych i spreadów kształtuje, także poziom stabilności finansowej w tym między innymi cykliczność inwestowania. Jest to przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu, przedmiotem zainteresowania banków centralnych. W wielu analizach i artykułach, można spotkać się ze stwierdzeniem, że zmiany w oprocentowaniu stóp procentowych w bankach wpływają na ich rentowność poprzez zmiany kosztów finansowania ich działalności, zakresu i jakości ekspozycji kredytowej. Silny wpływ poszczególnych czynników na różnice w oprocentowaniu kredytów i depozytów jest zasadniczy i powszechnie uznany, ale można powiedzieć, że wciąż jest miejsce na dalsze badania dotyczące czynników wpływających na spready

stóp procentowych. Znaczące analizy zostały przeprowadzone przez badaczy systemów bankowych, celem znalezienia przyczyny wahań tego wskaźnika i jego determinant. Wysoki spread stóp procentowych, może wskazywać na problemy w otoczeniu regulacyjnym banków i asymetrii informacyjnej. (Peshev 2015 s.5) Wyższa różnica w stopach odsetkowych poprawia rentowność systemu bankowego, jednak warto zaznaczyć, że niskie oprocentowanie depozytów będzie przyczyną ich zmniejszenia, wysokie oprocentowanie kredytów z drugiej strony zwiększa koszty dla inwestorów. Stąd wysoka stopa spreadu może wskazywać na nieefektywność systemu bankowego.

1.2.1.Finansowanie przedsiębiorstw

Celem każdej polityki ekonomicznej jest racjonalizacja procesów gospodarczych w skali makroekonomicznej. Może ona w zasadniczy sposób określać rozwój firm nie tylko bezpośrednio ale również w sposób pośredni. W interesie sektora przedsiębiorstw leży utrzymanie wysokiego tempa rozwoju gospodarczego, gdyż jest to warunek podwyższenia dochodów społeczeństwa oraz popytu na realizowaną przez niego produkcję i usługi. Makrootoczenie może w tym przypadku kreować warunki do działania i rozwoju przedsiębiorstw. W skład makrootoczenia wchodzi wiele elementów, które wpływają w wszelaki sposób na określony rodzaj przedsiębiorstw. Uwarunkowania makroekonomiczne będące odpowiedzią na długofalową stabilną politykę gospodarczą, stanowią system narzędzi prawnych i ekonomicznych o charakterze regulacyjnym, które mają zapewnić długookresową równowagę gospodarczą, a także kształtować taki poziom obciążeń fiskalnych i stóp procentowych, które będą stymulować rozwój przedsiębiorstw. (Mikołajczak 2015 s.108,109)

Sektor przedsiębiorstw stanowi największe źródło nowych miejsc pracy, co ma szczególne znaczenie w wielu krajach europejskich, które walczą ze zbyt wysoką stopą bezrobocia. Sektor przedsiębiorstw charakteryzuje się dynamiczną reakcją na potrzeby rynku, szybkim podejściem do otoczenia, otwartością na nowe technologie oraz możliwością występowania we wszystkich segmentach gospodarki. Władze monetarne przy współpracy z rządem, są w stanie efektywnie oddziaływać na decyzje na rynku finansowym. Priorytetowe są zatem zależności, jakie występują pomiędzy przedsiębiorstwami i bankami komercyjnymi, a zasadniczo aspekt wykorzystania przez firmy finansowania zewnętrznego w postaci kredytów bankowych przeznaczonych na inwestycje. (Stawska 2014 s.133)

W skali makroekonomicznej stopa procentowa sprawuje rolę regulatora poziomu inwestycji i oszczędności, określa wielkość popytu konsumpcyjnego, skalę produkcji, zatrudnienia i dochodu narodowego, wpływa na poziom kursu walutowego i poziom inflacji. Z perspektywy mikroekonomicznej jest jednym z najistotniejszych parametrów podejmowania decyzji finansowych. Stopa procentowa jako koszt kapitału pełni rolę naturalnego selektonera nieefektywnych projektów inwestycyjnych, charakteryzujących się niską rentownością. (Mościbrodzka 1998 s.64-91)

Stopa procentowa to element rynku finansowego, oddziałujący m.in. na rzeczywistą stronę procesów zarządzania. Jest ona jednym z głównych parametrów występujących w gospodarce rynkowej i wpływających zarówno na działalność firm jak również na koniunkturę gospodarczą kraju. Ponadto ich poziom determinuje efektywność inwestycji kapitałowych. Inwestując daną kwotę gotówki, np. na zakup obligacji rządowych, inwestor będzie otrzymywał z góry określoną stopę procentową. Rzeczywista efektywność inwestycji będzie uzależniona nie tyle od poziomu nominalnej stopy procentowej, ile od poziomu stopy realnej, czyli stopy nominalnej pomniejszonej o stopę inflacji. Zgodnie z teorią stopy procentowej I. Fishera nominalna stopa procentowa będzie równa realnej stopie procentowej powiększonej o oczekiwaną stopę inflacji. Różnice w stopach procentowych oraz stopach inflacji w różnych krajach, mogą zatem prowadzić do występowania różnic pomiędzy realnymi stopami procentowymi. W warunkach swobodnego przepływu kapitału pomiędzy różnymi krajami można jedna zakładać, że będzie występowała tendencja do wyrównania rzeczywistej efektywności inwestycji kapitałowych na rynkach finansowych różnych krajów. (Czekaj, Dresler 2005 s.262,263)

A. Szymczak zauważa, że empiryczne badanie zależności inwestycji od stopy procentowej nie jest sprawą prostą. Nie występuje tu bowiem jak w przypadku związków funkcyjnych, jednoznaczne powiązanie zmiennych. Wynika to z faktu, że na wyróżnione zjawisko wpływa zwykle kilka różnych, więcej lub mniej ważnych przyczyn, osłabiających bądź wzmacniających tę współzależność. Ponadto wskazuje, że przykładami mogą być czynniki, wynikające ze struktury gospodarki, zachowania podmiotów gospodarczych, bądź ogólnogospodarczych czynników takich jak np.:

- duże przedsiębiorstwa mające możliwość samofinansowania, są bardziej odporne na wahania stóp procentowych,

- koszty kredytu nie zawsze są rozstrzygające przy podejmowaniu inwestycji w nowe projekty, ponieważ firmy inwestując w rozwój często patrzą z perspektywy długoterminowej,
- inwestycje, które są dla korporacji priorytetowe, realizowane są pomimo wzrostu stóp procentowych,
- wpływ stopy procentowej na inwestycje zależy od stopy inflacji, a także oczekiwań inflacyjnych podmiotów gospodarczych.

Ponadto wpływ na oddziaływanie stopy procentowej mają: system fiskalny, cykle koniunkturalne, stopień monetyzacji w gospodarce, płynność sektora bankowego, wydatki budżetu państwa i rynek międzynarodowych. (Szymczak 2005 s.184,185)

1.2.2. Stabilność finansową rozumianą jako ograniczenie cykliczności procesu inwestycyjnego

Stabilność finansowa nie jest łatwa do zdefiniowania lub zmierzenia, biorąc pod uwagę współzależność i złożone interakcje różnych elementów systemu finansowego między sobą oraz gospodarką realną. Stabilność finansowa na przestrzeni lat była definiowana przez różnych autorów, np. A. Crockett stwierdza, że stabilność finansowa odnosi się do sprawnego funkcjonowania instytucji i rynków tworzących system finansowy. (Crockett 1997 s.2)

G. J. Schinasi postrzega stabilność finansową w kategoriach jej zdolności do ułatwiania i usprawniania procesów gospodarczych, zarządzania ryzykiem i amortyzowania wstrząsów. Ponadto stabilność finansową określa jako kontinuum, czyli zmienną w czasie i spójną z wieloma kombinacjami elementów składowych finansów. Dodatkowo w swojej definicji wskazuje, że stabilność finansowa to stan, w którym mechanizmy gospodarki dotyczące ustalania cen alokacji i zarządzania ryzykiem finansowym (kredyt, płynność, rynek itp.), działają wystarczająco dobrze, aby przyczynić się do poprawy gospodarki. (Schinasi 2004 s.8-10)

Według definicji E. S. Rosengrena, stabilność finansowa odzwierciedla zdolność systemu finansowego do konsekwentnego świadczenia usług pośrednictwa kredytowego i usług płatniczych, które są potrzebne w gospodarce realnej, jeśli ma on kontynuować swoją ścieżkę wzrostu. (Rosengren 2011 s.2)

Jak dodają, K. Jajuga, M. Karaś, K. Kuziak oraz W. Szczepaniak, stabilność i jej brak mają wpływ na gospodarkę realną i zaufanie interesariuszy do systemu finansowego, ważna jest również rola systemu finansowego w pośrednictwie

finansowym i efektywnej alokacji zasobów. Dla zachowania stabilności finansowej główną wagę przywiązuje się do wrażliwości i odporności systemu finansowego na zaburzenia i jego zdolność do pochłaniania szoków bez przerywania działania lub generowania wysokich kosztów. (Jajuga, Karaś, Kuźniak, Szczepaniak 2017 s.34)

Brak bezpiecznego i pewnego systemu finansowego wiąże się z niepewnością i ryzykiem, zniechęca do zawierania długookresowych umów oraz uniemożliwia właściwe funkcjonowanie instytucji pośrednictwa finansowego. (Kiedrowska, Marszałek 2002 s.18-34)

B. Pietrzak, Z. Polańska i B. Woźniak zaznaczają, że system finansowy w gospodarce rynkowej odpowiada za podstawowy segment systemu ekonomicznego, który jest elementem systemu społecznego. Stanowi on narzędzie dzięki któremu wyzwolone są siły nabywcze gospodarki. (Pietrzak, Polańska, Woźniak 2008 s.15)

A. Jabłoński podkreśla, że bezpieczeństwo finansowe oddziałuje na osiągnięcie stabilności finansowej przedsiębiorstwa. Stabilność finansowa jest to stan w którym system finansowy jako całość nie wykazuje w sposób trwały utraty płynności lub niewypłacalności. Przez stabilność finansową rozumie się też odporność na kryzysy finansowe. (Jabłoński 2015 s.89)

Bank Centralny jest instytucją, która określa oraz realizuje politykę pieniężną jako jedną z dziedzin polityki gospodarczej kraju. Współcześnie powszechnie akceptowanym celem polityki pieniężnej jest stabilizacja. Realizację tego celu banki centralne dokonują poprzez sterowanie strumieniem pieniądza zasilającego gospodarkę. Jak wskazuje A. Sopoćko, dokonuje się to poprzez odpowiednie operacje w trzech wymienionych obszarach:

- kontrolowanie nadpłynności sektora bankowego. Nadpłynność oznacza tutaj pieniądź, który pochodzi z oszczędności ale przy istniejącej cenie kredytów nie znajduje klientów. Bank centralny wychodzi im naprzeciw, poprzez oferowanie możliwości ulokowania środków,
- sterylizacja pieniądza, wywołana napływem dewiz z zagranicy. Jeśli bank centralny skupuje netto dewizy to płaci ich właścicielom. Przybywa złotych, co potencjalnie może zwiększyć inflację,
- tempo obiegu pieniądza, czyli ilość pieniądza, która osadza się w całym systemie przepływu pieniądza. Im system ten jest bardziej rozwinięty tym więcej go wchłania. (Sopoćko 2010 s.36)

Bezpośrednio po każdym kryzysie banki prowadzą bardzo ostrożną politykę kredytową. W miarę trwania ożywienia gospodarczego polityka ta staje się jednak coraz bardziej liberalna, by następnie znowu ulec gwałtownemu zaostrzeniu, gdy dochodzi do załamania koniunktury. Te zmiany polityki kredytowej banków wynikają z cykliczności zmian zarówno percepcji ryzyka jak i skłonności banków do jego podejmowania.

W fazie wzrostowej cyklu koniunkturalnego banki wykazują tendencje do niedoszacowania ryzyka kredytowego i to tym bardziej, im dłużej trwa ożywienie. Z kolei w fazie spadkowej cyklu zaczynają to ryzyko nawet przeszacowywać. Co więcej w fazie wzrostowej cyklu banki wykazują znaczną skłonność do podejmowania ryzyka, podczas gdy w recesji charakteryzuje je awersja do ryzyka. (Małecki 2014 s.31) Jak się wydaje sprawdza się tutaj model Hymana Minskyiego, w którym stwierdza on, że w dłuższych okresach dobrej koniunktury dochodzi do lekceważenia systemowego jak i niesystemowego ryzyka kredytowego. Prowadzi to do przeinwestowania, a w konsekwencji kryzysu finansowego takiego jak w 2008 roku. (Kąsek, Lubiński 2010 s.10)

1.2.3. Rentowność systemu bankowego

Efektywność to jedna z podstawowych, powszechnie stosowanych kategorii oceny funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Znajduje ona zastosowanie nie tylko w ekonomii, ale również w wielu innych aspektach aktywności człowieka. Efektywność jest przedmiotem ciągłych badań analiz, jednak interpretacja pojęcia efektywność w dalszym ciągu jest niejednoznacznie definiowana i budzi wiele kontrowersji. Sposób rozumienia istoty efektywności oraz stosowanych metod badawczych, w dużej mierze zależy od obszaru zastosowania. Warto także podkreślić, że kategoria ta ulega ewolucji wraz z rozwojem wiedzy z zakresu ekonomii, a także teorii organizacji i zarządzania. Efektywność w naukach ekonomicznych rozpatrywana jest w dwóch ujęciach: ekonomicznym oraz organizacyjnym. Pierwsze z pojęć związane jest z badaniami nad efektywnością prowadzonymi w ramach teorii ekonomii. Drugie ujęcie efektywności, rozwijane jest na gruncie nauki o zarządzaniu i stanowi kategorię identyfikacji efektu synergetycznego organizacji, czyli korzyści wynikających z określonych wkładów współdziałania w ramach systemów organizacyjnych. (Mastalerz 2017 s.314)

W. Kwaśniak, M. Pawłowska i A. Topiński dodają, że pojęcie efektywności jest dość szerokie i istnieje jej wiele definicji w zależności od metod jej pomiaru. W literaturze poświęconej badaniu efektywności banku komercyjnego można rozróżnić

następujące pojęcia efektywności: efektywność kosztową, efektywność dochodową i efektywność techniczną. W zależności od rodzaju analizowanej efektywności wyróżniamy następujące podejście do pomiaru efektywności: tradycyjne wskaźnikowe (wskaźnik rentowności, wskaźnik marży, wskaźnik obciążenia wyniku, wskaźnik efektywności zatrudnienia) parametryczne – oparte o metody ekonometryczne: *Stochastic Frontier Approaches*, *Thick Frontier Approach*, *Distribution Free Approach*, nieparametryczne *Data Envelopment Analysis*, *Free Disposal Hull*. (Kwaśniak, Pawłowska, Topiński 2005 s.29)

W ocenie rynków finansowych banku można posługiwać się wskaźnikami absolutnymi pozwalającymi zobrazować wielkość osiągniętych składowych rachunku zysków i strat lub wskaźnikami względnymi, pokazującymi zdolność banku do generowania zysku. Im wyższy jest stosunek wypracowanych efektów do poniesionych nakładów, tym efektywność danego obiektu będzie uznawana za wyższą. Bardziej efektywne obiekty potrzebują mniejszych nakładów do uzyskania danego efektu lub przy tych samych nakładach uzyskania wyższe efekty. W przypadku banków najczęściej przy ocenie stosowane są mierniki o charakterze finansowym, obrazujące sposób wykorzystania przez bank swoich kapitałów własnych ROE lub aktywów ROA. Ze względu na specyfikę działalności instytucji finansowych równie ważnym elementem podlegającym ocenie powinny być ryzyka ich działalności. Wadą wskaźników ROA i ROE jest to, że nie pozwalają na ocenę ryzyka, jakie podejmowały banki. Dlatego powszechną praktyką stało się wykorzystywanie modyfikacji tych wskaźników efektywności w taki sposób, aby uwzględniały ryzyko. Miernikiem efektywności z uwzględnieniem ryzyka jest RAPM (Risk Adjusted Performance Measures) jest on obecnie powszechnie wykorzystywany w instytucjach finansowych. (Perz 2010 s.74,75)

Analizując poziom spreadów stóp procentowych i ich oddziaływanie na efektywność systemu bankowego, warto przyjrzeć się wskaźnikowi marży odsetkowej. Wskaźnik ten jest wykorzystywany do oceny efektywności finansowej banków. Jest on jednym z podstawowych narzędzi analitycznych umożliwiających przeprowadzenie oceny działalności danej instytucji bankowej. Marża odsetkowa stanowi stosunek wysokość wyniku odsetkowego do wartości aktywów banku. Przy czym wysokość wyniku odsetkowego ustalana jest jako różnica pomiędzy przychodami z tytułu odsetek a kosztami odsetkowymi. (Zabawa 2011 s.185)

Warto dodać, że wraz ze wzrostem stóp procentowych marże odsetkowe w bankach wzrastają, natomiast przy spadku stóp procentowych marże ulegają obniżeniu. Bank będąc podmiotem finansowej sfery gospodarki, pełnił i niewątpliwie nadal ma pełnić rolę pomocnika. Ma on pomagać różnym podmiotom życia gospodarczego w kształtowaniu takiego układu zasobów finansowych, który zapewni uzyskanie satysfakcjonującej efektywności działania i wystarczające bezpieczeństwo przed utratą wartości tychże zasobów.

D. Korenik zaznacza, że banki wciąż pozostaną organizacją wyspecjalizowaną w obsłudze i organizowaniu ruchu pieniądza między wszelkimi podmiotami gospodarki szczególnie ze sfery realnej. Ich elementarna działalność nastawiona jest na równoważenie popytu i podaży środków finansowych i łączy się z rolą pośrednictwa finansowego w gospodarce. Działania banku jako pośrednika finansowego opiera się przede wszystkim na: wykorzystaniu istniejącej na rynku asymetrii informacyjnej, czyli sytuacji w której uczestnicy rynku mają nierówny dostęp do informacji, w wyniku czego część z nich może podejmować nieoptymalne decyzje, a także na efekcie skali umożliwiającej transformację terminów i wielkości strumieni pieniężnych oraz transformację ryzyka. Klasyczne pośrednictwo finansowe banku realizuje się przez udostępnianie kredytów na bazie przyjętych wcześniej od klientów depozytów pieniężnych. (Korenik 2006 s.16)

W badaniach empirycznych oceniających efektywność systemu bankowego wykorzystuje się dane dotyczące rentowności działania pojedynczych banków i agreguje te wyniki. W wymiarze społecznym efektywne działanie systemu bankowego zależy od przekonania społecznego, że rynek i poszczególne instytucje działają zgodnie z odpowiednimi przepisami i standardami moralnymi, a interes klientów jest stawiany na pierwszym miejscu. Takie zaufanie wiąże się z większym napływem kapitału do systemu, a więc bardziej efektywnym alokowaniem dóbr w społeczeństwie, ponieważ banki są lepiej poinformowane i potrafią dokonać bardziej trafnych decyzji inwestycyjnych, ponosząc przy tym niższe koszty niż jednostki sektora finansowego.

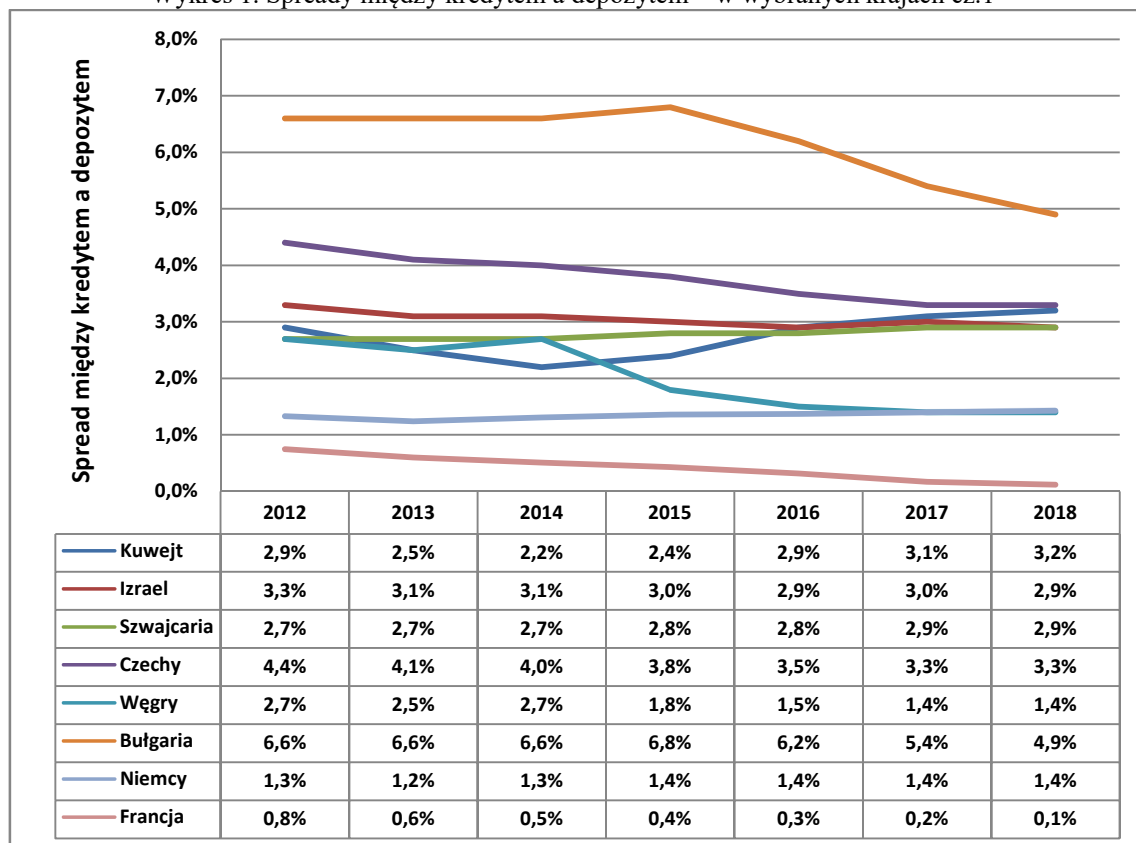
P. Gołędzinowski wskazuje, że ilość finansowanych przez sektor bankowy projektów jest szczególnie ważna dla wzrostu gospodarczego w państwach rozwijających się. Wiąże się to ze zdolnością banków do mobilizowania kapitału pojedynczych inwestorów w celu sfinansowania średnich a nawet dużych przedsięwzięć. Na rynkach wschodzących to właśnie niedobór kapitału jest zazwyczaj jedną z głównych barier rozwoju gospodarki. (Gołędzinowski 2009 s.16-18)

Można więc powiedzieć, że efektywność w systemie bankowym jest jednym z priorytetowych obszarów badań. Ponadto ciągle rosnąca konkurencja na rynku bankowym oraz przeobrażenia ilościowe i jakościowe w usługach finansowych sprawiają, że konieczne staje się fachowe zarządzanie efektywnością.

1.3. Różnica w wysokości spreadów stóp procentowych między kredytami a depozytami w wybranych krajach na świecie

Obserwacja spreadów stóp procentowych banków ma kluczowe znaczenie dla zrozumienia procesów pośrednictwa finansowego i dominującego środowiska makroekonomicznego w jakim znajdują się banki. Różnica między oprocentowaniem kredytów i depozytów jest również wskaźnikiem efektywności procesu pośrednictwa finansowego. Kluczową zmienną dla systemu finansowego jest różnica między oprocentowaniem kredytów a depozytów. Gdy ta różnica jest duża, uważa się ją za przeszkodę w ekspansji i rozwoju sektora finansowego, ponieważ zniechęca to oszczędzających np. klientów banków i ogranicza finansowanie pożyczek dla przedsiębiorców lub inwestorów. Badając gospodarki w różnych regionach świata, można zauważyć, że charakteryzują się one różnymi wysokościami spreadów między oprocentowaniem kredytów a depozytów. Kraje wysoko rozwinięte odznaczają się niskimi spreadami, podczas gdy kraje nisko rozwinięte mają wyższe spready stóp procentowych między oprocentowaniem kredytów a depozytów. Kraje takie jak Niemcy, Francja, Kuwejt, Izrael oraz Szwajcaria charakteryzują się bardzo rozwiniętym sektorem finansowym, a ponadto są to kraje w których sektor bankowy odgrywa dużą rolę. Jak widać w tabeli poniżej spready stóp procentowych w tych krajach, są na niskim poziomie. W Szwajcarii jak i w Kuwejcie spread w latach 2012 – 2018 minimalnie wzrósł, natomiast w Izraelu można zauważyć tendencję spadkową. Jednak warto odnieść się do przykładu Francji w której spread nie przekraczał 1% i w 2018 roku osiągnął wartość 0,12%.

Wykres 1. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.1

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LNDP>, [Human Development Report Office 2019, https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691394](https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691394), <https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691393>

Francuski system bankowy jest często określany jako „*uniwersalny system bankowy*.” Termin ten odnosi się do świadczenia usług finansowych przez różne banki różnym klientom. Model bankowości uniwersalnej jest specyficzny dla bankowości we Francji, umożliwiając jej efektywny wkład w gospodarkę na korzystnych warunkach. W tym modelu jeden bank oferuje pełen zakres usług, aby zaspokoić potrzeby wszystkich klientów: osób fizycznych, profesjonalistów, małych i średnich przedsiębiorstw, dużych korporacji, instytucji finansowych, samorządów, rządów itp. Dywersyfikacja źródeł przychodów i ryzyk zapewnia bezpieczeństwo i stabilność. (Federation Bancaire Francaise 2019 s.6) Oprócz banków mogących wykonywać wszelkie operacje bankowe, istnieją również spółki finansowe i wyspecjalizowane instytucje finansowe, posiadające uprawnienia tylko do częściowej obsługi tych operacji, na podstawie przyznawanych im licencji. Zajmują się one najczęściej kredytami konsumpcyjnymi i budowlanymi, kredytowaniem przedsiębiorstw, leasingiem i factoringiem oraz udzielają poręczeń i gwarancji. Spółki finansowe nie mogą przyjmować depozytów na okresy krótsze niż dwa lata. Specjalne instytucje finansowe działają w obsłudze zadań interesu

publicznego, powierzanych im przez państwo i nie mogą realizować innych operacji bankowych niż wynika to z ich zadań. (Przybylska-Kapuścińska 2016 s.220, 221)

Francuskie banki mają kilka dobrze znanych unikalnych cech, w tym swoją specjalistyczną wiedzę w dziedzinach, takich jak instrumenty pochodne na akcje i finansowanie projektów. Na przykład trzy główne banki francuskie – Credit Agricole, BNP Paribas, Societe Generale, należą do dziesięciu wiodących banków w zakresie finansowania projektów na świecie. Francja jest też jedynym krajem europejskim z przewagą 60% depozytów i kredytów zarządzanych przez banki spółdzielcze. Banki francuskie wprowadzają również ścisłe oddzielenie działalności związanej z handlem nieruchomościami od innych podstawowych usług bankowych, co na razie jest główną różnicą między przepisami we Francji i w UE. (United Nations Environment Programme 2015 s.13)

W Niemczech spread na przestrzeni lat 2012 – 2018 urósł jedynie o 0,1%, czyli wzrost był ledwie odczuwalny. System bankowy w Niemczech nie jest zdefiniowany w jednej konkretnej ustawie ani nie jest uregulowany w jednym aspekcie. Jest on regulowany przez wiele praw i rozporządzeń. Charakterystyczną cechą systemu bankowego jest jego podział na trzy filary: prywatne banki komercyjne, banki sektora publicznego i banki spółdzielcze z rozróżnieniem na podstawie ich formy prawnej. Dodatkowo Niemcy mają system bankowy w którym prywatne banki współistnieją od ponad 200 lat z bankami charakteryzującymi się bezpośrednim zaangażowaniem rządu. Banki prywatne obejmują duże banki komercyjne działające na poziomie krajowym i międzynarodowym, takie jak Deutsche Bank i Commerzbank oraz szereg innych, bardziej wyspecjalizowanych banków prywatnych, a także stosunkowo małe spółdzielnie kredytowe ukierunkowane na region. Banki z udziałem rządu to duże, głównie działające w kraju Landesbanken oraz mniejsze, regionalne banki oszczędnościowe. (Behr, Schmidt 2015 s.1)

Prywatne banki komercyjne stanowią około jednej dziesiątej wszystkich instytucji kredytowych w Niemczech i około jednej trzeciej całego wolumenu transakcji. Obejmują one duże banki i mniejsze banki regionalne, banki prywatne i oddziały banków zagranicznych. Podczas gdy duże banki są bankami prawdziwie uniwersalnymi, łączącymi działalność w zakresie bankowości detalicznej i korporacyjnej z działalnością inwestycyjną, regionalne banki komercyjne, często są zaangażowane w specjalne działania takie jak finansowania mieszkań. Mniejsze banki prywatne często specjalizują się w finansowaniu branżowym i zarządzaniu majątkiem.

Zagraniczne banki odgrywają niewielką rolę. Banki sektora publicznego obejmują kasy oszczędnościowe i oferują szeroki wachlarz usług bankowych ale przede wszystkim muszą służyć dobru publicznemu, np. są zobowiązane do otwarcia rachunku bieżącego dla każdego wnioskodawcy. Ich podstawową działalnością jest bankowość detaliczna i bankowość dla MŚP. Banki spółdzielcze skupiają największą liczbę niezależnych instytucji wśród grup bankowych. Razem z głównymi instytucjami stanowią około jednej dziesiątej całkowitego wolumenu działalności. (Hufner 2010 s.8,9)

Odgrywają one szczególną rolę w zapewnieniu dostępu do usług bankowych klientom z obszarów o niższym poziomie urbanizacji oraz tradycyjnie są nastawione na obsługę stanu średniego. Banki spółdzielcze są udziałowcami banków centralnych, które realizują na ich rzecz wiele funkcji usługowych, takich jak przeprowadzanie operacji zagranicznych, dostarczanie produktów rynku kapitałowego, zabezpieczanie przed ryzykiem kredytowym. (Korzeniowska, Węclawski 2016 s.407).

W gospodarkach postsocjalistycznych takich jak Czechy, Węgry oraz Bułgaria widać znaczący trend regresyjny w którym przodują Węgry ze spreadem wahającym się między 2,7% – 1,4%. Systemy bankowe krajów Europy Środkowo-Wschodniej zaczęły dynamicznie się rozwijać dopiero w latach 90. XX w., po upadku reżimu komunistycznego. W krajach postsocjalistycznych można zaobserwować proces konwergencji i doganiania krajów zachodnich. Z kolei w przypadku krajów zachodnich, można stwierdzić nadmierne rozbudowanie ich systemów bankowych, co powoduje, że bilans korzyści i kosztów związanych z rozwojem systemu bankowego zaczyna być niekorzystny i nasilają się zjawiska kryzysowe, negatywnie oddziałujące na gospodarkę i zaburzające stabilność finansową. (Iwanicz-Drozdowska, Smaga 2016 s.21)

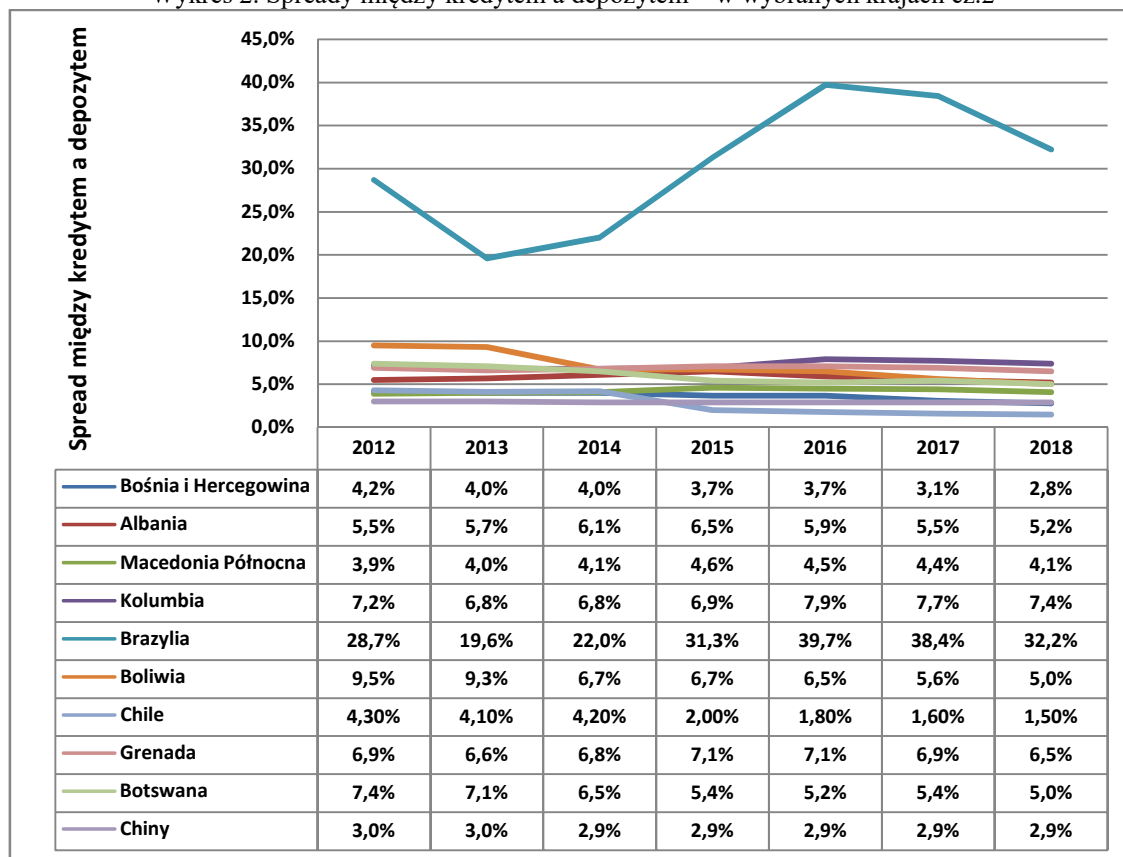
Nadmiernie rozbudowany system bankowy prowadzi do braku koordynacji między bankami i problemów z nadzorem dla organów kontrolnych, co z kolei przyczynia się do wystąpienia ryzyk i asymetrii informacyjnej. Ponadto, zbyt rozbudowany system bankowy może przyczyniać się do tworzenia nowych instytucji nieposiadających prawnego statusu banku, ale które świadczą i prowadzą działalność właściwą dla banków. Większy system bankowy to również większe ryzyko operacyjne będące konsekwencją zawodności wewnętrznych systemów operacyjnych, błędami pracowników czy też słabą strukturą organizacyjną. Kolejnym problemem jest również, kreowanie przez banki grup kapitałowych składających się między innymi z przedsiębiorstw spoza systemu bankowego czyli tworzeniem holdingów, co przyczynia się do transferów ryzykownych operacji poza sektor bankowy.

Omawiając systemy bankowe krajów Europy Środkowo-Wschodniej warto się tutaj przyjrzeć w szczególności systemowi bułgarskiemu, który w ostatnim dziesięcioleciu znacząco rozrósł się pod względem wielkości i znaczenia gospodarczego, będąc głównym źródłem zewnętrznego finansowania zadłużenia podmiotów gospodarczych. Banki w Bułgarii działają w tradycyjnym modelu bankowym w którym usługi depozytowo – kredytowe dla firm niefinansowych i gospodarstw domowych stanowią ich podstawę codziennych zajęć. Wyniki z tytułu odsetek oraz wyniki z tytułu opłat i prowizji są głównymi źródłami dochodów banków, podczas gdy dochód z operacji na rynkach finansowych ma znikomy udział w strukturze przychodów netto. Ze względu na korzyści skali, wysokie bariery wejścia, regulacje oraz nadzór, sektor bankowy podatny jest na zachowania oligopolistyczne. W bułgarskim systemie bankowym pięć największych banków – według wartości aktywów, kontroluje 50% rynku, mając potencjał do dyktowania trendów w usługach bankowych. (Peshev 2015 s.5)

Kolejną sprawą, która z pozoru wygląda zupełnie inaczej w obecnych latach niż w 1989, jest polityka wewnętrzna. W czasach socjalistycznych Bułgarzy poddani byli władzy monopartii z bezwzględny dyktatorem na czele. Który nie wahał się stosować nawet najbardziej brutalnych represji, aby osiągnąć zamierzone efekty polityczne. Po 2010 r. powstało wiele partii, wzrósł pluralizm, a postkomuniści są mocno osłabieni, zaś z historii ostatnich 20 lat dowiedzieliśmy się, że założenie ugrupowania politycznego nie stanowi wcale tak dużego problemu i że partie stworzone od zera mogą w krótkim czasie zdobyć w Bułgarii władzę. (Burakowski 2011 s.241)

Na wykresie 2., przedstawiono spready w wybranych krajach z części drugiej. Do grupy tej wybrano m.in. kraje bałkańskie takie jak: Bośnia i Hercegowina, Albania i Macedonia Północna. Najniższą różnicę w spreadzie między latami 2012 – 2018 można było zaobserwować w Macedonii Północnej, gdzie w 2012 spread wynosił 3,9%, a w 2018 był wyższy tylko o 0,1% i wyniósł 4%. Najwyższą wartość miał w 2015 roku i opiewał na 4,6%. Pomimo różnicy o 0,1% w wymienionych latach, Macedonia Północna jako jedyna zaliczyła wzrost spreadu w porównaniu do pozostałych krajów bałkańskich, które odnotowały spadek.

Wykres 2. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.2

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LNDP>, [Human Development Report Office 2019](#)

Wspólną właściwością krajów bałkańskich w okresie transformacji było to, że w pierwszej fazie uniknęły one radykalnej reformy swojego sektora finansowego. Zamiast tego państwa te podjęły częściowe zmiany, takie jak przekształcenie systemu monobanku w system bankowy o dwóch znaczeniach – bank centralny pełni swoje tradycyjne funkcje, natomiast państwowe banki komercyjne i prywatne przejmują odpowiedzialność za transakcje z obywatelami i podmiotami gospodarczymi tj. funkcje oszczędnościowo – kredytowe. Wraz z odejściem od monobanku kraje te zliberalizowały zakładanie nowych banków i zdecentralizowały decyzje wielkości i cen usług finansowych. Pod koniec lat 90., rozpoczęły się istotne zmiany w sektorze finansowym krajów bałkańskich. Skuteczna realizacja zmian strukturalnych w sektorze finansowym oznaczała uprzednie stworzenie odpowiednich warunków prawnych do ich stosowania.

Rozwiązania przyjęte przez ustawodawstwo z początku lat 90., ujawniły się jako przeszkoda w normalnym funkcjonowaniu sektora finansowego. Dlatego kraje te pod koniec lat 90., uchwaliły zupełnie nowe ustawy, zgodne ze standardami unijnymi,

zwłaszcza w zakresie zależności banku centralnego od władz wykonawczych, regulacji systemu bankowego, funkcjonowania rynku finansowego itp. Albania, Bośnia i Hercegowina w 1997 roku, Macedonia Północna w 2004 roku, wszystkie te kraje przyjęły nowe ustawy dotyczące banku centralnego.

Charakterystyczną cechą rynków finansowych krajów bałkańskich jest to że:

- większość z tych krajów charakteryzuje się niską płynnością na rynku kapitałowym, przy czym wymiana koncentruje się na niewielkiej liczbie akcji spółek giełdowych,
- aktywność rynku akcji jest znacznie niższa niż aktywność sektora bankowego,
- występuje zwiększona wrażliwość rynków finansowych na przepływy kapitału spekulacyjnego i pojawienie się nadużyć spowodowanych brakiem odpowiedniej infrastruktury finansowej w tym odpowiednie ramy regulacyjne oraz księgowe systemy informacyjne. (Golubović, Golubović 2005 s.231-233)

System bankowy w Albanii napotkał w latach dziewięćdziesiątych wiele trudności, podobnie jak w innych krajach, które przeszły transformację z komunistycznej gospodarki na otwartą gospodarkę rynkową. Proces reformy reorganizacji systemu trwał kilka lat i dopiero po 2004 roku Albania osiągnęła dobrze zorganizowany, prywatny i konkurencyjny system bankowy. Po 2004 roku system charakteryzował się stabilnością i ciągłą konsolidacją. System finansowy był zdominowany przez sektor bankowy, który stanowi największą część systemu. W Albanii łączne aktywa sektora bankowego stanowiły prawie 90,4% aktywów systemu finansowego i około 91,7% PKB na koniec 2014 roku. Albański Bank Centralny jest organem nadzorczym instytucji bankowych i jedynym organem odpowiedzialnym za koncepcję projektowania, zatwierdzenia i wdrażanie polityki pieniężnej. W związku z tym odpowiada za ustalanie podstawowej stopy procentowej, zmiana stopy bazowej ma bezpośredni wpływ na oprocentowanie kredytów i depozytów ustalanych przez banki komercyjne, a w konsekwencji na poziom płynności w gospodarce. System finansowy jest jednym z najważniejszych źródeł finansowania w gospodarce. W konsekwencji cena finansowania poprzez kredyty bankowe tj. oprocentowanie kredytu oraz efektywność systemu bankowego – mierzona spreadami stóp procentowych, jest istotna dla możliwości alokacji i dodatkowego potencjału finansowego w gospodarce, a tym samym dla przyspieszenia lub trwałości wzrostu gospodarczego. (Neli 2015 s.53-54)

Wśród krajów Ameryki Łacińskiej takich jak: Kolumbia, Brazylia oraz Boliwia można zauważyć, że spread stóp procentowych jest wysoki, widać to zwłaszcza po

Brazylii, gdzie spread w 2018 roku wynosił 32,2% przy inflacji 3,67%.² W rzeczywistości w większości krajów Ameryki Łacińskiej niestabilne środowisko makroekonomiczne było krytycznym czynnikiem hamującym rozwój systemu finansowego i spowodowało dużą zmienność wzrostu akcji kredytowej. Na przykład wysokie krótkoterminowe stopy procentowe wykorzystywane do zwalczania inflacji lub obrony kursu walutowego zwiększyły koszty finansowania banków i zwiększyły stopy niespłacania kredytów.

W Ameryce Południowej kredyty są ogólnie bardzo kosztowne, a w rzeczywistości region ten ma jedną z najwyższych marży odsetkowej na świecie, zwłaszcza widać to w Brazylii, która ma jeden z najwyższych spreadów stóp procentowych na świecie i jest on jednym z najwyższych wśród gospodarek Ameryki Łacińskiej. W wielu badaniach międzynarodowych podkreślono znaczenie czynników makroekonomicznych w tym na stopę inflacji, bezrobocie, wzrost gospodarczy – w określeniu spreadu stóp procentowych. Biorąc pod uwagę niestabilność makroekonomiczną, która charakteryzowała brazylijską gospodarkę przez ostatnie lata, należy spodziewać się, że wymienione czynniki mają istotne znaczenie dla spreadu stóp procentowych w tym kraju. Kwestia ta ma o tyle znaczenie, że pomimo spadku stóp procentowych od połowy 1999 roku, spread w Brazylii jest nadal niezwykle wysoki w ujęciu międzynarodowym. Jednym z głównych czynników hamujących wzrost kredytów w Brazylii są niezwykle wysokie oprocentowania kredytów, co przynajmniej częściowo wyjaśnia wysoką rentowność głównych banków. (Oreiro, Paula 2010 s.573,574)

W Brazylii występuje dwuszczeblowy sektor bankowy, obejmujący Bank Centralny Brazylii (BCB) oraz liczne banki, funkcjonujące jako banki uniwersalne, zapewniające szeroki zakres usług bankowych. Pozostałe instytucje działają w pewnym zakresie specjalizacji, zalicza się do nich m.in. banki komercyjne, banki inwestycyjne, banki oszczędnościowe, banki spółdzielcze, kasy oszczędnościowo – pożyczkowe i spółki typu consumer finance. Największymi bankami komercyjnymi w Brazylii są: *Bradesco, Itan, Banco de Brasil, Caixa Economica Federal, Unibanco, ABN Amro Real*. Główną instytucją finansową wspierającą programy rozwoju społeczno – gospodarczego jest *BNDES – Krajowy Bank Rozwoju Ekonomicznego i Społecznego* – największy tego typu bank na świecie. W Brazylii ponad 30% sektora bankowego

² <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=BR>

pozostaje w rękach państwa, w związku z tym dochody z pieniądza dłużnego w dużej części są własnością społeczną. Dominującym typem banków w brazylijskim sektorze bankowym są krajowe banki prywatne. (Mitręga-Niestrój, Puszer 2014 s.94)

Warto podkreślić, że bardzo wysoki spread stóp procentowych świadczy o złej sytuacji gospodarczej tego kraju. Symptomy pogarszającej się koniunktury w Brazylii zaczynały być wyczuwalne już na początku 2014 roku. Decydującym momentem było podjęcie szeroko zakrojonych działań Policji Federalnej w związku z doniesieniami korupcyjnymi w państwowym sektorze naftowym. 2015 rok upłynął pod znakiem afer gospodarczych i spadkiem popularności prezydent Dilmey Rousseff, których kulminacją było złożenie w grudniu 2015 roku w Kongresie wniosku o jej impeachment. Od 2016 roku nie zanotowano szybkiego ożywienia gospodarczego, a agencje ratingowe obniżyły ratingi dla Brazylii z przesłanką na dalsze obniżenie. (Staniszewski 2016 s.2)

Transformacja gospodarcza Boliwii była możliwa dzięki ogólnym przemianom ustrojowym w tym kraju. Obejmowały one nową konstytucję ze znaczącymi mandatami gospodarczymi w tym: nacjonalizacją własności publicznej oraz zasobów naturalnych i niektórych strategicznych sektorów gospodarki, redystrybucyjną polityką dotyczącą inwestycji publicznych i płac, koordynacją polityki między Bankiem Centralnym a Ministerstwem Finansów oraz polityką monetarną i kursową, ukierunkowaną na depolaryzację boliwijskiego systemu finansowego. (Arauz, Weisbrot, Bunker, Johnston 2019 s.1) Z wykresu 2. można wyczytać, że w Boliwii nastąpił spadek w spreadzie stóp procentowych i na koniec 2018 roku odnotowano spread na poziomie 5,0%. W 2018 roku gospodarka Boliwii powtórzyła wzrost o 4,2% z poprzedniego roku. Silny sezon rolniczy w połączeniu z polityką fiskalną, monetarną i promocyjną sektora, sprzyjał wzrostowi w przemyśle, rolnictwie, administracji publicznej i instytucjach finansowych, a to z kolei utrzymywało wzrost PKB na poziomie z 2017 roku, w 2018 roku. Władza monetarna kontynuowała swoją politykę niskich stóp procentowych i dążenie do utrzymania płynności, co częściowo utrudniał wpływ utraty rezerw na bazę monetarną. Płynność została wprowadzona do systemu poprzez odkupienie papierów wartościowych i obniżenie stopy rezerwy obowiązkowej w walutach obcych. Z tych środków utworzono fundusz kredytowy dla sektora produkcyjnego i mieszkalnictwa socjalnego. Spowodowało to wzrost przepływów kredytowych w systemie finansowym. Pomimo przyjętych działań oprocentowanie depozytów w pierwszej połowie roku systematycznie rosło, w związku z czym władza monetarna zmieniła formułę obliczania stopy referencyjnej, w wyniku czego od czerwca 2018 roku, znacznie obniżyły się

zarówno poziomy jak i zmienność. W efekcie stopa referencyjna ustabilizowała się na poziomie około 2,5%, a w konsekwencji stopa depozytowa na poziomie 3%. (Economic Survey of Latin America and the Caribbean – Plurinational State of Bolivia 2019 s.1,2).

W przypadku Chile kraju, który jest częścią Ameryki Południowej, można spostrzec tendencję spadkową w spreadzie z 4,3% do 1,5% w latach 2012 – 2018.

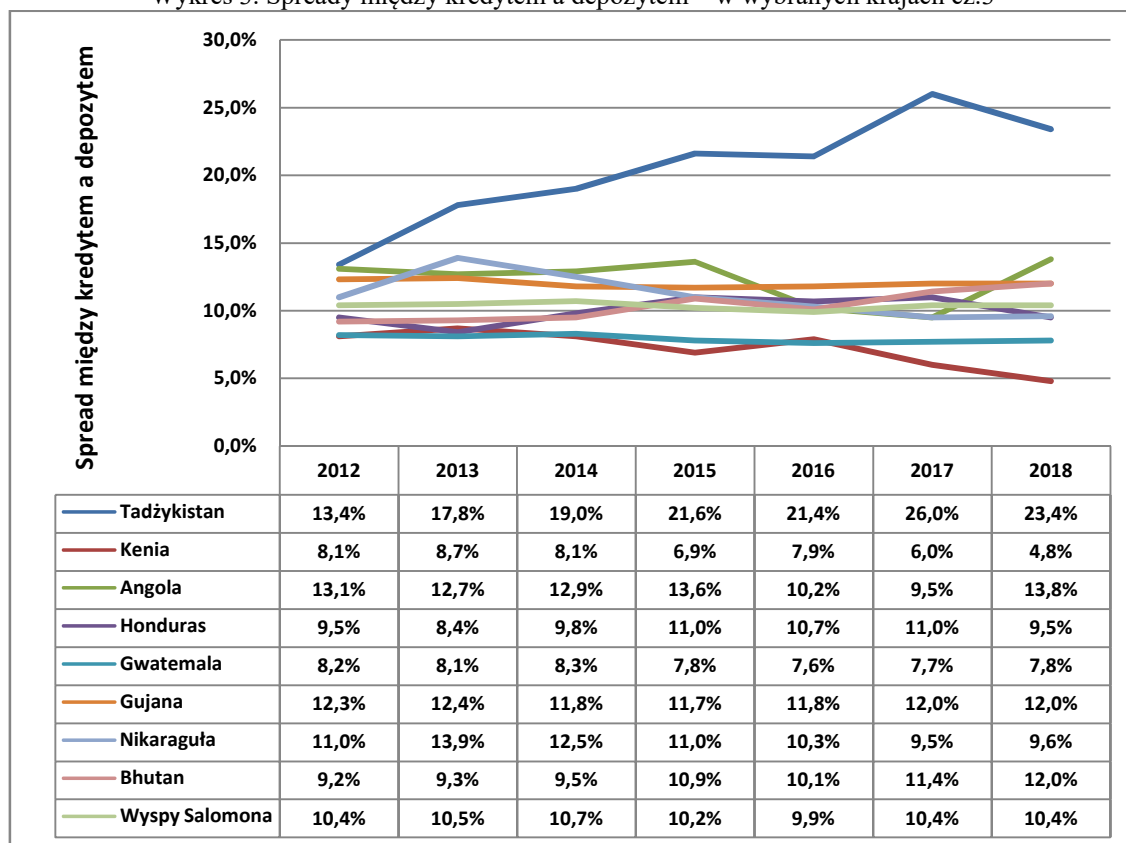
Natomiast w odniesieniu do Grenady czyli niewielkiego kraju wyspiarskiego położonego w Ameryce środkowej, w 2015 i 2016 roku charakteryzował się on spreadem na poziomie 7,1%, a w 2018 roku nastąpił spadek spreadu i wynosił on 6,5%.

W Botswanie podobnie jak w Boliwii spread na koniec 2018 roku stanowił 5,0%. Celem polityki pieniężnej w Botswanie jest osiągnięcie trwałego, niskiego i przewidywalnego poziomu inflacji, co przyczynia się do realizacji szerszego krajowego planu, jakim jest zrównoważony rozwój gospodarczy. Bank Centralny w Botswanie stara się osiągnąć 3-6% średniookresowego celu stabilności cen, w tym zakresie realizuje misję polityki pieniężnej, wspierając większe krajowe cele dywersyfikacji gospodarczej i konkurencyjności eksportu. Kontrolowanie inflacji pomaga Botswanie utrzymać konkurencyjność i stabilność realnego kursu walutowego. Do kontrolowania inflacji Bank Centralny wykorzystuje stopy procentowe oraz operacje otwartego rynku w celu wpływania na zagregowany popyt. W Botswanie jednym z głównych zadań Banku Centralnego jest osiągnięcie stabilnego poziomu cen. (Allen, Otchere, Senbet 2011 s.105-112)

Spośród wymienionych na wykresie 2. grupy krajów, można zauważyć, że jeden z najmniejszych spreadów stóp procentowych występuje w Chinach, gdzie między 2012 a 2018 roku, nastąpiła redukcja w spreadzie do 2,9% i była to stała tendencja spadkowa, gdyż na przestrzeni analizowanych lat nie odnotowano żadnych większych odchyłeń wskaźnika. System finansowy w Chinach jest systemem silnie kontrolowanym i regulowanym przez władze. Znaczącą rolę w systemie finansowym odgrywa Ludowy Bank Chin – będący bankiem centralnym, który pozostaje pod oddziaływaniem rządu i ma za zadanie realizację celów politycznych. Sektor bankowy w Chinach jest sektorem z dominującą rolą banków państwowych. Skutkuje to tym, że przydzielanie kredytów oparte jest o kryteria polityczne, a nie rynkowe. (Mitrega-Niestrój, Puszer 2014 s.95) Wzrost potęgi największych chińskich banków w ciągu ostatnich kilku dekad ukazują statystyki. Według danych na koniec 2017 roku wśród największych pod względem kapitalizacji banków na świecie, aż cztery to banki chińskie. Pod względem aktywów cztery pierwsze największe na świecie to również

banki chińskie, wszystkie są z większością kapitału państwowego. (Palonka 2019 s.297,298)

Wykres 3. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.3

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LNDP>, [Human Development Report Office 2019](#)

Na wykresie 3., ukazano wybrane kraje z części trzeciej, najwyższy spread stóp procentowych spośród nich można odnotować w Tadżykistanie. W kraju tym spread na koniec 2018 roku wynosił ponad 23%. Według raportu OECD sektor finansowy Tadżykistanu jest zdominowany przez organizacje kredytowe złożone z banków i instytucji mikrofinansowych (MIF). Banki stanowią 84% wszystkich aktywów sektora finansowego, a MIF stanowią większość pozostałej części. Krajowe sektory ubezpieczeń, rynków kapitałowych i leasingu są bardzo słabo rozwinięte. Wysoki spread stóp procentowych między kredytem a depozytem może być wynikiem tego, że sektor finansowy w Tadżykistanie przeżywa załamanie na które wpływ mają m.in. spowolnienie rosyjskiej gospodarki, ukierunkowana akcja kredytowa, wysokie ekspozycje walutowe oraz słabe zarządzanie ryzykiem. (OECD 2019 s.6)

W grupie krajów afrykańskich, takich jak Kenia i Angola można zaobserwować odwrotne trendy w spreadzie stóp procentowych. Kenia odnotowała trend spadkowy i na koniec 2018 roku zanotowała spread na poziomie 4,8%. Gorzej w tym przypadku wygląda Angola, której spread przekroczył 13% pod koniec 2018 i wyniósł 13,8%. System bankowy w Afryce składa się z banków centralnych i instytucji przyjmujących depozyty. Banki centralne są technicznie niezależne od kontroli rządowej ale w praktyce ściśle współpracują z ministerstwami finansów swoich państw i pomagają w formułowaniu i wdrażaniu polityki makroekonomicznej różnych rządów. Instytucje przyjmujące depozyty składają się z lokalnych banków oraz oddziałów lub spółek zależnych banków zagranicznych.

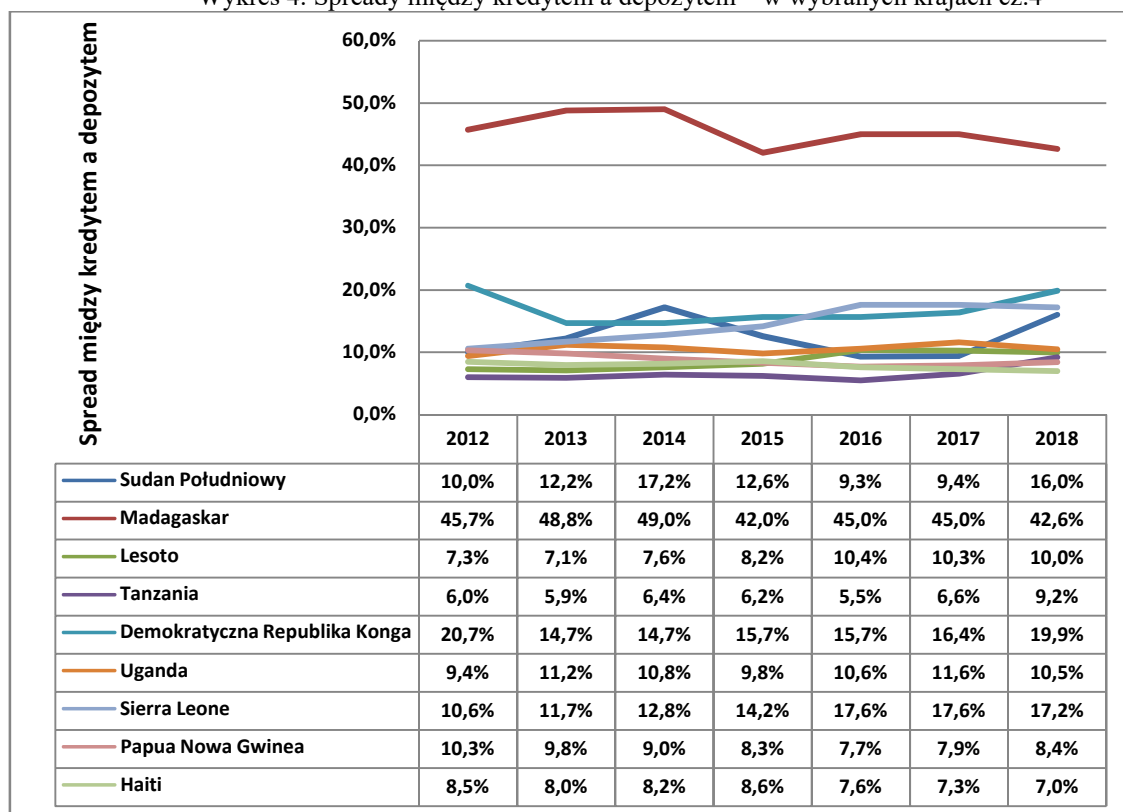
Jedną wspólną cechą systemu bankowego w Afryce jest to, że duża liczba banków inwestuje w rządowe papiery wartościowe, głównie bony skarbowe. Jest to kłopotliwe, ponieważ odzwierciedla wysoce dysfunkcyjne pośrednictwo bankowe, które unika udzielania prywatnego kredytu na rzecz bezpieczniejszych rządowych papierów wartościowych. Zjawisku temu można przypisać niski poziom rozwoju finansowego w zakresie udzielania kredytów prywatnych. Spready stóp procentowych w Kenii charakteryzowały się wysokimi wskaźnikami, jednak obecnie można zauważyć tendencję spadkową. Wysokie spready w krajach afrykańskich, są symptomem niestabilności otoczenia makroekonomicznego i słabego systemu finansowego. Spready stóp procentowych odnoszą się do sytuacji, w których bank zarabia pieniądze i pokrywa ryzyko, które podejmuje pożyczając pieniądze, a wysokie spready odzwierciedlają ryzyko jakie podejmują banki. (Allen, Otchere, Senbet 2011 s.102-105)

Kraje takie jak Honduras, Gwatemala, Gujana i Nikaragua odnotowują wysoki spread, z wykresu 3., można wyczytać, że w latach 2012 – 2018, każdy z tych krajów zaliczył spread na poziomie co najmniej 8%, a w niektórych latach przekraczał on 12%, np. w 2014 – 12,5% odnotowała Nikaragua. Jednak pomimo wysokich spreadów wymienione kraje Ameryki Łacińskiej dokonały postępu w rozwoju finansowym. Według analiz Banku Światowego, postęp w rozwoju finansowym bez wątpienia odzwierciedla znaczną poprawę sprzyjającego otoczenia, mniejszą zmienność makroekonomiczną, zwiększoną liberalizację finansową, mniejsze niedopasowania walutowe i mniejszą ekspozycję na dług zagraniczny, zwiększoną skuteczność regulacji i nadzoru oraz znaczące ulepszenia w bazowych infrastrukturach rynkowych (na przykład handel, płatności, przechowywanie, rozliczenia i rozrachunki). (World Bank 2012 s.1) Warto dodać, że pozostałe dwa kraje spośród krajów średnio rozwiniętych

czyli Bhutan i Wyspy Salomona charakteryzowały się spreadem przekraczającym 10%. W Bhutanie w 2018 roku spread był na wysokości 12%, a na Wyspach Salomona 10,4%.

Ostatnią grupą wybranych krajów przedstawiono na wykresie 4., pośród nich można zauważyć, że spread stóp procentowych charakteryzuje się wysoką wartością.

Wykres 4. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.4

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LNDP>, [Human Development Report Office 2019](#)

Wśród wybranych państw jeden z wyższych spreadów ma Sudan Południowy z wartością 16% na koniec 2018 roku. Jednak zdecydowanie wyróżnić należy tutaj Madagaskar, gdzie wartość jego spreadu wynosi ponad 42% w 2018 r. Przyczyną tego zjawiska są m.in.; słabo rozwinięty sektor finansowy, złe warunki ekonomiczne i socjalne. Ponadto niski poziom umiejętności pisania i czytania oraz nieznanomość formalnych usług finansowych w połączeniu z poważnymi ograniczeniami infrastrukturalnymi i słabo rozwiniętym ekosystemem płatności powodują, że formalnym dostawcom usług finansowych trudno jest dotrzeć do większości konsumentów. Madagaskar wychodzi również z okresu względnej izolacji gospodarczej

napędzanej kryzysem z 2008 roku, który wpłynął na zdolność rządu do zaciągania pożyczek i utrudnił realizację kluczowych działań politycznych.

Wszystko to składa się na trudne środowisko do prowadzenia biznesu na Madagaskarze i brakiem zaufania do formalnych struktur oraz do świadczących usługi finansowe instytucji. Rezultatem tego jest to, że większość ludności Madagaskaru nie korzysta z żadnych usług finansowych, albo stosuje własne formy oszczędzania, pożyczania czy też radzenia sobie z ryzykiem finansowym. (Financial Inclusion Diagnostic Report 2017 s.1)

W odniesieniu do państw Afrykańskich takich jak: Lesoto, Tanzania, Demokratyczna Republika Konga, Uganda oraz Sierra Leone, można zaznaczyć, że są to gospodarki charakteryzujące się wysokimi spreadami i negatywną tendencją wzrostową spreadów stóp procentowych z wartością przekraczającą nawet 19% jak na przykład w DRK.

Warto dodać, że zarówno Papua Nowa Gwinea jak i Haiti mogą pochwalić się unormowaniem spreadu, gdyż państwa te odnotowały jego spadek między latami 2012 – 2018 do poziomu 8,4% w Papui Nowej Gwinei i 7,0% na Haiti.

Uznając zależność gospodarki Papui Nowej Gwinei od sektora zasobów, rząd ponownie skupił swoją wizję rozwoju na szeroko zakrojonym wzroście gospodarczym. Oczekuje się, że trwające reformy mające na celu wzmocnienie polityki i ram polityki pieniężnej oraz kursu walutowego poprawią zaufanie przedsiębiorców oraz zwiększą inwestycje prywatne i wzrost w gospodarce niepowiązany z zasobami. Bank centralny PNG wprowadza szereg kluczowych inicjatyw mających na celu poprawę monitorowania i funkcjonowania rynku walutowego. Zamierza zwiększyć liczbę autoryzowanych dealerów na międzybankowym rynku walutowym. Przeprowadza również przegląd regulacji rynkowych, w tym przepisów dotyczących wymiany walut i złota. Ponadto podjął kroki w celu usprawnienia automatyzacji raportowania i rejestracji danych o przepływach handlowych, znacząco poprawiając ich wiarygodność oraz wspierając wykorzystanie tych danych w monitorowaniu i analizie zmian na rynku walutowym.

Sektor finansowy Papui Nowej Gwinei charakteryzuje się dużą płynnością, BPNG określa minimalny poziom aktywów, które banki muszą posiadać w wysoce płynnej formie, zazwyczaj jako środki pieniężne lub salda na rachunkach w banku centralnym. Rezerwa obowiązkowa może skutecznie ograniczać kreację kredytu przez banki, a zatem może być wykorzystywana jako instrument polityki pieniężnej. Jednak w

Papui Nowej Gwinei, banki przechowują znacznie więcej gotówki niż jest to wymagane. Nadpłynność można przypisać splotowi czynników, w tym niskim poziomem konkurencji między pośrednikami finansowymi, finansowaniem deficytu budżetowego przez bank centralny, trudnością w dostępie do płynności na międzybankowym rynku pieniężnym. Aby wzmocnić ramy polityki pieniężnej kraju bank centralny podjął decyzje o rozwiązaniu problemu przywracając skuteczną transmisję polityki pieniężnej i usprawniając komunikację z uczestnikami rynku. Rozważana jest również wyższa stawka obowiązkowej rezerwy gotówkowej w odniesieniu do depozytów ogółem lub depozytów sektora publicznego co skutkowałoby automatycznym zmniejszeniem nadwyżki płynności na walutowych rachunkach rozliczeniowych. (World Bank Group 2019 s.1-16)

W przypadku Haiti, gospodarka w tym kraju odnotowała umiarkowany wzrost gospodarczy o 1,5% w roku podatkowym 2017 – 2018. Sektor rolnictwa kontynuował ożywienie, zwiększając się o 1%. Produkcja w innych głównych sektorach również wzrosła. Deficyt na rachunku obrotowym poprawił się, jednak pozostaje on nadal wysoki i wynosi 4% PKB. Bank Republiki Haiti (BRH) utrzymywał stosunkowo restrykcyjne stanowisko w polityce pieniężnej, starając się złagodzić presję inflacyjną wynikającą z deprecjacji kursu walutowego oraz podwyżek cen paliw i cen żywności. W 2018 roku BRH utrzymywał stopy procentowe dla obligacji o różnych terminach zapadalności na niezmiennym poziomie (6% dla obligacji 7 dniowych, 8% dla 28 dniowych i 12% dla 91 dniowych) w celu ograniczenia dwucyfrowej inflacji. Jednak BRH zaostriżył swoje stanowisko w polityce pieniężnej, podnosząc wymagania dotyczące rezerw obowiązkowych dla depozytów w gourde i dolarach amerykańskich w celu zmniejszenia płynności. (Caribbean Development Bank, Country Economic Review 2018 s.3,4)

ROZDZIAŁ 2: STRUKTURY NADZORCZE SYSTEMU BANKOWEGO W POLSCE, WIELKIEJ BRYTANII I USA

Spready depozyty/kredyty są rezultatem funkcjonowania systemu finansowego. Są one w znaczącym stopniu różne w poszczególnych krajach, co w jakimś stopniu wpływa na ich wysokość czy dynamikę zmian. W pracy ten wątek nie został zanalizowany, wydawał się bowiem przekraczać możliwości autora, jak i standardowy zakres pracy doktorskiej. Warto je jednak przybliżyć, ponieważ przedstawiają zróżnicowanie nadzoru i monitorowania tego typu elementów w systemie finansowym, a ich efektywność ekonomiczna i społeczna, może być przedmiotem dalszych badań.

Zachowania banków są dość dokładnie kontrolowane i monitorowane. Wysokość spreadów jest zatem przedmiotem stałej obserwacji i to przez niejednego organ. Niezwykłe, nietypowe zdarzenia w tym zakresie muszą tak czy inaczej spotkać się z kontrakcją tych organów. Dla analizowanego tu zagadnienia organizacja i sposób kontroli banków ma podstawowe znaczenie. Choć w tej pracy nie próbowano określić bezpośrednich związków między spreadami a strukturą organów nadzorczych, to jednak można postawić tezę, że ten związek, przynajmniej pośrednio istnieje i teza wydaje się trudna do podważenia. Instytucje te, poprzez m.in. monitorowanie spreadów, poddają je przynajmniej społecznej kontroli. Publikowanie odpowiednich tu danych może być też podstawą do analizy zgodności z prawem ewentualnych wysokich spreadów, skłaniając banki do większej lub mniejszej ostrożności w tym zakresie.

2.1.Polska

Można powiedzieć, że nadzór bankowy w Polsce został zapoczątkowany wraz z ustawą z dnia 23 marca 1920 roku o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowymi i kantorami wymiany. Ustawa ta wskazywała rolę Ministra Skarbu, który miał uprawnienia do wydawania koncesji potrzebnych do otwierania i prowadzenia domów bankowych i kantorów oraz sprawował on nad nimi nadzór. Działalność domów bankowych dotyczyła wszelkich interesów bankierskich, natomiast kantory wymiany mogły dokonywać wyłącznie kasowych operacji wymiennych i tylko walorami i papierami procentowymi notowanymi na giełdach polskich.³ Minister Skarbu odpowiedzialny był za: udzielanie w miarę swego uznania koncesji lub odmowy na otwarcie i prowadzenie przedsiębiorstw, ustalanie minimalnej wysokości kapitału

³ Ustawa z dnia 23 marca 1920 r. *o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowymi i kantorami wymiany*. Dz.U.1920 nr 30 poz. 175. Art.1.

zakładowego takich przedsiębiorstw, ustanowienia nadzoru rządowego nad ich operacjami, oraz wydawania zarządzeń regulacyjnych ten nadzór i ustalania kosztów nadzoru obciążających te przedsiębiorstwa.⁴ Obecne systemy finansowe, które obejmują m.in. system bankowy, mają strukturę dwustopniową. Pierwszy, wyższy stopień obejmuje nie tylko banki centralne, ale też wszystkie instytucje tworzące sieć bezpieczeństwa, mające jednocześnie określone, przypisane przez prawo kompetencje władcze. Drugi szczebel, równie ważny, reprezentują banki i pozostałe instytucje finansowe. (Zalewska 2013 s.11)

Według ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o Prawie Bankowym „*Bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym.*”⁵

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr.575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych zmieniające rozporządzenie (UE) nr.648/2012, definiuje instytucje finansową jako, przedsiębiorstwo inne niż instytucja, którego podstawową działalnością jest nabywanie pakietów akcji lub wykonywanie co najmniej jednego spośród rodzajów działalności wymienionych w pkt. 2-12 i pkt. 15 załącznika I do dyrektywy 2013/36 UE: udzielanie kredytów, leasing finansowy, usługi płatnicze, wydawanie innych środków płatniczych i administrowanie nimi, gwarancje oraz zobowiązania, obrót na własny rachunek lub na rachunek klienta, uczestniczenie w emisji papierów wartościowych, a także świadczenie usług związanych z taką emisją, jak również doradztwo dla przedsiębiorstw gospodarczych w zakresie struktury kapitałowej.⁶

Ponadto pojęcie to obejmuje: finansowe spółki holdingowe, finansowe spółki holdingowe o działalności mieszanej, instytucje płatnicze oraz spółki zarządzania aktywami, nie obejmuje jednak ubezpieczeniowych spółek holdingowych, ubezpieczeniowych spółek holdingowych prowadzących działalność mieszaną.⁷

⁴ Ustawa z dnia 23 marca 1920 r. o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowymi i kantorami wymiany. Dz.U.1920 nr 30 poz. 175. Art.3.

⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o prawie bankowym. Dz.U.1997 Nr 140 poz. 939.Art.2.

⁶ Załącznik I do Dyrektywy 2013/36/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi.

⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE), w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych. Nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013.

Do organów stabilności finansowej należą władze rządowe, w tym decydujący wpływ ma resort finansów, banki centralne oraz instytucje kontrolne nad rynkami finansowymi i systemem gwarantowania depozytów jak np. Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Ważną rolę w stabilności sektora finansowego odgrywa Komitet Stabilności Finansowej jako organ nadzoru makroostrożnościowego w którego skład wchodzi: Narodowy Bank Polski, Ministerstwo Finansów oraz Komisja Nadzoru Finansowego.

Organ nadzoru bankowego został powołany w celu realizacji szeregu istotnych zadań harmonizujących efektywne działanie systemu bankowego. Od lat sześćdziesiątych XX wieku możemy zaobserwować stopniowe przejmowanie nadzoru bankowego przez specjalnie powołane nowe instytucje. Najczęściej noszą one nazwę komisji lub komitetów nadzoru bankowego, w ich skład wchodzi wyżsi urzędnicy państwowi zajmujący się finansami np. minister finansów, przewodniczący komisji papierów wartościowych i giełd, a także przedstawiciel związku banków danego kraju. W latach 1998 – 2007 nadzór bankowy w Polsce był sprawowany przez Komisję Nadzoru Bankowego, a przewodniczył jej prezes NBP, w skład komisji wchodził przedstawiciel naczelnych władz. Od 1 stycznia 2008 roku kompetencje Komisji Narodowego Banku przejęła Komisja Nadzoru Finansowego KNF. Celem zastąpienia Komisji Nadzoru Bankowego było ulepszenie funkcjonowania instytucji nadzorczej w kierunku silniejszego uwzględnienia interesów sfery niefinansowej. Pod tym szyldem także została zlikwidowana Komisja Papierów Wartościowych Giełd, Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego oraz Komisja Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, a instytucje te stały się składowymi KNF.

Warto dodać, że w Polsce przedstawiciel związku banków polskich, ciągle ma tylko głos doradczy w Komisji Nadzoru Bankowego. Prezes banku centralnego jest zazwyczaj przewodniczącym. Do głównych celów nadzoru bankowego należy dbałość o bezpieczeństwo finansowe banków, jednak nie zajmuje się on takimi kwestiami jak np. oprocentowanie kredytów i depozytów. Przede wszystkim nadzór bada czy banki przestrzegają prawa bankowego.

Do elementarnych zadań nadzoru należą: wydawanie rozporządzeń lub zarządzeń, wprowadzających m.in. rozmaite normy ostrożnościowe, kontrolowanie banków, które muszą w wyznaczonych terminach przekazywać sprawozdania i wyliczenia, karanie banków i ich kierownictwa w przypadku stwierdzenia pogwałcenia prawa bankowego, nieprzestrzeganie norm, oszustwa, zmuszanie banków, które

znajdują się w trudnej sytuacji do opracowania programów naprawczych, wprowadzanie na określony czas zarządów komisarycznych w bankach, doprowadzenie do ogłoszenia upadłości banków, które ponoszą zbyt duże straty. W praktyce nadzór ma bardzo małe możliwości działania w stosunku do banków dochodowych, które przestrzegają przepisów, może on jednak zrobić niemal wszystko z bankami ponoszącymi długotrwałe straty. (Dobosiewicz, Marton-Gaboś 2005 s.16,17)

2.1.1.Rozwój bankowości w Polsce

Historia polskiej bankowości sięga XV wieku, jednak do XIX stulecia jest mało znana. Najbardziej zbliżone do obecnych banków, były kościelne formy instytucji kredytowej „*mantes pietatis*” – banki pobożne. Instytucje te udzielały bezprocentowego kredytu „*na fanty*”, zaś środki na tę działalność pochodziły z jałmużny. Pierwsze tego typu instytucje założył Piotr Skarga w Wilnie, Krakowie i Warszawie. Z czasem od kredytów tych zaczęto pobierać odsetki. W 1828 roku w Królestwie Polskim powstał Bank Polski, pełniący funkcję banku emisyjnego. Zajmował się także inną działalnością, a mianowicie: obsługiwał dług publiczny, przyjmował depozyty klientów indywidualnych, udzielał kredytu dyskontowego i lombardowego pod zastaw papierów wartościowych. Pierwsze banknoty Banku Polskiego pojawiły się w obiegu w 1830 roku. Po upadku powstania listopadowego Bankowi Polskiemu odebrano prawo emisji, a następnie zlikwidowano włączając go w 1870 roku do Banku Rosji. Znaczącą datą był rok 1870, w którym utworzono w formie spółki akcyjnej Bank Handlowy. W zaborze pruskim działalność bankowa wymagała jedynie rejestracji. Pierwszym polskim bankiem było założone w 1821 roku Ziemstwo Poznańskie, następnie powołano Bank Handlowy w Poznaniu, Bank Przemysłowy i inne. W zaborze austriackim jako pierwsze powstało w 1841 roku Towarzystwo Kredytowo Ziemskie. W okresie międzywojennym reaktywowano w 1924 r. działalność Banku Polskiego jako jeden z elementów kształtowania zintegrowanego systemu bankowego. Służyły temu reformy zainicjowane przez premiera i ministra skarbu Władysława Grabskiego, których założeniem była m.in. niezależność Banku Polskiego od rządu oraz precyzyjne określone zasady emisji złotego. (Grzywacz 2006 s.33,34)

Po drugiej wojnie światowej zerwano ze wspianą tradycją polskiej bankowości okresu międzywojennego. W 1938 roku w Polsce obok, uznawanego w Europie za wzorcowy Banku Polskiego, funkcjonowały trzy duże banki państwowe – Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny, Pocztowa Kasa Oszczędnościowa,

27 banków prywatnych w formie spółek akcyjnych, 28 domów bankowych, 19 towarzystw kredytowych, 353 komunalne kasy oszczędnościowe, 975 gminnych kas pożyczkowo – oszczędnościowych oraz 5597 spółdzielni kredytowych. Po krótkim okresie funkcjonowania dwustopniowego systemu bankowego, wraz z ogólną tendencją do centralizacji i biurokratyzacji procesów decyzyjnych, nastąpił długotrwały proces przejmowania kontroli nad zjawiskami pieniężnymi przez NBP, który w rzeczywistości był instytucją podporządkowaną rządowi, a ściślej Ministrowi Finansów.

Istoty tego procesu nie zmienił fakt działania wyspecjalizowanych banków ogólnokrajowych: Banku Handlowego S.A. w Warszawie obsługującego handel zagraniczny, Banku Polska Kasa Opieki S.A. zajmującego się operacjami dewizowymi ludności, Banku Gospodarki Żywności obsługującego rolnictwo. Banki te faktycznie były agendami NBP czy też Ministerstwa Finansów. Podkreślenia wymaga fakt, że występującej zwłaszcza w latach siedemdziesiątych, tendencji do decentralizacji systemu kierowania gospodarką nie towarzyszyła zmiana podejścia do roli funkcji systemu bankowego w rekonstruowanej gospodarce socjalistycznej. (Pietrzak, Polański, Woźniak 2008 s.91)

W Polsce genezy współczesnej bankowości należy szukać w końcu lat 80tych ubiegłego wieku. Obecnie przyjmuje się, że transformacja systemu bankowego w Polsce polegająca na stworzeniu banków zdolnych funkcjonować w realiach gospodarki rynkowej zasadniczo rozpoczęła się w roku 1989. Wcześniej jednak, w roku 1982 rozpoczął się proces odchodzenia od radzieckiego modelu monobanku, który powszechnie obowiązywał w Polsce od roku 1948. W latach 1982-1989 władze monopartii kierującej PRL podejmowały próby reformy systemu bankowego. W tym czasie powstał Bank Rozwoju Eksportu, który jako jeden z pierwszych banków działających w okresie przemian ustrojowych został sprywatyzowany i wprowadzony na giełdę. W okresie tym rozpoczyna się również proces kreacji banków państwowych docelowo prywatyzowanych na bazie stosownego instytucjonalnego przekształcania części infrastruktury dotychczasowego Narodowego Banku Polskiego, funkcjonującego jeszcze w realiach idei socjalistycznego monobanku. (Prokopowicz 2008 s.151)

Zwieńczeniem etapu zmian podjętych jeszcze w czasach gospodarki centralnie zarządzanej było przyjęcie w styczniu 1989 roku dwóch ustaw, ustanawiających liberalny model bankowości oraz wytaczających kierunek zmian sektora bankowego w Polsce na okres początkowych przemian transformacyjnych. Ustawa o prawie Bankowym i ustawa o Narodowym Banku w Polsce miały zasadnicze znaczenie dla

kształtu ówczesnego sektora bankowego, co przyjmowało się w rekonstrukcji sektora bankowego poprzez dopuszczenie do funkcjonowania banków państwowych, spółdzielczych i w formie spółek akcyjnych, uchyleniu prawotwórczych kompetencji rządu, uporządkowaniu stosunków między systemem bankowym a Skarbem Państwa poprzez likwidację mechanizmu automatycznego przyznawania kredytów na cele rządowe, rozszerzeniu katalogu czynności bankowych.⁸

W 1989 roku na bazie majątku NBP w postaci 400 poza miejscowych jednostek wyodrębniono dziewięć państwowych banków uniwersalnych, które przyjęły od NBP działalność depozytowo – kredytową. Z dniem 1 lutego 1989 roku działalność podjęły: Wielkopolski Bank Kredytowy w Poznaniu, Powszechny Bank Gospodarczy w Łodzi, Pomorski Bank Kredytowy w Szczecinie, Bank Zachodni we Wrocławiu, Bank Śląski w Katowicach, Bank Przemysłowo – Handlowy w Krakowie, Bank Gdański w Gdańsku, Bank Depozytowo – Kredytowy w Lublinie, Państwowy Bank Kredytowy w Warszawie. Instytucje te funkcjonując początkowo w formie banków państwowych, a następnie od 1991 roku w formie jednoosobowych spółek akcyjnych Skarbu Państwa – były głównym czynnikiem demonopolizacji sektora bankowego w Polsce. Oprócz odgórnej inicjatywy założycielskiej pojawiły się również pierwsze banki prywatne, powstałe na bazie kapitału mieszanego bądź obcego. Liberalna polityka licencyjna banku centralnego pozwoliła w końcu 1993 roku prowadzić działalność operacyjną 87 bankom komercyjnym. (Jarmołowicz, Szarzec 2011 s.172)

Utworzone banki komercyjne były fundamentem rozwoju bankowości uniwersalnej. W kolejnych latach powstawały nowe banki prywatne, a banki państwowe były prywatyzowane. Pod koniec 1993 roku wydzielono także ze struktur NBP, Polski Bank Inwestycyjny, który przejął przede wszystkim depozyty walutowe ludności przechowywane w NBP. W 1997 roku został on sprzedany Kredyt Bankowi S.A. W latach 90 prowadzono bardzo liberalną politykę licencyjną, dzięki której zaczęły funkcjonować banki komercyjne ale z drugiej strony objawiło się to licznymi negatywnymi skutkami. Banki posiadały zbyt niskie kapitały własne, nie dysponowały w pełni profesjonalną kadrą zarządzającą, a akcjonariusze wykazywali się nieodpowiedzialnością w podejmowanych decyzjach. Regulacje prawne również zezwalały na liczne patologie polegające m.in. na emitowaniu akcji założycielskich jak akcje zwykłe, wydawaniu licencji bez badania źródeł pochodzenia kapitału

⁸ https://www.nbp.pl/publikacje/system_bankowy/system_bankowy.pdf s.1,2

przeznaczonego na zakup akcji przez założycieli, możliwość obejmowania pakietu akcji przez jednego założyciela aż do 99% wielkości kapitału akcyjnego. Kolejne nowelizacje prawa bankowego oraz obowiązująca ustawa z 1997 roku wraz z licznymi zmianami, a także inne regulacje systemowe wprowadziły zapisy gwarantujące bezpieczeństwo polskiego sektora bankowego. (Cichy, Puszer 2016 s.420)

Zmiana ekipy rządowej we wrześniu 1997 roku przyniosła zmianę polityki państwa wobec sektora bankowego. Przede wszystkim zmieniono podejście co do koncepcji konsolidacji i częściowej ochrony polskiego sektora bankowego przed kapitałem zagranicznym. W datowanym na 1998 roku programie rządowym o prywatyzacji banków z udziałem kapitałowym Skarbu Państwa znalazła się możliwość sprzedaży bankom zagranicznym większościowych pakietów akcji skarbu państwa. W konsekwencji w 1999 roku zakończono dwie rozpoczęte prywatyzacje dużych banków państwowych. W styczniu niemiecki Bayerische HypoVereisbank zakupił od Skarbu Państwa 36,7% akcji PBH S.A. za ponad 2 mld zł. We wrześniu większościowym akcjonariuszem Banku Zachodniego S.A. stała się irlandzka grupa AIB.

Ważnym, choć nieudanym wydarzeniem w polskim systemie bankowym, była misternie przygotowywana próba połączenia w 1999 roku Banku Handlowego S.A. i BRE Banku S.A., forsowana przede wszystkim przez kadrę kierowniczą obu banków. Fuzja ta miała doprowadzić do powstania silnego, krajowego banku korporacyjnego mającego jednocześnie zdywersyfikowany, zagraniczny akcjonariat. Z niejasnych do końca powodów fuzja ta została zablokowana przez Ministerstwo Skarbu Państwa, które dokonało dokapitalizowania państwowego wówczas PZU S.A., posiadanych obligacjami zamiennymi Banku Handlowego. Ostatecznie Skarb Państwa sprzedał 66% akcji Banku Handlowego amerykańskiej grupie finansowej Citigroup, a większościowy pakiet akcji BRE Bank S.A., został przejęty przez niemiecki Commerzbank S.A.

W wyniku tych oraz innych procesów konsolidacyjnych, których szczególnie nasilenie przypadło na lata 1998-2002, zostało połączonych lub przejętych przez inne banki, 29 banków komercyjnych. Warto również poruszyć element funkcjonowania w tamtych czasach banków spółdzielczych i skoków. Do 1990 roku banki, te były w rzeczywistości państwowe, aby w kolejnych latach stopniowo uniezależniać się od państwa, które w zasadzie nie ingerowało w ten proces. W przypadku spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych, działają one na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1995 roku i są formalnie spółdzielniami świadczącymi na rzecz swoich członków usługi finansowe. (Bałtowski, Miszewski 2007 s.313,314)

Po upadku poprzedniego systemu Polska w 2004 roku dołączyła do wspólnoty państw Unii Europejskiej, przez co stała się częścią jednolitego rynku unijnego, ze wszystkimi konsekwencjami tego rozwiązania w zakresie swobody przepływu kapitału, tworzenia oddziałów, trans granicznego świadczenia usług itd. Jednocześnie sektor bankowy został poddany pełnej konkurencji na wspólnym rynku. (Węclawski 2015 s.190)

2.1.2.Charakterystyka sektora bankowego w Polsce

Współczesny sektor bankowy oferuje różnorodne produkty i usługi finansowe postrzegane tradycyjnie jako instrumenty rynku kapitałowego – np. fundusze inwestycyjne lub ubezpieczeniowego. Rozważając działalność współczesnych banków nie należy utożsamiać jej tylko z działalnością depozytowo – kredytową. Na system bankowy składają się następujące grupy banków: bank centralny oraz banki operacyjne, tj. banki komercyjne, depozytowo – kredytowe, uniwersalne, banki specjalistyczne m.in. banki inwestycyjne, hipoteczne, rolne i melioracyjne, komunalne, towarzystwa kredytowe, kasy oszczędnościowe i spółdzielczość kredytowa. Od 2004 roku w polskim sektorze bankowym pojawiły się także oddziały instytucji kredytowych. (Radlińska 2013 s.54).

W przypadku podstawowych instytucji z otoczenia bankowego można wymienić: kasy oszczędnościowe, fundusze emerytalne, fundusze powiernicze, firmy ubezpieczeniowe, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, firmy maklerskie, giełdy pieniężne, handlowe spółki finansowe jak również parabanki, które wykonują działalność podobną do tej jaką wykonują banki. Do parabanków można zaliczyć: pracownicze kasy zapomogowo – pożyczkowe, instytucje pośrednictwa kredytowego, a nawet kantory wymiany waluty. Parabankami są również firmy pożyczkowe, które pożyczają pieniądze na oprocentowanie znacznie wyższe niż to w bankach. Parabanki nie są objęte nadzorem finansowym, ani nie są regulowane prawem bankowym.

Jak dodaje Z. Dobosiewicz banki są specyficznymi przedsiębiorstwami, gdyż obowiązuje je przestrzeganie zasad i norm prawnych, które nie dotyczą innych przedsiębiorstw, poddane są one też kontroli ze strony nadzoru bankowego, który nie ma bezpośredniego wpływu na działalność innych instytucji. Specyficzny charakter ma nawet bankowa sprawozdawczość i księgowość. Podstawowym dokumentem normującym sprawozdawczość wszystkich przedsiębiorstw jest ustawa o rachunkowości z 1994 roku. Ustawa ta wyraźnie dzieli jednak instytucje składające

sprawozdania na przedsiębiorstwa, banki i towarzystwa ubezpieczeniowe, każdą z tych trzech grup obowiązują inne zasady (np. inny układ bilansów i rachunków wyniku, inne zasady ich sporządzania, inne normy w dziedzinie audytu).

Oprócz sprawozdań zgodnych z ustawą o rachunkowości, banki muszą jeszcze opracować sprawozdania na formularzach specjalnego typu dla nadzoru bankowego, dla Głównego Urzędu Statystycznego, a banki giełdowe także i dla władz giełdy. Wiele nazw występujących w tych sprawozdaniach jest specyficznych dla banków, w niektórych dziedzinach nazewnictwo jest niepotrzebnie skomplikowane. Wyjątkowa sytuacja banków wiąże się z funkcjami, jakie pełnią one w gospodarce. Możemy je podzielić na funkcje, które na szeroką skalę mogą pełnić wyłącznie banki i na funkcje, które banki pełnią wraz z innymi instytucjami. Wyróżnić można trzy podstawowe funkcje, które mogą pełnić wyłącznie banki są to: koncentracja kapitałów, transformacja pieniądza w czasie, realizacja rozliczeń finansowych. (Dobosiewicz 2007 s.134,135) Można zaryzykować tezę, że gdyby nie brak zasobów kapitałowych i kontaktów ze światem oraz to, że Polska przeszła transformację ustrojową i otworzyła granice na kapitał zagraniczny to sektor bankowy nie rozwinąłby się do takich rozmiarów, a wraz z nim pozostałe segmenty rynku finansowego. Sektor bankowy nadal uważany jest za podstawę całego systemu finansowego. W 2010 roku udział banków w strukturze aktywów polskiego systemu finansowego wynosił 69,6%. (Ostrowska 2013 s.389)

Analizując strukturę polskiego sektora w ujęciu podmiotowym widoczny jest spadek liczby podmiotów prowadzących działalność bankową z 642 w 2012 do 612 na koniec 2018 roku. Do najliczniejszej grupy spośród wszystkich podmiotów ukazanych w tabeli 2., należą banki spółdzielcze. Jednak i tutaj można zaobserwować tendencję spadkową i tak w 2012 roku liczba banków spółdzielczych wynosiła 574 i spadła do 549 na koniec 2018 roku. Jednak pomimo dużej liczebności ich udział na rynku nie jest wielki, chociaż stanowią one ważne ogniwo rynku usług bankowych. Wśród banków komercyjnych również można zauważyć ich redukcję, między 2012 a 2018 nastąpił spadek z 45 do 32. Jednak z racji skali swojej działalności odgrywają one główną rolę w sektorze bankowym. Jedyny wzrost jak widać w zestawieniu poniżej, można zanotować wśród oddziałów instytucji kredytowych, gdzie ich liczba w 2012 roku wynosiła 25, natomiast w 2018 roku 31. Jak można zauważyć w poniższej tabeli, zatrudnienie systematycznie spadało w latach 2012 – 2018. W 2012 roku liczba zatrudnionych w bankach równała się 175,071 tys. osób, w kolejnych latach notowano spadek o kilka

tys., aby na koniec 2018 roku liczba pracowników osiągnęła wartość 162,586 tys. Spadek nastąpił również w sieci sprzedaży, gdzie liczba placówek w 2012 roku wynosiła 15,412 tys., w latach 2013 i 2014 pomimo spadku ilość placówek przekraczała 15,000 tys., jednak w kolejnych latach nastąpiło zmniejszenie liczby oddziałów do 14,000 tys. oraz do nieco ponad 13,000 tys. w 2017 roku, aby w 2018 roku osiągnąć liczbę 12,986 placówek.

Tabela 2. Liczba instytucji kredytowych w Polsce w latach 2012 – 2018

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba podmiotów prowadzących działalność bankową	642	640	631	626	621	616	612
Banki komercyjne	45	41	38	38	36	35	32
Banki spółdzielcze	572	571	565	561	558	553	549
Oddziały instytucji kredytowych	25	28	28	27	27	28	31
Zatrudnienie w tys. osób	175,071	174,321	172,659	170,935	168,821	164,390	162,568
Sieci sprzedaży w tys.	15,412	15,305	15,062	14,496	14,506	13,430	12,986

Źródło opracowanie własne na podstawie: Raport o sytuacji banków 2012 – 2018,
https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania

M. Lipski dodaje, że procesy konsolidacyjne oraz zredukowanie ilości instytucji bankowych można zauważyć oprócz w Polsce, również w całej Europie. Zmiany te powstały w skutek kryzysu finansowego i obniżeniu dochodów banków. Efektem tego jest odczuwalne zjawisko koncentracji na wybranych rynkach lub konsolidacji w celu osiągnięcia korzyści skali oraz zakresu działania. (Lipski 2015 s.158,159)

Tabela 3. Aktywa pięciu największych banków w Polsce w 2018 roku

2018	Bank	Aktywa
1.	PKO BP	300,4 mld zł
2.	Pekao S.A.	184,3 mld zł
3.	Santander Bank	183 mld zł
4.	mBank	137,6 mld zł
5.	ING Bank Śląski	137,3 mld zł

Źródło opracowanie własne na podstawie: Raport KNF 2018, <https://alebank.pl/tag/ranking-bankow-miesiecznika-finansowego-bank/>

Pięć największych banków w Polsce na koniec 2018 roku, posiadało aktywa o wartości 942,605 mld złotych. Największe aktywa za 2018 rok zgromadził bank PKO BP, w którym wartość aktywów przekroczyła 300 mld złotych.

Opisując sektor bankowy w Polsce warto również poruszyć temat ryzyka związanego z funkcjonowaniem banków w Polsce. Charakterystyczne dla naszego kraju elementy ryzyka kredytowego to przede wszystkim: słaba baza kapitałowa, było to szczególnie ważne w ciągu pierwszych 15 lat po transformacji ustrojowych, obecnie zrobiono tutaj wielki krok ku poprawie sytuacji. Składową ryzyka systemowego jest także uzależnienie koniunktury bankowej od jednego kraju. Na szczęście Polska gospodarka rozwija się w sposób ciągły. Zagrożenie zapaścią jest u nas znacznie mniejsze niż np. w krajach południa europy, lecz nie mniej ta dobra sytuacja, może się odmienić np. w przypadku nałożenia sankcji finansowych ze strony Unii Europejskiej. Dominujące ryzyka dla sektora bankowego ukazywane w badaniach sektorowych to między innymi zagrożenia dla bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych banków, ryzyko związane z nieodpowiednim zarządzaniem płynnością, redukcja zysków sektora bankowego, otoczenie niskich stóp procentowych, ryzyko związane z portfelem kredytów mieszkaniowych, w tym kredytów w obcej walucie, ryzyko stopy procentowej oraz niedopasowanie struktury aktywów i pasywów. W przypadku banków spółdzielczych wskazać można na ryzyko związane ze zmniejszeniem się liczby członków banków udziałowców oraz zawyżenia wartości zabezpieczeń ekspozycji kredytowej czy też, niska jakość badań przeprowadzona przez audytorów. (Najwyższa Izba Kontroli 2018 s.43)

2.1.3.Przychody i koszty sektora bankowego

Do podstawowych zadań banku należy takie zarządzanie powierzonymi środkami pieniężnymi aby przy zachowaniu bezpieczeństwa i zapewnieniu departamentom określonego dochodu, wspierać rozwój przedsiębiorstw, sektorów i całej gospodarki. Bank w przeciwieństwie do podmiotów sfery realnej, opiera swoją działalność przede wszystkim na kapitale obcym, a warunkiem jego pozyskania jest zaufanie do pojedynczego banku oraz całego sektora bankowego. W ostatnim okresie banki w Polsce nie tylko pracowały na wzrost zaufania do nich ze strony klientów, ale też tego zaufania nadużywały. To wszystko składa się na wizerunek banku w otoczeniu gospodarczym, którego pozytywny obraz powinien być domeną zarządzających i właścicieli, a także organów nadzorczych i regulatorów. (Cichy 2017 s.9)

M. Zaleska mówi, że wyspecjalizowane instytucje, takie jak zewnętrzne władze bankowe i banki oceniają sytuację ekonomiczno – finansową systemu bankowego oraz jego poszczególnych jednostek. Do podmiotów tych należą: Komisja Nadzoru Finansowego, banki i ich oddziały, agencje ratingowe, czasopisma specjalistyczne oraz instytucje tworzące raporty, takie jak: Główny Urząd Statystyczny, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce. (Zaleska 2007 s.595)

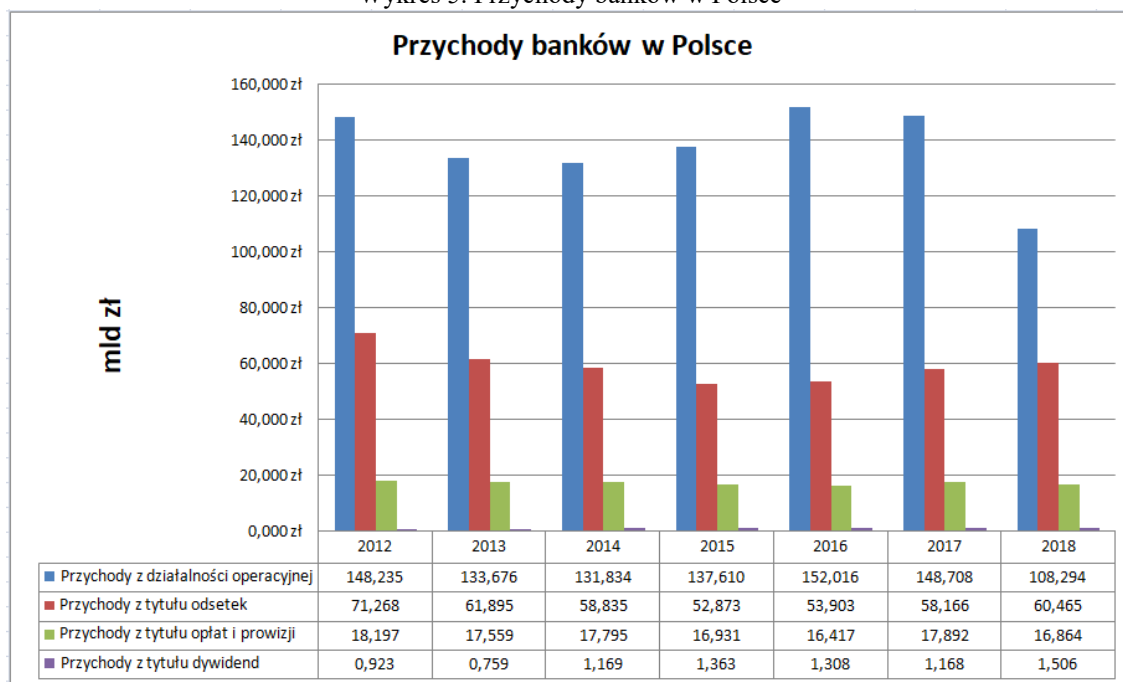
Analizując poszczególne składowe przychodów i kosztów banków można zauważyć, że zarówno przychody, jak i koszty działalności operacyjnej pod koniec 2018 roku spadły. Większość banków za najważniejsze działania operacyjne uważa operacje depozytowe, kredytowe i rozliczeniowe, a także operacje zwiększania kapitałów własnych oraz operacje zwiększania rzeczowego majątku trwałego. Zasadnicze znaczenie mają także operacje międzybankowe, operacje walutowe i operacje inwestowania w papiery wartościowe. W banku dokonuje się analizy opłacalności każdej z wymienionych operacji.

Dynamika dochodów z działalności bankowej była w latach 2012 – 2014 całkiem wysoka, nastąpiło to głównie na skutek stosunkowo szybko rosnącej akcji kredytowej banków, bardzo ograniczonego zakresu wzrostu należności z utratą wartości w portfelach banków oraz ograniczenia kosztów odsetkowych. Po stronie przychodowej banki zmieniły strukturę swoich aktywów wskutek wprowadzenia podatków od instytucji finansowych w 2016 roku. Naliczanie go od wielkości aktywów musiało wpłynąć na strategię dochodowości instytucji kredytowych w Polsce. Rosnąca akcja kredytowa banków i wzrost należności kredytowych spowodowały wzrost wartości

nominalnej z odsetek banków. Warto dodać, że pomimo spadku w przychodach netto za 2015 rok, banki w latach 2016 – 2018 roku odrobiły straty, a wyniki netto sektora bankowego utrzymywały się na podobnym poziomie przekraczającym 13 mld złotych. (Raport o sytuacji ekonomicznej banków 2018 s.186)

Przychody z działalności operacyjnej na koniec 2018 roku wyniosły 108,294 mld zł. Przychody z tytułu odsetek, które są wpływami z oprocentowania kredytów, lokat oraz papierów wartościowych posiadanych przez bank, najlepiej kształtowały się w 2012 roku i stanowiły 71,268 mld zł, w kolejnych latach można było zobaczyć tendencje spadkową. Najniższy przychód z tytułu odsetek banki zanotowały w 2015 roku wartość przychodu opiewała na 52,873 mld zł. Na koniec 2018 roku wynik ten wyniósł 60,465 mld zł, czyli był niższy o prawie 10 mld zł w porównaniu do 2012 roku.

Wykres 5. Przychody banków w Polsce

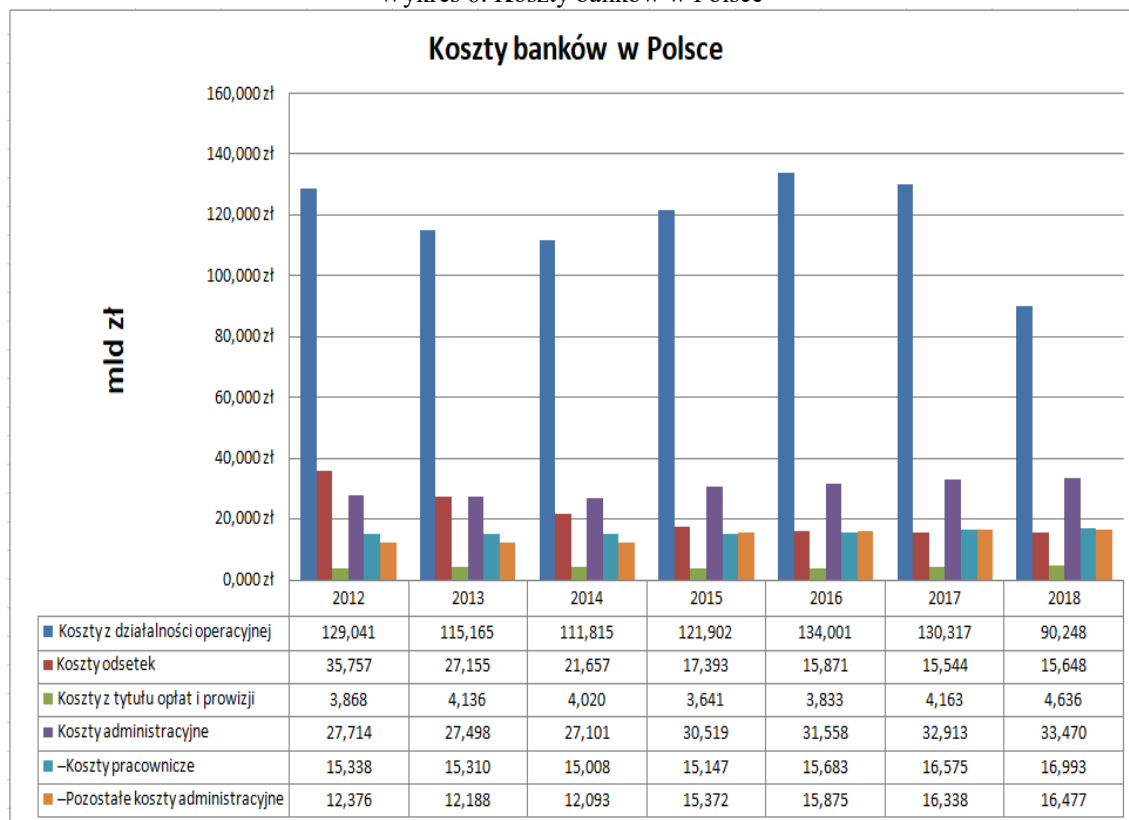
Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018,
<https://bdm.stat.gov.pl/>

Przychody z tytułu opłat i prowizji spadły z 18,197 mld zł w 2012 roku do 16,864 mld zł w 2018 roku. Najniższa ich wartość była w 2016 roku i wyniosła 16,417 mld zł. Bardzo dobry wynik banki uzyskały w 2018 roku z przychodu z tytułu dywidend. Wartość przychodu wzrosła z 923 mln zł w 2012 roku do 1,506 mld zł w 2018 roku. Uzyskany wynik nastąpił w warunkach dobrej koniunktury gospodarczej w kraju i dobrych wyników finansowych części przedsiębiorstw. Wystąpił on także w

okresie zwiększonego zaangażowania finansowego banków w instrumenty kapitałowe w ostatnich latach.

Wykres 6. Koszty banków w Polsce

Źródło opracowanie własne na podstawie:

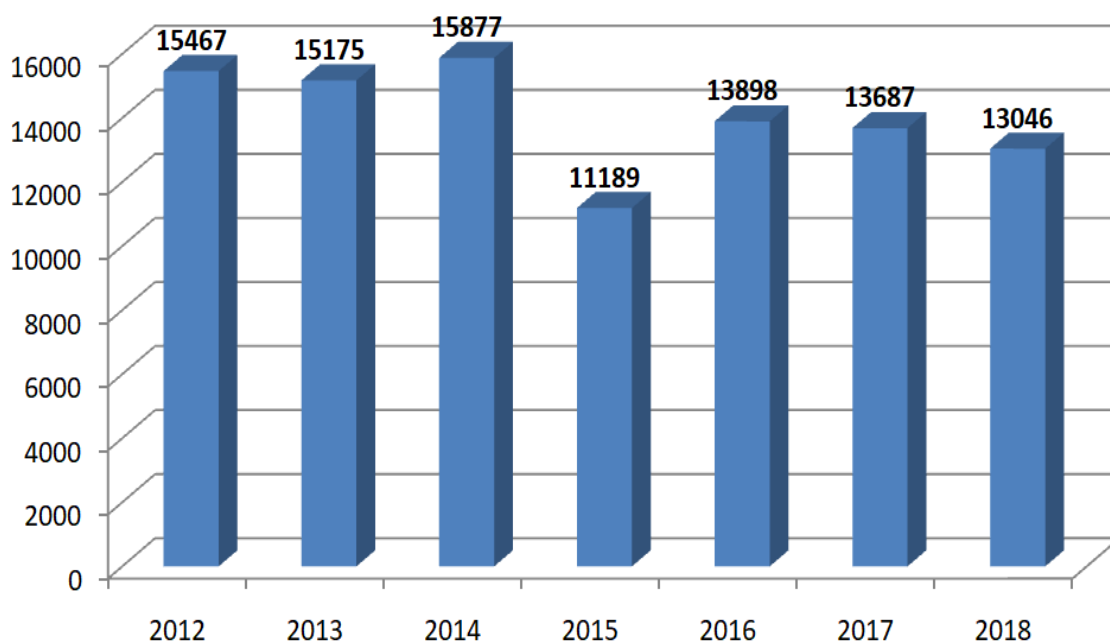
https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018,
<https://bdm.stat.gov.pl/>

Jak widać na wykresie 6., w 2012 roku koszty z działalności operacyjnej wynosiły 129,041 mld zł, w kolejnych latach 2013 i 2014 nastąpił spadek. Działające w warunkach silnych dodatkowych obciążeń finansowych, a także historycznie niskich stóp procentowych, banki kontynuowały politykę restrykcyjnego limitowania kosztów swojej działalności. Niestety te dodatkowe obciążenia finansowe nałożone na banki spowodowały, że wydatki tych organizacji rosły od 2015 roku i tak koszty z działalności operacyjnej w latach 2016 i 2017 przekroczyły 130 mld zł. Wynik kosztów nieco unormował się w 2018 roku i spadł poniżej 100 mld zł osiągając 90,248 mld zł. W latach 2012-2018 można było zauważyć zdecydowany spadek kosztów z tytułu odsetek, różnica ta wyniosła aż 20,109 mld zł. Koszty z tytułu opłat i prowizji charakteryzowały się tendencją wzrostową, jedynie w 2015 roku koszty spadły do najniższej wartości wśród analizowanych lat i równały się 3,641 mld zł.

Na koniec 2018 roku koszty z tytułu opłat i prowizji wynosiły 4,636 mld zł. Koszty administracyjne banków rosły stopniowo, a w latach 2014 – 2015 odnotowano ich wzrost o ponad 3 mld zł. Pod koniec 2018 roku wartość kosztów administracyjnych stanowiła 33,470 mld zł. Należy zauważyć, że koszty pracownicze które są jedną ze składowych kosztów administracyjnych, wzrosły znacząco między 2012 a 2018 rokiem. Wzrost kosztów był wynikiem większej presji płacowej w instytucjach finansowych. W przypadku pozostałych kosztów administracyjnych, można również zaobserwować, że tendencja w kosztach rosła, a między 2012 a 2018 podniosły się one o 4,101 mld zł.

Wykres 7. Wyniki finansowe netto sektora bankowego w Polsce (mln zł)

Wyniki finansowe netto sektora bankowego (mln zł)

Źródło opracowanie własne na podstawie:
https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018, Raport o sytuacji Ekonomicznej Banków 2012-2018

Po odliczeniu podatku dochodowego oraz odprowadzeniu pozostałych obowiązkowych obciążeń zysku, wynik finansowy netto sektora bankowego wyniósł w 2018 roku 13,046 mld zł. Wynik ten pomimo, że był niższy niż w poprzednich analizowanych latach z wyłączeniem 2015 roku, gdzie wartość ta była najniższa i równała się 11,189 mld zł, to jednak nadal zasługuje na uznanie. Obniżenie oficjalnych oraz rynkowych stóp procentowych w Polsce w ostatnich latach i wprowadzenie dodatkowego podatku od instytucji finansowych oraz obciążenia wynikające z wpłat na BFG, jak również zwiększenie zakresu wydatków banków nieuznawanych za koszt

uzyskania przychodów dla celów podatkowych spowodowały, że sektor bankowy nie był w stanie utrzymać swojego wyniku finansowego mimo bardzo silnego ograniczenia kosztów swojego działania. (Raport o sytuacji ekonomicznej banków 2017 s.179)

Warto zaznaczyć, że wynik uzyskany w 2018 roku został zrealizowany w stosunkowo dobrej koniunkturze gospodarczej. Umiejętność wygenerowania zysku w niesprzyjających warunkach regulacyjnych zasługuje na szczególne uznanie oraz podkreśla zdolność kierownictwa banków do uzyskiwania dobrych wyników finansowych. Zmiany regulacyjne wprowadzone w ostatnich latach spowodowały, że osiągnięcie dobrych wyników finansowych przez sektor bankowy będzie w nadchodzących latach coraz trudniejsze, co może skutecznie ograniczać budowę kapitałów własnych oraz rozwój akcji kredytowej banków. (Raport o sytuacji ekonomicznej banków 2018 s.192)

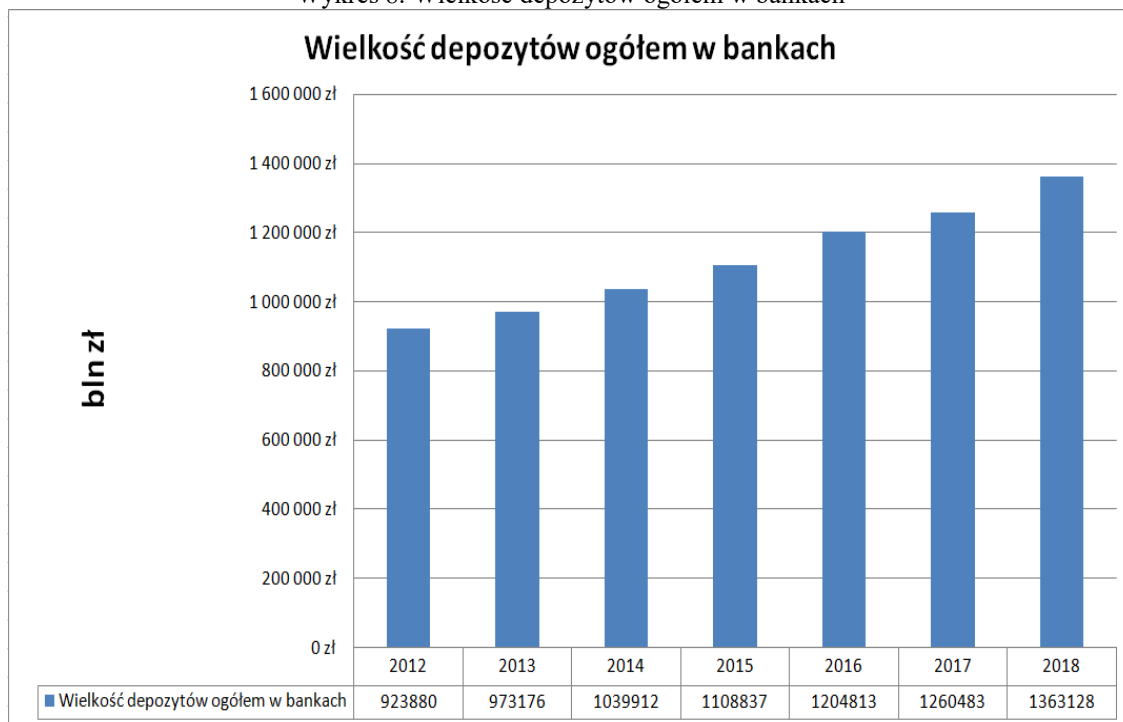
2.1.4.Działalność kredytowo – depozytowa w systemie bankowym w Polsce

Wpływ banków komercyjnych na stabilność finansową, a pośrednio na stabilność gospodarczą oraz wzrost PKB, może odbywać się poprzez politykę depozytowo – kredytową, a więc przez kanał stopy procentowej oraz kanał kredytowy. Politykę depozytowo – kredytową banków formuje wiele czynników. Wpływa na nią ogólna sytuacja gospodarcza, a w szczególności popyt na kredyty inwestycyjne oraz konsumpcyjne. Oddziałuje na nią, także polityka pieniężna, jak również polityka stóp procentowych banku centralnego.

Warunki kształtujące poziom stóp kredytowych oraz depozytowych w polskich bankach komercyjnych w okresie przekształceń rynkowych ulegały zmianą wielokrotnie w sekwencjach czasowych podobnych do tych, w jakich zmieniała się gospodarka, a w jej obszarze PKB, a także inwestycje. Znaczącą większość depozytów bankowych stanowią oszczędności osób fizycznych, czyli gospodarstw domowych. Dzieje się tak dlatego, że osoby bardzo zamożne oraz przedsiębiorstwa uznają za bardziej opłacalne inne typy lokat niż na koncie bankowym. (Dobosiewicz, Marton-Gaboś 2005 s.60,61)

Na wykresie 8., przedstawiono wielkość depozytów ogółem w bankach w Polsce. Jak można zauważyć suma depozytów rosła proporcjonalnie osiągając na koniec 2018 roku sumę 1,363,128 bln zł, co w porównaniu z rokiem 2012 było wzrostem o 439,248 mld zł.

Wykres 8. Wielkość depozytów ogółem w bankach

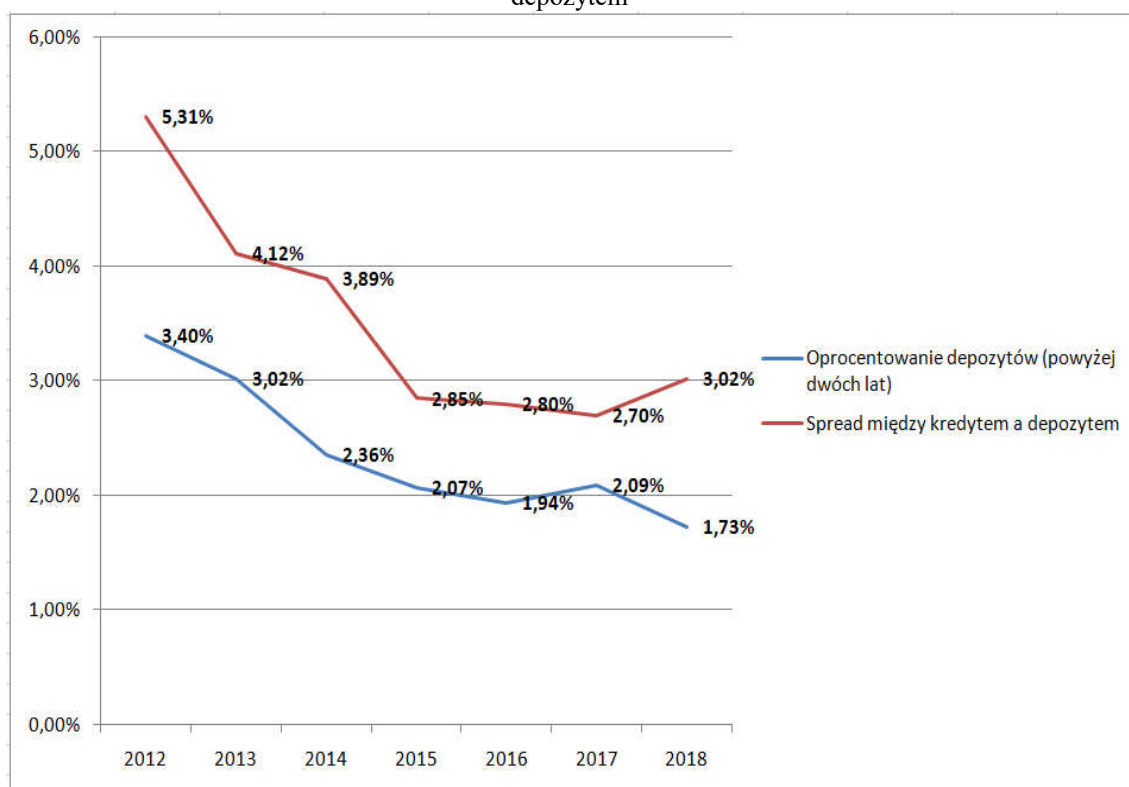
Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/naleznosci.html,
<https://www.knf.gov.pl/>

O wysokości wkładów oszczędnościowych decyduje skłonność do oszczędzania i wybór formy lokowania oszczędności. Depozyt bankowy jest to ogólna nazwa inwestycji finansowej, polegającej na powierzeniu środków finansowych bankowi przez deponenta na określony czas. Depozyt bankowy można więc traktować jako udzielenie kredytu bankowi przez deponenta, jest on zatem instrumentem wierzycielskim. Istnieją określenia równoważne lub bardzo zbliżone do depozytu bankowego np. lokata bankowa, rachunek bankowy czy wkład oszczędnościowy. Ostatni z wymienionych, czyli wkład własny jest rodzajem depozytu zakładanego przez osoby fizyczne i polega on na zawarciu umowy między deponentem i bankiem, przy czym bank ma obowiązek płacenia odsetek od powierzonych środków na warunkach wynikających z umowy. (Zaleska 2007 s.189-190)

Wykres 9. przedstawia oprocentowanie depozytów (powyżej dwóch lat) w relacji do spreadu między kredytem a depozytem. Jednym z zrzucających się w oczy elementów jest to, że pomimo, że do 2016 roku można zauważyć spadek zarówno w oprocentowaniu depozytów jak i spadek w spreadzie, to w kolejnych latach do 2018 roku spread odbił się do góry i jego wartość wzrosła do 3,02%, natomiast oprocentowanie depozytów spadło do 1,73% na koniec 2018 roku.

Wykres 9. Oprocentowanie depozytów powyżej dwóch lat w relacji do spreadu między kredytem a depozytem

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/oprocentowanie.html

Każdy bank uznaje za ważny element swojej strategii, określenie na jakiego klienta się nastawia. Banki, które mają dużo placówek starają się przyjmować wszystkich klientów, natomiast banki, które placówek bankowych mają mało muszą z konieczności, ograniczyć się do obsługi klientów zamożniejszych. Wysokość oprocentowania dla depozytów jest suwerennie ustalana przez bank. Banki stosują dwa podstawowe typy oprocentowania depozytów: zmienne i stałe. Przy oprocentowaniu zmiennym, które jest najbardziej powszechne bank ma prawo do zmian wysokości oprocentowania w trakcie umowy pod warunkiem powiadomienia o zmianie klienta. Jeśli jest stosowane oprocentowanie stałe bank gwarantuje klientowi niezmienną wysokość oprocentowania. (Dobosiewicz 2007 s.146,147)

Dynamiczny rozwój polskiej bankowości w okresie przemian politycznych i ekonomicznych spowodował wzrost znaczenia kredytu bankowego, najbardziej znaczącego źródła dochodów bankowych. Jednocześnie banki komercyjne stały w obliczu silnej konkurencji wewnętrznej jak również banków zagranicznych. W sytuacji priorytetowej pozycji kredytów w sumach bilansowych banków, niezmiennie istotną rzeczą staje się ustalenie odpowiednich poziomów oprocentowania kredytów i

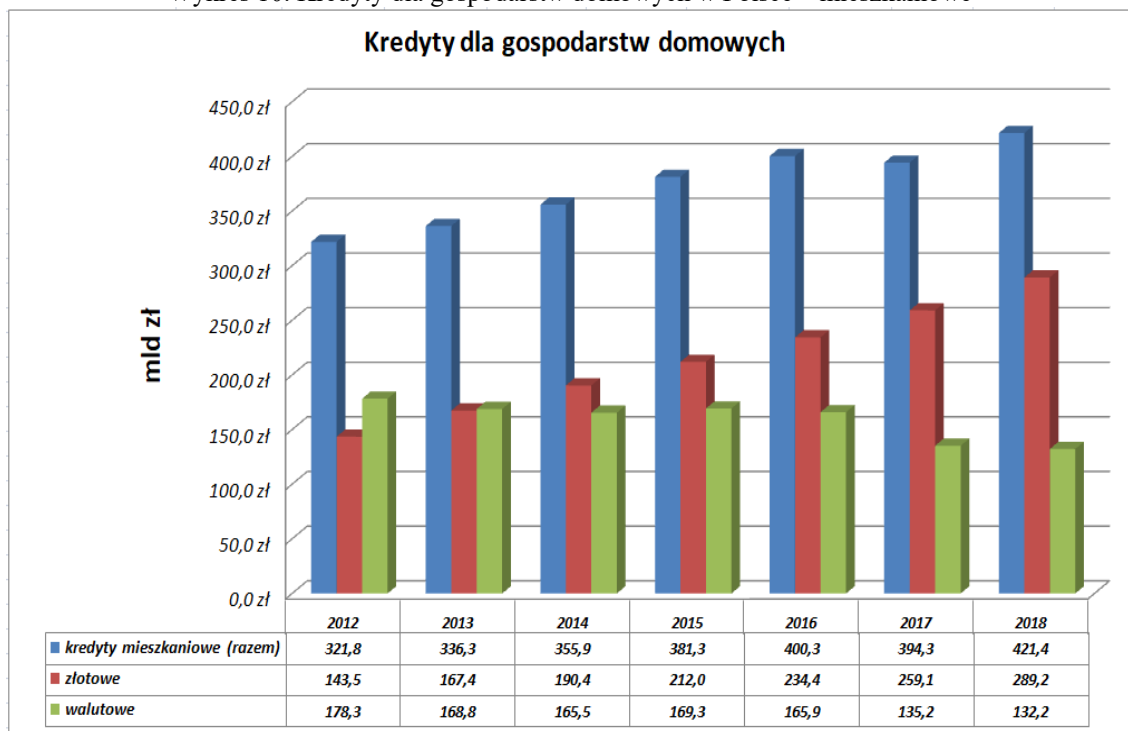
wysokości prowizji od danej transakcji w powiązaniu z wysokością oprocentowania depozytów i innymi czynnikami wpływającymi na politykę stóp procentowych. Wśród tych ostatnich bardzo ważnym jest poziom ryzyka kredytowego. W polityce stóp procentowych banki kierują się zasadą rekompensaty wyższego poziomu ryzyka wyższym oprocentowaniem. Oprocentowanie kredytów jest częścią składową strategii cenowej banku, której zadaniem jest osiągnięcie odpowiedniej skali świadczonych usług przy jednoczesnej realizacji celu, jakim jest w przedsiębiorstwie bankowym maksymalizacja zysku.

Czynniki determinujące wysokość oprocentowania kredytów można sklasyfikować w dwóch grupach: czynniki mikroekonomiczne wynikające z zarówno z uwarunkowań wewnętrznych instytucji udzielających kredytu, jak i z tzw. mikrootoczenia, czynniki makroekonomiczne, mające związek z szeroko rozumianym makrootoczeniem instytucji bankowych. Wśród czynników mikroekonomicznych oddziałujących, w istotny sposób na wysokość stóp procentowych kredytów w bankach komercyjnych można wymienić następujące i najważniejsze jej przesłanki: koszty ponoszone przez bank, poziom ryzyka kredytowego, strategię cenową banku, wielkość i rodzaj kredytobiorcy oraz okres kredytowania. Mają one swoje źródła przede wszystkim w najbliższym otoczeniu ewentualnej transakcji kredytowej. (Przybylska-Kapuścińska 1997 s.59,60)

Wśród determinant o charakterze makroekonomicznym mających wpływ na określenie ceny kredytu należy wyróżnić następujące przesłanki: politykę pieniężno – kredytową banku centralnego, poziom inflacji, popyt i podaż kredytów, koszty gwarantowania kredytów i rezerw celowych, dopłaty do kredytów preferencyjnych, stopy procentowe na międzybankowym rynku pieniężnym, konkurencję rynkową banków. (Przybylska-Kapuścińska 1997 s.69)

Liczba kredytów mieszkaniowych zarówno złotych jak i walutowych, udzielanych przez banki rosła proporcjonalnie wraz z czasem, jedynie w 2017 roku nastąpił minimalny spadek z 400,3 mld zł w 2016 roku do 394,3 mld zł w 2017 roku. W 2018 roku wartość udzielonych kredytów mieszkaniowych przekroczyła 420 mld złotych i wyniosła 421,4 mld złotych. Charakterystyczną tendencją ukazaną na wykresie 10. było to, że jeszcze w latach 2012 – 2013 kwota kredytów walutowych przewyższała liczbę kredytów złotych, jednak w 2018 roku kwota kredytów mieszkaniowych udzielonych w polskich złotych była ponad dwukrotnie wyższa niż ta w walucie obcej.

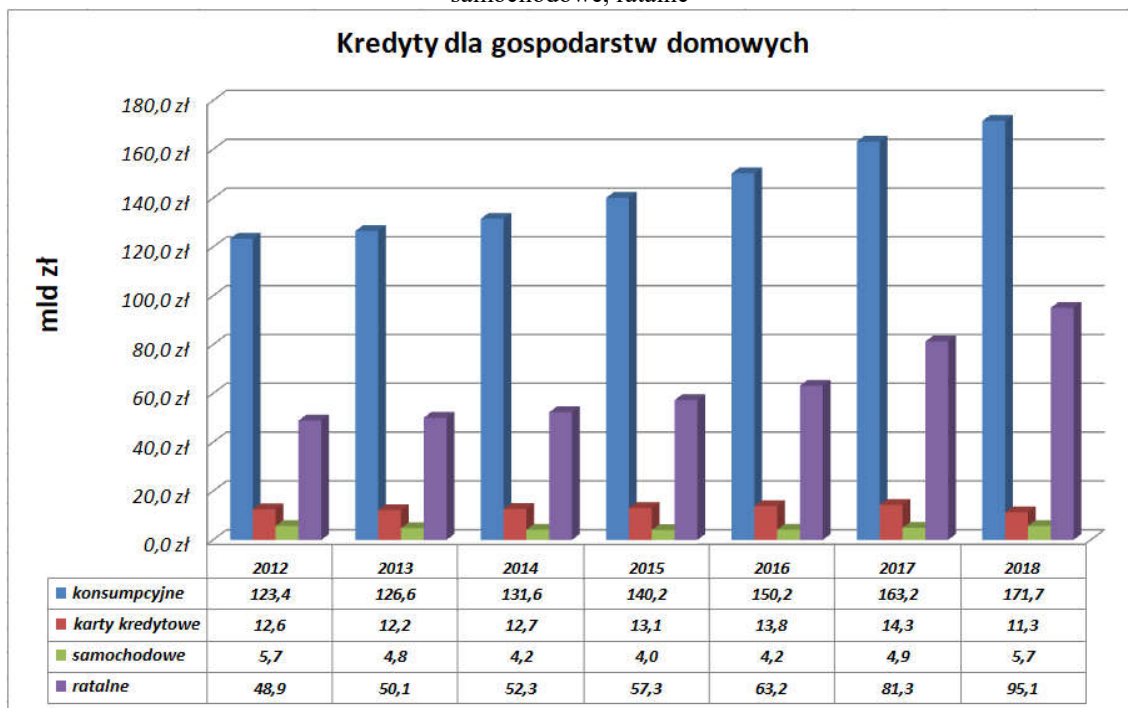
Wykres 10. Kredyty dla gospodarstw domowych w Polsce – mieszkaniowe

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018

Wykres 11. Kredyty dla gospodarstw domowych w Polsce – konsumpcyjne, karty kredytowe, samochodowe, ratalne

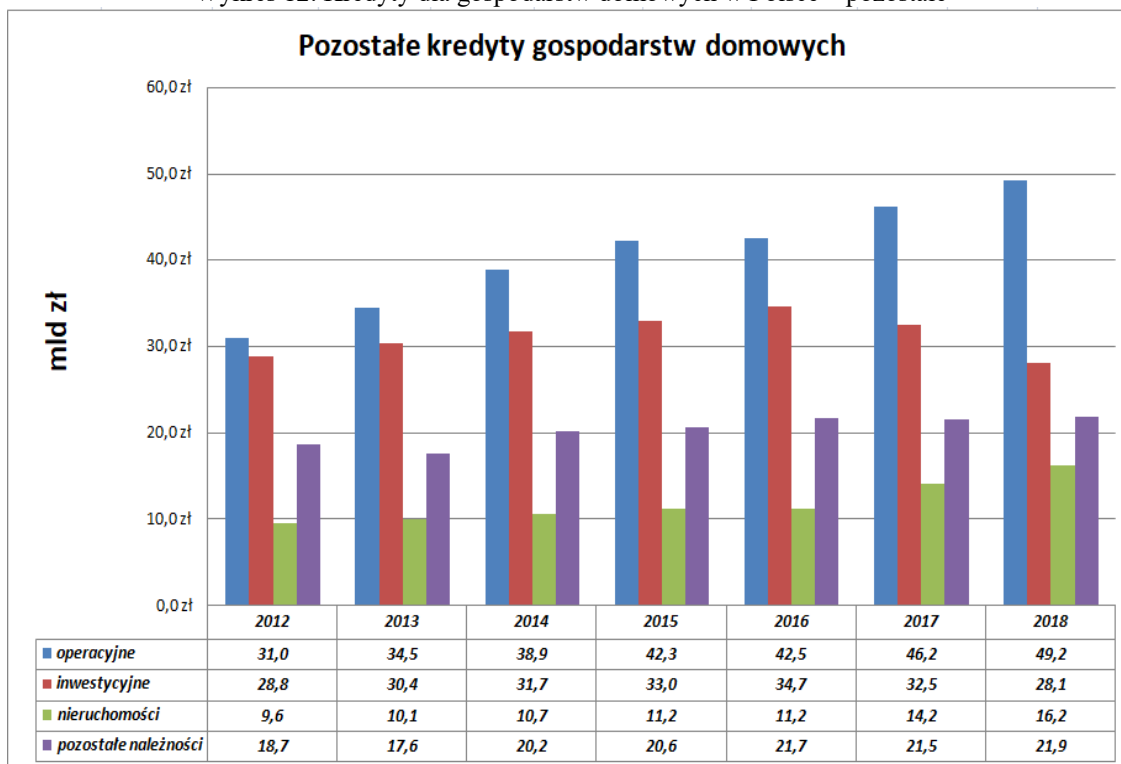

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018

Jak można zauważyć na wykresie 11., wzrost udzielonych kredytów konsumpcyjnych był wynikiem polepszającej się koniunktury gospodarczej i odrodzeniem się gospodarki Polskiej po kryzysie finansowym z 2008 roku. Aprecjacja była zauważalna niemal we wszystkich rodzajach udzielonych kredytów, spadło natomiast zainteresowanie kartami kredytowymi – spadek wyniósł 3 mld złotych między 2017 a 2018 rokiem.

Wykres 12. Kredyty dla gospodarstw domowych w Polsce – pozostałe

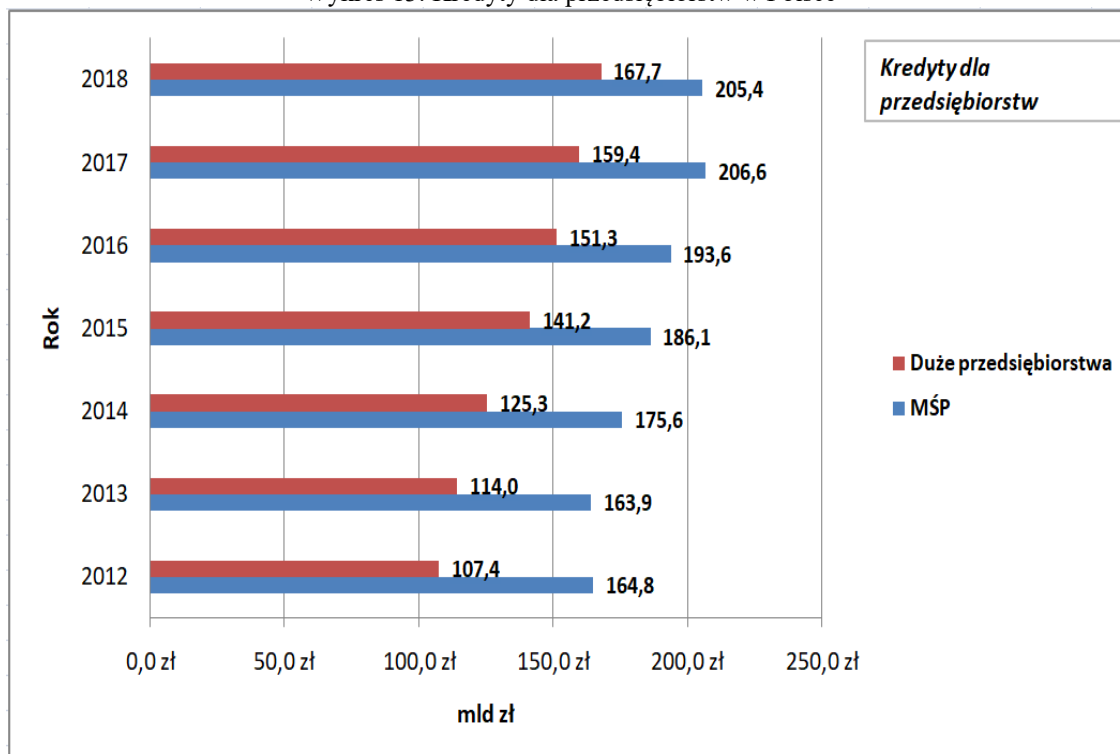

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018

W 2018 roku obserwowano wzrost kredytów operacyjnych, kredytów na nieruchomości oraz pozostałych należności. Ich wzrost nastąpił zarówno w stosunku do 2017 roku, jak również w okresie między 2012 a 2018 rokiem. Spadek zanotowano w kredytach na inwestycje i wyniósł on między 2017 a 2018 rokiem 4,4 mld zł, natomiast między obserwowanymi latami 2012 – 2018 odnotowany spadek był na poziomie 0,7 mln zł.

Wykres 13. Kredyty dla przedsiębiorstw w Polsce

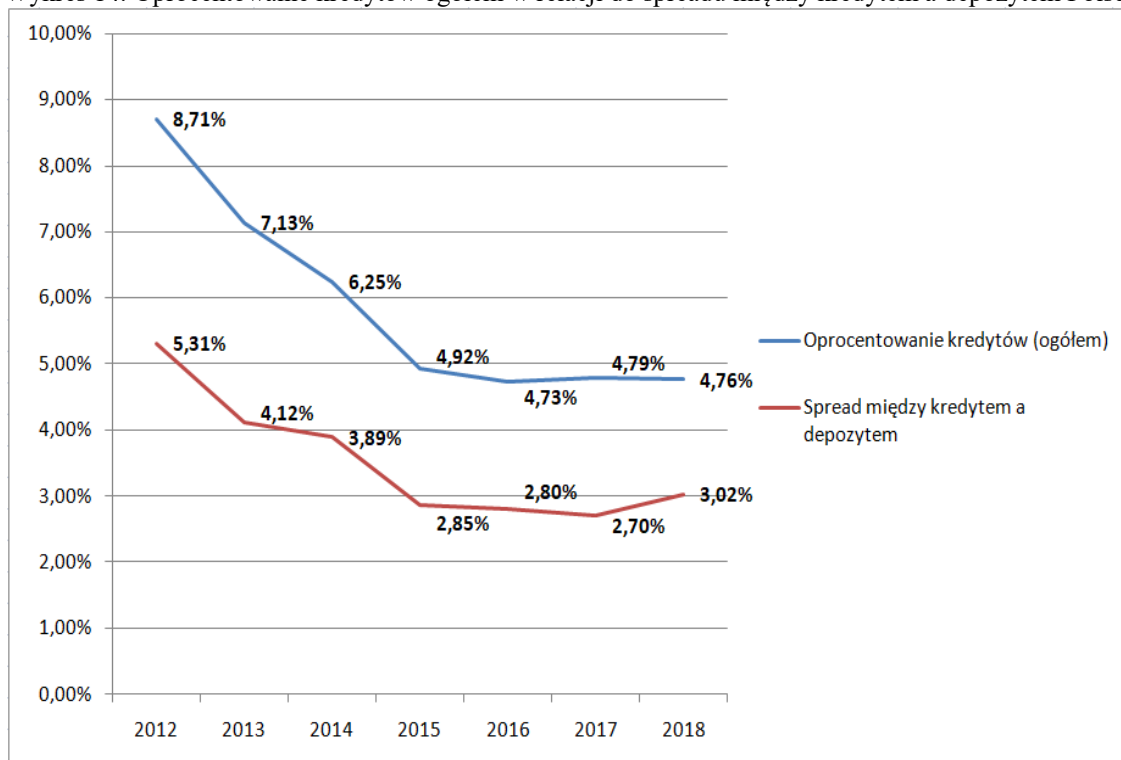

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018

W obserwowanym roku 2018, można odnotować wzrost kredytów dużych przedsiębiorstw, zaś w przypadku MŚP wzrost ten był zdecydowanie mniejszy. W kontekście dynamiki akcji kredytowej dla przedsiębiorstw, należy mieć na uwadze stały rozwój alternatywnych form finansowania działalności oraz finansowania rozwoju części przedsiębiorstw kontrolowanych przez inwestorów zagranicznych, w oparciu o środki z grupy macierzystej w szczególności w 2018 roku odnotowano wzrost rynku leasingu i factoringu. (KNF 2019 s.12)

Wykres 14. Oprocentowanie kredytów ogółem w relacji do spreadu między kredytem a depozytem Polsce

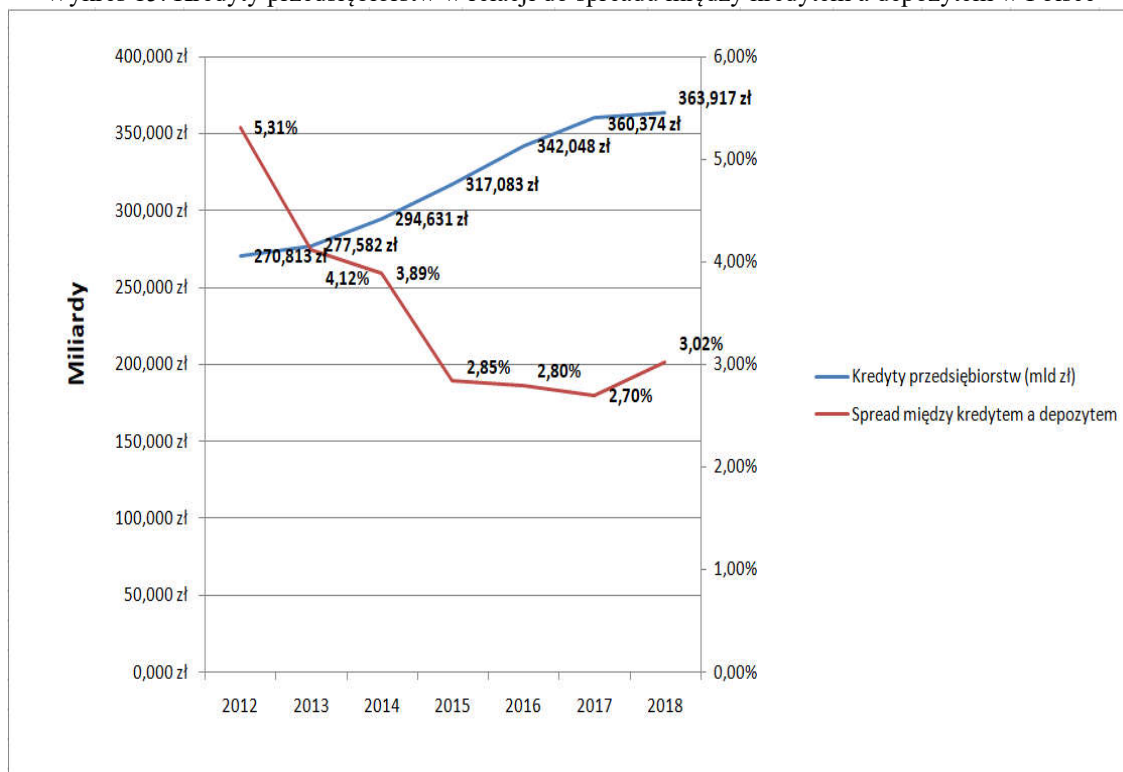
Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/oprocentowanie.html

Zarówno oprocentowanie kredytów jak i spread między kredytem a depozytem odnotował gwałtowny spadek do 2015 roku wynoszący 4,92% dla kredytów i 2,85% w odniesieniu do spreadu. Po 2015 można zauważyć, że spread wzrósł do poziomu 3,02%, natomiast wartość oprocentowania kredytów na koniec 2018 roku stanowiła 4,76%.

Na wykresie 15., można zaobserwować, że wraz ze spadkiem spreadu między kredytem a depozytem liczba kredytów przedsiębiorstw wzrastała, widać to wyraźnie zwłaszcza od punktu przecięcia się obu osi po 2012 roku.

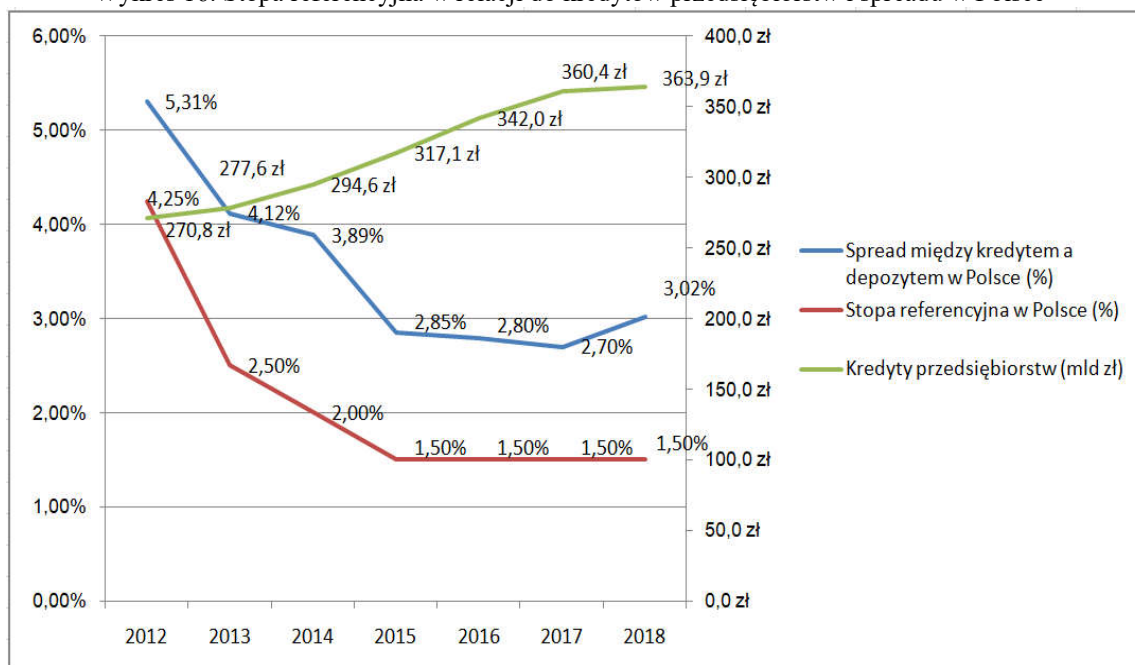
Wykres 15. Kredyty przedsiębiorstw w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Polsce

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012–2018,
https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pienieczna_i_bankowa/oprocentowanie.html

Wykres 16. Stopa referencyjna w relacji do kredytów przedsiębiorstw i spreadu w Polsce

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012–2018,
https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pienieczna_i_bankowa/oprocentowanie.html
https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/dzienne/stopy_archiwum.htm

Stopa referencyjna w Polsce to stopa, która definiuje minimalną cenę, po której bank centralny organizuje operację otwartego rynku na rynku międzybankowym. Operacje otwartego rynku opierają się na zakupie lub sprzedaży przez bank centralny krótkoterminowych papierów wartościowych, w celu przywrócenia równowagi na rynku. Stopa referencyjna jest podstawową stopą procentową w Polsce i jest ustalana przez RPP. W latach 2012 – 2018 w Polsce, kształtowała się ona na poziomie 4,25% do 1,5% co oznaczało spadek jej poziomu o 2,75%.

Jak widać na wykresie powyżej, można powiedzieć, że wraz ze spadkiem stopy referencyjnej spread między kredytem a depozytem w Polsce również spadał. W przypadku kredytów dla przedsiębiorstw niefinansowych, widać tendencję odwrotną, gdyż spadek obydwóch wskaźników spowodował wzrost zaciąganych kredytów, a ich wartość w 2018 roku wyniosła 363,9 mld złotych. Można to tłumaczyć tym, że wraz ze spadkiem spreadu popyt na kredyt rósł, gdyż był on tańszy.

Przebieg tych trzech krzywych wydaje się spełniać podręcznikowe zależności:

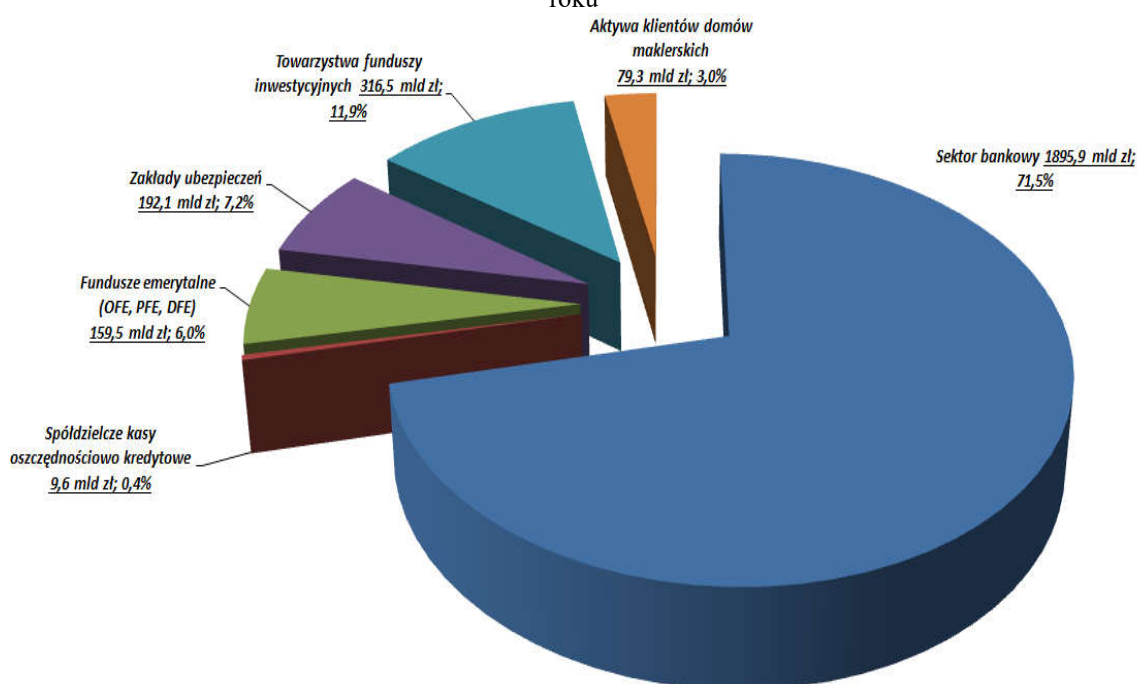
- obniżka stopy procentowej powoduje wzrost kredytów dla sektora niefinansowego
- wzrost kredytów pozwala na obniżenie spreadów, ponieważ wobec większego wolumenu kredytowego, nie wiąże się to ze spadkiem przychodów z różnicy: depozyt – kredyt; może za to poprawić sytuację banku na rynku.

Jak dodaje M. Folwarski, rola kredytowania sektora gospodarki przez banki w znaczący sposób może wpływać na wzrost gospodarczy kraju. Strategie biznesowe sektora bankowego i banków indywidualnych powinny uwzględniać perspektywy wzrostu gospodarczego. Kredytowanie sektora niefinansowego niesie za sobą wiele szans, ale również i zagrożeń. Przed kryzysem finansowym 2007 – 2009 nadmierna i nierozważna akcja kredytowa była jednym z kluczowych powodów nierównowagi na rynkach finansowych. Kredytowanie funkcjonowania działalności państw w okresie pokryzysowym stało się czymś powszechnym. Nadmierna i nierozważna polityka kredytowa sektora finansowego, może mieć negatywny wpływ na wzrost gospodarczy. Warto zaznaczyć, że niektóre wielkości mogą stanowić znaczne zagrożenie dla właściwego funkcjonowania krajowych gospodarek w tym np. nadmierne zadłużenie państw, czy też wysoki poziom wskaźnika dźwigni finansowej instytucji finansowych. (Folwarski 2016 s.6,7)

2.1.5. Komitet Stabilności Finansowej – organ nadzoru makroostrożnościowego

Specjalne znaczenie dla zachowania trwałości systemu finansowego ma utrzymanie stabilności sektora bankowego, którego aktywa w 2018 roku stanowią ponad 70% aktywów systemu finansowego.

Wykres 17. Aktywa sektora bankowego w stosunku do ogółu systemu finansowego w Polsce w 2018 roku

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2018

W 1989 r. w Polsce rozpoczęła się budowa struktur nowego systemu gospodarczego. Jednym z nadrzędnych celów przekształceń własnościowych było stworzenie nowoczesnego segmentu rynku usług finansowych oraz regulacji podnoszących bezpieczeństwo operacji i wkładów. W związku z powyższym zaistniała konieczność uchwalenia nowych regulacji prawnych normujących zasady funkcjonowania podmiotów tego rynku oraz stworzenie instytucji państwowych sprawujących efektywny nadzór nad rynkiem. Należy mieć na uwadze, że do momentu utworzenia Komisji Nadzoru Finansowego w Polsce obowiązywał nadzór sektorowy, sprawowany w sumie aż przez pięć niezależnych instytucji nadzorczych nad rynkiem finansowym. Powstanie tych instytucji związane było z wykonywaniem i powstawaniem poszczególnych sektorów rynku finansowego. Rozwój tych rynków, a także przesłanki o charakterze politycznym, wpływały na zmianę kształtu i uprawnień organów nadzoru. (Żywiecka, Wołowicz 2014 s.52)

Obecnie w związku z różnym zakresem przedmiotowym nadzoru bankowego należy wskazać, że jego cele nie są ukierunkowane jedynie na wykonywanie tradycyjnego nadzoru ostrożnościowego, który polega na ochronie wypłacalności instytucji finansowych. Od tego rodzaju nadzoru należy odróżnić nadzór nad prowadzeniem działalności, który został ukierunkowany przede wszystkim na zabezpieczenie uczciwości transakcji na rynku finansowym. Ten rodzaj nadzoru z reguły jest realizowany poprzez ustanowienie wymogów na przykład w zakresie odpowiedniego ujawniania informacji na temat proponowanych produktów, wprowadzanie klauzul ochronnych nakazujących odpowiednie zachowanie. Dodatkowo jak podkreśla M. Urban należy wskazać, że wykonywanie nadzoru nad prowadzeniem działalności odnosi się nie tylko do ochrony konsumenta, lecz także ochrony reputacji nadzorowanej instytucji. Utrata reputacji przez podmiot prowadzący działalność bankową może skutkować problemami systemowymi w całym sektorze. Z kolei nadzór ostrożnościowy nie tylko chroni system bankowy, ale i pośrednio klientów banków, którzy wchodząc w interakcje z bankami powierzają im swoje środki finansowe. (Urban 2011 s.174,175)

Rynek finansowy, będący zespołem prawnych, ekonomicznych i instytucjonalnych mechanizmów, traktowany jest jako obszar nieustanego przepływu strumieni wartości pieniężnych, dokonywanych w jednej z trzech istniejących form, tj. pieniądza gotówkowego, bezgotówkowego i elektronicznego. Cyrkulacja owych strumieni pieniężnych służy przede wszystkim realizacji przeprowadzonych transakcji o charakterze gospodarczym ze szczególnym uwzględnieniem posiadanego przez pieniądź przymiotu mocy umarzania zobowiązań. (Zapadka 2010 s.157,158)

Za zabezpieczenie stabilności finansowej odpowiadają instytucje tworzące sieć bezpieczeństwa finansowego: banki centralne, nadzór finansowy, system gwarantowania depozytów oraz rządy. Nadzór makroostrożnościowy jest zaś oprócz nadzoru mikroostrożnościowego oraz ochrony konsumentów, jednym z trzech poziomów nadzoru finansowego. Jego głównym celem jest zapewnienie stabilności całego systemu finansowego. Wyrazem zaangażowania banków w działania wspierające stabilność finansową jest m.in. wyznaczanie im roli w nadzorze makroostrożnościowym. Jest to nowy poziom nadzoru, pozwalający patrzeć na system finansowy jako całość. Odróżnia go to od nadzoru mikroostrożnościowego, takiego jak standardowy nadzór bankowy czy nadzór nad rynkiem finansowym prowadzony w

formie zintegrowanej gdy jedna instytucja nadzoruje różne instytucje rynku finansowego.

Nadzór makroostrożnościowy ma w dużej mierze charakter prewencyjny i koncentruje się na instytucjach mających znaczenie systemowe, uwzględniając przy tym zależność między poszczególnymi segmentami systemu finansowego, a sferą realną. Nieco szerzej należy rozumieć politykę makroostrożnościową, której nadrzędnym celem jest przyczynianie się do ochrony stabilności systemu finansowego jako całości m.in. poprzez wzmacnianie odporności systemu finansowego i ograniczanie powstawania ryzyka systemowego, a tym samym zapewnienie trwałego wkładu sektora finansowego we wzrost gospodarczy. Polityka makroostrożnościowa jest więc częścią polityki makrostabilizacyjnej obok polityki fiskalnej. (Przybylska-Kapuścińska, Szyszko 2017 s.46,47)

Według ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysem w systemie finansowym, art.7. mówi o członkach Komitetu Stabilności Finansowej: *„1.Członkami Komitetu są: Minister Finansów, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Prezes Zarządu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. 2.Przewodniczącym Komitetu jest: Prezes Narodowego Banku Polskiego – w zakresie realizacji zadań określonych w art.5: Minister Finansów – w zakresie realizacji zadań określonych w art. 6. Ust.1.”*⁹

Komitet jako organ nadzoru makroostrożnościowego w 2018 roku kontynuował swój główny cel, czyli wznowienie odporności systemu finansowego w przypadkach ryzyka systemowego oraz wspieranie stabilnego i długoterminowego wzrostu gospodarczego. W zakres zadań Komitetu wchodzi również: rozpoznawanie instytucji finansowych, które stanowią ryzyko dla systemu finansowego, ponadto kooperacja z Europejską Radą ds. Ryzyka Systemowego, a także zagwarantowanie odpowiedniego obiegu informacji pomiędzy członkami komitetu. (Informacja o działalności Komitetu Stabilności Finansowej w zakresie nadzoru makroostrożnościowego w 2018 roku 2019 s.8)

Warto dodać, że Komitet Stabilności Finansowej może pośrednio wpływać na sektor finansowy, wykorzystując do tego stanowiska i rekomendacje. Rekomendacje są

⁹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym. Dz. U. 2015 poz. 1513. Art.5, Art.6, Ust.1, Art.7.

wydawane w przypadku, gdy komitet chce wskazać na konieczność podjęcia przez NBP, KNF, Ministra Finansów lub BFG działań ograniczających ryzyko systemowe. (Raport NBP Strategia polityki makroostrożnościowej 2019 s.17)

2.1.5.1. Zadania i rola NBP

Rozwój bankowości komercyjnej zapoczątkował powstanie banku centralnego jako instytucji odpowiedzialnej za działanie całego systemu finansowego w państwie. Bank Centralny ma za zadanie dbać o stabilność oraz rozwój krajowego rynku pieniężno – kapitałowego. Narodowy Bank Polski powstał w okresie, kiedy w Polsce istniały jeszcze dwa inne banki emisyjne, Bank Polski S.A. oraz utworzony przez władze okupacyjne w grudniu 1939 roku Bank Emisyjny Generalnej Guberni. NBP powstał na mocy dekretu Rządu Tymczasowego z dnia 15 stycznia 1945 roku, który wszedł w życie 2 lutego 1945 roku, NBP uzyskał wyłączne prawo emisji pieniądza na terenach Polski, jednocześnie pozbawiając tego prawa Bank Polski S.A. oraz Bank Emisyjny Generalnej Guberni. Wszystkie zmiany, jakie zaszły w działalności NBP po 1945 roku, zostały uregulowane ustawą o NBP z 2 grudnia 1958 roku. Bank stał się podmiotem, który realizuje politykę pieniężno – kredytową państwa zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Finansów jako centralna instytucja emisyjna, kredytowa, rozliczeniowa i dewizowa oraz organ państwowy, współdziałający z aparatem administracyjnym państwa w celu realizacji polityki gospodarczej.

Do 1981 roku NBP był nie tylko centralną instytucją rozliczeniową i kredytową finansującą rolnictwo i przemysł ale również dominującym bankiem oszczędnościowym. W takim systemie nie było miejsca dla niezależnego banku centralnego a banki komercyjne były jedynie instrumentami realizującymi centralnie nakreślony plan. Działalność kredytowa i emisyjna NBP zależna była w tym czasie od celów ogólnogospodarczych. Proces uniezależnienia NBP rozpoczęto w 1981 roku, podczas prac nad reformą gospodarczą. (Pszczółka 2018 s.76,77)

W dniu 26 lutego 1982 roku, uchwalono nowe ustawy Prawo bankowe i o statucie Narodowego Banku Polskiego. Pozycja NBP została wzmocniona. Prezes NBP, który już zwyczajowo był wiceministrem finansów, miał być od tego czasu powoływany na wniosek premiera przez sejm. NBP miał przedkładać sejmowi założenia polityki pieniężno – kredytowej przy czym rozbieżność stanowisk między NBP a rządem miał rozstrzygać sejm. Powołano Radę Banków, jako organ konsultacyjny pod przewodnictwem prezesa NBP z udziałem prezesów banków oraz

przedstawicieli Komisji Planowania i Ministra Finansów. Dopuszczono też do tworzenia nowych banków na mocy decyzji rządowych, ale na zastosowanie tej regulacji trzeba było czekać aż cztery lata. Na początku 1989 roku rozpoczęło działalność dziewięć banków depozytowo – kredytowych z centralami zlokalizowanymi w największych miastach i siecią placówek umożliwiającą działanie na terenie całego kraju. 31 stycznia 1989 roku ustawami o prawie bankowym oraz NBP uregulowano zmiany w bankowości. Narodowemu Bankowi Polskiemu, jako bankowi centralnemu, przypisano umocnienie pieniądza i współdziałanie w realizacji polityki gospodarczej państwa. (Wójtowicz 2006 s.4,5)

Nowelizacja prawa bankowego i ustawy o NBP z 14 lutego 1992 roku wprowadziła sześcioletnią kadencję Prezesa, z ograniczeniem możliwości pełnienia tej funkcji przez jedną osobę przez dwie kadencje. Określono także sytuacje, w których Prezes mógł być odwołany przed czasem. Była to kluczowa zmiana w kontekście wzmocnienia niezależności personalnej NBP. W 1995 roku podjęto prace nad dostosowaniem przepisów regulujących funkcjonowanie polskiej bankowości centralnej do regulacji obowiązujących w Unii Europejskiej, wynikających z Traktatu z Maastricht i statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Efektem tych działań było uchwalenie 29 sierpnia 1997 roku nowej ustawy o NBP oraz uwzględnienie w Konstytucji i RP z 7 kwietnia 1997 roku zapisu o odpowiedzialności banku centralnego za wartość polskiego pieniądza i zakazie pokrywania deficytu budżetowego przez zaciąganie zobowiązań w banku centralnym. (Sobol 2008 s.96)

W 2004 roku dobiegła końca pierwsza kadencja Rady Polityki Pieniężnej, powołano Radę w nowym składzie, która utrzymywała podstawowe cele strategii polityki pieniężnej po 2003 roku. Wejście Polski 1 maja 2004 roku do Unii Europejskiej wzmocniło ożywienie gospodarcze. Ponadto towarzyszył temu wzrost inflacji. M. Zaleska podkreśla, że po 2004 roku jako cel strategiczny określono stabilizację inflacji na poziomie 2,5% z możliwością odchylenia plus/minus 1% w górę lub dół oraz jest to cel ciągły. Rolą NBP jest bowiem utrzymanie pożądanego miesięcznego wskaźnika wzrostu cen bez określenia ostatecznego terminu docelowego. Ponieważ jest on na ogół formułowany w formie pewnego dopuszczalnego przedziału wahań wskaźnika inflacji, więc cechuje go również spora elastyczność. (Zaleska 2007 s.35) W. Kozioł dodaje, że w 2006 roku ze struktur NBP wyłączono nadzór bankowy i przeniesiono go do Komisji Nadzoru Finansowego. Nowy rozdział w historii polskiej bankowości centralnej nastąpi wraz z przyjęciem waluty Euro. (Kozioł 2010 s.3)

Po globalnym kryzysie finansowym z 2008 roku wzrosła rola NBP jako instytucji stabilizującej płynność systemu bankowego. W okresie tym dokonano istotnych redukcji stóp procentowych i stopy rezerw obowiązkowych, wspierano też akcję kredytową banków. Działania te oraz ostrożnościowe regulacje innych instytucji centralnych sprawiły, że polski system bankowy zachował podczas kryzysu stabilność oraz płynność. Wysokość stóp procentowych i spreadów kształtuje także poziom stabilności finansowej (m.in. cykliczność inwestowania). Jest to przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej Rządu, przedmiotem szczególnego zainteresowania NBP ze względu na powierzone ustawowe zadania. Do zadań NBP należy: organizowanie rozliczeń pieniężnych, prowadzenie gospodarki rezerwami dewizowymi, prowadzenie działalności dewizowej w granicach określonych ustawami, prowadzenie bankowej obsługi budżetu państwa, regulowanie płynności banków oraz ich refinansowanie, kształtowanie warunków niezbędnych dla rozwoju systemu bankowego, działanie na rzecz stabilności systemu finansowego w zakresie instytucji finansowej, działanie na rzecz wyeliminowania lub ograniczania ryzyka systemowego, opracowywanie statystyki pieniężnej i bankowej, bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej.¹⁰ Ponadto NBP prowadzi działalność edukacyjną i informacyjną, zajmuje się obsługą Skarbu Państwa, jednak ostatecznie o podaży pieniądza w sferze niefinansowej decydują banki komercyjne, na które największy wpływ odgrywają stopy procentowe banku centralnego. (Narodowy Bank Polski 2004 s.13-19)

Narodowy Bank Polski, podobnie jak inne banki centralne, pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków i banku państwa. Jako bank emisyjny Narodowy Bank Polski ma wyłączne prawo emitowania znaków pieniężnych będących prawnym środkiem płatniczym w Polsce, decyduje o wielkości ich emisji i momencie wprowadzenia ich do obiegu oraz odpowiada za płynność tego obiegu. NBP pełni istotne funkcje w stosunku do całego sektora bankowego, przez co nazywany jest bankiem banków. Odpowiada on za funkcje regulacyjne, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach oraz stabilność sektora bankowego. NBP jest również bankiem państwa, prowadzi on obsługę bankową budżetu państwa, prowadzi rachunki bankowe rządu i centralnych instytucji państwowych, państwowych funduszy celowych i państwowych jednostek

¹⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o *Narodowym Banku Polskim*. Dz. U. 1997 Nr 140 poz. 938. Art.3.

budżetowych oraz realizuje zlecenia płatnicze wystawione przez te jednostki. Swoje podstawowe funkcje NBP spełnia przez: politykę pieniężną, działalność emisyjną, działania na rzecz bezpieczeństwa systemu płatniczego, zarządzanie rezerwami dewizowymi, obsługę skarbu państwa. (Czekaj 2017 s.485)

Bank Centralny jest jedyną instytucją, która może prowadzić politykę pieniężną. Dotyczy to zarówno pieniądza papierowego jak i bezgotówkowego. Prowadząc politykę pieniężną bank centralny określa rozmiary emisji pieniądza papierowego i odpowiednimi instrumentami finansowymi wpływa na wielkość akcji kredytowej banków handlowych. Jeżeli pozycja banku centralnego jest słaba w danym państwie i nie jest on w stanie prowadzić polityki pieniężnej, to wtedy nie może jej prowadzić żaden inny bank. Celem polityki pieniężnej jest utrzymanie stabilnej siły nabywczej pieniądza poprzez dostosowanie jego ilości do potrzeb obiegu oraz stworzenie trwałego i godnego zaufania systemu bankowego. (Rutkowski 2016 s.30)

Narodowy Bank Polski, pełniąc rolę centralnej bankowej instytucji dewizowej może również pełnić funkcję agenta finansowego rządu w zakresie zawierania oraz realizacji umów kredytowych oraz obsługi zadłużenia zagranicznego państwa. NBP może posiadać wartości dewizowe oraz dokonywać obrotu nimi we własnym imieniu, a także na własny rachunek i na rachunek innych podmiotów. Może również dokonywać czynności obrotu dewizowego w kraju oraz za granicą w tym również w zakresie udzielania i zaciągania kredytów i pożyczek zagranicznych oraz udzielania i przyjmowania poręczeń oraz gwarancji bankowych w obrotach z zagranicą. Działalność NBP jako centralnej bankowej instytucji dewizowej oznacza także wykonywanie przez Prezesa NBP kontroli w granicach ustalanych przepisami prawa dewizowego.

Bank Centralny jest bankiem skarbu państwa co oznacza, że utrzymuje rachunki depozytowe państwa. Zajmuje się obsługą finansową długu państwowego zarówno krajowego, jak i zagranicznego. Prowadzi ponadto rachunki różnorodnych ogólnokrajowych funduszy celowych. W wyjątkowych przypadkach bank centralny może udzielić państwu kredytu. Bank centralny emituje pieniądz gotówkowy czyli zajmuje się emisją banknotów i monet, ponadto nadzoruje działalność banków komercyjnych, tak aby system bankowy był bezpieczny i zapewniał społeczeństwu pewność lokat. (Każmierczak 2008 s.115,116)

Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes NBP, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd NBP. NBP wykorzystuje zestaw narzędzi polityki pieniężnej do kształtowania rynkowych stóp procentowych, są to m.in.: operacje otwartego rynku

czyli transakcje dokonywane z inicjatywy banku centralnego z bankami komercyjnymi. Ustawa o NBP umożliwia bankowi centralnemu: „emitować i sprzedawać papiery wartościowe; sprzedawać i kupować dłużne papiery wartościowe w operacjach otwartego rynku; organizować obrót papierami wartościowymi, których jest emitentem oraz papierami wartościowymi emitowanymi albo poręczanymi lub gwarantowanymi przez Skarb Państwa; otwierać rachunki lokat terminowych banków.”¹¹

W teorii polityki pieniężnej występuje klasyczny podział instrumentów tego rodzaju w zakresie kupna bądź sprzedaży papierów wartościowych przez bank centralny na operacje warunkowe oraz bezwarunkowe. Kupując papiery wartościowe na otwartym rynku, bank centralny dokonuje zasilenia systemu bankowego w płynne środki, odwrotnie zaś w przypadku ich sprzedaży. (Przybylska-Kapuścińska 2002 s.94)

A. Sopoćko wskazuje, że operacje bezwarunkowe polegają na emisji własnych papierów banku centralnego. Sprzedając je uzyskuje od banków komercyjnych środki, które następnie zamraża w swoim skarbcu. Im więcej sprzeda tych papierów tym więcej jest zamrożonego pieniądza, a zarazem mniej w obrocie gospodarczym. Odwrotnie, gdy sprzedaż papierów banku centralnego maleje, odmrożony pieniądz zasila gospodarkę. (Sopoćko 2010 s.36) W przypadku operacji warunkowych, A. Sopoćko wyróżnia ich podział na: operacje warunkowe typu Reserve REPO oraz REPO. W odniesieniu do tych pierwszych bank centralny sprzedaje posiadane obligacje skarbowe pod warunkiem ich odkupienia po określonym czasie, natomiast w przypadku operacji REPO bank centralny kupuje od banków komercyjnych obligacje skarbowe z warunkiem ich odsprzedaży. (Sopoćko 2010 s.36)

Jednym z narzędzi polityki jest rezerwa obowiązkowa, a zatem wyrażana w złotych część bazy depozytowej poszczególnych instytucji bankowych, które to banki są zobligowane utrzymywać na rachunku w NBP. M. Rolski dodaje, że stopa rezerwy obowiązkowej według teorii polityki pieniężnej stanowi instrument regulacyjny m.in. kreację pieniądza przez banki komercyjne. Wysokość stopy rezerwy obowiązkowej ustala Rada Polityki Pieniężnej. Od 31 października 2003 roku stopa rezerwy obowiązkowej wynosi 3,5% dla wszystkich rodzajów depozytów. W okresie od 30 czerwca 2009 roku do 30 grudnia 2010 roku, stopę rezerwy obowiązkowej obniżono o 3%. Od 30 września 2003 roku, wszystkie banki pomniejszają naliczoną rezerwę obowiązkową o równowartość 500 tys. euro. Środki rezerwy obowiązkowej od 1 maja

¹¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o Narodowym Banku Polskim. Dz. U. 1997 Nr 140 poz. 938. Art.48.

2004 roku są oprocentowane, a wysokość stopy oprocentowania wynosi 0,9% stopy referencyjnej. (Rolski 2015 s.137,138)

Ważnymi instrumentami polityki pieniężnej są operacje kredytowo – depozytowe. Konieczność prowadzenia tego typu operacji wynika stąd, że podstawowy instrument polityki pieniężnej – operacje otwartego rynku, nie zawsze jest w stanie zapewnić stabilność krótkoterminowych stóp procentowych na rynku międzybankowym, gdyż mogą one podlegać znacznym wahaniom. Łagodzeniu tych wahań służą operacje kredytowo – depozytowe, prowadzone z bankami komercyjnymi z ich inicjatywy. Operacje kredytowo – depozytowe wpływają na wysokość stóp procentowych na rynku pieniężnym: główną granicą tych stóp jest oprocentowanie kredytu lombardowego, a dolną oprocentowanie depozytu NBP. (Czekaj 2017 s.489) Są to operacje wykorzystywane w przypadku pojawienia się dużych nadwyżek lub niedoborów płynności sektora bankowego, kiedy pozyskiwanie środków na rynku międzybankowym jest niemożliwe wówczas, NBP udziela bankom kredytu lombardowego pod zastaw skarbowych papierów wartościowych. Kredyt ten stanowi pokrycie krótkoterminowych braków w płynności. NBP przyznaje go na pewnych warunkach: zastawem są skarbowe papiery wartościowe, natomiast wartość kredytu nie może przekraczać 80% ich wysokości nominalnej. Termin spłaty kredytu przypada w następnym dniu operacyjnym po dniu jego udzielenia, a kryterium jego przyznania jest spłata wcześniej zaciągniętego kredytu. NBP ma również w swojej ofercie opcję składania krótkookresowych depozytów dla banków komercyjnych. Przyjmowane są do końca dnia operacyjnego, natomiast ich oprocentowanie ustalane jest przez Radę Polityki Pieniężnej według stopy zmiennej. Depozyty terminowe składane przez banki w NBP pozwalają na ulokowanie nadwyżek pieniężnych. Dzięki czemu ograniczają spadek krótkookresowych stóp na rynku międzybankowym poniżej stopy depozytowej.¹²

Polityka monetarna

Polityka pieniężna, obok polityki budżetowej i polityki makroostrożnościowej, odgrywa kluczową rolę w utrzymaniu stabilności makroekonomicznej. Polityka monetarna to wykorzystanie podaży pieniądza jako instrumentu osiągania ogólnych celów polityki gospodarczej. Podmiotem polityki pieniężnej jest bank centralny. (Biegun 2016 s.185) Instrumenty polityki monetarnej można podzielić na grupy:

¹² https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/informacje/polityka_pieniezna.html

instrumenty kontroli ogólnej, instrumenty kontroli selektywnej oraz oddziaływanie perswazją. Instrumenty kontroli ogólnej oddziałują na wszystkie banki komercyjne równocześnie, z jednakowym natężeniem. Do tego rodzaju instrumentów zaliczamy stopy procentowe, politykę rezerw obowiązkowych, operacje refinansowe, operacje otwartego rynku. (Kaźmierczak 2000 s.101,102) Pojęcie wiarygodności polityki pieniężnej, czy też władz monetarnych w bezpośredni sposób, odnosi się do oczekiwań podmiotów gospodarczych. W odniesieniu do władz monetarnych, wiarygodność oznacza zdolność tych władz do przekonania podmiotów gospodarczych, iż władze będą realizować, taką politykę, jaka została zapowiedziana. (Mackiewicz-Łyziak 2010 s.11)

W tradycyjnych podejściach do konstrukcji prostych miar polityki pieniężnej, rolę takiego wskaźnika odgrywała często podaż pieniądza, a dokładniej zmiany jej realnej wielkości odnoszone do zmian realnego PKB. Zastosowanie takiego podejścia do gospodarki polskiej w okresie transformacji, nie wydaje się jednak uzasadnione. Wysoka inflacja w Polsce pod koniec lat osiemdziesiątych oraz krótki epizod hiperinflacyjny z przełomu lat 1989 i 1990 doprowadziły bowiem do tego, że monetyzacja gospodarki polskiej na początku lat dziewięćdziesiątych rozumiana jako relacja podaży pieniądza do wielkości PKB stała się niezwykle niska. W latach dziewięćdziesiątych, szczególnie po sprowadzeniu inflacji do umiarkowanego wysokiego poziomu, oczekiwano więc, że bezpieczny, nie powodujący skutków inflacyjnych przyrost realnej podaży pieniądza może być większy, niż prognozowany przyrost realnego PKB. Hipotezę taką, potwierdziły wyniki oszacowań funkcji popytu na pieniądź, które w późniejszym etapie strategii opartej na kontroli podaży pieniądza były podstawą do ustalania pożądanej wielkości jej przyrostu w projektach założeń polityki pieniężnej opracowanych przez NBP. (Kokoszcyński 2004 s.264)

Po przejściu Polski w kwietniu 2000 r. na system płynnego kursu walutowego, orientacja polityki pieniężnej była determinowana przez dwie zasadnicze kwestie. Po pierwsze, potrzebę i konieczność realizowania podstawowego celu polityki pieniężnej, tj. utrzymywania inflacji na niskim poziomie w granicach bezpośredniego celu inflacyjnego. Po drugie, wobec wysokiego bezrobocia i spadku inwestycji w gospodarce narodowej na skutek wygaszania inflacji w latach 1999 i 2000 przez oczekiwanie na zastosowanie ekspansyjnej polityki pieniężnej, o ile nie utrudniałoby to realizacji jej podstawowego celu, jakim jest utrzymanie w dłuższym okresie stabilności ogólnego poziomu cen. NBP zmienił orientację polityki pieniężnej, posługując się

swoistymi narzędziami, przy jednoczesnym przestrzeganiu zasady, że poluzowanie polityki pieniężnej nie może podważać jej podstawowego celu. (Poliński, Biernat 2013 s.9)

W latach 2007 – 2008 doszło do ostrego zaostrzenia polityki monetarnej. Stało się to jednak wyłącznie za sprawą aprecjacji złotówki, realne stopy procentowe, mimo wzrostu nominalnych nie rosły, a wręcz przeciwnie wykazały nawet tendencję malejącą. Również za sprawą deprecjacji złotego dokonał się spadek restrykcyjności polityki w latach 2009 – 2010, stopy realne dzięki stałości nominalnych uległy obniżeniu i osiągnęły najniższy w swej historii poziom, a inflacja była utrzymywana w pobliżu celu inflacyjnego. (Próchnicki 2011 s.107)

W latach 2012 – 2013 założenia polityki pieniężnej, podkreślały działalność NBP ukierunkowaną na osiągnięcie stabilnego poziomu cen oraz zastosowanie w tej materii strategii bezpośredniego celu inflacyjnego. (Rolski 2015 s.136) W kolejnych latach do 2015 roku polityka monetarna NBP była prowadzona w warunkach utrzymania się nadpłynności sektora bankowego, chociaż jej wielkość w 2015 wykazywała tendencję spadkową.¹³ W 2018 r. w Polsce polityka pieniężna była prowadzona w warunkach relatywnie korzystnej, choć stopniowo osłabiającej się koniunktury gospodarczej na świecie. W szczególności w II połowie roku dynamika PKB w wielu gospodarkach w tym w strefie euro spowolniła. Jednocześnie inflacja w najbliższym otoczeniu polskiej gospodarki pozostała umiarkowana.¹⁴

2.1.5.2. Ministerstwo Finansów

Ministerstwo Finansów odpowiada za wykonywanie, opracowanie i kontrolowanie realizacji budżetu państwa. Oprócz tego wykonuje zadania związane z systemem finansowania samorządu terytorialnego, bezpieczeństwa państwa oraz sfery budżetowej. Odpowiada również za zarządzanie długiem Skarbu Państwa i sprawuje kontrolę nad wielkością państwowego długu publicznego. Do zadań Ministerstwa Finansów należy również odpowiedzialność za realizację dochodów i wydatków budżetu państwa, m.in. dochodów z podatków, a także współpraca finansowa, kredytowa i płaćnicza z zagranicą oraz realizacja przepisów dotyczących cel i kontroli skarbowej. Wykonuje zadania dotyczące funkcjonowania rynku finansowego, w tym

¹³ https://www.nbp.pl/polityka_pieniezna/dokumenty/sprawozdanie_z_wykonania/wykonanie2015.pdf
s.13

¹⁴ https://www.nbp.pl/polityka_pieniezna/dokumenty/sprawozdanie_z_wykonania/wykonanie2018.pdf
s.7

banków, zakładów ubezpieczeń, funduszy inwestycyjnych oraz dotyczące obrotu papierami wartościowymi. Inicjuje politykę rządu odnośnie do rynku papierów wartościowych. (Kierunki działania i rozwój Ministerstwa Finansów na lata 2017-2020 2017 s.5)

Na czele Ministerstwa Finansów stoi Minister Finansów, do którego zadań należy: „*opracowywanie, wykonywanie i kontrolowanie realizacji budżetu państwa, zarządzanie systemem finansowania samorządu terytorialnego sfery budżetowej, bezpieczeństwa państwa, a także zarządzanie długiem publicznym. Ministerstwo Finansów odpowiada również za realizację dochodów i wydatków budżetu państwa oraz wykonuje zadania dotyczące funkcjonowania rynku finansowego.*”¹⁵

Z racji tego, że Ministerstwo Finansów wykonuje zadania związane z funkcjonowaniem rynku finansowego w tym m.in. banków, pełni więc pośrednią rolę w kształtowaniu się spreadów stóp procentowych. Ministerstwo może np. oddziaływać na bufor ryzyka systemowego, co pozwala na wykorzystanie kapitału zgromadzonego przez banki do udzielania kredytów przedsiębiorcom. Często kredyty te mają niższe oprocentowane, gdyż są one przeznaczone na rozwój przedsiębiorstwa, a tym samym przyczyniają się do rozwoju gospodarczego.

2.1.5.3. Komisja Nadzoru Finansowego KNF

Do 19 września 2006 roku nadzór nad rynkiem kapitałowym sprawowała Komisja Papierów Wartościowych i Giełd. Była ona jedną z trzech niezależnych instytucji nadzorujących rynki finansowe, obok Komisji Nadzoru Bankowego oraz Komisji Nadzoru nad Ubezpieczeniami i Funduszami Emerytalnymi. W wyniku regulacji prawnych z 2006 roku, w Polsce w miejsce autonomicznych, odrębnie działających instytucji wprowadzono jeden podmiot Komisję Nadzoru Finansowego (KNF), która obejmuje nadzorem wszystkich uczestników i instytucje wchodzące w skład systemu finansowego. Nadzór nad Komisją sprawuje prezes Rady Ministrów. Powołuje on na okres pięciu lat przewodniczącego Komisji, a na jego wniosek dwóch zastępców. (Banaszczak-Soroka 2008 s.152,153)

Zapewnienie stabilnego i bezpiecznego oraz prawidłowego funkcjonowania systemu finansowego, a także gwarancja bezpieczeństwa jego uczestników we wszystkich obszarach należy do głównych obowiązków organów państwa

¹⁵ www.gov.pl/web/finanse/zadania-ministra

gwarantowanych konstytucyjnie. Centralizacja szerokich kompetencji nadzorczych i kontrolnych w rękach jednego organu administracji nad kluczowym segmentem gospodarki państwa, miała na celu zwiększenie nadzoru nad poszczególnymi podmiotami rynku finansowego oraz wprowadzenie wielopłaszczyznowej kontroli legalności działalności tych podmiotów przez jeden organ oraz wielowymiarowej weryfikacji ich rzetelności i jakości świadczonych usług.

Warto się również odnieść do podporządkowania Komisji Nadzoru Finansowego bankowi centralnemu oraz zastanowić nad tym, czy bank centralny również będzie w stanie ochronić klientów w równym stopniu co KNF. To zaskakuje wobec istnienia instytucji rzecznika finansowego i urzędu konkurencji i konsumenta, jest to rozwiązanie, które trudno daje się uzasadnić, natomiast przewagą kontroli przez bank centralny jest to, że ma on stałą kontrolę nad rynkiem oraz ma odpowiednie kadry. Ponadto bank centralny może dokonywać weryfikacji różnych aspektów działalności bankowej np. przy ratingu wewnętrznym musi zatwierdzać systemy ratingowe. Wobec tzw. kryzysu bankowego i nadużyć w procesie ubezpieczania kredytów konsumenckich, można stwierdzić, że zadania ochrony konsumenta były wypełniane przez KNF w sposób wyraźnie niedostateczny, tak więc główny argument, wydzielenia z nadzoru finansowego banku centralnego okazał się bezwartościowy. Dalsze utrzymywanie istniejącego rozwiązania w tym zakresie wydaje się niecelowe chyba, że wypełnia inne zadania, niż określone w statucie.

Jak zaznacza I. Kudlak, sposoby organizacji nadzoru KNF nad systemem finansowym należy podzielić na dwa kryteria. Pierwsze z nich dotyczy zakresu integracji i nadzoru nad poszczególnymi segmentami systemu finansowego, gdzie można wyróżnić dwa modele. Nadzór sektorowy wychodzi z założenia, że istnieją odrębne instytucje, które skupiają się na kontroli nad poszczególnymi segmentami rynku, a nadzór bankowy pełni tutaj zazwyczaj bank centralny, natomiast w przypadku nadzoru zintegrowanego, nadzór ten skupia się na całkowitym lub częściowym połączeniu funkcji nadzorczych w rękach jednej nadrzędnej instytucji. Drugie kryterium uwzględnia stopień zaangażowania banku centralnego w nadzór bankowy czy też szerzej, nadzór finansowy. (Kudlak 2019 s.49)

Zapewnienie znacznego zaangażowania banku centralnego w nadzór bankowy może oddziaływać na następujące kwestie:

- zarówno stabilność finansowa jak i stabilność cen determinowane są jako dopełniające cele banków centralnych,

- ulokowanie nadzoru bankowego w banku centralnym stanowi gwarancję niezawodnego transferu informacji między funkcjami pełnionymi przez bank centralny,
- sprawowanie przez bank centralny roli nadzoru umożliwia uniknięcie kopiowania pewnych zadań oraz znacznie wydajne wykorzystanie zasobów, co w ogólnym rozmiarze daje oszczędności,
- bank centralny pełni zasadniczą rolę podczas kryzysów finansowych, gdyż jako instytucja, może skutecznie zareagować oraz złagodzić tego rodzaju kryzysy. (Gromek, Pawlikowski, Reich, Szczepańska 2009 s.5,6)

Jak dodają A. Hryckiewicz i M. Pawłowska, jednym z najważniejszych zadań nadzoru finansowego, zaraz po nadzorach mikro i makroostrożnościowych jest ochrona konsumenta. Jednak nie zawsze przekłada się to na odpowiednie działanie KNF, przykładem są: wysokie spready, gigantyczne marże w ubezpieczeniach finansowych oraz nadużycia w kredytach dewizowych. Ochrona ta ma polegać przede wszystkim na zapewnieniu stabilności systemu finansowego dla jego uczestników. Odnosi się to głównie do praktyk, które są stosowane przez podmioty finansowe. W Polsce, Komisja Nadzoru Finansowego upewnia się między innymi czy podmioty rynku finansowego nie prowadzą niedozwolonych działań czy działają etycznie, jak również czy informują swoich klientów o ryzykach, jakie ponoszą i kosztach obsługi. Dodatkowo KNF sprawdza czy kontrolowane podmioty działają zgodnie z obowiązującymi przepisami, zwłaszcza czy przestrzegają narzuconych na nie wymogów ujawniania różnych informacji. (Hryckiewicz, Pawłowska 2013 s.7,8)

Komisja Nadzoru Finansowego w ramach nadzoru bankowego powinna stosować środki nadzoru adekwatne do rodzaju oraz rozmiaru naruszeń dokonywanych przez banki, do których zalicza się: zalecenia, upomnienia, nakazy i zakazy oraz decyzje, gdzie dopuszcza się kumulację środków nadzorczych. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że środki nadzoru stosowane przez KNF nie mogą podważać treści zawartych umów cywilnoprawnych przez banki z innymi podmiotami działającymi na rynku finansowym z wyłączeniem umów o przeniesienie wierzytelności. W zakresie nadzoru nad sektorem bankowym w Polsce, KNF podejmuje czynności nadzorcze w stosunku do podmiotów nadzorczych po to, aby przywrócić stan faktyczny zgodny ze stanem prawnym oraz aby zapobiec w przyszłości działaniom niezgodnym z prawem mając do dyspozycji szeroki dostęp do wszystkich informacji zawartych w dokumentacji i banków. KNF w przypadku stwierdzenia rażącego naruszenia prawa

przez banki może zastosować w stosunku do nich dyscyplinujące środki nadzoru bankowego. (Szumlakowski 2011 s.121,120)

Komisja Nadzoru Finansowego w ramach sprawowania nadzoru bankowego posiada uprawnienia do: „rozpatrywania stosowanych wniosków związanych z tworzeniem, organizowaniem i funkcjonowaniem banków, podejmowanie działań regulacyjnych, sprawowanie nadzoru, przeprowadzanie czynności kontrolnych, współpracy z organami nadzoru innych państw w zakresie przewidzianym ustawą prawo bankowe.”¹⁶

Komisja Nadzoru Finansowego jako instytucja, która ma pełnić rolę nadzoru nad niedozwolonymi praktykami instytucji finansowych, ma za zadanie przede wszystkim zwiększenie poziomu ochrony konsumentów korzystających z usług bankowych czy też firm udzielających kredytów, co można rozumieć jako pośredni związek ze spreadami, w tym odnośnie ich zawyżania.

2.1.5.4.Polityka działania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

Deponując swoje oszczędności w bankach klienci oczekują zabezpieczenia i gwarancji oraz że powierzają je instytucji bezpiecznej, a także stabilnej. Banki starają się zapewnić swoich klientów, że nie mają oni powodów do obaw, jednak jak pokazały różne kryzysy finansowe na przestrzeni lat, bank jak każda instytucja prowadząca działalność również może ogłosić upadłość. Jedną z najważniejszych instytucji bezpieczeństwa finansowego w Polsce jest BFG – Bankowy Fundusz Gwarancyjny do którego zadań należy m.in. gwarancja depozytów bankowych. Elementarną przesłanką do kreacji systemu gwarantowania depozytów jest potrzeba niwelowania ryzyka związanego z niewypłacalnością banku. W przypadku licznego wypłacania pieniędzy z banku, może dojść do chaosu, który w następstwie przemieszcza się na inne banki, w efekcie może stanowić zagrożenie dla sektora finansowego. Mając świadomość prawnych gwarancji obejmujących oszczędności, klienci są mniej skłonni do wycofywania zdeponowanych pieniędzy. (Pawlikowski 2005 s.8)

System gwarantowania depozytów w Polsce został sformalizowany w tym samym roku, którym przyjęto dyrektywę wspólnotową w zakresie gwarantowania depozytów w 1994 roku. W prawodawstwie unijnym została przyjęta dyrektywa nr 19/94 w sprawie gwarantowania depozytów, natomiast w Polsce została uchwalona

¹⁶ Uchwała Nr 312/2012 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie trybu wykonywania nadzoru nad działalnością bankową.

ustawa z dnia 14.12.1994 roku o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Przepisy dyrektywy unijnej odnoszą się tylko do działalności gwarancyjnej, natomiast polskie przepisy mają szerszy zasięg, tzn. regulują zarówno działalność gwarancyjną, jak i pomocową prowadzoną przez BFG. (Zaleska 2007 s.69,70) I. D. Czechowska wskazuje, że celem umownego systemu gwarantowania jest udzielanie pomocy podmiotom objętym tym systemem. Wspomniane cele wykonywane są poprzez sprecyzowane działania, pośród których można wymienić: protekcje zdeponowanych pieniędzy na kontach bankowych osób fizycznych i innych podmiotów, powierzających pieniądze bankom, wsparcie finansowe dla banków w przypadku wystąpienia zagrożenia bankructwem, wspomaganie procesów konsolidacji banków zagrożonych, a także zbieranie i analizowanie informacji o instytucjach objętych systemem gwarantowania oraz sporządzanie analiz, jak również prognoz dotyczących sektora bankowego. Przeważnie podkreśla się dwie główne sfery aktywności funduszu, do których należy: wsparcie dla banków, które mają problemy z wypłacalnością oraz obligatoryjna ochrona depozytów. (Czechowska 2012 s.253)

Środki zdeponowane przez klienta podlegają zabezpieczeniu przez BFG jednak warto tutaj wspomnieć o kwocie gwarancyjnej, jaka podlega ochronie. Artykuł 24.1., ustawy z dnia 10 czerwca 2016 roku o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym mówi, że środki są objęte ochroną gwarancyjną w danym podmiocie objętym systemem gwarantowania od dnia ich wniesienia na rachunek w tym podmiocie, nie później jednak niż w dniu poprzedzającym dzień spełnienia warunku gwarancji do wysokości równowartości w złotych 100 000 euro – w całości.¹⁷

Nadzór nad działalnością Funduszu w zakresie przestrzegania prawa oraz zgodności ze statutem sprawuje minister właściwy do spraw instytucji finansowych. Organami Funduszu są – Rada Funduszu i Zarząd Funduszu. Do zadań Rady Funduszu należy m.in. sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem Zarządu Funduszu, ogłaszanie planu działalności oraz planu Finansowego Funduszu, zatwierdzanie opracowanego przez Zarząd Funduszu rocznego sprawozdania finansowego Funduszu, rocznego sprawozdania z działalności Funduszu, a także przedkładanie ich Radzie Ministrów, przyjmowanie i opracowywanie przez Zarząd Funduszu kwartalnych sprawozdań z działalności Funduszu, akceptacja na wniosek Zarządu Funduszu zaciąganie przez Fundusz pożyczki, kredytu lub emisji dłużnych papierów

¹⁷ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Dz. U. 2016 poz. 996. Art.24.1.

wartościowych, podejmowanie na wniosek Zarządu Funduszu decyzji o przekazywaniu środków między funduszami własnymi Funduszu, podejmowanie na wniosek Zarządu Funduszu decyzji o przeznaczeniu na finansowanie przymusowej restrukturyzacji kwoty wyższej niż 50% docelowego poziomu środków systemu gwarantowania depozytów w bankach albo docelowego poziomu środków systemu gwarantowania depozytów w kasach, zwolnienie na wniosek Zarządu Funduszu podmiotu z prowadzenia rejestru instrumentów finansowych, ustalanie wysokości wynagrodzeń członków Zarządu Funduszu.¹⁸

Do zadań Zarządu Funduszu należy: kierowanie działalnością Funduszu i reprezentowanie go na zewnątrz, opracowanie projektów planu działalności i planu finansowego Funduszu, gospodarowanie środkami Funduszu z zastrzeżeniem uprawnień Rady Funduszu, składanie Radzie Funduszu kwartalnych i rocznych sprawozdań z działalności, wykonywanie innych zadań Funduszu niezastrzeżonych dla Rady Funduszu.¹⁹

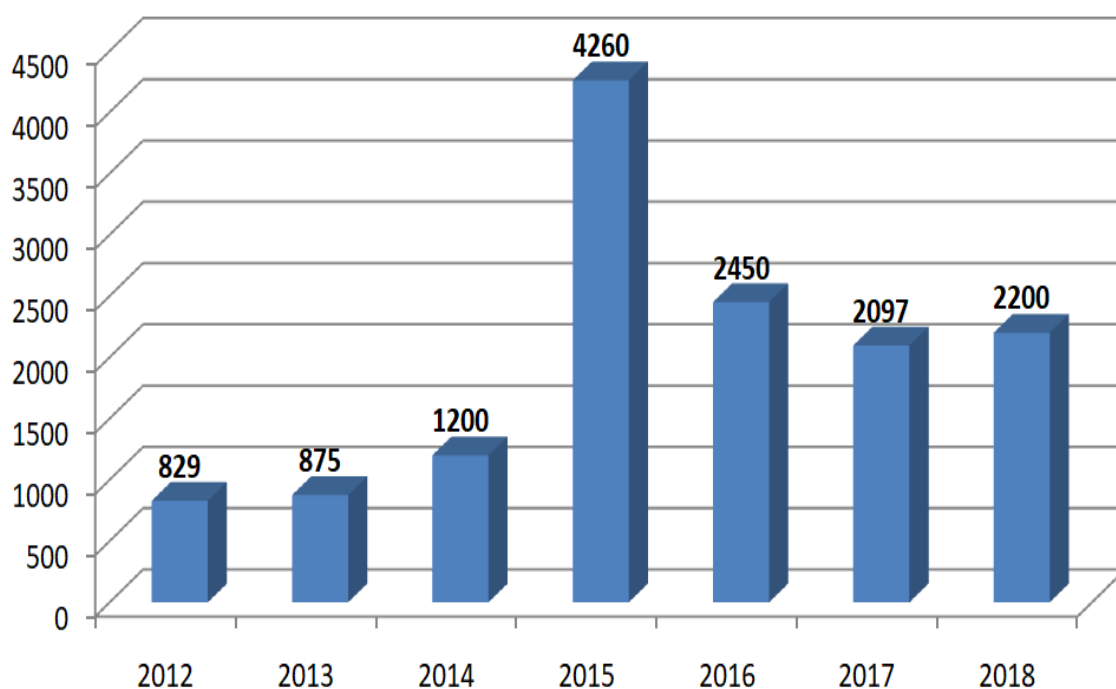
Podmiot objęty systemem gwarantowania jest zobowiązany do utrzymywania systemu wyliczania, w których zawarte są dane deponentów posiadających wierzytelność wobec tego podmiotu. System wyliczania powinien zapewnić gotowość do sporządzania listy deponentów na podstawie zawartych w nim danych umożliwiających identyfikację deponentów oraz na określenie wysokości należnych poszczególnym deponentom środków gwarantowanych według stanu na koniec dnia. (Ofiarski 2019 s.56)

¹⁸ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Dz. U. 2016 poz. 996. Art.8.

¹⁹ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Dz. U. 2016 poz. 996. Art.11.

Wykres 18. Wysokość wpłat do BFG w (mln zł) w Polsce

Wysokość wpłat do BFG (mln zł)

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012–2018,
Raport o sytuacji Ekonomicznej Banków 2017-2018

Na wysokim poziomie utrzymują się wpłaty banków do BFG, jak widać na załączonym wykresie, w 2012 wpłaty wynosiły 829 mln zł i 875 mln w 2013 roku, wzrost wpłat wyniósł 46 mln zł. Jednak już w 2014 roku można zauważyć, że wpłaty te przekroczyły 1 mld zł i równały się 1,200 mld zł. W 2015 roku łączne opłaty do BFG wynosiły 4,260 mld zł i były wyższe niż w 2014 roku aż o 3,060 mld złotych. Oznacza to szybki wzrost obciążeń banku tym bardziej, że w 2013 roku kwota opłat do BFG nie przekroczyła 900 mln złotych. Od 1 stycznia 2017 roku przestała obowiązywać opłata roczna i opłata ostrożnościowa, a w zamian zgodnie z ustawą z 10 czerwca 2016 roku o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym i systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji, banki odprowadzają składki na fundusz gwarancyjny, przy czym wysokość składek jest uzależniona od fazy cyklu koniunkturalnego oraz wpływu, jaki składki mogą mieć na sytuację finansową banków. Do końca 2016 roku minimalny poziom środków na system gwarantowania depozytów w bankach miał wynieść 0,8% kwoty środków gwarantowanych, by do końca 2030 roku poziom ten docelowo wynosił 2,6%. (Cichy 2017 s.11) W kolejnych latach wysokość uiszczeń nie

przekroczyła 2,500 mld zł i wynosiła 2,450 mld zł w 2016 roku, 2,097 mld zł w 2017 i 2,200 mld zł w 2018 roku.

Warto dodać, że Bankowy Fundusz Gwarancyjny jest podmiotem gwarantującym ochronę konsumentom nie tylko od strony depozytów ale również od strony kredytów. Banki współpracując z takimi instytucjami jak BFG, mogą podejmować działania, które nie tylko odnoszą się do utrzymania stabilności finansowej ale również wsparcia klientów np. w trudnej sytuacji finansowej. Mogą one odroczyć spłatę kredytu w przypadku gdy klient ma problemy z jego spłatą, wówczas po uprzednim złożeniu odpowiedniego wniosku, następuje zawieszenie spłaty kredytu. Patrząc na to w odniesieniu do spreadów można powiedzieć, że instytucja ta pośrednio ogranicza ich nadmierny wzrost, bądź go hamuje.

2.1.5.5. Europejski Bank Centralny jako instytucja nadzorująca banki centralne UE

Europejski Bank Centralny pełni funkcje banku centralnego dla 19 państw członkowskich Unii Europejskiej, które wprowadziły euro. Celem EBC jest utrzymanie stabilności cen w strefie euro, co oznacza wzrost inflacji nieprzekraczający 2%. Ponadto, Europejski Bank Centralny prowadzi operacje walutowe, takie jak interwencje walutowe, utrzymuje i zarządza oficjalnymi rezerwami monetarnymi państw strefy euro, a także wspiera sprawne funkcjonowanie systemów płatniczych. Utrzymuje on także, kontakty robocze z właściwymi instytucjami, organami i forami, na poziomie zarówno unijnym jak i globalnym. (Scheller 2006 s.43)

Ważnym etapem w odniesieniu do nadzoru bankowego było rozpoczęcie prac nad Bazyleą III przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego tuż po globalnym kryzysie finansowym z 2008 roku. Celem pakietu jest poprawienie odporności systemu bankowego na wstrząsy finansowe oraz ekonomiczne, polepszenie zarządzania ryzykiem, a także większa przejrzystość. Bazylea III składa się z trzech filarów: Filar I – określa współczynnik wypłacalności banków na poziomie 4,5% aktywów ważonych ryzykiem, wprowadza 2,5% bufor kapitałowy oraz bufor antycykliczny. Filar II – odnosi się do zarządzania ryzykiem biorąc pod uwagę działalność pozabilansową sekurytyzację. Filar III – zobowiązuje banki do ujawnienia składników ich kapitału regulacyjnego oraz sposobu obliczania wskaźników kapitału regulacyjnego. (Kapoor, Kaur 2017 s.250-253)

Warto również wspomnieć o Unii Bankowej, którą powszechnie został nazwany system instytucjonalno – regulacyjny tworzący wspólną dla strefy euro sieć bezpieczeństwa dla sektora finansowego. Składa się ona z jednolitego mechanizmu nadzorczego (Single Supervisory Mechanism) SSM oraz jednolitego mechanizmu restrukturyzacji SRM (Single Resolution Mechanism). Unia Bankowa opiera się na komponentach: jednolitym regulaminie dotyczącym kapitału bankowego i płynności, jednolitym ramom restrukturyzacji banków i instytucji finansowych, wspólnym systemie gwarancji depozytów oraz wspólnym mechanizmom ochrony dla wsparcia finansowego. (Howarth, Quaglia 2014 s.125)

Aby zapobiec negatywnym implikacją oddziaływania kryzysu na klientów instytucji bankowych Parlament Europejski i Rada wydały dyrektywę 2014/49/UE w sprawie systemów gwarancji depozytów, zapewniając wysoki poziom ochrony konsumentów i równe warunki działania dla instytucji kredytowych, a do podstawowych zadań systemu gwarancji depozytów należą: *„ochrona deponentów przed skutkami niewypłacalności instytucji kredytowych.”*²⁰ Wprowadzono również dyrektywę 2014/59/UE z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiającą ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych. Warto także dodać, że w ramach obrad Parlamentu Europejskiego z dnia 15 lipca 2014 roku ustanowiono rozporządzenie 806, które m.in. odnosi się do skuteczniejszych mechanizmów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji instytucji kredytowych i niektórych firm inwestycyjnych w celu uniknięcia szkód jakie w przeszłości wynikały z upadłości banków.

Ważną instytucją jest również Europejski Urząd Nadzoru Bankowego do którego zadań należą: opracowywanie jednolitego zbioru przepisów, przyczynianie się do spójnego stosowania prawnie wiążących aktów unijnych, wspieranie i ułatwianie delegowania zadań i kompetencji pomiędzy właściwymi organami, monitorowanie i ocenianie zmian na rynku, wzmacnianie ochrony deponentów i inwestorów. (EUNB 2014 s.45) W Polsce wprowadzono w życie nowe standardy oceny zdolności kredytowej, zmieniono wysokość maksymalnej sumy rat kredytu, jakimi można obciążyć kredytobiorcę, dokonano zmian co do wysokości wpłaty własnej oraz ustalono

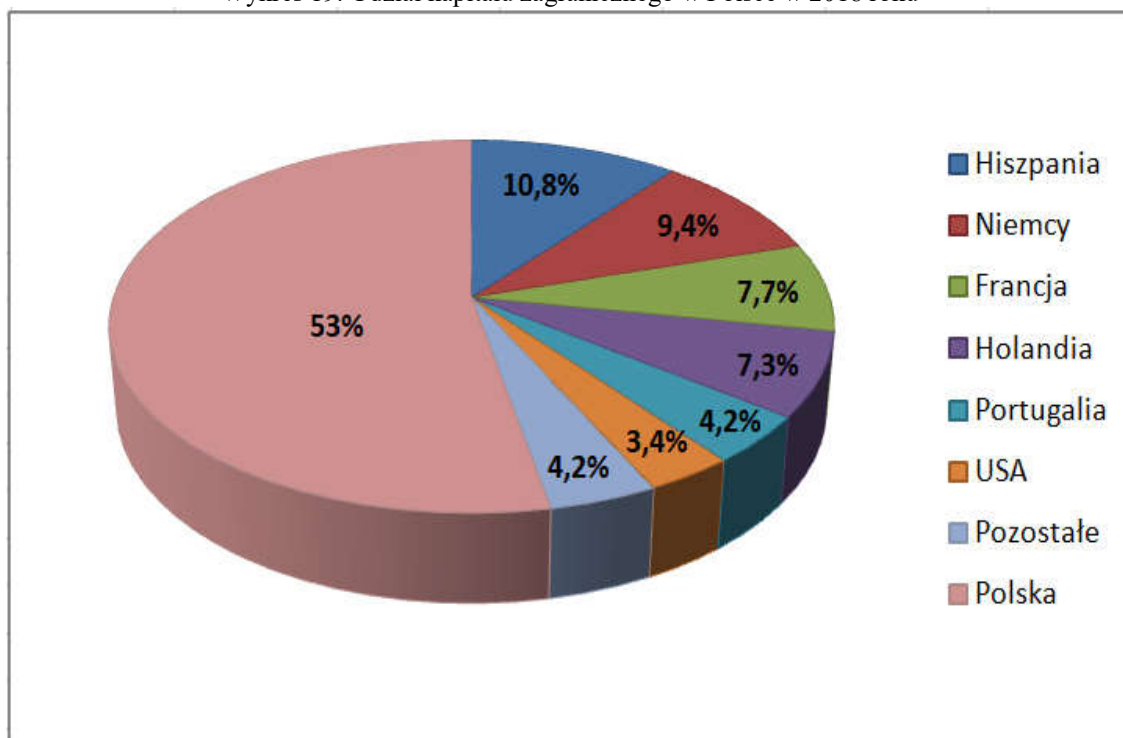
²⁰ DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2014/49/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie systemów gwarancji depozytów *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* L 173/149 s.2.

nowe wymogi w zakresie prawnych zabezpieczeń spłaty kredytu. (Kowalczyk 2015 s.41)

Rozporządzenie UE ustanawiające EUNB stanowi, że EBA musi chronić interes publiczny, między innymi: zapewniając przejrzystość i dobre funkcjonowanie rynków finansowych. Aby osiągnąć ten cel, EUNB musi jak najlepiej wykorzystać swoją rolę uprzywilejowanego kompilatora danych, jednak co ważniejsze, musi wykorzystać swoją rolę jako kluczowego dostawcy danych, który rzuca światło na kondycję i działalność sektora bankowego UE. Ponadto poprzez dalsze promowanie i wspieranie wymiany informacji między organami nadzoru UE, w kontekście protokołu ustaleń w sprawie wymiany danych należących do poszczególnych banków, EUNB znacząco przyczynia się do zwiększenia porównywalności zestawu wskaźników ryzyka dla około 200 banków w Europie. EUNB koncentruje się na ulepszaniu sposobów, w jakich publikuje bogate zbiory danych na temat działalności największych banków w UE, opracowując konkretne narzędzia analityczne, pomagając krajowym organom nadzorczym w tworzeniu własnych tablic wskaźników oraz zapewniając specjalne szkolenia w zakresie sprawozdawczości nadzorczej. (EBA Annual Report 2018 s.50)

Polski system bankowy stopniowo dostosowuje się do systemu Unii Europejskiej, realizuje się to w dwóch układach: prawnym i rzeczowym. W wyniku rozpoczętej po 1989 roku komercjalizacji banków, w Polsce ukształtował się system bankowości podobny do systemu unijnego. Po przejęciu większości polskich banków przez kapitał zagraniczny, głównie przez banki zachodnioeuropejskie, również sposób ich funkcjonowania, jak i oferta produktowa niewiele się różni od anglojęzycznych w pozostałych państwach UE. Znacznie zliberalizowano politykę licencyjną w stosunku do banków zagranicznych, co było istotnym krokiem w kierunku zwiększenia otwartości polskiego systemu bankowego i realizacji przyjętej w UE zasady swobody świadczenia usług finansowych. (Bernaś 2006 s.91)

Wykres 19. Udział kapitału zagranicznego w Polsce w 2018 roku

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania

Jak widać na wykresie 19., największy udział kapitału zagranicznego w Polsce w 2018 roku pełnił kapitał Hiszpański z udziałem na poziomie 10,8% oraz kapitał Niemiecki z udziałem ponad 9%. Całkowity udział Polski w ogólnym udziale kapitału zagranicznego wynosił 53% w 2018 roku.

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku Narodowy Bank Polski stał się jednym z Banków Centralnych, Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Wraz z przystąpieniem do UE Polska zadeklarowała się, że w przyszłości przyjmie wspólną walutę euro. Jednak jak zaznacza Z. Urbanowicz pomimo tego, że Polska obecnie jest poza sferą euro, to silne powiązania handlowe między Polską a krajami mającymi wspólną walutę euro oraz stan panującej w strefie euro koniunktury, przekłada się na sytuację polskiej gospodarki.

Decyzje Europejskiego Banku Centralnego w zakresie polityki pieniężnej oddziałują przede wszystkim na sytuację ogólnogospodarczą strefy euro, jednakże z uwagi na powiązania finansowo gospodarcze między Polską, a strefą euro wydaje się, że pośrednio definiują stabilność polskiej gospodarki i mogą w związku z tym wpływać na charakter polskiej polityki pieniężnej. Implikacją kursowej i gospodarczej zależności Polski od strefy euro może być zatem istnienie powiązania polskiej polityki pieniężnej z

jednolitą polityką pieniężną prowadzoną dla całego obszaru walutowego. (Urbanowicz 2015 s.365) Warto zaznaczyć również, że EBC decyduje o stopach procentowych dla kredytów udzielanych bankom komercyjnym, co tym samym przyczynia się do oddziaływania na spready stóp procentowych.

2.2.Wielka Brytania

Rolę banków oraz pośrednictwa finansowego w rozwój gospodarczy opisał – A. J. Schumpter, który twierdził że, pośrednictwo finansowe poprzez system bankowy, odgrywa kluczową rolę w rozwoju gospodarczym i robi to poprzez wpływ na alokację oszczędności, poprawiając w ten sposób produktywność, rozwój techniczny oraz tempo rozwoju gospodarczego. (Schumpter 1911 s.26) Banki otrzymując środki pieniężne w postaci oszczędności nie tylko je gromadzą ale również zarządzają nimi.

Brytyjski system bankowy znacznie różni się od systemów bankowych w innych krajach. Zdecydowały o tym przede wszystkim czynniki o charakterze historycznym. Doniosła rola funta szterlinga oraz pozycja zajmowana od lat przez City of London, jako międzynarodowego centrum finansowego, wpływała na rozwój funkcji i kierunki działalności Banku Anglii, będącego pionierem bankowości centralnej na świecie. Impulsem, który w ostatnich latach przyczynił się do przemian w strukturze brytyjskiego systemu bankowego w kierunku jego uniwersalizacji, była powszechna deregulacja sektora finansowego w Wielkiej Brytanii dokonana w 1986 roku oraz proces dostosowań legislacji krajowej do zasad określanych w Drugiej Dyrektywie Bankowej.

Podstawę prawną funkcjonującego obecnie systemu bankowego Wielkiej Brytanii stanowią: ustawa Prawo Bankowe z 1987 roku wraz z późniejszymi zmianami, regulacje normujące działalność bankową podmiotów niepodlegających przepisom prawa bankowego zawarte w ustawie o towarzystwach budowlanych z 1986 roku z późniejszymi zmianami, ustawa o Banku Anglii z 1998 roku oraz ustawa o usługach i rynkach finansowych z 2000 roku. (Baka 2005 s.192) Brytyjski sektor bankowy jest jednym z największych na świecie. Prawie jedna piąta światowej działalności bankowej jest prowadzona na terytorium Wielkiej Brytanii. (Bush, Knott, Peacock 2014 s.386)

A. Nocoń zaznacza, że istotne znaczenie sektora bankowego Wielkiej Brytanii w gospodarce światowej wynika ze znaczącej skali aktywności banków brytyjskich, które poza działalnością prowadzoną na terytorium kraju są jednymi z największych międzynarodowych podmiotów banków na świecie. Znaczna część operacji brytyjskich

banków jest bowiem dokonywana za granicą. (Nocoń 2016 s.547,548) Sektor bankowy w Wielkiej Brytanii dzieli się na bankowość detaliczną i hurtową. W bankowości detalicznej banki świadczą pełen zakres usług w tym przyjmowanie wkładów bieżących i terminowych, udzielanie kredytów oraz dokonywanie rozliczeń pieniężnych. W przypadku bankowości hurtowej przyjmowane depozyty są lokowane w instrumenty rynku pieniężnego i duże kredyty. (Rumiński 2006 s.152)

Ważną rolę w systemie bankowym Wielkiej Brytanii odgrywają organy nadzorcze, są to przede wszystkim oprócz Banku Centralnego Anglii oraz EBC, takie instytucje jak FPC, PRA, FCA, FSCS. Instytucja nadzorcza monitoruje oraz sprawdza działanie funkcjonowania mechanizmów rynkowych. Ponadto nadzór bankowy posiada cechy tożsame dla samodzielnej instytucji prawnej, która w całości podlega zasadzie legalizmu.

2.2.1.Przemiana brytyjskiego systemu bankowego w okresie 1694 – 2018

Sektor bankowy w Wielkiej Brytanii jest jednym z najstarszych ale jednocześnie jednym z najlepiej rozwiniętych wśród wszystkich państw. Jak wyjaśnia A. Borcuch brytyjski system finansowy ma charakter dwupoziomowy w którym na pierwszym miejscu występuje Bank Anglii, natomiast na drugim instytucje kredytowe, do których zaliczane są banki różniące się pod względem przedmiotu i rodzaju działalności. Dodatkowo bankowość dzieli się na: uniwersalną, specjalistyczną oraz hurtową i detaliczną. (Borcuch 2012 s.436,437) Bank Centralny w Wielkiej Brytanii – Bank of England (BOE), powstał w 1694 roku i jest jednym z najstarszych banków na świecie. (Cernohorska 2015 s.236)

Od tego czasu jego rola rozwijała się i ewoluowała, koncentrując się na zarządzaniu walutą narodową i jej pozycją w centrum systemu finansowego Wielkiej Brytanii. Działalność bankowa zapoczątkowała się w Anglii w XVII wieku. Pierwszą aktywnością w tym, co później nazywano bankowością, zajmowali się złotnicy, którzy zaczęli gromadzić znaczne zapasy złota. W 1793 r. po wygaśnięciu kryzysu z 1788 roku, który nie miał charakteru paniki finansowej, lecz powstał w rezultacie nadprodukcji przemysłowej, Wielką Brytanię ogarnęła gorączka spekulacji akcjami towarzystw budujących kanały. Nastąpił też szybki rozwój małych domów bankowych, których liczba przekroczyła 400. Źródłem ekspansji kredytowej był też napływ kapitałów z ogarniętej rewolucją Francji. Realność tych kapitałów zależała jednak w dużym stopniu od tego, czy i w jakiej perspektywie czasowej emigranci francuscy mają

szansę na powrót do majątków we Francji. W drugiej połowie 1792 roku wybuchła wojna Francji z Austrią i Prusami, jednak Wielka Brytania pozostawała jeszcze neutralna. W drugiej połowie 1792 roku we Francji upadła monarchia, a jesienią w Wielkiej Brytanii zaczęły spadać ceny. W 1793 roku ścięto Ludwika XVI, a w odpowiedzi 1 lutego Wielka Brytania wypowiedziała wojnę Francji. Niespodziewany wybuch wojny sprawił, że brytyjskie należności na kontynencie stały się nieściągalne, co oznaczało kryzys bankowy. W Wielkiej Brytanii załamały się akcje towarzystw budujących kanały. Oprócz kryzysu bankowego doszło do załamania koniunktury, gdyż doszło do nadprodukcji w całym przemyśle włókienniczym. (Morawski 2003 s.40,41)

W latach 1794 – 1797 w Wielkiej Brytanii, powróciła dobra koniunktura gospodarcza. W 1797 roku zawieszono wymienialność banknotów, bank Anglii został upoważniony do emitowania banknotów jednofuntowych, a mennica zaczęła wypuszczać, charakterystyczne dla Wielkiej Brytanii, miedziane jednopensówki. W następnych latach kurs funta papierowego kształtował się poniżej kruszcowego. Najgorszy był, z tego punktu widzenia rok 1814, kiedy to funt papierowy odpowiadał zaledwie 75% funta złotego. W 1810 roku rozpoczął jednak pracę Bullion Committee, którego celem było przywrócenie wymienialności poprzez politykę deflacyjną. W maju 1818 roku, trzeba było jednak zawiesić wymienialność, wobec wysokiej ceny złota, gdyż dawała ona zbyt deflacyjne efekty. Po kilku latach prac tzw. Komisji Peela, zalecono stopniowe obniżenie ceny złota, a w 1821 roku ponownie wprowadzono wymienialność. Wielka Brytania była pierwszym krajem, który po wojnach napoleońskich zdecydował się na Gold Standard. (Morawski 2002 s.223,224)

W pierwszej połowie XIX wieku Anglia była krajem z licznymi małymi bankami, kryzys bankowy w latach 1824 – 1825 r., spowodował ważną zmianę legislacyjną. Banki nie musiały już być małymi spółkami prywatnymi, sponsorowanymi przez nie więcej niż sześciu wspólników, ale mogły być zarejestrowane jako spółki akcyjne. Te nowe banki zdolne do pozyskania kapitału od udziałowców, szybko przejęły starszych pożyczkodawców działających na zasadzie partnerstwa prywatnego. Do 1900 roku banki zaczęły coraz bardziej się rozrastać wraz z wielkością lokowanych depozytów przez klientów, ponadto zyskiwały szerszy zasięg ogólnonarodowy otwierając coraz to nowe oddziały. W XIX wieku powstał nowy bank akcyjny, a zaraz potem powstały inne instytucje finansowe. W 1844 roku rząd wprowadził ustawę Bank Charter Act, regulującą emisję banknotów. W 1866 i 1878 roku upadły dwa duże banki czego wynikiem było nadszarpnięcie zaufania wobec instytucji finansowej jaką jest

bank, jednak w konsekwencji tego poprawiono dotychczasowe uchybienia w prowadzeniu dokumentacji bankowej i rachunkowości. W 1896 roku dwadzieścia mniejszych banków prywatnych utworzyło nowy bank akcyjny – Barclay and Company Limited. (Nyasha, Odhiambo 2013 s.485)

We wrześniu 1931 roku w Wielkiej Brytanii nastąpił kryzys. 20 września Wielka Brytania zawiesiła wymienialność funta na złoto i zdewaluowała swoją walutę. Nie zawieszono natomiast wymienialność funta na inne waluty. Przejściowo wprowadzono też reglamentację dewizową, ale zniesiono ją w 1932 roku. W ślad za Wielką Brytanią poszło wiele państw zwanych odtąd blokiem szterlingowym. W obrębie bloku nie było ograniczeń dewizowych, a członkowie utrzymywali wkłady w złocie i salda szterlingowe w Banku Anglii. Powodowało to stopniowe zadłużenie Wielkiej Brytanii u partnerów, a wady przyjęte w bloku szterlingowym ujawniły się jednak w pełni po drugiej wojnie światowej. (Morawski 2003 s.111,112) Za utrzymanie stabilnego kursu funta odpowiedzialny był Exchange Equalisation Fund powołany w 1932 roku. Była to instytucja rządowa, ale administrowana przez Bank Anglii, który odsprzedał Funduszowi swoje zapasy złota. Dewaluacja poprawiła konkurencyjność gospodarki brytyjskiej i ułatwiła wyjście z kryzysu. (Morawski 2002 s.226)

Silny wpływ na rozwój brytyjskiego systemu bankowego miały uwarunkowania historyczne, rewolucje przemysłowe, które miały miejsce na przełomie XVIII i XIX wieku, spowodowały znaczący wzrost zapotrzebowania na usługi bankowe i doprowadziły do powstania i rozwoju bankowości Anglii. (Łosiewicz 2004 s.57) Brytyjski system bankowy przetrwał skutki dwóch wojen światowych, jak i wpływ światowego kryzysu finansowego w latach 1929 – 1932 r., stabilność utrzymywała się po drugiej wojnie światowej. W latach 70 i 80 XX wieku w brytyjskim systemie finansowym zaszły istotne zmiany strukturalne. Wcześniej system był podzielony na segmenty, gdyż istniały różne instytucje świadczące zróżnicowane usługi w zakresie bankowości komercyjnej, instytucyjnej, finansowania mieszkań, ubezpieczeń na życie, zarządzania funduszami i obrotu papierami wartościowymi. Banki rozliczeniowe, które oferowały komercyjne usługi bankowe oraz usługi przekazu pieniężnego głównie klientom krajowym, banki inwestycyjne, które świadczyły szereg usług finansowych, w dużej mierze pośrednicząc na rynku, zarówno krajowym jak i zagranicznym klientom korporacyjnym, a także towarzystwa budowlane, które były głównym źródłem finansowania mieszkań. (Bowen, Hoggarth, Pain 1999 s.251-288)

Od lat 80tych brytyjskie banki stawały się coraz bardziej globalne, wiele z nich prowadziło działalność za granicą poprzez budowę filii swoich oddziałów lub poprzez fuzje oraz przejęcia. Załamanie sektora bankowego nastąpiło wraz z wybuchem globalnego kryzysu, który rozpoczął się w drugiej połowie 2007 roku. Następstwem kryzysu było wycofanie pieniędzy z banków przez deponentów przez co niektóre banki musiały ogłosić upadłość. Ponadto rosnące straty pozostałych banków wynikające z niespłacania kredytów plus słabe mechanizmy nadzorcze, problemy z niewypłacalnością instytucji finansowych, pogorszenie się sytuacji makroekonomicznej w tym spadek PKB. (Flejterski, Korda, Stachurska 2014 s.26, 27) Globalny kryzys finansowy wpłynął negatywnie segmenty rynku finansowego oraz realną gospodarkę i spowodował uruchomienie skoordynowanej, wielomiliardowej pomocy rządowej w Wielkiej Brytanii. Wartość pomocy publicznej dla rynków była najwyższa jeśli chodzi o procent PKB oraz wartość nominalną. Dla ratowania sektora bankowego konieczne było wyeliminowanie ryzyka niewypłacalności banków na skutek braku możliwości sfinansowania zadłużenia na rynku międzybankowym, zmniejszenie ryzyka wycofania depozytów przez klientów. (Lechowicz 2013 s.99)

Od marca 2009 roku do czerwca 2010 roku, Bank Anglii skupił aktywa na łączną kwotę 200 mld funtów, co odpowiadało 14% rocznego PKB Wielkiej Brytanii. Od stycznia 2010 roku, aż do października 2011 roku Bank Anglii nie przeprowadzał operacji skupu papierów rządowych, rozważając nawet wycofanie się z tego instrumentu polityki pieniężnej. W październiku 2011 roku Bank Anglii ogłosił zwiększenie programu skupu aktywów o kwotę 75 mld funtów do 275 mld funtów. Reakcja banku była tym razem spowodowana narastaniem kryzysu zadłużeniowego w krajach strefy euro oraz osłabieniu dynamiki PKB w Wielkiej Brytanii. W 2012 roku dwoma decyzjami w lutym i w lipcu program został zwiększony do kwoty 375 mld dolarów. 4 sierpnia 2016 roku po przeprowadzeniu referendum w sprawie wystąpienia Wielkiej Brytanii z UE, Bank Anglii zapowiedział uruchomienie dwóch nowych programów *Corporate Bond Purchase Scheme* (CBPS), który ma polegać na zakupie przez bank centralny korporacyjnych papierów dłużnych na kwotę 10 mld funtów. Drugim z uruchomionych programów jest *Term Funding Scheme* (TFS). Adresowany jest do banków i towarzystw budowlanych uprawnionych do korzystania z kredytu dyskontowego. Program ma obowiązywać do lutego 2018 roku. (Skibińska-Fabrowska 2017 s.113-117)

Sektor bankowy w Wielkiej Brytanii składa się z licznych instytucji kredytowych jak pokazuje tabela 4., można powiedzieć, że o jego rozmiarze świadczą banki z głównej grupy największych banków w Wielkiej Brytanii, gdyż zarówno HSBC Holdings, Barclays oraz Lloyds posiadają aktywa przekraczające 1 bln dolarów.

Tabela 4. Aktywa pięciu największych banków w Wielkiej Brytanii w 2018 roku

2018	Bank	Aktywa
1.	HSBC Holdings (HSBC)	2,558.12 bln dol
2.	Barclays (BCS)	1,434.54 bln dol
3.	Lloyds Banking Group (LYG)	1,009.62 bln dol
4.	Royal Bank of Scotland (RBS)	878.78 mld dol
5.	Standard Chartered Plc	688.76 mld dol

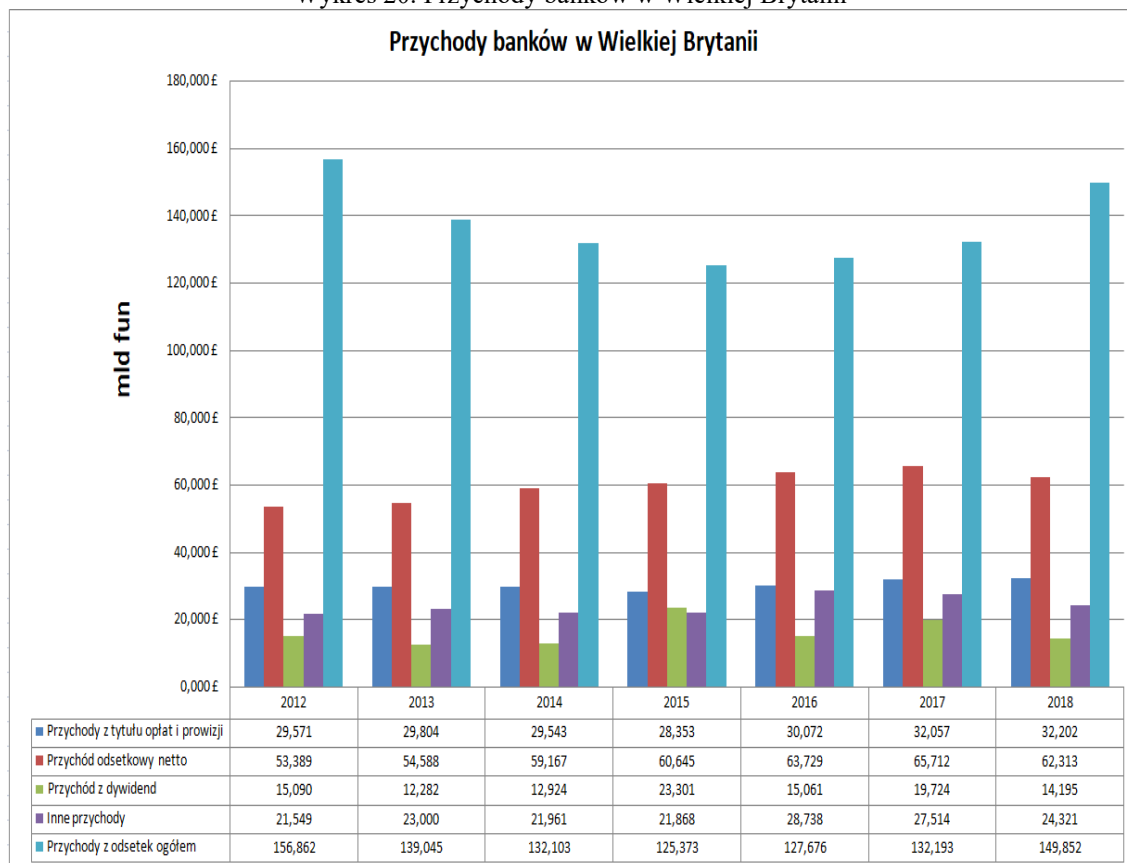
Źródło opracowanie własne na podstawie źródło: <https://www.relbanks.com/worlds-top-banks/world-assets-2018>, <https://www.statista.com/>

Ponadto w Wielkiej Brytanii działają banki detaliczne, komercyjne i inwestycyjne. Istotną rolę w brytyjskim sektorze bankowym odgrywają, także towarzystwa budowlane. Są to instytucje finansowe, będące własnością swoich członków, które oferują usługi bankowe oraz inne usługi finansowe, w szczególności udzielanie kredytów hipotecznych. Zajmują się więc przede wszystkim finansowaniem budowy domów i mieszkań. Konkurują z bankami w zakresie przyjmowania depozytów oraz udzielania kredytów hipotecznych. (Nocoń 2016 s.551, 552)

2.2.2. Wyniki finansowe brytyjskiego sektora bankowego

Brytyjski sektor bankowy należy do jednego z największych na świecie, a o jego wynikach finansowych decyduje nie tylko sytuacja makroekonomiczna wewnątrz kraju ale również sytuacja ekonomiczna w innych państwach, gdyż rozmiar działalności banków brytyjskich wykracza poza obszary kraju przez co banki te należą do jednych z największych globalnych instytucji na świecie. Większa część czynności angielskich banków jest prowadzona w innych krajach. Badając kondycję sektora finansowego w latach 2012 – 2018 w Wielkiej Brytanii można zauważyć liczne zmiany w wynikach, które następowały w tym przedziale czasowym, miały na to wpływ zarówno czynniki o charakterze światowym wynikające z różnych zawirowań na rynkach finansowych jak również, wynikały one z regulacji państwowych oraz otoczenia makroekonomicznego.

Wykres 20. Przychody banków w Wielkiej Brytanii

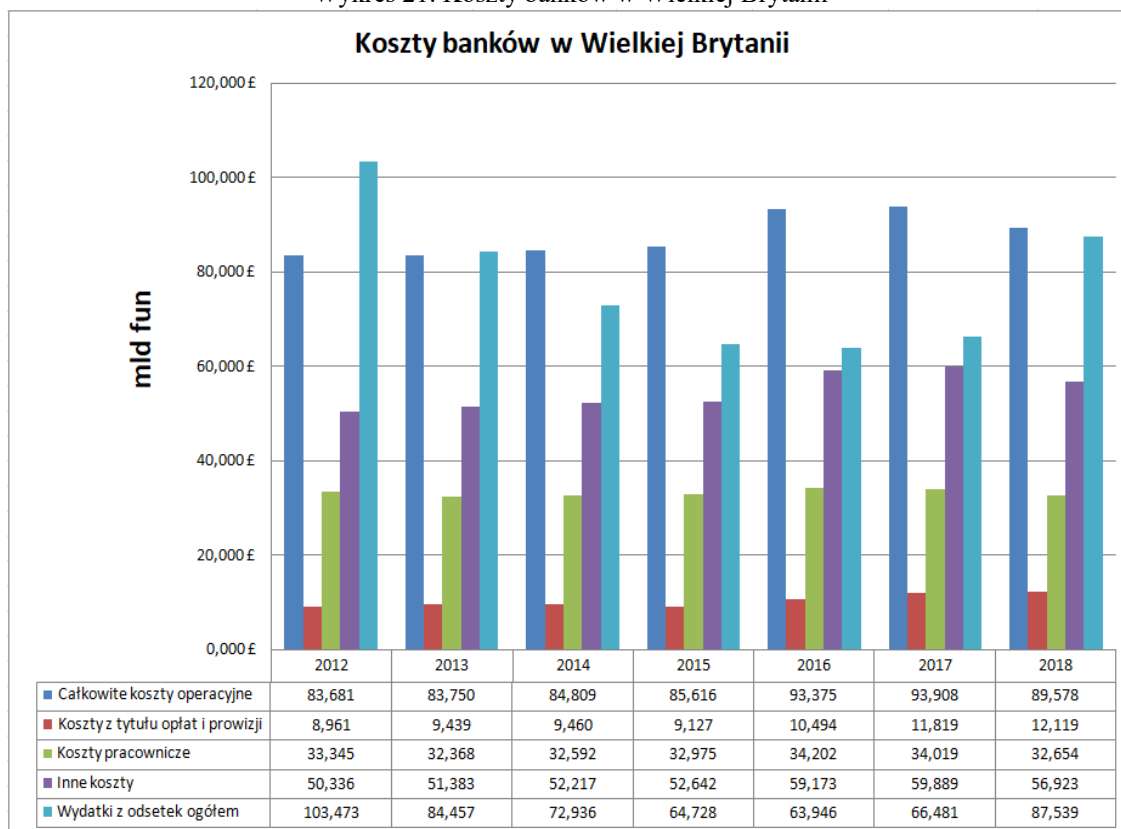

Źródło opracowanie własne na podstawie: www.bankofengland.co.uk/legal,
<https://www.bankofengland.co.uk/statistics>

Jak można zauważyć na wykresie 20., w latach 2012 – 2018 zarówno przychody z tytułu opłat i prowizji, przychód odsetkowy netto, jak również inne przychody banków zanotowały wzrost. Przychody z tytułu opłat i prowizji w latach 2012 – 2014 kształtowały się na podobnym poziomie, nie przekraczały one 30 mld funtów, nieco gorszy był rok 2015 w którym zanotowano spadek przychodów względem 2014 roku o 1,190 mld funtów, jednak w kolejnych analizowanych latach przychody te były większe i ukształtowały się na poziomie 32,202 mld funtów. Przychód odsetkowy netto w latach 2012 – 2018 wzrósł aż o 8,924 mld funtów, co może świadczyć o zwiększonym zapotrzebowaniu na kredyt zarówno przez przedsiębiorstwa niefinansowe jak i konsumentów, poprawiająca się sytuacja po kryzysie finansowym z 2008 roku sprawiła, że przychody odsetkowe netto sektora bankowego również rosły. W przychodzie z dywidend banki odnotowały spadek w 2018 roku względem 2017 roku o 5,529 mld funtów. Mogło to być wynikiem niepewnej sytuacji gospodarczej z powodu przygotowywania się do Brexitu i z przyszłymi konsekwencjami związanymi z wyjściem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. Przychody z odsetek ogółem między

2017 a 2018 roku, wzrosły do poziomu 149,852 mld funtów i były wyższe o 17,659 mld fun. Było to spowodowane zmianami w polityce depozytowo – kredytowej, gdyż podwyższono oprocentowanie części kredytów, przy jednoczesnym spadku oprocentowania depozytów.

Wykres 21. Koszty banków w Wielkiej Brytanii

Źródło opracowanie własne na podstawie: www.bankofengland.co.uk/legal,
<https://www.bankofengland.co.uk/statistics>

Całkowite koszty operacyjne banków Wielkiej Brytanii kształtowały się na podobnym poziomie, jedynie w latach 2016 i 2017 przekroczyły one 90 mld funtów i wynosiły 93,375 mld funtów w 2016 i 93,908 mld funtów w 2017 roku. W 2018 podobnie jak w latach 2012 – 2015 nie były wyższe niż 90 mld funtów. W analizowanych latach 2012 – 2018, można zauważyć znaczący wzrost kosztów jakie banki brytyjskie poniosły z tytułu opłat i prowizji. Koszty dla sektora bankowego były znaczące, gdyż w 2018 roku przekroczyły 12 mld funtów co było wzrostem o ponad 3 mld funtów. W warunkach światowej konkurencji i walki o klienta, wydatki podlegają ciągłym procesom redukcji. Wśród kosztów ponoszonych przez banki, część stanowią koszty pracownicze. Jak widać na wykresie 21., najmniejsze wahania w wydatkach można zauważyć w kosztach pracowniczych i innych kosztach, jedynie w 2016 i 2017

roku zaobserwowano większy wzrost kosztów w porównaniu z poprzednimi latami, niemniej jednak w 2018 roku koszty te ponownie spadły. Wydatki z odsetek ogółem malały wraz ze spadkiem przychodów z odsetek ogółem, największą wartość wydatków można było zanotować w analizowanym 2012 roku, gdzie wydatki przekroczyły 100 mld funtów i wynosiły 103,473 mld funtów. Jednak warto dodać, że adekwatnie w tym samym roku przychody z tytułu odsetek były również najwyższe spośród analizowanych lat 2012 – 2018. Na koniec 2018 roku wydatki te spadły do poziomu 87,539 mld funtów, pomimo tego odnotowano wzrost wydatków w porównaniu z 2017 rokiem o 21,058 mld funtów.

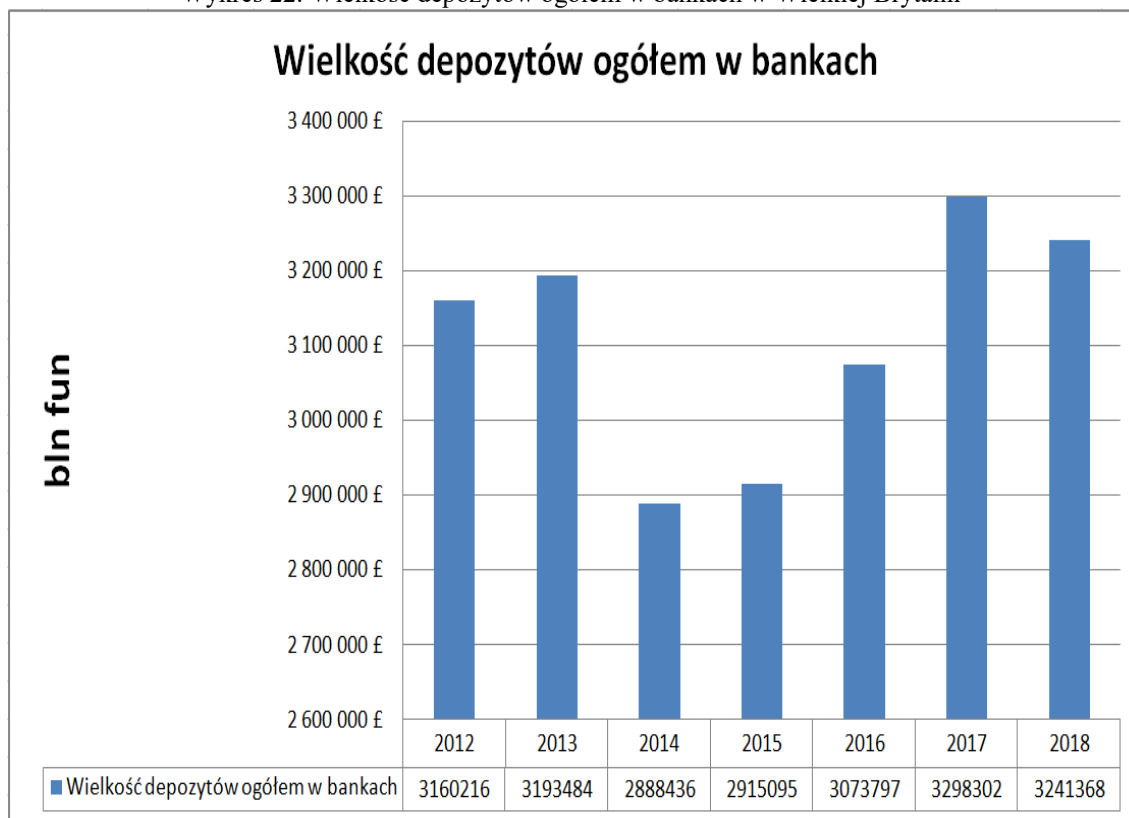
2.2.3.Działalność kredytowo – depozytowa

Działalność kredytowo – depozytowa jest ważnym elementem w kształtowaniu się aktywności banków na rynku finansowym. Banki jako podmioty gospodarcze funkcjonują poprzez przyjmowanie oszczędności klientów i udzielaniu kredytów. O wpływie działalności kredytowo – depozytowej banków w Wielkiej Brytanii wskazują: wielkość osiągniętych przychodów i poniesionych kosztów odsetkowych. Za politykę stóp procentowych w Wielkiej Brytanii odpowiada Bank Anglii, który ma wpływ na poziom stóp procentowych.

Bank Anglii kształtuje oficjalną stopę procentową, określaną jako stopa repo (Official Repo Rate). Stara się on wpływać na ogólny poziom wydatków w gospodarce, zmienia stopę procentową w celu utrzymania inflacji pod kontrolą. Oficjalna stopa procentowa to stopa, po której Bank Anglii zapewnia refinansowanie zainteresowanym instytucją finansowym na rynku pieniężnym. L. Oręziak zaznacza, że Bank Centralny Wielkiej Brytanii udziela kredytów poprzez operacje wykonywane w ramach transakcji zakupu, a także odsprzedaży papierów wartościowych, transakcje te nazywane są potocznie jako repo. Może również oddziaływać na wzrost płynności systemu bankowego, dokonując kupna papierów wartościowych od zainteresowanych podmiotów. Aby obniżyć płynność, bank dokonuje transakcji sprzedaży papierów, wpływając tym samym na spadek tej płynności. Wykonywane przez Bank Centralny zmiany oficjalnej stopy procentowej oddziałują na krótkoterminowe stopy na rynku międzybankowym, jak również na główne stopy procentowe stosowane przez banki w odwołaniu do swoich klientów, a w rezultacie na koszt pieniądza w całej gospodarce. Używane przez banki stopy procentowe, zarówno w odniesieniu do depozytów, jak i

kredytów nie zawsze zmieniają się w takim samym stopniu jak stopa procentowa Banku Anglii. (Oręziak 2006 s.18,19)

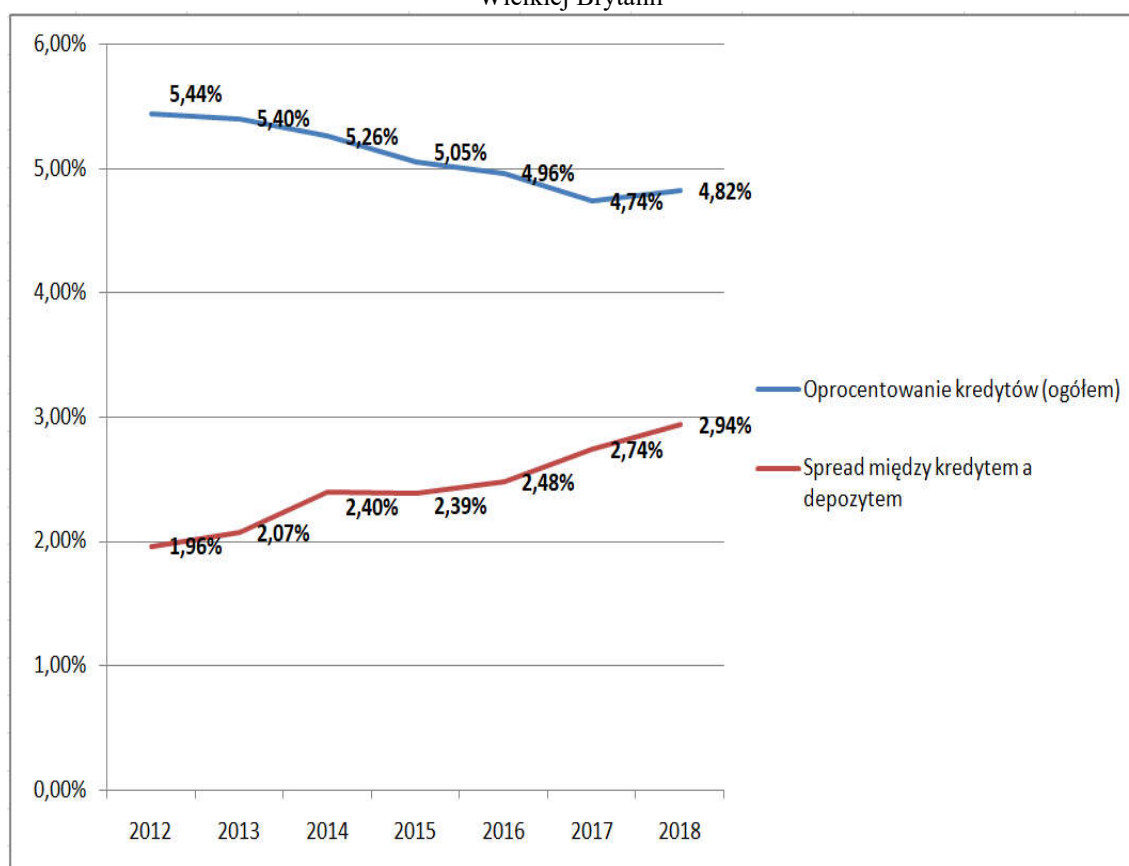
Wykres 22. Wielkość depozytów ogółem w bankach w Wielkiej Brytanii

Źródło opracowanie własne na podstawie <https://www.bankofengland.co.uk/statistics/tables>,
<https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/uksectoraccounts/timeseries/nlmh/nbs>

Wielkość depozytów ogółem w bankach w Wielkiej Brytanii kształtowała się na podobnym poziomie przekraczającym 3 bln funtów. Jedynie w latach 2014 – 2015 kwota ta była nieco niższa i wahała się między kwotami: 2,8 bln funtów a 2,9 bln funtów.

Wykres 23. Oprocentowanie kredytów ogółem w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Wielkiej Brytanii

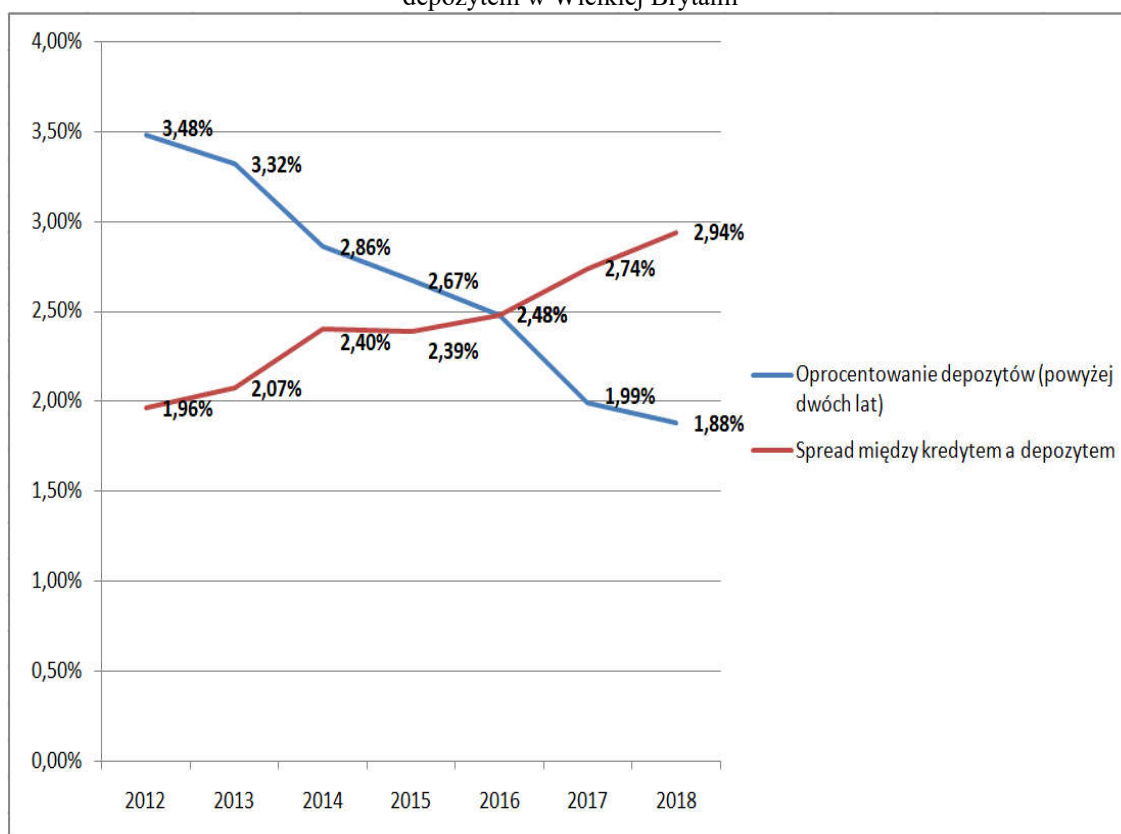

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.bankofengland.co.uk/statistics/tables>, <https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/database/>
<https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691394>

Jak widać na wykresie 23., oprocentowanie kredytów nie uległo znacznemu zmniejszeniu i na koniec 2018 roku było na poziomie 4,82%. Na wykresie 24., można zauważyć, że odwrotna sytuacja był w przypadku oprocentowania depozytów powyżej dwóch lat, których odnotowany spadek wyniósł 1,88% w 2018 roku, a w 2016 roku osie między depozytem a spreadem przecięły się.

Wykres 24. Oprocentowanie depozytów powyżej dwóch lat w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Wielkiej Brytanii

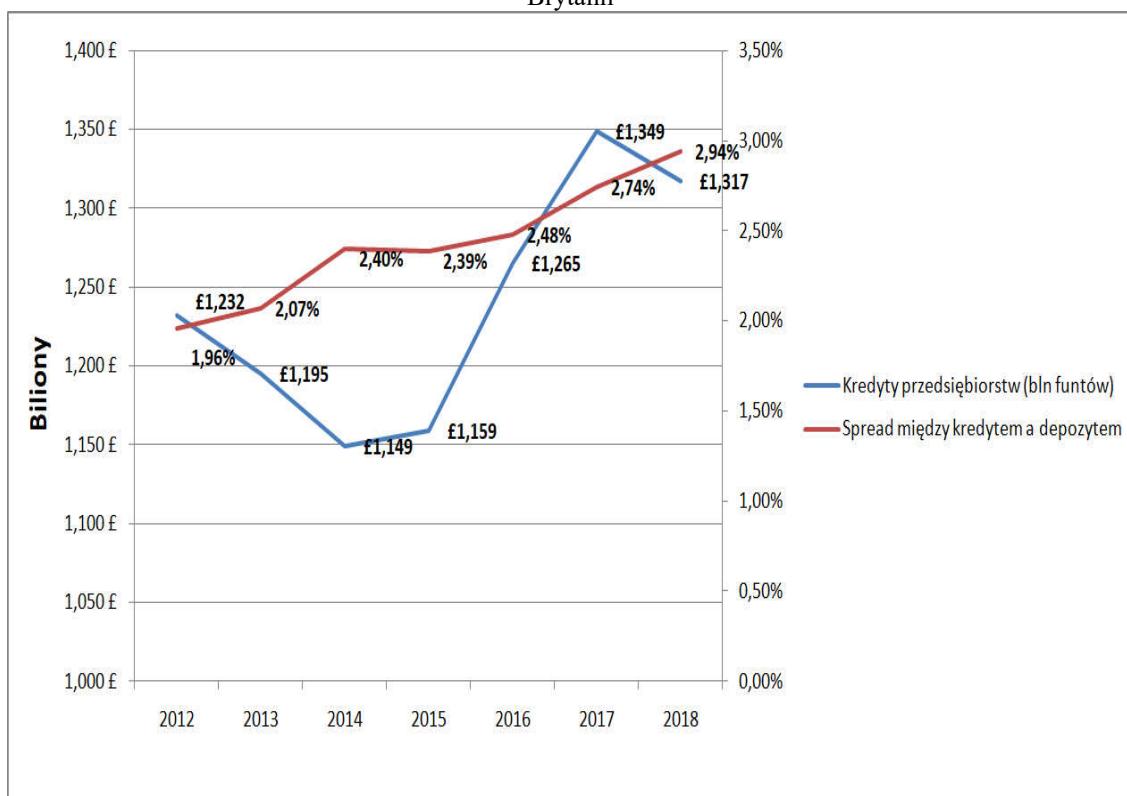

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.bankofengland.co.uk/statistics/tables>, <https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/database/>
<https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691394>

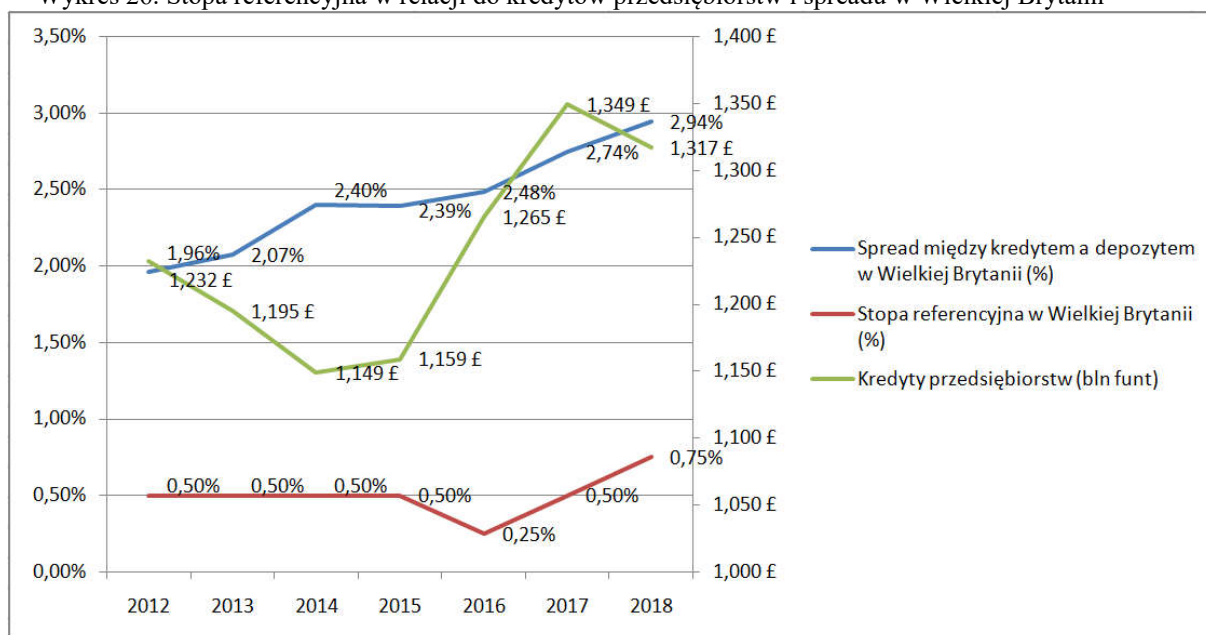
Udział kredytów dla przedsiębiorstw odnotował spadek wraz ze wzrostem spreadu co widać na wykresie 25., wzrost udzielonych kredytów można było zaobserwować w latach 2014 – 2017. W 2016 roku linie przecięły się, a w 2017 roku liczba udzielonych kredytów przekroczyła 1,300 bln funtów, natomiast spread był na poziomie 2,74%. Na koniec 2018 roku liczba kredytów spadła, jednak dalej przekraczała ona 1,300 bln funtów, a spread wzrósł do wartości 2,94%.

Wykres 25. Kredyty przedsiębiorstw w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Wielkiej Brytanii

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.bankofengland.co.uk/statistics/tables>,
<https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/database/>,
<https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691394>
<https://www.ons.gov.uk/releases/uknationalaccountsthebluebook2019>

Wykres 26. Stopa referencyjna w relacji do kredytów przedsiębiorstw i spreadu w Wielkiej Brytanii

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.bankofengland.co.uk/statistics/tables>,
<https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/database/>,
<https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691394>
<https://www.ons.gov.uk/releases/uknationalaccountsthebluebook2019>,
<https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy/the-interest-rate-bank-rate>

W Wielkiej Brytanii stopa referencyjna w latach 2012 – 2018 wzrosła z 0,5% do 0,75%, spadek był jedynie odnotowany w 2016 roku, gdzie stopa referencyjna wynosiła 0,25%. Jak można zauważyć na wykresie 26., stopa referencyjna jak i spread między kredytem a depozytem w omawianych latach odnotowały wzrost. Kredyty dla przedsiębiorstw niefinansowych kształtowały się na poziomie 1,317 funtów w 2018, i w porównaniu z 2017 rokiem odnotowały spadek. W Wielkiej Brytanii spread rósł niezależnie od stopy referencyjnej, jak także rozmiarów ekspozycji kredytowej dla sektora niefinansowego. Nie widać też zależności rozmiarów kredytowania od stopy referencyjnej. Stąd wniosek, że wielkość spreadu kształtowana jest przez inne czynniki niż wspomniane.

2.3.4. Organy nadzorcze systemu bankowego w Wielkiej Brytanii

Stabilny i wydajny system finansowy ma potencjalnie duży wpływ na rozwój gospodarczy danego kraju, nie tylko dlatego, że może mieć oddziaływanie na poziom akumulacji kapitału oraz efektywność jego alokacji ale także daje on pewność, że użytkownicy końcowi czyli konsumenci mają zapewnioną integralność systemu finansowego. Z kolei dobrze zorganizowany system regulacyjny, przyczynia się do wydajności i stabilności systemu finansowego. W związku z tym centralną kwestią jest to, czy struktura instytucjonalna regulacji i nadzoru finansowego ma jakikolwiek wpływ na skuteczność regulacji finansowej i samego nadzoru oraz jego działanie na całą gospodarkę.

Podstawowe funkcje pełnione przez agencje regulacyjne są uniwersalne i obejmują dziesięć głównych obszarów: regulacje ostrożnościowe dotyczące bezpieczeństwa i dobrej kondycji instytucji finansowych, stabilności i integralności systemu płatności, nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami finansowymi, przepisami dotyczącymi prowadzenia działalności np. co do zasad dotyczących prowadzenia interesów z klientami, prowadzenie nadzoru biznesowego, rozwiązania w zakresie sieci bezpieczeństwa, takie jak ubezpieczenie depozytów i rola pożyczkodawcy ostatecznego (lender of last resort) przez bank centralny, wsparcie płynnościowe dla stabilności systemowej, radzenie i postępowanie z instytucjami niewypłacalnymi, rozwiązywanie kryzysów oraz kwestie związane z integralnością rynku. Są to uniwersalne obszary, którymi instytucje regulacyjne i nadzorcze muszą się w taki lub inny sposób zająć. Temat struktury instytucjonalnej nie dotyczy zatem tego, które z tych

działań mają być prowadzone, ale które agencje czy też instytucje nadzorcze mają być odpowiedzialne za jakie funkcje. (Llewellyn 2006 s.5,6)

Dyskusja na temat najbardziej odpowiedniej architektury nadzoru rozpoczęła się wraz z decyzją rządu Wielkiej Brytanii z 1997 roku o przeniesieniu nadzoru bankowego z Banku Anglii do FSA (Financial Services Authority), nowej agencji odpowiedzialnej za nadzór nad wszystkimi segmentami rynków finansowych. (Balling, Gnan 2013 s.276)

E. M. Kierska – Woźny zaznacza, że model nadzoru w Wielkiej Brytanii opiera się na organizacji instytucji nadzorczej skoncentrowanej wokół realizowanych głównych funkcji nadzorczych, tj. autoryzacji, bieżącego nadzoru, interwencji, sankcji, bez względu na charakter nadzorowanych instytucji. W 1997 roku pomiędzy Skarbem Państwa, Bankiem Anglii i FSA podpisano porozumienie o współpracy i podziale kompetencji zgodnie z którym powołano specjalny komitet dyskusji i wymiany informacji o stabilności systemu finansowego. W porozumieniu ustalono zakres odpowiedzialności poszczególnych instytucji, wyznaczono reprezentacje w odpowiednich gremiach międzynarodowych, usunięto wszelkie przeszkody w wymianie informacji, stworzono komisję koordynującą współpracę i wyznaczono jej członków oraz ustalono sposób postępowania na wypadek wystąpienia zagrożeń dla stabilności systemu finansowego. (Kierska-Woźny 2013 s.118-120)

Z chwilą podjęcia decyzji o wyłączeniu nadzoru z Banku Anglii uznano, że prace legislacyjne nad utworzeniem trzech organów nadzoru dla poszczególnych sektorów rynku będą zbyt uciążliwe i zdecydowano się na dogodniejsze rozwiązanie w postaci konsolidacji nadzoru sektora finansowego w ramach jednego zintegrowanego organu. Bank Anglii zdecydował się zaakceptować proponowane zmiany, mimo presji ze strony zagranicznych banków centralnych, które obawiały się osłabienia swojego stanu posiadania w wyniku nowych rozwiązań brytyjskich. (Davies, Green 2010 s.224)

Warto dodać, że w kwietniu 2013 roku Financial Services Authority (FSA) został zastąpiony przez Financial Conduct Authority (FCA). Oprócz tego powstały takie organy jak: Financial Policy Committee (FPC), Prudential Regulation Authority (PRA) oraz Financial Services Compensation Scheme (FSCC).

2.3.4.1. Bank Centralny Anglii

Bank of England jest bankiem centralnym Wielkiej Brytanii. Do podstawowych celów Banku Anglii należy: utrzymanie stabilności cen, wspieranie polityki

gospodarczej państwa, głównie w zakresie wzrostu gospodarczego oraz utrzymanie zatrudnienia na zadawalającym poziomie, a także zapewnieniu stabilności stóp procentowych, rynków finansowych i walutowych. (Lechowicz 2015 s.38) Struktura organizacyjna Banku Anglii odzwierciedla główne obszary jego działalności, którymi są: analiza monetarna i statystyka – zapewniająca Bankowi informacje niezbędne do wykonywania powierzonych mu zadań, rynki a zatem obszar obejmujący operacje związane z realizacją polityki pieniężnej i stabilności finansowej, czy też bieżąca obserwacja rozwoju sytuacji w systemie finansowym państwa, starając się identyfikować potencjalne źródła niestabilności tego systemu. Dodatkowo świadczy usługi bankowe w postaci płatności i rozliczeń rządowi i instytucją finansowym oraz bankom centralnym innych krajów. (Oręziak 2006 s.6)

Obecnie uznaje się, że bank centralny ponosi główną odpowiedzialność za utrzymywanie stabilności finansowej, która zwykle odnosi się do zagrożeń dla całego systemu finansowego oraz integralności systemu płatności. Jednak niezależnie od tego jaką rolę pełni bank centralny w zakresie regulacji ostrożnościowej i nadzoru nad instytucjami finansowymi jest powszechnie wiadome, że bank centralny jest agencją odpowiedzialną m.in. za stabilność systemu płatniczego, wspomaganie płynności rynków oraz stabilność systemową. (Llewellyn 2006 s.6)

Bank Anglii powstał w 1694 roku i jest on jednym z najstarszych banków centralnych na świecie obok banku Szwecji, który został założony w 1668 roku, jednak wraz z rozwojem to Bank Centralny Anglii objął stanowisko lidera bankowości emisyjnej i centralnej. Pierwsze banknoty Bank Anglii wyemitował kilka miesięcy po wydaniu dekretu królewskiego o jego utworzeniu. Miały one charakter pełnowartościowego pieniądza reprezentatywnego, tzn. były bez ograniczeń wymieniane na złoto. Bank Anglii od początku rozwijał się w ścisłym powiązaniu z rządem. Blisko trzy – czwarte całości interesów Banku były to operacje wykonywane na rzecz rządu. Jednocześnie w miarę upływu czasu, poszerzała się skala działalności Banku o charakterze komercyjnym, zwłaszcza w sferze handlu i przemysłu. Pod koniec XVIII wieku doszło do istotnego przewartościowania w działalności Banku Anglii było to spowodowane załamaniem wymiany banknotów na złoto, przywrócenie pełnej wymienialności nastąpiło po 20 latach.

Jednak dopiero w 1844 roku poprzez ustawę – The Bank Charter Act, nastąpiło zabezpieczenie i wzmocnienie wymienialności banknotów na złoto. Nowa ustawa

potwierdzała formalne oddzielenie emisji banknotów od operacji bankowych, a za sprawę główną uznawała pełne pokrycie emisji banknotów w postaci rezerw złota przechowywanych w skarbcu Banku Anglii. Sztywne przestrzeganie tej reguły w warunkach szybkiego wzrostu gospodarczego w XIX wieku doprowadziło do gwałtownego rozwoju rozliczeń bezgotówkowych. (Baka 2005 s.194,195)

Jednym z głównych zadań Banku w latach 1914 – 1918 było wspomaganie rządu w zarządzaniu długiem, który w czasie pierwszej wojny światowej osiągnął poziom 7 mld funtów, a także przeciwdziałanie tendencjom inflacyjnym. W 1931 roku Wielka Brytania odeszła od systemu waluty złotej. Rezerwy złota i dewiz zostały wtedy przekazane przez Bank Anglii, Ministerstwu Skarbu. W kompetencji banku pozostawiono jednak zarządzanie tymi rezerwami. To zadanie realizuje on także obecnie, kierując się wytycznymi tego ministerstwa. (Oręziak 2006 s.3)

Bank Anglii przez ponad 250 lat był formalnie bankiem prywatnym, gdyż został on utworzony przez bogatych angielskich przemysłowców i kupców, chociaż coraz więcej jego obowiązków i kompetencji określał angielski parlament. Nacjonalizacja Banku Anglii nastąpiła w 1946 roku, przez rząd laburzystowski, zorientowało to w większym stopniu działalność banku na sektor publiczny niż prywatny. Od tego czasu jego działalność nadzorował minister skarbu, który był odpowiedzialny za Bank Anglii przed parlamentem. Bank działał także w systemie tzw. limitów gotówkowych, stosowanych przez Skarb Państwa w stosunku do agend rządowych. Można powiedzieć, że stosunki Banku Anglii ze Skarbem Państwa zawsze były dość skomplikowane i zmienne. (Rutkowski 2016 s.38,39)

Załamanie systemu sztywnych kursów walutowych w początkowych latach 70tych XX wieku, skutkowało wzmocnieniem relacji pomiędzy rządem a Bankiem Anglii. Sytuację tę zmieniła ustawa o Banku Anglii z 1998 roku – The Bank of England Act, która przyznała banku centralnemu niezależność operacyjną w realizacji celu inflacyjnego ustalonego przez rząd. Bank Anglii otrzymał prawo do samodzielnego kształtowania instrumentów polityki pieniężnej. Do pozostałych aktów prawnych, które kształtują system bankowy Wielkiej Brytanii zalicza się: ustawę prawo bankowe z 1987 roku – The Banking Act, ustawę o towarzystwach budowlanych z 1986 roku – Building Societies Act oraz ustawę o usługach i rynkach finansowych z 2000 roku – Financial Services Act. (Kowalewska, Mańczyk 2015 s.126)

Formalnym celem banku w zakresie stabilności finansowej, określonym w ustawie Bank of England z 1998 roku, zmienionej ustawą z 2012 roku, jest ochrona i

wzmocnienie stabilności systemu finansowego Zjednoczonego Królestwa. Z kolei strategia stabilności finansowej banku obejmuje trzy elementy:

- Ustanowienie rygorystycznego podstawowego poziomu odporności w celu ochrony realnej gospodarki Wielkiej Brytanii. Obejmuje to regulacje ostrożnościowe czyli wysiłki do stworzenia solidnych regulowanych podmiotów finansowych.
- Zapewnienie poziomu odporności dostosowującego się do możliwych wstrząsów, jakie może napotkać system. Obejmuje to m.in. stress testy mające na celu identyfikację ukrytych zagrożeń dla stabilności finansowej.
- Umożliwienie systemowi absorpcji wstrząsów jeśli wystąpią, tak aby nadal mógł wspierać gospodarkę.

Po kryzysie finansowym z 2008 roku doszło do zmian w polityce makroostrożnościowych w Wielkiej Brytanii, oprócz wymogów kapitałowych i płynnościowych określonych w Bazylei III, do najważniejszych przemian należały: dominująca rola jaką w nadzorze mikro i makroostrożnościowym dostaje bank centralny czyli w tym przypadku Bank Anglii oraz ustanowienie organu makroostrożnościowego (FPC) z ustawowymi obowiązkami i uprawnieniami – np. doradztwo w zakresie wymogów kapitałowych i zdolności do wydawania wskazówek organom nadzoru ostrożnościowego (PRA) i organowi (FCA) w celu zmiany przepisów makroostrożnościowych. (Ducan, Nolan 2019 s.6,5)

Obecnie Bank Anglii ma prawo wykonywania bezpośredniego nadzoru nad systemem bankowym, ale jedynie poprzez Financial Policy Committee (FPC), który ustala zasady dla Prudential Regulation Authority (PRA) jako część Banku Anglii, sprawującego nadzór nad sytuacją finansową i stabilnością firm świadczących usługi finansowe. Za ochronę konsumentów odpowiedzialny jest Financial Conduct Authority (FCA). Celem działalności Banku Anglii jest nie tylko utrzymanie stabilności systemu finansowego ale również stabilności pieniężnej. Stabilność pieniężną rozumie się jako stabilny poziom cen i zaufanie do waluty. Stabilny poziom cen jest ustalany przez rząd jako cel inflacyjny, który bank stara się realizować poprzez decyzje Komitetu Polityki Pieniężnej dotyczące wysokości stopy procentowej. Od 2004 roku w Wielkiej Brytanii podstawowym miernikiem stabilności cen konsumpcyjnych jest CPI – Consumer Prices Index. Cel inflacyjny wyznaczany jest corocznie przez Ministra Finansów w ustawie budżetowej. Główną stopą procentową za pomocą której Bank Anglii wpływa na oprocentowanie środków na międzybankowym rynku pieniężnym jest stopa

dwutygodniowa operacji warunkowego zakupu papierów wartościowych typu repo. (Ciszak, Górską, Otachel, Siemaszko, Żak, Żogała 2004 s.52,53)

Najważniejsze organy decyzyjne Banku Anglii to Rada Administracyjna (Court of Directors), która jest złożona z gubernatorów, wicegubernatora oraz szesnastu dyrektorów. Wszyscy członkowie Rady Administracyjnej są powoływani przez króla na wniosek premiera. Kadencja gubernatora i wicegubernatorów trwa 5 lat, kadencja pozostałych członków Rady Administracyjnej 4 lata, przy czym czterech dyrektorów jest wymienianych co roku. Organem decyzyjnym w dziedzinie polityki pieniężnej jest dziewięcioosobowy Komitet Polityki Pieniężnej zarządzany przez gubernatora. Czterech członków Komitetu powołuje Minister Skarbu, a pozostali czterej rekrutują się spośród czołowej kadry Banku Anglii. Komitet odbywa posiedzenie przynajmniej raz w miesiącu, a decyzje zapadają w wyniku głosowania wszystkich członków Komitetu obecnych na posiedzeniu. Natomiast decyzje podjęte przez Komitet są ogłaszane niezwłocznie po posiedzeniach. (Oręziak 2006 6,7)

Polityka monetarna

Instrumenty, którymi posługuje się bank centralny, mają duży wpływ na efekty prowadzonej przez państwo polityki gospodarczej. Wpływają one bowiem na podaż pieniądza oraz warunki kredytowania poprzez bezpośredni wpływ na płynność sektora bankowego oraz ustalanie wysokości stóp procentowych. (Grzywacz 2006 s.45) Bank Anglii posiada w swoim instrumentarium tradycyjne narzędzia polityki pieniężnej. Główną rolę odgrywają w nim stopa procentowa banku centralnego, operacje otwartego rynku, operacje depozytowo kredytowe i rezerwy obowiązkowe. Oficjalna stopa procentowa Banku Anglii to stopa, po jakiej przeprowadza on operacje otwartego rynku na hurtowym rynku pieniężnym. Są to przede wszystkim transakcje warunkowe (repo i rewers repo). Bank dokonuje, także transakcji bezwarunkowych, kupując lub sprzedając papiery wartościowe.

Za pomocą podstawowej stopy procentowej. Bank Anglii wpływa na poziom krótkoterminowych rynkowych stóp procentowych, a za ich pośrednictwem na stopy długoterminowe. Bank Anglii prowadzi operacje otwartego rynku, zawierając transakcje z bankami rozliczeniowymi posiadającymi rachunki w banku centralnym, a nie bezpośrednio z bankami komercyjnymi. Do operacji otwartego rynku, są dopuszczane podmioty rynku finansowego o niebudzącej zastrzeżeń kondycji finansowej, podlegające stałemu nadzorowi ze strony Banku Anglii. Banki rozliczeniowe, jako pośrednicy rynku pieniężnego, są zobowiązane do utrzymania

dotadniego salda na rachunkach w banku centralnym. Bank Anglii prowadzi, także operacje depozytowo – kredytowe, które zabezpieczają przed gwałtownymi zmianami krótkoterminowej stopy procentowej na rynku międzybankowym oraz wspomagają banki w przypadku krótkoterminowych, technicznych problemów z płynnością. Obowiązek utrzymania rezerwy obowiązkowej na rachunku w Banku Anglii jest nałożony na instytucje depozytowe. (Skibińska 2017 s.108,109)

2.3.4.2.FPC – Financial Policy Committee

Można powiedzieć, że stabilność finansowa nie tylko oznacza, że system finansowy odpowiednio spełnia swoją rolę alokacji zasobów i ryzyka, mobilizowaniu oszczędności oraz ułatwianiu akumulacji bogactwa, rozwoju i wzrostu ale stabilność oznacza również, że system płatności w całej gospodarce funkcjonuje sprawnie. Stabilność finansowa odnosi się również nie tylko do braku faktycznych kryzysów finansowych, ale także do zdolności systemu finansowego do ograniczania, powstrzymywania i radzenia sobie z zaburzeniami równowagi finansowej zanim stanie się ona zagrożeniem dla całej gospodarki i sektora finansowego. (Schinasi 2004 s.6)

Utworzenie FPC w Banku Anglii odzwierciedla postrzegane ściśle powiązanie między polityką pieniężną a stabilnością finansową. Powołanie FPC ma odzwierciedlać w historycznej odpowiedzialności banków centralnych, za zapewnienie stabilności finansowej oraz realizacji celów w zakresie inflacji i stabilności zatrudnienia. Financial Policy Committee jako organ nadzorczy jest odpowiedzialny za identyfikację, monitorowanie i podejmowanie działań w celu ochrony i wzmocnienia odporności brytyjskiego systemu finansowego. Wypełniając ten obowiązek, FPC prowadzi przegląd brytyjskich ram regulacyjnych i nadzorczych oraz dokonuje analizy wszelkich problemów związanych ze stabilnością finansową. Aby sprawnie funkcjonować i realizować powierzane cele, FPC działa w sposób wspierający politykę gospodarczą rządu. Ponadto ma określone uprawnienia kierownicze nad organem nadzoru ostrożnościowego (PRA – Prudential Regulation Authority) i organem nadzoru finansowego (FCA – Financial Conduct Authority) oraz może wydawać zalecenia „zastosuj się lub wyjaśnij” obu organom, jak również ma możliwość wydawania wszelkich właściwych zaleceń dotyczących działań niezbędnych do zachowania stabilności finansowej. (BOE 2017 s.35)

Financial Policy Committee jak już było wspomniane ma za zadanie identyfikowanie, monitorowanie oraz reagowanie na ryzyko systemowe w celu ochrony

i wzmocnienia odporności brytyjskiego systemu finansowego. Można więc stwierdzić, że nadzoruje też pośrednio sytuację związaną z wysokością spreadów w tym kontroluje ich wielkość.

2.3.4.3.PRA – Prudential Regulation Authority

Prudential Regulation Authority (PRA – Urząd Regulacji Ostrożnościowej), został powołany 1 kwietnia 2013 roku na mocy ustawy z 2012 roku Financial Services Act, jest on częścią Banku Anglii i odpowiada za regulacje ostrożnościowe dotyczące banków. PRA jest prawną instytucją Banku Anglii ale zachowuje swoją niezależność operacyjną od większych operacji bankowych. (Tahtamouni, Nahleh 2015 s.449) Urząd Regulacji Ostrożnościowej odpowiada za nadzór ostrożnościowy i nadzoruje ponad 1500 banków, towarzystw budowlanych, spółdzielcze kasy pożyczkowe, ubezpieczycieli i duże firmy inwestycyjne. PRA ma trzy cele statutowe: ogólny cel polegający na promowaniu solidności i bezpieczeństwa firm, szczególny cel dla firm ubezpieczeniowych mający na celu przyczynianie się do zapewnienia odpowiedniego stopnia ochrony osobom, które są lub mogą zostać ubezpieczającymi oraz drugorzędnym celem, aby w miarę możliwości ułatwiać skuteczną konkurencję. (BOE 2017 s.29)

PRA jest prawnie zobowiązany do corocznego określania i publikowania swojej strategii określającej w jaki sposób będzie realizować swoje cele statutowe. Oprócz celów statutowych, strategia Urzędu Regulacji Ostrożnościowej jest kształtowana przez jej inne obowiązki, takie jak wymóg wdrożenia ustawodawstwa krajowego, europejskiego i międzynarodowego. Ponadto, jako część Banku Anglii, PRA przyczynia się do realizacji szerszych celów Banku w zakresie stabilności finansowej i polityki pieniężnej: strategia zapewnia, że PRA jest w stanie zachować elastyczność, aby reagować na zmiany na rynkach, rozwój gospodarczy i inne ryzyka, które mogą wpłynąć na cele i priorytety statutowe Urzędu oraz zmieniać priorytety swoich działań w razie potrzeby. (BOE 2017 s.19)

PRA odnosi się również do kontekstu międzynarodowego. Bankowość jest branżą międzynarodową, w której firmy są nadzorowane na zasadzie współpracy międzypaństwowej, a ramy polityki ostrożnościowej w zakresie nadzoru są w dużej mierze uzgodnione na szczeblu międzynarodowym. Biorąc pod uwagę międzynarodowy charakter bankowości brytyjskiej, skuteczna współpraca międzypaństwowa w

odniesieniu do poszczególnych firm i ogólnej polityki jest niezbędna od osiągnięcia celów Urzędu Regulacji Ostrożnościowej. (BOE 2018 s.5)

Prudential Regulation Authority dba o to aby upadające firmy finansowe nie destabilizowały rynków finansowych. PRA stawia instytucją finansowym określone warunki, w celu utrzymania wystarczającego kapitału oraz wymaga stosowania odpowiedniej kontroli ryzyka. Ryzyko może tutaj dotyczyć również wzrostu np. kredytów nieregularnych, które szkodzą bankom, a banki w celu ich pokrycia mogą podnosić spready.

2.3.4.4.FCA – Financial Conduct Authority

FCA jest autonomiczną instytucją pozarządową nad którą nadzór sprawuje Parlament i Minister Skarbu. FCA jest jednym z kilku organów regulacyjnych, którym powierzono zarządzanie równowagą między konkurencją a stabilnością finansową. Urząd ten został utworzony przez Parlament w 2013 roku jako organ regulujący prowadzenie usług finansowych w Wielkiej Brytanii. Reguluje ponad 56000 firm, które prowadzą działalność finansową, a zakres tych działań jest bardzo szeroki i obejmuje on prowadzenie porad finansowych, organizowanie inwestycji kapitałowych oraz pokazuje jak ważne są usługi finansowe dla Wielkiej Brytanii, a także dla wszystkich zatrudnionych. (FCA 2017 s.5) Urząd regulacji rynków finansowych jako organ publiczny ma za cel przede wszystkim służyć interesowi publicznemu poprzez ulepszenie funkcjonowania rynków finansowych i prowadzenia działalności przez firmy. FCA służy interesowi publicznemu poprzez cele wyznaczone przez Parlament.

Główną misją strategiczną jest zapewnienie prawidłowego działania rynków, natomiast do celów operacyjnych należy: zapewnienie odpowiedniego stopnia ochrony konsumentów, ochrona i wzmacnianie integralności brytyjskiego systemu finansowego oraz gwarantowanie właściwej ochrony klientom poprzez regulowanie usług finansowych. Ponadto FCA ma prawo do wydawania pozwoleń na prowadzenie działalności, nadzór oraz implementacji regulacji dla instytucji finansowych, niezależnych od nadzoru mikroostrożnościowego. Urząd może również pośredniczyć na szczeblu określonego produktu finansowego oferowanego przez nadzorowany podmiot, w tym wprowadzenie zakazu jego sprzedaży poprzez wyłączenie go z oferty lub zakazu dla konkretnej grupy klientów. W celu zniwelowania tego rodzaju interwencji wdrażane są standardy obejmujące wymogi stawiane dla wprowadzonych na rynek produktów oraz zasad sprawowania nad nimi kontroli. (FCA 2018 s.4,5)

Financial Conduct Authority jako instytucja odpowiedzialna za utrzymanie równowagi między konkurencją a stabilnością finansową jest pośrednio odpowiedzialna za spready, gdyż banki mogą stosować nieodpowiednie praktyki dotyczące konkurencji na rynku finansowym i np. zawyżać oprocentowanie kredytów co odbija się na wzroście spreadów.

2.3.4.5.FSCS – Financial Services Compensation Scheme

FSCS powstał w celu zapewnienia ochrony uprawnionym klientom w przypadku ogłoszenia upadłości przez firmy świadczące usługi finansowe. Program ten został utworzony na mocy ustawy o usługach i rynkach finansowych z 2000 roku. FSCS chroni klientów, którzy ponoszą straty finansowe, gdy firmy upoważnione przez PRA i podlegające regulacjom PRA lub FCA nie są w stanie lub prawdopodobnie nie będą w stanie zaspokoić roszczeń wobec nich. FSCS i jego Zarząd są operacyjnie niezależni od PRA, ale są przed PRA odpowiedzialni za efektywne działanie programu ochrony w odniesieniu do części dotyczącej zabezpieczenia deponentów. Funkcje FSCS w odniesieniu do PRA obejmują: ustanawianie i wdrażanie procedur umożliwiających wywiązywanie się z obowiązków związanych z administrowaniem systemem, ustalanie i pobieranie opłat na pokrycie kosztów zarządzania i kosztów zapewnienia ochrony deponentów oraz informowanie PRA o tym, a także o postępie w wypełnianiu obowiązków. (BOE, PRA 2019 s.2)

FSCS jest organem zapewniającym automatyczną ochronę pieniędzy do kwoty 85 tys. funtów jeśli bank, towarzystwo budowlane lub spółdzielcza kasa oszczędnościowo – kredytowa zbankrutują, zwrot pieniędzy zwykle następuje w ciągu 7 dni. Program ochrony finansowany jest przez branżę usług finansowych i jest bezpłatny dla konsumentów. Zajmuje się on również szeroką gamą innych produktów i usług finansowych, takich jak inwestycje, emerytury, doradztwo finansowe, pośrednictwo ubezpieczeniowe, a także poradami dotyczącymi kredytów hipotecznych. (FSCS 2020 s.2)

Financial Services Compensation Scheme jest podmiotem chroniącym klientów w przypadku ryzyka upadłości instytucji finansowej. Podobnie jak w przypadku innych wymienionych instytucji chroniących konsumentów, Financial Services Compensation Scheme pośrednio służy do utrzymania spreadów w odpowiednich ramach.

2.3.4.6. Znaczenie Europejskiego Banku Centralnego w brytyjskim systemie finansowym

Europejski system banków centralnych obejmuje wszystkie banki centralne państw członkowskich Unii Europejskiej nawet tych, które nie wprowadziły euro w tym Wielką Brytanię. Ponieważ nienależące do strefy euro państwa członkowskie zachowały swe uprawnienia monetarne, ich banki centralne nie biorą udziału w wypełnianiu podstawowych funkcji ESBC. Krajowe banki centralne państw członkowskich nienależących do strefy euro są również członkami ESBC, ale mają szczególny status. Odpowiadają za politykę pieniężną swojego kraju i dlatego są wyłączone z uczestnictwa w podstawowej działalności Eurosystemu, w szczególności z prowadzenia wspólnej polityki pieniężnej. Ich prezesi nie są członkami Rady Prezesów EBC i nie uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących podstawowej działalności Eurosystemu. Nie biorą też udziału w realizacji wspólnej polityki pieniężnej i innych związanych z nią funkcji. Niemniej jednak krajowe banki centralne spoza strefy euro, również mają obowiązek przestrzegania zasady ukierunkowania polityki pieniężnej na utrzymanie stabilności cen. Ponadto ich członkostwo w ESBC oznacza potrzebę ścisłej współpracy z Eurosystemem, w dziedzinie polityki pieniężnej i kursowej w ramach europejskiego mechanizmu kursowego ERM II. (Scheller 2006 s.44-47)

L. Oręziak zaznacza, że Wielka Brytania nie wstąpiła do strefy euro głównie ze względu na swe przywiązanie do suwerenności narodowej w sferze monetarnej, czyli możliwości prowadzenia niezależnej polityki pieniężnej i kursowej. Kraj ten powstrzymał się od przyjęcia euro z powodu ograniczeń jakie w strefie euro stosuje się w odniesieniu do polityki budżetowej, które to ograniczenia zasadniczo są bardziej surowe, niż te które odnoszą się do pozostałych krajów UE. Związana z wejściem do strefy euro utrata prawa do samodzielnej emisji pieniądza oraz konieczność przestrzegania dyscypliny budżetowej postrzegane są w Wielkiej Brytanii, zwłaszcza przez konserwatywne siły polityczne, jako zagrożenie dla realizacji, ciągle aktualnych aspiracji różnych sił politycznych w tym kraju, dotyczących pełnienia przez Wielką Brytanię roli jednej z głównych światowych potęg gospodarczych, politycznych i militarnych. Ogólnie można powiedzieć, że przyczyny dotychczasowej rezygnacji Wielkiej Brytanii z udziału w strefie euro mają charakter polityczny, a nie gospodarczy. Przedstawiciele brytyjskiego przemysłu oraz instytucji finansowych od dawna bowiem zdecydowanie opowiadają się za zastąpieniu funta przez euro, uznając to za istotny czynnik rozwoju handlu oraz współpracy z krajami strefy euro. (Oręziak 2009 s.98, 99)

EBC podobnie jak w przypadku Polski oddziałuje w ten sam sposób na spready w Wielkiej Brytanii, gdyż w analizowanych latach 2012 – 2018, Wielka Brytania będąc w Unii Europejskiej tak samo jak Polska, miała swoją walutę Funt.

2.3.Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

W Stanach Zjednoczonych system bankowy obejmuje System Rezerwy Federalnej, banki komercyjne, instytucje oszczędnościowe i spółdzielcze kasy pożyczkowe. Cały system jest regulowany zarówno na poziomie federalnym, jak i stanowym. Amerykański system finansowy jest z pewnością największy na świecie i pod wieloma względami najbardziej zaawansowany. Posiada on również największą różnorodność instrumentów finansowych, w tym również najbardziej rozwinięte rynki instrumentów pochodnych. W wielu obszarach finansów jest liderem innowacji. Jest to również jeden z najbardziej specyficznych systemów finansowych na świecie, charakteryzujący się prawem i przepisami, które zarówno osłabiają konkurencję, jak i chronią nieefektywność. Z powodu tych anomalii, które są widoczne nawet dla najbardziej przypadkowych badaczy systemów finansowych, system amerykański jest tym, który inne kraje o mniej rozwiniętych gospodarkach i systemach finansowych nie powinny naśladować, a przynajmniej nie w każdym szczególe. Jednak wiele można nauczyć się z dokładnej analizy zarówno mocnych jak i słabych stron systemu finansowego w USA. (Baer, Mote 1992 s.469)

Amerykańskie organy kontrolne banków są bardzo zdywersyfikowane jako, że w zależności od rodzaju statutu banku jego głównym nadzorcą może być: Rezerwa Federalna, Urząd Rewidenta Waluty, który jest agendą Ministerstwa Skarbu, Biuro ds. Nadzoru nad Kasami Oszczędnościowymi lub jeden z 50 stanowych organów nadzoru bankowego. Równocześnie w ramach Systemu Rezerwy Federalnej istnieje 12 oddziałów nadzorczych, które są kierowane przez zarząd w Waszyngtonie, przy czym Bank Rezerwy Federalnej w Nowym Jorku odgrywa w tym procesie zasadniczą rolę. Ponadto banki muszą zostać członkami Federalnej Korporacji Ubezpieczenia Depozytów (FDIC), która zatrudnia 4500 osób, mających za zadanie nadzorowanie, czy banki w rozsądny sposób chronią swoje fundusze służące zapewnieniu odszkodowania deponentów w momencie, gdyby stracili pieniądze w przypadku upadłości danego banku. (Davies, Green 2010 s.201,202)

2.3.1. Bankowości w Stanach Zjednoczonych

Historia rozwoju systemu bankowego w Stanach Zjednoczonych sięga ponad 200 lat. Rozkwit bankowości to skutek reakcji na kryzysy gospodarcze. Początkowy rozwój tego sektora można opisać jako chaotyczny, nieustrukturyzowany i nie w pełni uregulowany prawnie. Mocne pragnienie utrzymania rządu z dala od operacji finansowych sektora prywatnego spowodowało powstanie systemu bankowego, który nie potrafił sprostać potrzebom rozwojowym społeczeństwa. Nawet wczesne próby stworzenia ekonomicznej stabilizacji i kontrolowania inflacji, poprzez utworzenie nowych struktur systemu bankowego, widziane były jako niechciana interwencja rządu.

Mimo, że w ciągu kolejnych lat gospodarka podupadała, fałszerstwa banknotów stawały się coraz powszechniejsze, a banki bankrutowały coraz częściej. Kongresowi Stanów Zjednoczonych udało się uchwalić w 1863 roku National Bank Act (Ustawę o Banku Narodowym). Ustawa ta była pierwszą serią praw i regulacji, które sprawiły, że sektor bankowy stał się jednym z najbardziej uregulowanych w całym kraju. Uważany początkowo system bankowy Stanów Zjednoczonych za zdecentralizowany i chwiejny, dziś ma opinię pewnego, stabilnego i bezpiecznego, a także kontrolowanego przez władzę państwa. Państwo przywiązuje dużą wagę do stosowanych regulacji prawnych, aby depozyty powierzone bankom przez klientów były odpowiednio ubezpieczone i zabezpieczone. (Jachimiak 2004 s.16)

Pierwszy Bank Stanów nie był instytucją rządową. Był on własnością prywatną pomimo tego, że rząd posiadał około 20 procent banku, reszta była w rękach prywatnych inwestorów oraz zagranicznych rządów ku niezadowoleniu tych, którzy się temu sprzeciwili. W 1805 roku pierwszy bank miał osiem oddziałów, a jego banknoty stały się najpowszechniejszą formą obiegu waluty w Stanach Zjednoczonych. Jednak w wyniku licznych niepokojów i niezadowoleń społecznych, zwłaszcza w stanach rolniczych, niechęć do całego systemu bankowego w tym do banków komercyjnych, doprowadziła do rozwiązania pierwszego Banku Stanów Zjednoczonych. W ciągu pięciu lat sprzecznej polityki banków stanowych oraz ciągle zmieniających się warunków gospodarczych, skłoniły Kongres do ponownego rozważenia.

W 1816 roku Kongres nadał drugiemu Bankowi Stanów Zjednoczonych dwudziestoletni statut. Drugi Bank Stanów Zjednoczonych upadł wraz z wygaśnięciem jego statutu w 1863 roku. Lata 1836 – 1863 to czas określony mianem „*dzikiej bankowości*”, w których panował chaos w amerykańskich finansach. Licencje na prowadzenie działalności bankowej wydawane były przez władze stanowe, a banki

nabywały jednocześnie prawo do emisji banknotów, które jak historia pokazała, bardzo często nadużywano przez defraudacje. Nadużycie w emisji banknotów, często bez pokrycia w złocie, wywołało falę bankructw i upadków banków, ze względu na brak wystarczającego kapitału własnego. Okres wojny secesyjnej pogłębił to zjawisko i związane z nimi naciski na drukowanie coraz większej ilości pieniądza w celu sfinansowania działań wojennych.

Rząd Stanów Zjednoczonych w obliczu coraz większej liczby upadających banków oraz po przejściu jednego z największych kryzysów w 1907 roku, podjął inicjatywę utworzenia w 1913 roku Systemu Rezerwy Federalnej na mocy ustawy Federal Reserve Act. W latach dwudziestych gospodarka Stanów i giełda kwitła. Rynki finansowe były bardzo atrakcyjne dla potencjalnych kupców. Ludzie i firmy pożyczali pieniądze na zakup akcji lub kupowały je na kredyt. Wiele akcji kupowanych było z marżą lub za ułamek ich ceny, a następnie odsprzedane z zyskiem, bez zapłacenia pełnej ceny zakupów. Ta praktyka doprowadziła do ryzykowanych inwestycji i spekulacji. W 1929 roku rozpoczął się Wielki Kryzys, nazywany również Wielką Depresją, kryzys ten trwał do 1939 roku i był najgorszym i najdłuższym kryzysem gospodarczym w historii zachodnich krajów uprzemysłowionych. Krach na giełdzie w październiku 1929 roku przyniósł niemal załamanie systemu gospodarczego w Stanach Zjednoczonych i innych krajach. Jego ofiarami padło wiele banków i ich klientów. Wypracowany wówczas system został poważnie zmodyfikowany w okresie wielkiego kryzysu, kiedy to w latach 1933 – 1935 uchwalono, a następnie zmieniono ustawę bankową rozszerzając i modyfikując kompetencję Rezerwy Federalnej.

Doświadczenia wielkiego kryzysu spowodowały utworzenie Federalnego Komitetu Operacji Otwartego Rynku, funkcjonującego w ramach Systemu Rezerwy Federalnej, który uzyskał możliwość przeprowadzania operacji otwartego rynku, elastycznie oddziaływujących na poziom rynkowych stóp procentowych i podaży pieniądza. Kongres przyznał również Systemowi Rezerwy Federalnej prawo do ustalania poziomu rezerw obowiązkowych. W ten sposób w 1935 roku bank centralny Stanów Zjednoczonych został ostatecznie wyposażony w trzy podstawowe instrumenty, niezbędne do prowadzenia polityki monetarnej. (Kulpaka 2005 s.64,65)

W. Kwiatkowski wskazuje, że wobec braku dostatecznej elastyczności systemu bankowego oraz ciągłego uzależnienia gospodarki od ilości pieniądza będącego w obiegu, amerykańska gospodarka przeżywała kryzysy. Wszystkie te, które wystąpiły w 1873, 1884, 1893 oraz 1907 roku, aż do utworzenia Rezerwy Federalnej w 1913, były

następstwem nadmiernej kreacji depozytów przez banki – miasta rezerwy oraz centralne banki – miasta rezerwy, a także bankructwo dotowanych przez USA przedsiębiorstw kolejowych, których działalność miała wówczas ogromne znaczenie dla gospodarki całego kraju. Najgroźniejsze okazały się jednak tzw. *bank runs*, tj. sytuacje, gdy wszyscy wierzyciele określonego banku, nierzadko na skutek wcześniejszych pogłosek, niemalże jednocześnie żądali zwrotów zgromadzonych na kontach środków. W okresie istnienia bankowości krajowej, jak również wcześniejszej „wolnej bankowości”, były to zjawiska normalne i jeżeli sytuacja taka dotyczyła pojedyncze banki – zdrowe dla gospodarki: zgodnie z zasadą wolnego rynku eliminowały bowiem banki słabe bądź nieuczciwe. Gorzej sytuacja przedstawiała się wtedy, gdy klienci na skutek niepotwierdzonych informacji i własnych domysłów po zamknięciu pojedynczego banku wpadli w strach lub histerię i żądali wypłat od większości bądź od wszystkich banków, które przetrzymywały swoje rezerwy w jednym z banków – miast rezerwy, albo w centralnym banku – mieście rezerwy. (Kwiatkowski 2014 s.39)

Można dodać, że między 1933 a 1980 rokiem prawodawstwo bankowe w Stanach Zjednoczonych implementowało do instytucji finansowych w tym bankowych nowe regulacje i systemy ostrożnościowe. W 1933 roku Kongres uchwalił ustawę o nadzwyczajnej bankowości, ustawa ta nazywana również ustawą Glassa – Steagalla, w ogromnym stopniu zreformowała krajowy system bankowy. Między innymi oddzieliła bankowość komercyjną od bankowości inwestycyjnej w celu ochrony aktywów i wymagała zbadania holdingów bankowych przez Rezerwę Federalną. A co najważniejsze ustawa powołała Federalną Korporację Ubezpieczeń Depozytów (FDIC – Federal Deposit Insurance Corporation), która gwarantuje ochronę depozytów na wypadek upadłości banków do 100,000 USD. Działania te przywróciły zaufanie społeczne do krajowego systemu bankowego. Na początku lat 80tych uchwalono przepisy, które umożliwiały bankom swobodniejszą konkurencję z innymi instytucjami finansowymi, otwierając drzwi do usług dostępnych obecnie. W latach 80tych coraz trudniej było utrzymać otoczenie regulacyjne, które mogłoby ochronić sektor bankowy przed konkurencją w zakresie oferowanych produktów finansowych, konkurencją międzyregionalną oraz w zakresie stóp procentowych, zapewniając jednocześnie dynamiczny i zdrowy sektor bankowy. Warunki rynkowe oraz innowacje finansowe i technologiczne sprawiły, że zaczęto się zastanawiać nad utrzymaniem w mocy przepisów z lat 30tych, rozdzielającymi tradycyjną działalność bankową od usług brokerskich i bankowości inwestycyjnej. (Deyoung 2007 s.42-45)

K. Jachimiak podkreśla, że w prawie amerykańskim odnoszącym się do funkcjonowania i działalności banków nieodzowne są radykalne zmiany oraz liberalizacja systemu bankowego. W 1991 roku sektor bankowy w USA zmagał się z kryzysem oraz walczył o przetrwanie. Recesja w 1990 roku i na początku 1991 roku znacząco obniżyła popyt na kredyty oraz pożyczki. Straty odnotowały w przeważającej części departamenty trudniące się handlem nieruchomościami. W wyniku reperkusji rząd był zmuszony wdrożyć dodatkowe przepisy kontrolne oraz regulacyjne. (Jachimiak 2004 s.20,21) Zmiana w nadrzędnym reżimie politycznym rządzącym amerykańskim sektorem finansowym – to znaczy przejście od wysoce regulowanego do słabo regulowanego systemu finansowego, rozpoczęta w latach siedemdziesiątych, zyskiwała na sile w latach 80tych XX wieku, aż do wybuchu kryzysu finansowego w latach 2007 – 2009 roku. (Pollin, Heintz 2013 s.22)

Kryzys finansowy, który wybuchł w latach 2008 – 2010 doprowadził do najpoważniejszych od lat zawirowań w funkcjonowaniu globalnych rynków finansowych. Źródłem recesji z 2008 roku było załamanie na rynku kredytów hipotecznych. Wzrost liczby dłużników, osiągnęty przez udzielanie pożyczek klientom o coraz mniejszej zdolności kredytowej, a także wzrost wartości kredytów w stosunku do dochodu rozporządzalnego w sposób naturalny zwiększyły ryzyko niewypłacalności. (Pozen 2010 s. 223) FED zdecydował się na interwencję mającą na celu złagodzenie skutków załamania się rynku finansowego i przywrócenie na nim płynności. Większość państw musiała dokapitalizować banki komercyjne, które zmagaly się z trudnościami spełnienia wymogów kapitałowych. (Percy, Greaves 2010 s.137)

Następstwem załamania było zaimplementowanie regulacji prawnych, a także powołanie instytucji kontrolnych i regulacyjnych w celu zniwelowania ryzyka. Globalny kryzys finansowy unaoczniał słabe strony zarówno działań na rynkach oraz systemu regulacji prawnych. Prezydent Obama podpisał 21 lipca 2010 roku dokument Dodd – Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, który był odpowiedzią na wieloletnią debatę odnoszącą się do planowanych reform sektora finansowego. Ustawa powstała by nałożyć ramy prawne na ogromny rynek instrumentów finansowych, jest ona jedną z największych i najbardziej rozległych ustaw przyjętych dotąd przez amerykańskich ustawodawców. (Menkes 2013 s.147) Ustawa rozszerza ramy prawne na niebankowe i bankowe instytucje finansowe, które uważa się za ważne systemowo oraz na duże banki holdingowe, zdefiniowane jako te, których skonsolidowane aktywa wynoszą co najmniej 50 miliardów dolarów. (Cabral 2013 s.11)

Ponadto reguluje wysokość zysków we wszystkich instytucjach finansowych w tym brokerów, banków komercyjnych, banków inwestycyjnych, kas oszczędnościowych, krajowych oddziałów zagranicznych banków oraz doradców inwestycyjnych.

Ważnym zapisem ustawy Dodd – Frank jest również Reguła Volckera, która zabrania „podmiotom bankowym” angażowania się w transakcje na własny rachunek oraz nabywania lub zatrzymywania jakichkolwiek udziałów kapitałowych, spółek osobowych lub innych udziałów własnościowych lub sponsorowania funduszu hedgingowego lub funduszu private equity. Chociaż instytucje niebankowe o znaczeniu systemowym mogą nadal angażować się w tę działalność, muszą w tym celu wносить dodatkowy kapitał i przestrzegać innych ograniczeń, co oznacza, że zasada ta jest interesująca również dla wielu dużych podmiotów pozabankowych.

Obie części reguły Volckera – zakaz handlu na własny rachunek oraz ograniczenia dotyczące inwestowania w fundusze i sponsorowania – wymagały obszernej definicji agencji i tworzenia przepisów, a nawet teraz stwarzają otwarte problemy. W odniesieniu do zakazu obrotu na własny rachunek, na przykład, zwykłe zamknięcie punktów sprzedaży na własny rachunek w firmach, których dotyczy problem, jest dość łatwą sprawą. Jeszcze przed przyjęciem reguły Volckera samodzielna działalność handlowa na własny rachunek stanowiła stosunkowo niewielką część przychodów podmiotów bankowych. Jednak banki często zajmują pozycje majątkowe w trakcie wykonywania innych czynności, wyraźnie dozwolonych przez regułę Volckera, które stanowią ważną część systemu finansowego, w tym tworzenie rynku, ubezpieczenia, zabezpieczenia i obsługę klienta. (Krawiec, Liu 2015 s.510,511)

Tabela 5. Aktywa pięciu największych banków w Stanach Zjednoczonych w 2018 roku

2018	Bank	Aktywa
1.	JP Morgan Chase & Co	2,622.53 bln dolarów
2.	Bank of America	2,354.98 bln dolarów
3.	Citigroup	1,917.38 bln dolarów
4.	Wells Fargo & Co	1,895.88 bln dolarów
5.	Goldman Sachs	931.80 mld dolarów

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.relbanks.com/top-us-banks>

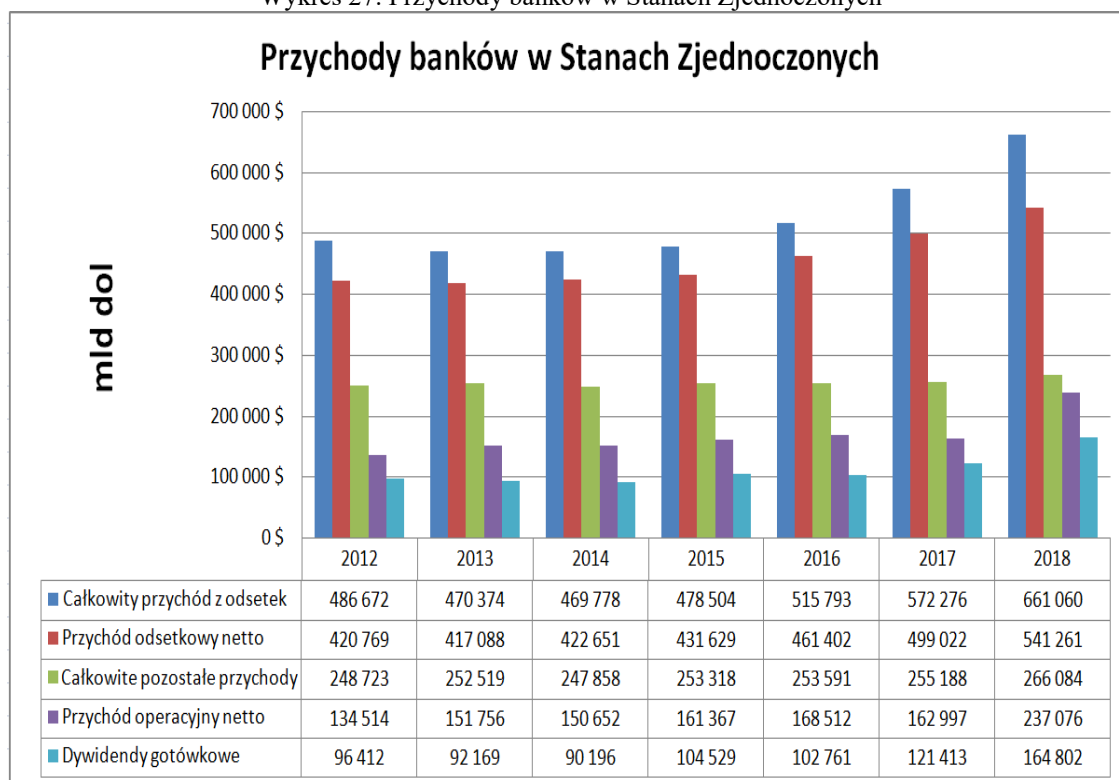
Łączna suma aktywów największych pięciu banków w Stanach Zjednoczonych w 2018 roku wynosiła 9,722,57 bln dolarów, co stanowi 54% całkowitych aktywów sektora bankowego w Stanach Zjednoczonych.

2.3.2. Koszty i przychody sektora bankowego

Banki jako instytucje finansowe pełnią nadrzędną rolę w gospodarce. Działają one jak przedsiębiorstwa i skupiają się na maksymalizacji przychodów. Przyjmują one depozyty klienta oraz firm i wypłacają odsetki. Zdeponowane środki inwestują w papiery wartościowe lub udzielają pożyczek firmom i konsumentom. Ponieważ otrzymują odsetki od pożyczek, ich zyski pochodzą z różnicy między stopą, jaką płacą za depozyty, a stopą jaką uzyskują lub otrzymują od pożyczkobiorców. Banki uzyskują również dochody z odsetek, inwestując środki pieniężne w krótkoterminowe papiery wartościowe, takie jak amerykańskie papiery skarbowe, jak również w dłużne papiery wartościowe zaliczane do długoterminowych aktywów finansowych. Banki różnią się od innych pośredników finansowych – takich jak fundusze inwestycyjne czy też towarzystwa ubezpieczeniowe jedynie pod względem określonych rodzajów zobowiązań, które są w stanie wystawić i otrzymywać. Takie różnice są często uważane za drugorzędne, a większość standardowych analiz z systemu finansowego grupuje banki i instytucje finansowe do sektora pośredników finansowych.

Jednym z głównych elementów działalności banku jest zarządzanie spreadem między depozytami i odsetkami, które bank płaci konsumentom, a stopą procentową kredytów i otrzymanymi odsetkami z tego tytułu. Innymi słowy, gdy odsetki które bank zarabia na kredytach, są większe niż odsetki, które płaci od depozytów, generuje dochód z różnicy stóp procentowych. Wielkość tego spreadu jest głównym wyznacznikiem zysku generowanego przez bank. Jednym z czynników wpływających na stopy jest polityka pieniężna ustalana przez Bank Rezerwy Federalnej i rentowność amerykańskich obligacji skarbowych.

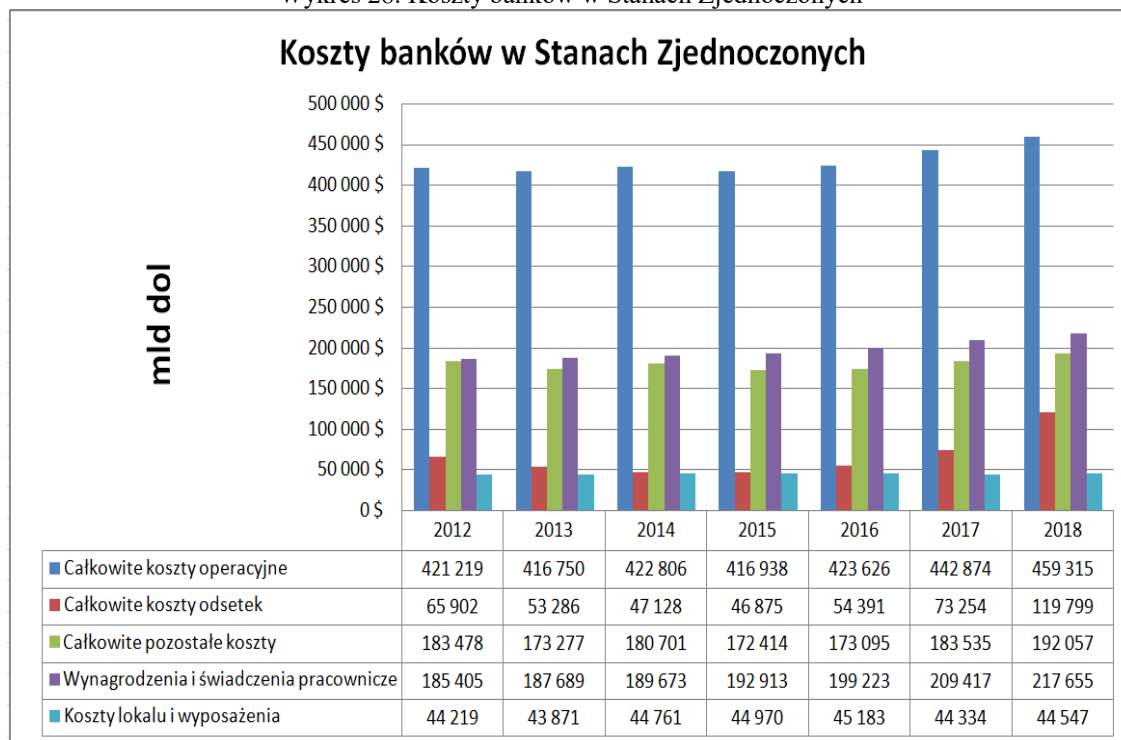
Wykres 27. Przychody banków w Stanach Zjednoczonych

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.fdic.gov/bank/analytical/qbp/>

Silna gospodarka Stanów Zjednoczonych przyczyniła się do poprawy sytuacji finansowej banków. Dobre wyniki gospodarki w ciągu ostatnich kilku lat przyczyniły się do solidnych wyników finansowych systemu bankowego Stanów Zjednoczonych. Analizując wyniki finansowe sektora bankowego w Stanach Zjednoczonych można zauważyć, że w latach 2012 – 2018 całkowity przychód z odsetek wzrósł o 174,388 mld dolarów. Przyczyniło się do tego rosnące oprocentowanie kredytów i rozszerzona akcja kredytowa w całej gospodarce. W latach 2012 – 2018 nastąpił również wzrost przychodu odsetkowego netto o 120,490 mld dolarów. Silny wzrost przychodu odsetkowego netto i obniżenie federalnej stawki podatku dochodowego od osób prawnych były dwoma kluczowymi czynnikami wpływającymi na rentowność banków. Całkowite pozostałe przychody utrzymywały się na podobnym poziomie między 248 mld a 266 mld dolarów. Przychód operacyjny netto przekroczył 237 mld dolarów w 2018 roku i osiągnął wzrost w latach 2012 – 2018 na poziomie 102,562 mld dolarów. W przypadku dywidend gotówkowych w latach 2012 – 2014, kształtowały się na poziomie 90 mld dolarów, jednak już w 2015 roku przekroczyły 100 mld dolarów, aby na koniec 2018 roku osiągnąć wartość 164,802 mld dolarów.

Wykres 28. Koszty banków w Stanach Zjednoczonych

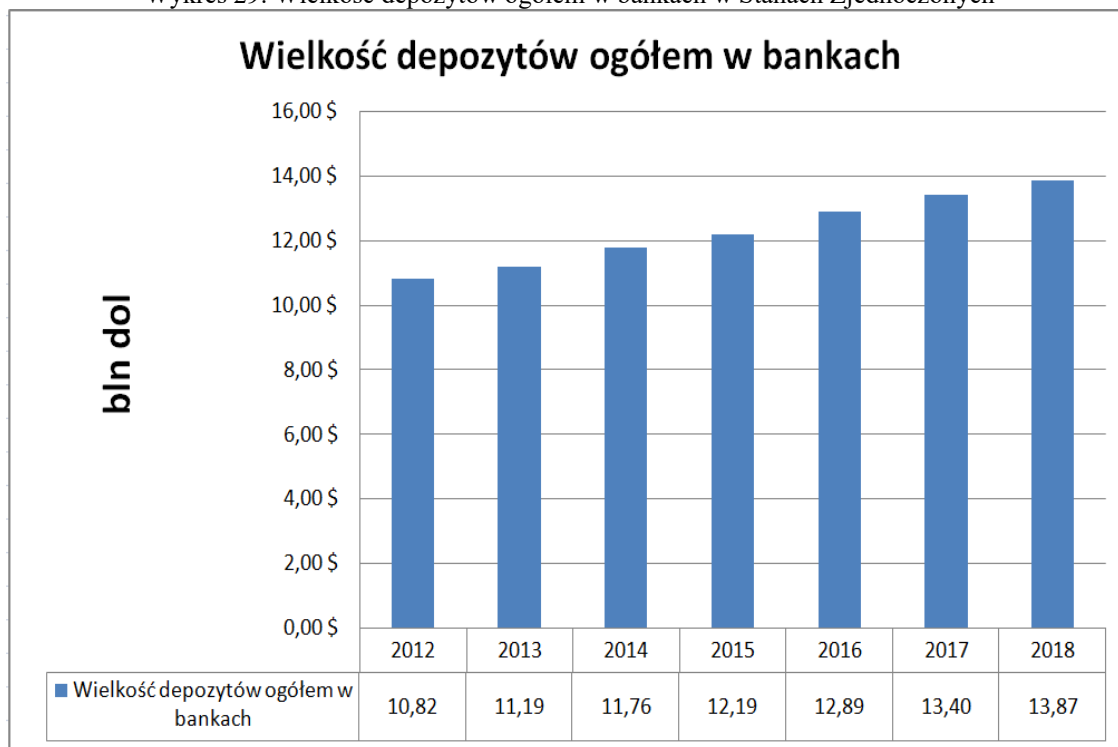
Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.fdic.gov/bank/analytical/qbp/>

Całkowite koszty operacyjne banków w Stanach Zjednoczonych w analizowanych latach 2012 – 2018 formowały się na podobnym poziomie przekraczającym 400 mld dolarów. Całkowite koszty odsetek wzrosły o 53,897 mld dolarów w latach 2012 – 2018. Całkowite pozostałe koszty na koniec 2018 roku przekroczyły 192 mld dolarów. Polepszająca się kondycja gospodarki Stanów Zjednoczonych oddziaływała na wzrost wynagrodzeń i świadczeń pracowniczych, między latami 2012 – 2018 nastąpił wzrost wynagrodzeń i świadczeń o 32,250 mld dolarów, osiągając w 2018 roku wartość 217,655 mld dolarów. W przypadku kosztów lokalu i wyposażenia nie odnotowano znaczących wahań i w perspektywie siedmiu lat koszty te wzrosły jedynie o 328 mln dolarów.

2.3.3. Uwarunkowania kredytowo – depozytowe w Stanach Zjednoczonych

Sytuacja na rynku kredytów i depozytów rzutuje na całą gospodarkę w danym kraju. W Stanach Zjednoczonych – FED wpływa na stopy procentowe aby oddziaływać na wydatki kapitałowe przedsiębiorstw np. na maszyny i wyposażenia, wydatki gospodarstw domowych na dobra konsumpcyjne oraz inwestycje mieszkaniowe.

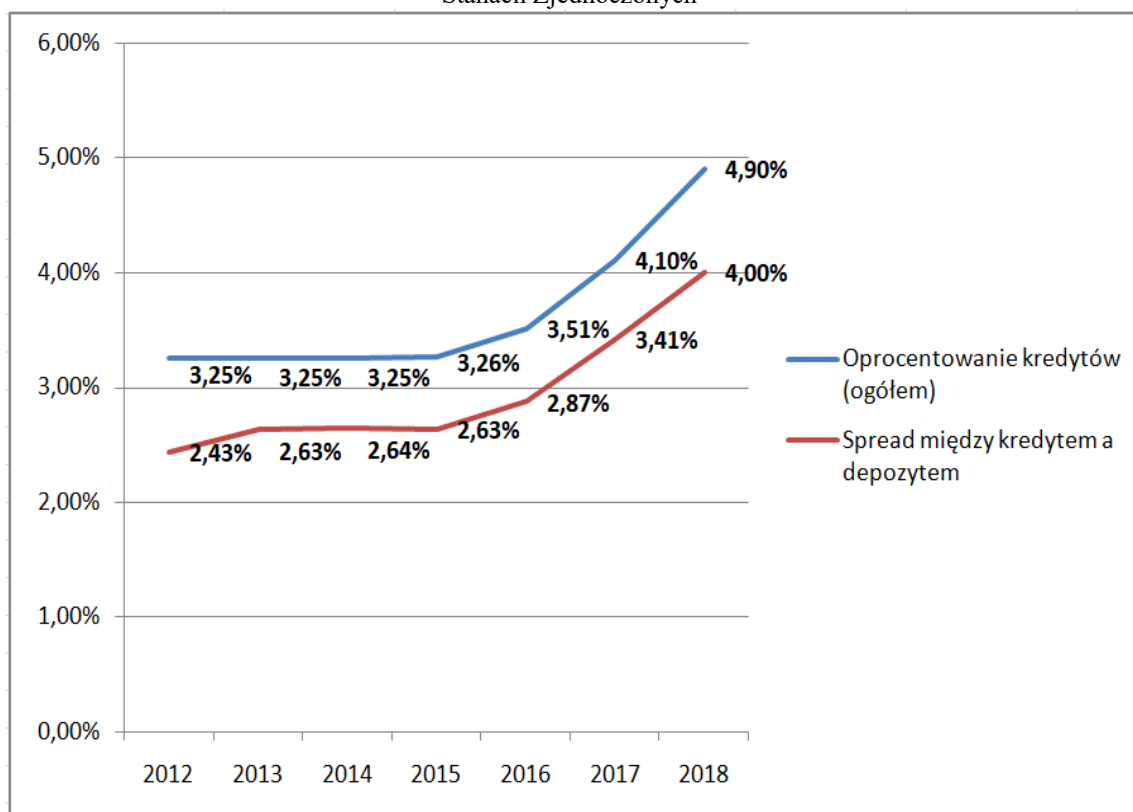
Wykres 29. Wielkość depozytów ogółem w bankach w Stanach Zjednoczonych

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.federalreserve.gov/publications/annual-report.htm>
 – Raport 2012–2018, <https://fred.stlouisfed.org/>

Zróźnicowanie stóp procentowych między krajami powoduje przepływy kapitału, które wpływają na kurs wymiany między walutami obcymi i dolarem, co z kolei wpływa na wydatki na eksport i import. Dzięki tym kanałom polityka pieniężna może zostać wykorzystana do stymulowania lub spowolnienia zagregowanych wydatków w krótkim okresie. W długim okresie polityka pieniężna wpływa głównie na inflację. Niska i stabilna stopa inflacji sprzyja przejrzystości cen, a tym samym lepszym decyzjom gospodarczym. Na wykresie 29. widać sumę depozytów na koniec 2018 roku, która przekroczyła 13,5 bln dolarów i wyniosła 13,87 bln dolarów, co było najwyższym wynikiem od 2012 roku.

Wykres 30. Oprocentowanie kredytów ogółem w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Stanach Zjednoczonych

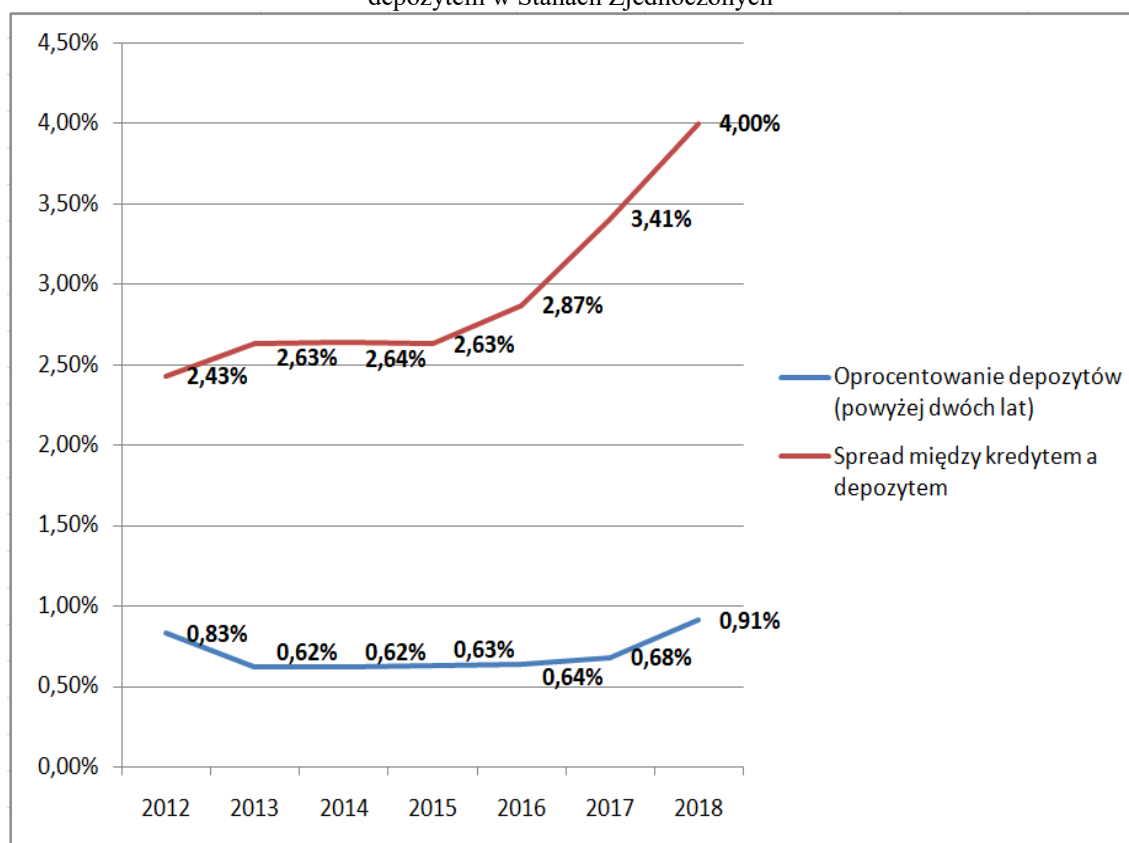

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=US>
<https://www.fdic.gov/regulations/resources/rates/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/MPRIME>
<https://fred.stlouisfed.org/release?rid=317>

Na przestrzeni lat 2012 – 2018 oprocentowanie kredytów ogółem znacząco wzrosło, co w połączeniu z niskim oprocentowaniem depozytów powyżej dwóch lat skutkowało wzrostem spreadu o 1,57% między omawianymi latami.

Wykres 31. Oprocentowanie depozytów powyżej dwóch lat w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Stanach Zjednoczonych

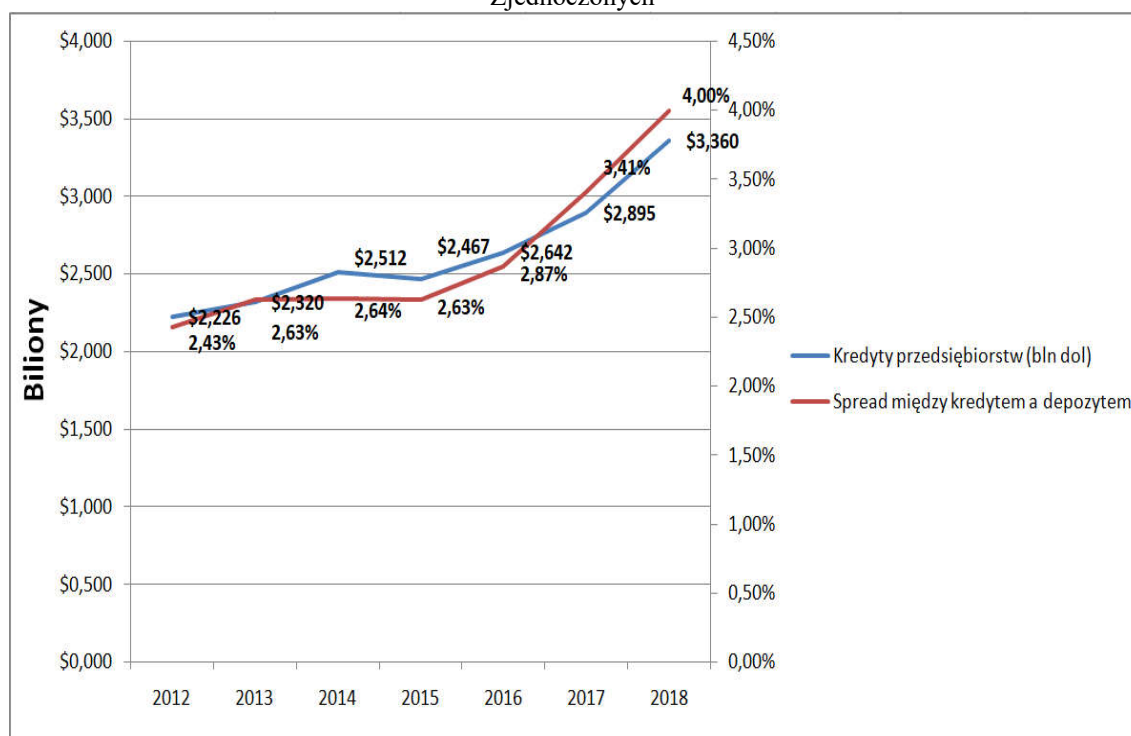
Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=US>,
<https://www.fdic.gov/regulations/resources/rates/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/MPRIME>,
<https://fred.stlouisfed.org/release?rid=317>

Jak widać na wykresie 32. w latach 2012 – 2016 spread stóp procentowych kształtował się na podobnym poziomie w wyniku czego kredyty przedsiębiorstw charakteryzowały się tendencją wzrostową. Po 2016 roku do 2018 roku można zaobserwować, że zarówno kredyty przedsiębiorstw jak i spread znacząco wzrosły.

Pomimo wzrostu oprocentowania kredytów liczba udzielonych kredytów dla przedsiębiorstw rosła, mogło to być wynikiem polepszającej się sytuacji ekonomicznej w Stanach Zjednoczonych oraz coraz lepszego otoczenia makroekonomicznego dla funkcjonowania działalności przedsiębiorstw.

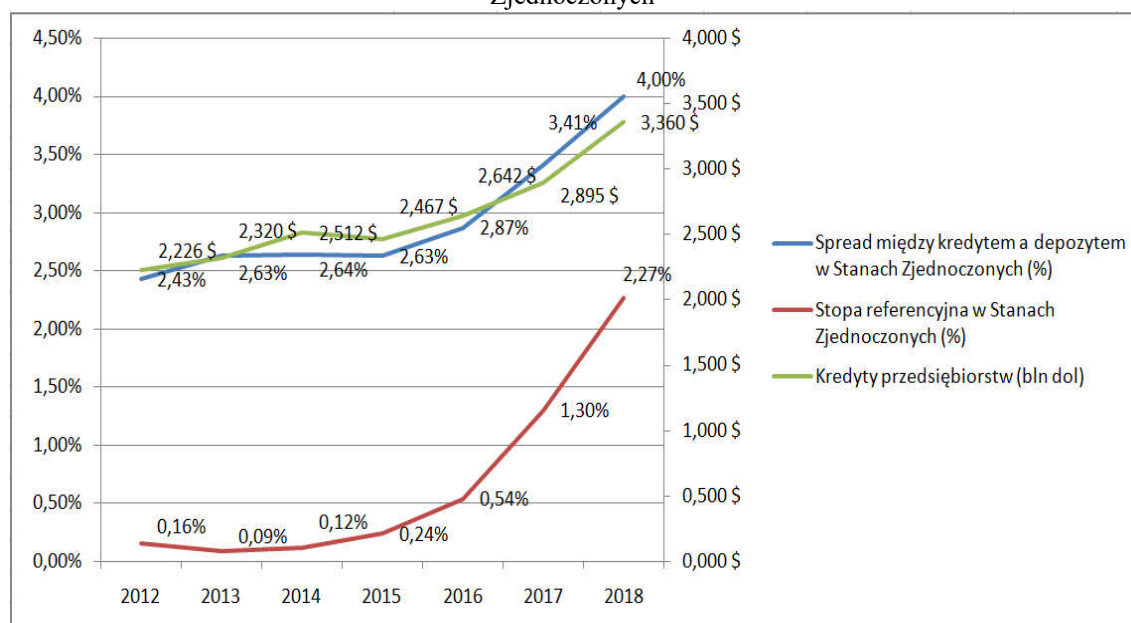
Wykres 32. Kredyty przedsiębiorstw w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Stanach Zjednoczonych

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=US>,
<https://www.fdic.gov/regulations/resources/rates/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/MPRIME>
<https://fred.stlouisfed.org/release?rid=317>, <https://www.federalreserve.gov/releases/z1/release-dates.htm>

Wykres 33. Stopa referencyjna w relacji do kredytów przedsiębiorstw i spreadu w Stanach Zjednoczonych

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=US>,
<https://www.fdic.gov/regulations/resources/rates/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/MPRIME>
<https://fred.stlouisfed.org/release?rid=317>, <https://www.federalreserve.gov/releases/z1/release-dates.htm>,
<https://fred.stlouisfed.org/categories/118>

W przypadku Stanów Zjednoczonych w latach 2012 – 2018, zarówno stopa referencyjna jak i spread między kredytem a depozytem odnotowały wzrost. Stopa referencyjna na koniec 2018 roku wynosiła 2,27%, natomiast spread między kredytem a depozytem równał się 4%. W Stanach Zjednoczonych kredyty dla przedsiębiorstw niefinansowych rosły pomimo wzrostu spreadu i stopy referencyjnej. Można to tłumaczyć tym, że po kryzysie z 2008 roku gospodarka Stanów Zjednoczonych zaczęła rosnąć, ponadto sprzyjało temu lepsze otoczenie makroekonomiczne, a także polepszające się warunki dla prowadzenia działalności gospodarczej. Natomiast banki chcąc nadrobić straty spowodowane kryzysem i ograniczeniem akcji kredytowej podniosły spready stóp procentowych.

W Stanach zjednoczonych relacje: spread, stopa referencyjna, wolumen kredytów nie spełniają podręcznikowych oczekiwań. Kredyty dla przedsiębiorstw szybko rosły, mimo także szybkiego wzrostu stopy referencyjnej. A przecież stopę referencyjną podnosi się, by przyhamować emisję kredytów dla gospodarki. Rośnie także spread. Z tego wynika, że potencjał dla zewnętrznego kredytowania gospodarki jest jeszcze duży. Jeżeli stopa referencyjna miała go ograniczyć, to jej rozmiary były znacząco zbyt słabe.

2.3.4. Nadzór nad sektorem bankowym

Podstawowym celem nadzoru finansowego jest zapewnienie bezpieczeństwa oraz stabilności systemu finansowego. Nadzór służy ochronie przed ryzykiem systemowym, a także zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania instytucji finansowych, efektywności i uczciwości działania rynków oraz ochronie konsumentów. Ze względu na rozszerzanie działalności instytucji finansowych na kolejne segmenty bankowości, obrotu papierami wartościowymi i ubezpieczenia, podlegające różnym reżimom prawnym, niezbędna była adaptacja instytucji nadzoru i kontroli. Szeroki zakres działalności przyczynił się też do powstania nowych typów ryzyka oraz zwiększył skalę zagrożeń w sytuacji upadłości poszczególnych instytucji lub sektora. Funkcje nadzorcze realizowane kiedyś przez banki centralne, obecnie należą do kompetencji dzielonych lub wyłącznych dla instytucji wyspecjalizowanych. (Menkes 2013 s.131)

W Stanach Zjednoczonych każdy z sektorów rynku finansowego (sektor bankowy, ubezpieczeniowy oraz papierów wartościowych), posiada odrębny nadzór. Uprawnienia do licencjonowania, regulowania i nadzorowania banków mają zarówno

władze federalne (ogólnokrajowe), jak i stanowe (lokalne). Amerykański system bankowy zaliczany jest do najbardziej zdecentralizowanego na świecie. Złożoność systemu finansowego tego kraju oraz zróżnicowanie regulacji prawnych spowodowały, że nadzór nad instytucjami sektora bankowego sprawuje kilka instytucji rządowych. W zależności od rodzaju instytucji depozytowej może ona być regulowana i nadzorowana przez kilka organów, zarówno na poziomie stanowym jak i federalnym. (Moszyński, Stocka 2008 s.171)

S. Heffernan zaznacza, że funkcje banku centralnego i nadzoru bankowego w USA ewoluowały, tworząc strukturę bankową i finansową Stanów Zjednoczonych, która pod koniec XX wieku znacznie różniła się od tych znanych w innych krajach zachodnich. Ponadto wymienia on, kilka czynników aby wyjaśnić jego wyjątkową strukturę. Po pierwsze, amerykańskie organy regulacyjne były znacznie bardziej skłonne do poszukiwania ustawowych środków zaradczych w przypadku nowego problemu, co skutkowało mnogością przepisów. Po drugie ochrona małych deponentów jest uważana za kluczowy cel od lat trzydziestych XX wieku. Po trzecie, obawy o potencjalne zmony między bankami oraz bankami i organami nadzoru zyskały w USA taką samą wagę, dlatego podjęto środki mające na celu zachowanie stabilności systemu bankowego. (Heffernan 2005 s.242)

Jedną z ważniejszych zmian w ustawodawstwie USA było ustanowienie federalnego ubezpieczenia depozytów za pośrednictwem Federalnej Korporacji Ubezpieczeń Depozytów (FDIC), powołanej w 1933 roku w celu utrzymania zaufania konsumentów do systemu bankowego, który wówczas został zachwiany. Współcześnie do sprawowania nadzoru nad systemem finansowym w USA powołanych jest wiele podmiotów, jednak kluczowymi oprócz wymienionych już FED, OCC, FDIC, ważną rolę pełnią również: ESOC, CFPB, SEC oraz CFTC. (Barth, Li, Lu 2008 s.5-8)

2.3.4.1.FED – Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych

System Rezerwy Federalnej (FED) pełni obecnie wiodącą rolę w światowym systemie finansowym, a jego polityka pieniężna oddziałuje na całą gospodarkę światową. Od momentu utworzenia banku centralnego Stanów Zjednoczonych cel oraz strategię jego polityki pieniężnej podlegały ciągłym modyfikacją. (Brózda-Wilamek 2018 s.22) Tworząc System Rezerwy Federalnej, Stany Zjednoczone zostały podzielone geograficznie na 12 okręgów z których każdy posiadał odrębny Bank Rezerw. Granice okręgów były oparte na dominujących regionach handlowych, które istniały w 1913

roku i związanych z nimi aspektami ekonomicznymi, tak więc nie konieczne pokrywały się z granicami stanu. Jak pierwotnie zakładano, każdy z 12 banków rezerwowych miał działać niezależnie od innych banków rezerwowych. Oczekiwano wahań stóp dyskontowych – stopy procentowej, jaką banki komercyjne pobierały za pożyczanie środków z banku rezerw. Ustalenie odrębnie określonej stopy dyskontowej, właściwej dla każdego okręgu, uznana za najważniejsze narzędzie polityki pieniężnej w tamtym czasie. Koncepcja kształtowania krajowej polityki gospodarczej nie była dobrze rozwinięta, a wpływ operacji otwartego rynku – kupna i sprzedaży papierów wartościowych rządu USA na kształtowanie polityki był mniejszy.

W miarę jak gospodarka narodowa stawała się coraz bardziej zintegrowana i złożona, dzięki postępowi w technologii, komunikacji, transporcie i usługach finansowych, skuteczne prowadzenie polityki pieniężnej zaczęło wymagać zwiększonej współpracy i koordynacji w całym systemie. Osiągnięto to częściowo poprzez zmiany w ustawie o Rezerwie Federalnej w 1933 i 1935 roku, które razem stworzyły współczesny FOMC (Federal Open Market Committee) – Federalny Komitet ds. Operacji Otwartego Rynku, odpowiedzialny za kreowanie polityki pieniężnej, nadzór nad operacjami otwartego rynku, a także podaż pieniądza. Ustawa o deregulacji instytucji depozytowych i kontroli monetarnej (Monetary Control Act) z 1980 roku, wprowadziły jeszcze większy stopień koordynacji pomiędzy bankami rezerwowymi w zakresie cen usług finansowych oferowanych instytucjom depozytowym. Wśród banków rezerwowych zaobserwowano również tendencję do centralizacji lub konsolidacji wielu usług finansowych i funkcji wsparcia oraz do standaryzacji innych. Banki rezerwowe stały się bardziej wydajne dzięki zawarciu wewnątrz systemowych umów o świadczeniu usług w ramach których odpowiedzialność za usługi i funkcje o zasięgu krajowym są rozdzielane między każdym z 12 banków rezerwowych. (FED publication 2016 s.4,5)

Pełniąc rolę regulacyjną, FED posiada uprawnienia do badania rzetelności dla różnych instytucji pożyczkowych, w tym bankowych spółek holdingowych, amerykańskich oddziałów zagranicznych banków oraz banków państwowych, które są członkami Systemu Rezerwy Federalnej. Członkostwo w systemie jest obligatoryjne dla banków krajowych oraz opcjonalne dla banków państwowych. Członkowie muszą kupować akcje w Systemie Rezerwy Federalnej. Do głównych celów Fedu należą dążenie do maksymalnego zatrudnienia, zapewnienie stabilności cen oraz długoterminowych stóp procentowych, natomiast do jego zadań należy nadzór nad

bankami, kontrola nad ilością wyemitowanej gotówki, badania ekonomiczne oraz edukacja ekonomiczna, pełnienie funkcji banku państwa, a także współuczestniczenie w systemie rozliczeń pieniężnych. (Fischer 2005 s.79) Fed odmiennie niż w Europie w zakresie kształtowania stóp procentowych kieruje się przede wszystkim motywem pełnego zatrudnienia, co jest w tym kraju rozumiane jako akceptacja bezrobocia na poziomie około 5%. Mniejszy wskaźnik bezrobocia uznawany jest za zagrażający inflacji, większy natomiast za niewykorzystanie potencjału wytwórczego. (Fed system publication 2012 s.8)

Trzy kluczowe podmioty Rezerwy Federalnej – Rada Gubernatorów Rezerwy Federalnej w Waszyngtonie, Banki Rezerwy Federalnej oraz Federalny Komitet Otwartego Rynku (FOMC) – podejmują decyzje, które pomagają promować stan gospodarki USA i stabilność amerykańskiego systemu finansowego. Rada Gubernatorów składa się z gremium siedmiu gubernatorów mianowanych przez prezydenta i zatwierdzanych przez senat. Wszyscy pełnią urząd przez 14 lat, przy czym co dwa lata jeden z nich ustępuje po to by zrobić miejsce nowemu gubernatorowi. Prezesa gubernatorów na okres czteroletni mianuje spośród gubernatorów prezydent. Rada Gubernatorów jest organem decyzyjnym Zarządu Rezerwy Federalnej, a jej decyzje kontrolują politykę pieniężną. Ponadto Rada monitoruje fuzje, holdingi bankowe, amerykańskie biura banków międzynarodowych oraz rezerwy instytucji depozytowych. (Rutkowski 2016 s.34)

Uprawnienia Rady Gubernatorów są bardzo szerokie. Kształtując politykę pieniężną m.in. ustala stopę rezerw obowiązkowych od depozytów posiadanych przez banki, reguluje stopy procentowe oraz określa warunki operacji otwartego rynku realizowanych przez Federalny Komitet Operacji i Otwartego Rynku (FOMC). Rada Gubernatorów ma wyłączne uprawnienia do dokonywania zmian stopy rezerw obowiązkowych, które powinny być utrzymywane przez instytucje depozytowe. Rada reguluje i nadzoruje funkcjonowanie dwunastu Banków Regionalnych wchodzących w FED. (Oręziak 2006 s.7)

Tabela 6. Cele i funkcje FED

		Bank Centralny Stanów Zjednoczonych	System Rezerwy Federalnej (FED)		
	Kluczowe Podmioty	<i>Rada Gubernatorów Rezerwy Federalnej</i>	<i>12 Banków Federalnych</i>	<i>Federalny Komitet do spraw Operacji Otwartego Rynku</i>	
Kluczowe funkcje	<i>Prowadzenie polityki pieniężnej państwa</i>	<i>Pomoc w utrzymaniu stabilności systemu finansowego</i>	<i>Nadzór i regulacja instytucji finansowych</i>	<i>Wspieranie bezpieczeństwa i wydajności systemu płatności i rozliczeń</i>	<i>Promowanie ochrony konsumentów i rozwoju społeczności</i>

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed/pf.htm>

Nazwa 12 Banków Regionalnych Systemu Rezerwy Federalnej, pochodzi od lokalizacji ich siedzib głównych, czyli w Atlancie, Bostonie, Chicago, Cleveland, Dallas, Kansas City, Minneapolis, Nowym Jorku, Filadelfii, Richmond, San Francisco i St.Louis, a każdy bank ma przypisany numer. Banki regionalne są instytucjami o charakterze publiczno – prywatnym. Mają one formę spółek akcyjnych, których akcjonariuszami są działające w danym okręgu banki komercyjne, ponadto są nadzorowane przez Radę Gubernatorów. Banki Rezerwowe pełnią szereg ważnych funkcji: prezesi banków biorą udział w dyskusji na temat polityki pieniężnej i głosują nad kierunkiem polityki pieniężnej podczas posiedzeń FOMC. Podczas gdy, każdy prezes na posiedzeniach przedstawia swoje własne poglądy na temat gospodarki narodowej, to rolą banków rezerwowych jest m.in. dotarcie do lokalnych społeczności w każdym dystrykcie w celu zebrania informacji o gospodarce regionalnej. Banki regionalne zajmują się również wydawaniem licencji na prowadzenie działalności bankowej, zatwierdzania fuzji i przejęć w sektorze bankowym, a także działaniami bieżącymi. (Fed system publication 2012 s.3,4)

Federalny Komitet Otwartego Rynku (FOMC) jest głównym organem Systemu Rezerwy Federalnej, odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji i dotyczących polityki pieniężnej. FOMC podejmuje wszelkie decyzje dotyczące prowadzenia operacji otwartego rynku, które mają wpływ na stopę funduszy federalnych (stawkę po której

instytucje depozytowe udzielają sobie wzajemnych pożyczek), wielkość i skład aktywów Rezerwy Federalnej oraz konkurencję ze społeczeństwem na temat prawdopodobnych przyszłych kursów polityki pieniężnej. FOMC – składa się z 12 członków, siedmiu członków Rady Gubernatorów oraz 5 z 12 prezesów Banków Regionalnych FED. Prezes Rezerw Federalnych w Nowym Jorku jest stałym członkiem komitetu, pozostali prezesi pełnią roczną kadencję na zasadzie rotacji. FOMC jest odpowiedzialny za nadzorowanie „operacji otwartego rynku”, głównego narzędzia za pomocą którego Rezerwa Federalna wykonuje politykę pieniężną USA. Operacje te wpływają na stopę funduszy federalnych, co z kolei wpływa na ogólne warunki monetarne i kredytowe, zagregowany popyt i całą gospodarkę. FOMC kieruje również operacjami podejmowanymi przez Rezerwę Federalną na rynkach walutowych, a w ostatnich latach autoryzował programy swapów walutowych z zagranicznymi bankami centralnymi. (FED 2014 s.11,12) L. Oręziak zaznacza, że Rada Gubernatorów FED, podejmuje postanowienia dotyczące stopy dyskontowej, jak również stopy rezerw obowiązkowych, natomiast Federalny Komitet Operacji Otwartego Rynku decyduje w sprawie operacji otwartego rynku. (Oręziak 2006 s.14)

Fed nadzoruje BHC (Bank Holding Companies) oraz THC (Thrift Holding Companies), które obejmują wszystkie duże i tysiące małych depozytariuszy, pod kątem bezpieczeństwa i stabilności. Ustawa Dodd – Franka nakłada na FED obowiązek podporządkowania BHC (które posiada ponad 50 mld dolarów skonsolidowanych aktywów), wzmocnieniej regulacji ostrożnościowej, co oznacza surowszym standardom niż w przypadku podobnych firm w celu ograniczenia ryzyka systemowego, które stanowią. Fed jest także nadzorcą ostrożnościowym amerykańskich oddziałów zagranicznych banków i banków stanowych, które zdecydowały się zostać członkami Systemu Rezerwy Federalnej. Często w porozumieniu z innymi organami nadzoru bankowego ogłasza zasady i wytyczne nadzorcze, które mają zastosowanie do banków w takich obszarach, jak adekwatność kapitałowa, a także bada nadzorowane przez siebie firmy depozytowe, aby upewnić się, że zasady te są przestrzegane, a firmy te prowadzą działalność w sposób rozsądny. Organ nadzorczy FED obejmuje ochronę konsumentów dla banków podlegających jego jurysdykcji, które mają aktywa do 10 mld dolarów. (Labonte 2020 s.22)

Polityka monetarna

System Rezerwy Federalnej, znany potocznie jako FED, prowadzi politykę pieniężną Stanów Zjednoczonych nieprzerwanie od 1914 roku, a obecnie jest

najważniejszą tego typu instytucją finansową na świecie. Od stycznia 1914 roku podmiot ten jest odpowiedzialny za kształtowanie i realizację polityki pieniężnej Stanów Zjednoczonych. Do jego głównych zadań należy też: nadzór nad funkcjonowaniem banków działających na terytorium Stanów Zjednoczonych, zapewnienie obsługi finansowej instytucji depozytowych oraz systemu płatniczego, utrzymanie stabilności systemu finansowego, wprowadzanie banknotów i monet do obiegu, sprawowanie funkcji banku państwa, wspieranie edukacji ekonomicznej, sprawowanie funkcji pożyczkodawcy ostatejnej instancji. Obecnie FED posiada całkowitą niezależność, gdyż jest instytucją samofinansującą się, a swoje wydatki finansuje z przychodów uzyskiwanych z tytułu obrotu papierami wartościowymi. (Brózda-Wilamek 2018 s.115,116)

Standardowe instrumenty polityki pieniężnej FEDU to: operacje otwartego rynku, okno dyskontowe, stopa rezerw obowiązkowych. Najistotniejsze znaczenie mają operacje otwartego rynku, ponieważ wpływają na popyt oraz podaż funduszy federalnych. Operacje otwartego rynku stały się narzędziami rynkowymi, za których pośrednictwem FED wpływa na wysokość bazy monetarnej oraz wysokość stóp procentowych. W literaturze przedmiotu operacje otwartego rynku definiowane są jako: zespół transakcji kupna – sprzedaży krótkoterminowych papierów wartościowych, dokonywanych między bankiem centralnym a bankami komercyjnymi. Przeprowadzane są głównie na bazie różnego rodzaju zobowiązań Departamentu Skarbu USA, a także obligacji rządów stanowych i lokalnych oraz papierów wartościowych agencji federalnych. Obligacje rządu USA uznawane za aktywa płynne o stałym dochodzie są pierwszorzędnymi papierami wartościowymi. Dla Fedu operacje otwartego rynku są istotne z tego powodu, że są transakcjami w pełni odwracalnymi i łatwo dokonać ich ewentualnej korekcji. Są też instrumentem zarówno elastycznym, jak i precyzyjnym, gdyż Fed może sprzedawać, nawet niewielkie pakiety papierów wartościowych. Ponadto w odróżnieniu od instrumentów o charakterze administracyjnym, ich siła oddziaływania na rynek jest niemal natychmiastowa. Ich wykonanie jest scentralizowane i zajmuje się nim Biuro do spraw Operacji Otwartego Rynku umiejscowione w nowojorskim oddziale FED. (Kwiatkowski 2014 s.159)

W ramach prowadzonej polityki monetarnej System Rezerwy Federalnej przeprowadza również operacje w oparciu o stopę dyskontową. Jest to stopa procentowa, według której regionalne banki Rezerwy Federalnej udzielają pożyczek bankom komercyjnym oraz innym instytucjom depozytowym w formie kredytu

lombardowego za pomocą discount window. Banki Rezerwy Federalnej wykorzystują trzy programy w ramach discount window: *primary credit*, *secondary credit* oraz *seasonal credit*. W przypadku programu *primary credit*: pożyczki udzielone są na bardzo krótki czas, zazwyczaj na jeden dzień. Instytucje które nie mają dostępu do pożyczek w ramach tego programu mogą skorzystać z programu *secondary credit* w celu zaspokojenia swoich potrzeb płynnościowych w krótkim okresie. Stopa procentowa w programie *seasonal credit* jest natomiast średnią kilku wybranych rynkowych stóp procentowych. (Bolisęga 2020 s.42)

Rezerwy obowiązkowe są narzędziami polityki pieniężnej o charakterze administracyjnym. Są to określone procentowo fundusze, które banki powinny utrzymywać jako rezerwę w bankach FED, z tym że w modelu amerykańskim mają one dodatkowo możliwość wyboru czy chcą trzymać rezerwę na rachunku banku centralnego, czy jako kwotę zdeponowaną na rachunku własnym. (Kwiatkowski 2014 s.169) Od momentu utworzenia Rezerwy Federalnej cel oraz strategia jego polityki pieniężnej podlegały ciągłym modyfikacjom. W szczególności można wyróżnić cztery przedziały czasowe, którym odpowiadają odmienne cele strategiczne FED. Lata 1913 – 1945 to okres pełnienia przez System Rezerwy Federalnej przede wszystkim funkcji pożyczkodawcy ostatniej instancji. W kolejnych latach 1946 – 1976 władze monetarne podejmowały próby określenia celów makroekonomicznych dla polityki pieniężnej FED. Etap obowiązywania dualnego mandatu Rezerwy Federalnej to lata 1977 – 2011. Natomiast okres 2012 – 2018 to czas obowiązywania dualnego mandatu FED, wzbogaconego o cel inflacyjny w długim okresie. Warto dodać, że wyszczególnione okresy czasowe pokrywają się z momentami, w których zachodziły istotne zmiany w międzynarodowym systemie walutowym, jak również w finansach międzynarodowych. (Brózda-Wilamek 2018 s.123, 124)

2.3.4.2.FSOC – Financial Stability Oversight Council

Jedna z definicji ryzyka systemowego mówi, że występuje gdy każda firma racjonalnie zarządza ryzykiem ze swojej własnej perspektywy ale suma tych decyzji powoduje niestabilność systemową w określonych warunkach. Podobnie organy regulacyjne, którym powierzono nadzorowanie poszczególnych części systemu finansowego, mogą upewniać się, że w ich sektorach nie istnieją żadne zagrożenia dla stabilności, ale nie potrafią wykryć ryzyka systemowego generowanego przez

nieoczekiwane korelacje i interakcje między częściami globalnego systemu. (Labonte 2020 s.22)

Rada Nadzoru nad Stabilnością Finansową (FSOC) została utworzona na mocy ustawy Dodd – Franka (DFA) w 2010 roku, w ramach kompleksowej reformy organów nadzoru bankowego i rynku papierów wartościowych. Rada jest odpowiedzialna za monitorowanie ryzyka systemowego w systemie finansowym i koordynację kilku federalnych organów nadzoru finansowego. Zadaniem FSOC jest identyfikowanie zagrożeń dla stabilności finansowej i reagowanie na pojawiające się ryzyko systemowe, przy jednoczesnym promowanie dyscypliny rynkowej poprzez minimalizowanie pokusy nadużycia wynikającej z oczekiwań, że firmy lub ich kontrahenci zostaną uratowani przed upadkiem.

Do obowiązków FSOC należy: zbieranie informacji o firmach finansowych od organów regulacyjnych, monitorowanie systemu finansowego w celu identyfikacji potencjalnych ryzyk systemowych, proponowanie Kongresowi zmian regulacyjnych w celu promowania stabilności, konkurencyjności i wydajności, ułatwianie wymiany informacji i koordynacji między organami nadzoru finansowego, w tym podwyższonych standardów i zabezpieczeń, identyfikacja luk w przepisach, które mogą stwarzać ryzyko systemowe, przeglądanie i komentowanie nowych lub istniejących standardów rachunkowości wydanych przez jakikolwiek organ ustanawiający standardy, zapewnienie form rozstrzygania sporów jurysdykcyjnych między członkami rady, ponadto rada jest zobowiązana do składania Kongresowi rocznego sprawozdania i zeznań. FSOC ma za zadanie niesienia pomocy w unikaniu działań, praktyk i przepisów finansowych, które mogą rozprzestrzeniać lub potęgować szoki w systemie finansowym. (Murphy, Bernier 2011 s.1,2)

Ponieważ instytucja ta jest odpowiedzialna za ryzyko, odpowiada również za to, żeby rozwiązania które ograniczają ryzyko nie były nadmiarowe. FSOC nie jest bezpośrednio odpowiedzialna za to ale monitoruje i w ten sposób wskazuje jak są zabezpieczone aktywa, więc jakie środki są do tego użyte. Poddawana jest również ocenie wielkość spreadów i uzyskane z tego powodu przychody.

2.3.4.3.CFPB – Consumer Financial Protection Bureau

Jedną z podstawowych funkcji Biura Ochrony Konsumentów (CFPB) jest zbieranie, badanie i odpowiadanie na skargi konsumentów. Według rocznego raportu CFPB z 2018 roku, w 2018 roku do biura wpłynęło około 329,8 tys. skarg

konsumenckich. Biuro otrzymuje skargi konsumenta za pośrednictwem swojej strony internetowej, na podstawie skierowań z Białego Domu, biur kongresowych i innych agencji federalnych oraz stanowych, a także telefoniczne, pocztą listową, mailem i faksem. W 2018 konsumenci złożyli około 86% skarg, odwiedzając stronę internetową CFPB lub dzwoniąc na bezpłatny numer telefonu biura. Gdy konsumenci składają skargi przez internet lub telefon, biuro prosi ich o wskazanie konsumenckiego produktu lub usługi finansowej z którymi mają problem. CFPB służy również jako główny federalny organ nadzorujący ochronę finansową konsumentów w wielu instytucjach które oferują te produkty i usługi. Jednak organ regulacyjny biura różni się w zależności od wielkości i rodzaju instytucji. (CFPB 2018 s.1-5)

Na czele CFPB stoi dyrektor powołany przez prezydenta za zgodą senatu na pięcioletnią kadencję. Organy CFPB dzielą się na trzy kategorie: *Nadzór* – w tym uprawnienia do badania i nakładania wymogów sprawozdawczych na instytucje finansowe, *Egzekwowanie* – różnych przepisów i regulacji dotyczących ochrony konsumentów, a także *Tworzenie regul.* Inne aspekty uprawnień regulacyjnych Biura w szczególności zakres jej organu nadzorczego i egzekucyjnego różnią się w zależności, od wielkości instytucji i tego czy posiada statut banku. Banki w tym instytucje posiadające statut banku lub spółdzielczej kasy oszczędnościowo – kredytowej, podlegają przepisom dotyczącym bezpieczeństwa i dobrej kondycji, a także przestrzeganie przepisów przez konsumentów. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa i stabilności lub ostrożnościowe mają na celu zapewnienie zarządzania instytucją w taki sposób aby utrzymywała ona rentowność i unikała niepowodzenia. Natomiast celem regulacji konsumpcyjnych jest zapewnienie przestrzegania przez instytucje przepisów dotyczących ochrony konsumentów i uczciwego kredytowania.

CFPB jako niebankowa instytucja finansowa, jest upoważnione do nadzorowania trzech grup podmiotów niebankowych, sprawuje kontrole nad instytucjami nie – bankowymi niezależnie od ich wielkości na trzech konkretnych rynkach: firmach hipotecznych (takich jak pożyczkodawcy oraz podmioty obsługujące), pożyczkodawcy chwilówek oraz prywatni pożyczkodawcy edukacyjni, którzy udzielają kredytów np. na studia. CFPB może nadzorować „większych uczestników” na niektórych konsumenckich rynkach finansowych oraz ma pewną swobodę w określaniu, czym są te rynki i co oznacza – większego uczestnika. Ponadto CFPB może nadzorować podmioty niebędące bankami, jeżeli w oparciu o skargi konsumentów lub inne źródła, biuro ma uzasadnione powody, by stwierdzić, że podmiot niebankowy

stwarza ryzyko dla konsumentów, oferując swoje usługi lub produkty finansowe. (Cooper, Carpenter 2019 s.1)

Warto dodać, że jedną z najważniejszych korzyści wynikających z utworzenia Biura było stworzenie jednolitych standardów i zasad ochrony konsumenta, umożliwiających spójne przepisy, wytyczne i działania egzekucyjne na całym rynku, w tym zarówno dostawcom bankowym jak i pozabankowych. Instytucja ta jest odpowiedzialna za to, żeby konsument nie ponosił nadmiernych kosztów związanych z kredytem, czyli występuje również kontrola pośrednia nad zawyżaniem spreadów.

2.3.4.4.OCC – Office of the Comptroller of the Currency

OCC i federalny system bankowy zostały stworzone przez ustawę National Currency Act, którą prezydent Abraham Lincoln podpisał 25 lutego 1863 roku. W czerwcu 1864 roku prawo zostało znacznie zmienione i rozszerzone, a w 1874 roku nadano mu nazwę : Ustawa o Banku Narodowym. Wraz z późniejszymi zmianami pozostają podstawowym statutem na podstawie którego działają obecnie OCC i banki krajowe. Federalne stowarzyszenia oszczędnościowe (FSA), podlegają ustawie o pożyczkach dla właścicieli domów z 1933 roku. (OCC 2016 s.4)

OCC reguluje wiele różnych funkcji finansów, ale tylko w przypadku banków posiadających uprawnienia federalne. Misją Biura Kontroli Waluty (OCC) jest zapewnienie, że instytucje tworzące federalny system bankowy działają w sposób bezpieczny i rzetelny, zapewniają sprawiedliwy dostęp do usług finansowych, uczciwie traktują klientów oraz przestrzegają obowiązujących przepisów i regulacji. OCC reguluje i nadzoruje banki narodowe i federalne stowarzyszenia oszczędnościowe (FSA – Federal Savings Associations) oraz udziela licencji i nadzoruje federalne oddziały i agencje banków zagranicznych. Agencja nadzoruje również usługi świadczone przez określone osoby trzecie. Biuro nadzoruje organizację i strukturę federalnego systemu bankowego oraz utrzymuje ramy nadzorcze, które zachęcają banki do odpowiedzialnego wprowadzania innowacji i dostosowywania się do zmieniających potrzeb finansowych konsumentów, firm i społeczności w całym kraju. Agencja wydaje również przepisy w celu wdrożenia federalnego prawa bankowego. (OCC 2018 s.1)

Inicjatywy OCC obejmują identyfikowanie sposobów promowania i wspierania banków zainteresowanych zaangażowaniem się w odpowiedzialne innowacje poprzez współpracę partnerską z technologią finansową (fintech) i innymi firmami poza bankowymi w bezpieczny i rozsądny sposób, obniżając koszty i zwiększając zyski oraz

bardziej efektywnie obsługując swoich klientów. (OCC 2017 s.7) Zgodnie z ustawą Dodd – Frank, OCC jest głównym organem regulacyjnym dla federalnych instytucji zajmujących się oszczędnościami.

Problemem jest to, że konsument jest słabo przygotowany merytorycznie do oceny instrumentów finansowych, a więc tutaj kontrola ma służyć temu, aby po pierwsze klient w miarę możliwości rozumiał w co inwestuje, a po drugie żeby były to propozycje oferty *fair* tzn., że taka oferta zawiera przynajmniej jakiś margines zysku.

2.3.4.5.FDIC – Federal Deposit Insurance Corporation

Jeden z ostatnich programów rządowych w USA przestał istnieć w 1866 roku, kiedy to zdecydowana większość banków posiadających licencje państwową stała się bankami krajowymi. Osiem stanów utworzyło fundusze gwarancji depozytów w latach 1908 – 1917. W przeciwieństwie do wcześniejszych państwowych systemów ubezpieczeń, te przyjęte w latach 1908 – 1917 generalnie nie przyniosły rezultatu. Większość z ośmiu planów ubezpieczeniowych szczególnie mocno ucierpiała w wyniku kryzysu w rolnictwie, który nastąpił po I wojnie światowej. Liczne upadłości banków wywołane przez kryzys spowodowały poważne obciążenia finansowe funduszy ubezpieczeniowych. Przed 1930 rokiem wszystkie państwowe programy ubezpieczeniowe były zagrożone, a na początku 1930 roku żaden z nich nie działał. Późniejszy gwałtowny wzrost depozytów bankowych po raz kolejny wzbudził obawy o bezpieczeństwo w przypadku upadłości banku.

W rezultacie w latach 1886 – 1933 do kongresu wprowadzono 150 propozycji dotyczących ubezpieczenia lub gwarancji depozytów. W tych ustawach oraz na podstawie doświadczeń różnych stanów, które przyjęły programy ubezpieczeniowe, opracowano podstawowe zasady federalnego systemu gwarantowania depozytów. Zasady te obejmowały finansowanie federalnego funduszu gwarantowania depozytów poprzez oceny np. stosowanie rygorystycznych badań i nadzoru bankowego w celu ograniczenia zaangażowania funduszu oraz inne elementy, takie jak standardy dotyczące spłat i likwidacji banków, czy też zminimalizowanie zakłóceń gospodarczych spowodowanych upadłościami banków. (FDIC 1998 s.18,19)

W następstwie paniki banków podczas Wielkiego Kryzysu w 1933 roku, utworzono FDIC (Federal Deposit Insurance Corporation), aby zapewnić deponentom, że nie stracą swoich oszczędności w przypadku upadłości. FDIC jest niezależną agencją, która ubezpiecza depozyty do 250,000 tys. dolarów na indywidualnych

kontach, bada i nadzoruje instytucje finansowe oraz dowodzi zarządami komisarycznymi, przyjmując i pozbywając się aktywów upadłych banków. FDIC jest głównym federalnym organem regulacyjnym banków stanowych, które nie są członkami Systemu Rezerwy Federalnej państwowych instytucji oszczędnościowych. Dodatkowo agencja ma szeroką jurysdykcję nad prawie wszystkimi bankami i osobami korzystającymi, niezależnie od tego, czy są one czarterowane na szczeblu federalnym czy stanowym ale posiadające ubezpieczenie FDIC. Agencja nie otrzymuje żadnych środków od Kongresu, gdyż finansuje się ze składek jakie banki płacą za ubezpieczenie. (Labonte 2020 s.14)

W. Kwiatkowski zaznacza, że agencja spełniając swoje funkcje musi rozważać trzy kwestie – po pierwsze, musi dążyć do zachowania stabilności finansowej. Po drugie, jej zadania powinny być skierowane na minimalizację strat wierzycieli. Po trzecie jest zobowiązana, aby postępować tak, by nie doszło do sytuacji w której do ratowania prywatnego podmiotu wykorzystano by środki publiczne. (Kwiatkowski 2017 s.70,71) Warto dodać, że FDIC kontynuuje ścisłą współpracę z innymi federalnymi organami regulacyjnymi w celu lepszego zrozumienia praktyk pomiaru ryzyka i zarządzania nim przez te instytucje. (FDIC 2012 s.16) Ponadto instytucja pośrednio służy utrzymaniu w ryzach spreadów bankowych dlatego, że jest instytucją która nie pozwala pod pretekstem ochrony depozytów pobierać jakieś dodatkowe środki.

2.3.4.6.SEC – Securities and Exchange Commission

W październiku 1929 roku nastąpiło załamanie się giełdy w wyniku czego zaufanie społeczne do rynków gwałtownie spadło. Zarówno inwestorzy jak i banki straciły ogromne sumy pieniędzy jednak przywrócenie wiary w rynki kapitałowe było niezbędne dla ożywienia gospodarczego. W 1933 roku Kongres uchwalił ustawę o papierach wartościowych (Securities Act) – pierwsze prawo federalne regulujące emisję papierów wartościowych, a następnie ustawę o giełdzie papierów wartościowych z 1934 roku (Exchange Act).

SEC (Securities and Exchange Commission) została utworzona w celu regulowania i egzekwowania tego prawodawstwa. Przepisy te mają na celu dostarczenie inwestorom i rynkom wiarygodnych informacji, jasnych zasad uczciwego postępowania, a w szczególności że: *firma*, która publicznie oferuje papiery wartościowe za dolary inwestycyjne, jest zbadana w zakresie swojej działalności,

sprzedawanych papierów wartościowych oraz ryzyka związanego z inwestowaniem, ponadto *osoba* która sprzedaje i handluje papierami wartościowymi, robi to w sposób sprawiedliwy i uczciwy. (SEC 2018 s.6)

SEC jest niezależną agencją federalną kierowaną przez dwustronną, pięcioosobową komisję. Każdy członek komisji jest powołany przez prezydenta i zatwierdzony przez senat. Przewodniczący pełni funkcje naczelnego organu wykonawczego i zgodnie z prawem nie więcej niż trzech komisarzy może należeć do tej samej partii politycznej. Komisja zbiera się regularnie, a posiedzenia mają charakter otwarty dla publiczności i mediów informacyjnych, chyba że obrady dotyczą tematu poufnego, takiego jak to, czy należy rozpocząć dochodzenie w sprawie egzekwowania prawa. (SEC 2017 s.8)

Misją SEC jest ochrona inwestorów, utrzymanie uczciwych, uporządkowanych i wydajnych rynków oraz ułatwianie tworzenia kapitału. SEC dąży do promowania rynku papierów wartościowych, który jest godny zaufania publicznego i charakteryzuje się: przejrzystością w informowaniu inwestorów o ryzyku poszczególnych inwestycji, nadzorem nad kluczowymi uczestnikami rynku, w tym giełdami maklerami i dealerami, doradcami inwestycyjnymi i innymi, koncentrację na wzmocnieniu struktury i systemów rynkowych, promowanie jawności w informacjach dotyczących rynku, zapewnienie ochrony przed oszustwami i nadużyciami oraz ocena, rozwój i utrzymanie odpowiednich zasad i przepisów. (SEC 2016 s.4) Pomimo, że agencja nie jest wysoko powiązana z kształtowaniem spreadów, to SEC jako instytucja jest odpowiedzialna za funkcjonowanie papierów wartościowych zgodnie z przepisami. Jest to również agencja, która służy uczciwemu inwestowaniu oraz uczciwemu korzystaniu z aktywów.

2.3.4.7.CFTC – Commodity Futures Trading Commission

Komisja ds. Handlu Kontraktami Terminowymi na Towarach (CFTC), została utworzona w 1974 roku. Misją CFTC jest zapobieganie nadmiernej spekulacji, manipulowaniem cenami towarów oraz oszustwom. W uchwalonej ustawie Commodity Futures Modernization Act z 2000 roku, kongres zachęca do znaczącego wkładu CFTC w międzynarodową współpracę regulacyjną dotyczącą obrotu instrumentami pochodnymi. Kongres uznaje, że rynki instrumentów pochodnych obsługujące przemysł Stanów Zjednoczonych mają coraz bardziej globalny zasięg oraz, że wymagają szybkiej reakcji regulacyjnej i skoordynowanych działań regulacyjnych w międzynarodowych jurysdykcjach. Ponadto kongres wyraził pogląd, że CFTC powinno koordynować

współpracę z zagranicznymi organami regulacyjnymi uczestniczyć w międzynarodowych organizacjach i forach regulacyjnych oraz udzielać pomocy technicznej zagranicznym władzom rządowym. (Born 2001 s.609,610)

Po uchwaleniu ustawy Dodd – Frank w 2010 roku dokonano znacznego rozszerzenia roli CFTC w nadzorowaniu rynków instrumentów pochodnych. Ustawa ta objęła wcześniej nie regulowane pozagięldowe instrumenty pochodne, jak m.in. swapy poddając je pod nadzór CFTC. Nowa rola CFTC jako regulatora rynków swapów jest uzupełnieniem jej wcześniejszej roli nadzorowania rynków kontraktów terminowych i opcji, które obejmują towary i instrumenty rynku finansowego. Pod względem organizacyjnym CFTC jest kierowana przez pięciu komisarzy wyznaczonych przez prezydenta, za radą i zgodą senatu, na pięcioletnie kadencje. Jednocześnie nie więcej niż trzech komisarzy może należeć do tej samej partii politycznej, ponadto prezydent wyznacza jednego komisarza na przewodniczącego. (Miller 2013 s.1,2)

Futures nie jest instrumentem, który jest dobrze znany ale przede wszystkim jest to instrument wysoko spekulacyjny i wobec tego CFTC jest to instytucja, która dba o zasady *fair play* na rynku kontraktów zwanych terminowymi, chodzi tutaj głównie o: rozliczenia, kwotowanie, standaryzacje itd., w ten sposób zapobiega to kryzysom rynkowym, a co za tym idzie zmniejsza ryzyko, a więc także i koszty zabezpieczenia się przed tym ryzykiem.

ROZDZIAŁ 3: WYKORZYSTANIE METOD ANALIZY REGRESJI W CELU ZBADANIA ZALEŻNOŚCI MIĘDZY SPREADAMI STÓP PROCENTOWYCH A WYBRANYMI CZYNNIKAMI

Przyjmuje się, że stopa procentowa jest jednym z kluczowych aspektów kształtujących rentowność banków oraz stanowi główne źródło dochodu banków komercyjnych, można powiedzieć, że duża część przychodów banków pochodzi z odsetek. Jednym z głównych źródeł ryzyka działalności banków komercyjnych jest ryzyko stopy procentowej. Zmiany stóp procentowych mogą wpływać na zmniejszenie zwrotu z aktywów i obniżenie wartości kapitału własnego, a także na rentowność banku poprzez zwiększenie kosztu jego finansowania, problemem jest jednak to, że zwiększenia kosztu pozyskania pieniądza nie łatwo przerzucić na wzrost kosztów kredytu. Stosuje się tu różne sztuczki, jak prowizje, obowiązkowe ubezpieczenia itp.. Co więcej ostatnie dziesięciolecie zapoczątkowały okres niestabilnych stóp procentowych, konfrontując inwestorów z bardziej nieprzewidywalnym środowiskiem do pracy. W związku z tym, jednym z głównych powodów do obaw inwestorów jest wpływ stóp procentowych na przychody, koszty i rentowność prowadzenia działalności gospodarczej.

W sytuacji gdy system finansowy nie jest dobrze rozwinięty, jest nieefektywny i niekonkurencyjny, oprocentowanie kredytów banków może być sztucznie wysokie, a oprocentowanie depozytów niskie, tak więc kredytobiorcy i oszczędzający ograniczają się do oprocentowań jakie oferuje im rynek. W takim przypadku rynek musi zaakceptować stawki generowane przez niekonkurencyjny i nieefektywny system bankowy. Nic więc dziwnego, że oprocentowanie kredytów bankowych często utrzymuje się na wysokim poziomie pomimo, że podstawowa stopa procentowa często jest na niskim poziomie. Wysoki poziom oprocentowania pożyczek lub koszt kredytu jest konsekwentnie wymieniany przez przedsiębiorców jako jedna z ważnych przeszkód dla inwestycji, rozwoju sektora prywatnego i wzrostu gospodarczego. (Owusu – Antwi, Banerjee, Antwi 2017 s.34)

Z drugiej strony w przypadku gdy stopy depozytowe są stale na niskim poziomie, powoduje to powstanie wysokiego spreadu między oprocentowaniem kredytów i depozytów. Duże spready są zazwyczaj konsekwencją słabo rozwiniętych, nieefektywnych i nie konkurencyjnych systemów finansowych. Wysokie spready stóp procentowych zmniejszają motywację do inwestowania, a tym samym spowalniają nie tylko wzrost przemysłowy ale także gospodarczy. Ponadto stosunkowo wysokie stopy

procentowe i wysoki koszt kredytu sprawiają, że kraj jest mniej konkurencyjny w przyciąganiu inwestycji, co hamuje wzrost gospodarczy. (Owusu – Antwi, Banerjee, Antwi 2017 s.34, 35)

Jak dodają G. Garton i A. Winton małe i słabe systemy bankowe charakteryzują się słabym wzrostem gospodarczym i niestabilnością finansową. Jest to szczególnie poważny problem w gospodarkach wschodzących lub w okresie transformacji, które mają zauważalne wysokie spready stóp procentowych. Systemy bankowe w tych gospodarkach charakteryzują się niskim poziomem kapitału i innymi problemami regulacyjnymi, a także dużą liczbę kredytów nieregularnych odziedziczonych po centralnym planowaniu. Problemy finansowe takie jak: wysokie zadłużenie zagraniczne, słaby dostęp do kredytów, duża inflacja, a także nierównowaga gospodarcza w krajach transformujących się w latach 90 tych, w tym m.in. w Polsce, były wynikiem słabych systemów bankowych. (Garton, Winton 1998 s.621)

Gdy stopy procentowe i koszty kredytu zostają obniżone, są w stanie przyciągać inwestorów. Natomiast w przypadku gdy koszty kredytu oraz stopy procentowe są na wysokim poziomie, stymuluje to między innymi wzrost cen towarów i usług, co skutkuje większymi kosztami dla konsumentów. W świetle powyższego, warto dokonać analizy czynników wpływających na spready stóp procentowych, gdyż ma to kluczowe znaczenie dla zrozumienia procesu pośrednictwa finansowego i otoczenia makroekonomicznego, w którym działają banki.

Warto dodać, że zarówno czynniki dostępne w statystykach rocznych takie jak: *tempo wzrostu PKB, współczynnik adekwatności kapitałowej, udział kredytów nieregularnych, relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw oraz koszty banków i obciążenia fiskalne banków (koszty z działalności operacyjnej, koszty z tytułu odsetek, koszty pracownicze, amortyzacja, obciążenia z tytułu podatku dochodowego)*, jak również czynniki ze statystyk miesięcznych: *inflacja, bezrobocie, sprzedaż detaliczna, długoterminowe stopy procentowe oraz agregaty pieniężne M3*, mogą mieć znaczący wpływ na wysokość spreadów stóp procentowych zarówno w Polsce, Wielkiej Brytanii oraz w Stanach Zjednoczonych.

3.1.Wybrane czynniki do jednozmiennowej analizy regresji liniowej – opis teoretyczny

3.1.1.Tempo wzrostu PKB

Według definicji OECD Produkt Krajowy Brutto (PKB) jest standardową miarą wartości dóbr i usług końcowych wyprodukowanych przez kraj w danym okresie. Pomimo, że PKB jest najistotniejszym pojedynczym wskaźnikiem wykorzystywanym do ujmowania tej działalności gospodarczej, nie stanowi on dobrej miary dobrobytu społeczeństwa, a jedynie ograniczoną miarę materialnego poziomu życia ludzi. Kraje obliczają PKB we własnych walutach. W celu porównania PKB pomiędzy poszczególnymi państwami szacunki te należy przeliczyć na wspólną walutę. Często przeliczenia odbywają się przy użyciu aktualnych kursów wymiany ale mogą one wprowadzać w błąd przy porównaniu rzeczywistych końcowych ilości dóbr i usług w PKB. (OECD 2009 s.16)

T. Siudak i K. Grabarczyk wskazują, że ekonomiści wyodrębniają wzrost oraz rozwój gospodarczy. Określając rozwój gospodarczy podkreślają, że jest to termin szerszy od wzrostu gospodarczego. Elementarną różnicą w tych kategoriach jest nadanie rozwojowi gospodarczemu określonych zmian o charakterze jakościowym, które mają oddziaływanie na standard życia. Rozwój gospodarczy jest procesem tworzenia nowych miejsc pracy, powiększania dochodów oraz bogactwa, czego efektem jest wzrost życia ludności. (Siudak, Drabarczyk 2015 s.129,130)

Realny wzrost PKB, który odzwierciedla stan gospodarki, kształtuje warunki rynku kredytowego, a tym samym wpływa na spready. Szybszy wzrost może pobudzić popyt na kredyt, co skłoniłoby banki do podniesienia stóp kredytowych. Korzystniejsze warunki ekonomiczne, zmniejszają prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązań i zwiększają wartość zabezpieczenia, co może prowadzić do obniżenia stóp procentowych. Warto dodać, że niskie tempo PKB oznacza ograniczenie możliwości dochodowych banków, wynikających z ekspansji kredytowej. Zastąpić to może zwiększanie spreadów.

3.1.2.Współczynnik adekwatności kapitałowej

Współczynnik wypłacalności jest jedną z najważniejszych bieżących kwestii w bankowości, które oceniają efektywność i stabilność banku. Samo stosowanie współczynników wypłacalności promuje stabilność i efektywność systemu finansowego poprzez zmniejszenie prawdopodobieństwa niewypłacalności banków. Adekwatność

kapitałową można zdefiniować, jako cel działania nadzorcy, realizowany na drodze zapewnienia i kontrolowania zdolności kapitału instytucji finansowej do pokrycia potencjalnych strat wynikających z prowadzenia działalności. Z drugiej strony utrzymanie określonych tym współczynnikiem rezerw gotówkowych, powoduje wzrost kosztów banku, które powinny być pokryte ze spreadów, bądź innych niż kredytowo – depozytowa działalność bankowa. Przy wysokich współczynnikach adekwatności kapitałowej zmniejsza się zagrożenie kryzysem finansowym, z drugiej przez presję na zwiększenie stóp procentowych osłabia działalność inwestycyjną i wzrost gospodarczy. Ma to nie tylko znaczenie w aspekcie teoretycznym – modelowym ale i praktycznym, gdyż od prawie 10 lat kraje rozwinięte borykają się ze stagnacją, niedostatkami popytu.

W przypadku banków narażonych na szeroki zakres ryzyk finansowych, adekwatność kapitału, wiąże się z gwarantowaniem bezpieczeństwa wkładów klientów banków, poprzez utrzymanie kapitałów stanowiących ich dostateczne zabezpieczenie. Sam proces zapewnienia adekwatności kapitału w banku jest dwuetapowy. Polega przede wszystkim na ocenie ryzyka, na które narażony jest bank, a następnie zagwarantowaniu odpowiednio wysokiego poziomu pokrycia w kapitałach własnych, zgodnie z wytycznymi nadzoru bankowego. (Ostraszewska 2017 s.64,65)

Przekładnią stopnia bezpieczeństwa wkładów deponentów w bankach na poziom kapitałów własnych, jest współczynnik wypłacalności, wyrażony jako relacja funduszy własnych banku do aktywów ważonych ryzykiem. (Kulpa 2015 s.187) Bank musi utrzymywać wartość kapitału regulacyjnego na poziomie nie niższym niż określone wymogi kapitałowe. Wynika to z faktu, że wysokie ryzyko związane z operacjami depozytowo – kredytowymi powoduje powstanie strat operacyjnych w tym obszarze, których wysokość można z grubsza oszacować. Takie straty muszą być pokryte z kapitału podstawowego banku. Współczynnik kapitału regulacyjnego banku i jego pozycji narażonych na ryzyko, wyrażany wagami, nazywany jest współczynnikiem wypłacalności. (Białas, Solek 2010 s.49)

Pierwsze zasady szacowania współczynnika adekwatności kapitałowej przedstawiono w lipcu 1988 roku przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego pod kierownictwem Petera Cooka – dlatego też, niektórzy autorzy nazywają wskaźnik jako współczynnik Cooka. Indeks został zdefiniowany jako stosunek podstawowego kapitału banku do jego aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem. Kapitał podstawowy miał być poduszką chroniącą bank przed stratami z tytułu ryzyka

kredytowego. Jednocześnie ustalono, że wskaźnik ten nie powinien być niższy niż 8%. (Iwanowicz-Drozdowska 2005 s.132)

W styczniu 1996 roku Komitet Bazylejski zaakceptował zmianę umowy kapitałowej, wprowadzając do współczynnika również ryzyko rynkowe. Kolejne podejście do pomiaru adekwatności kapitałowej zostało zaprezentowane w Nowej Umowie Kapitałowej (Bazylea II). Prace nad dokumentem rozpoczęły się w 1999 roku, a ostateczna wersja była gotowa dopiero w 2004 roku. Z kolei Bazylea III to uzgodniony na szczeblu międzynarodowym zestaw środków opracowanych przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego w odpowiedzi na kryzys finansowy z lat 2007 – 2009. Głównym celem wymogów kapitałowych jest zwiększenie odporności banków na przyszłe wstrząsy.

Wymogi kapitałowe zwiększają stabilność finansową, zmniejszają chęć banków do podejmowania nadmiernego ryzyka oraz zwiększają zdolność banków do absorbowania strat. Banki mogą jednak reagować na wyższe wymogi kapitałowe, zwiększając oprocentowanie kredytów lub ograniczając udzielanie kredytów, co z kolei może spowolnić wzrost gospodarczy lub co gorsze, pogłębić recesję gospodarczą. Rozważając kalibrację polityki, należy wziąć pod uwagę te skutki dla akcji kredytowej. (BIS Basel Committee 2016 s.6)

3.1.3.Udział kredytów nieregularnych

Kredyty zagrożone stały się przedmiotem troski w wielu krajach na świecie. Ryzyko kredytów jako element powiązany z kredytami w sytuacji nieregularnej jest jedną z kluczowych cech systemu bankowego i spowolnienia gospodarczego. Banki zagrożone upadłością lub mające trudną sytuację finansową zazwyczaj mają znaczny odsetek kredytów zagrożonych w swoich portfelach. Pogorszenie się jakości portfela kredytowego banków stwarza zagrożenie ryzyka systemowego oraz lęku i powoduje odpływ depozytów, ponadto utrudnia pośrednictwo finansowe, a dodatkowo oddziałuje na spowolnienie tempa wzrostu i rozwoju gospodarczego. Kredyty zagrożone odgrywają kluczową rolę w tworzeniu słabych wyników banków, a także powstrzymują one banki od roli pośrednika w gospodarce realnej. (Zeng, Bhowmik, Sarker 2019 s.1,2)

Wysoki poziom prowadzonej przez banki akcji kredytowej jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na ich kondycję finansową i zapotrzebowanie na kapitał. Do dobrej jakości kredytów dużą wagę przywiązują inwestorzy i instytucje regulujące rynek, ponieważ pogarszająca się jakość kredytów

jest ważnym sygnałem o narastających trudnościach i w skrajnym scenariuszu może doprowadzić do bankructwa. Można zatem przyjąć, że jakość kredytów jest ważnym wskaźnikiem oceny kondycji banków oraz sektorów bankowych, stąd też powinna podlegać analizie nie tylko w wymiarze krajowym, ale również międzynarodowym.

Jakość kredytów jest jednym z ważniejszych kryteriów oceny stabilności finansowej banków i prawdopodobieństwa ich bankructwa. Analiza jakości kredytów pozwala również ocenić poziom ryzyka kredytowego w banku. Kredyty nieregularne są bowiem wynikiem realizowanej w bankach funkcji kredytowej. Ich wysoki poziom i szybki wzrost, świadczy o materializacji podjętego przez bank ryzyka kredytowego. Wysokie wskaźniki kredytów nieregularnych w bankach, są często wynikiem zbyt liberalnej polityki kredytowej oraz szybko rosnącej akcji kredytowej, powiązanej z nieprzestrzeganiem procedur udzielania kredytów. W warunkach bardzo szybkiego tempa wzrostu kredytów, mamy często również do czynienia ze spadkiem znaczenia stabilnych źródeł finansowania kredytów. W efekcie w bankach narasta nierównowaga, która w skrajnej sytuacji może doprowadzić do upadłości banku. (Lepczyński, Penczar 2016 s.931-933) Dodać należy, że kredyty nieregularne wymagają zwiększenia rezerw. Do ich pokrycia potrzebne jest zwiększeni przychodów, w tym – spreadów.

3.1.4.Relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem

Konkurencja bankowa to proces rywalizacji banków komercyjnych i innych instytucji finansowych, w których dążą one do zabezpieczenia silnej pozycji na rynku kredytowym i usługach bankowych. Szereg specyficznych cech, które odróżniają konkurencje bankową od konkurencji w innych sektorach rynku np.: konkurencja bankowa różni się dojrzałością form oraz dużą intensywnością, banki komercyjne kwestionowane przez innych konkurentów np. banki uniwersalne muszą konkurować z bankami wyspecjalizowanymi, niebankowymi instytucjami kredytowymi oraz instytucjami niefinansowymi. W bankowości brakuje szeregu barier wejścia, charakterystycznych dla wielu innych branż, co prowadzi do relatywnie większego nasilenia konkurencji w tym obszarze, ograniczenia konkurencji cenowej powodują, że banki zwracają większą uwagę na zarządzanie jakością produktów bankowych i usług reklamowych. (Krasovskis, Limanskis, Pancenko 2016 s.127)

Konkurencyjne otoczenie na rynku bankowym może być korzystne ze względu na presję cenową w szczególności obniżenia oprocentowania dla kredytobiorców i podnoszenia stóp depozytowych dla kredytodawców, pobudzając w ten sposób zarówno

oszczędności jak i inwestycje, a tym samym rozwój sektora prywatnego, akumulacją kapitału, rozwój gospodarczy. Ponadto konkurencja zwiększa liczbę banków, pomagając pokryć obszary w których banki nie mają siedziby, a także przyczynia się do rozwoju nowych produktów i usług. W konsekwencji, w zakresie regulacji i struktury sektora bankowego, powszechnie zalecanymi działaniami była liberalizacja rynków i usunięcie barier wejścia, których celem było oczywiście ograniczenie siły rynkowej banków i pobudzenie konkurencji. Stwierdzono również, że większa siła rynkowa banków mogła być pomocna w rozwiązywaniu negatywnej selekcji i pokusy nadużycia między firmami i bankami na rynkach rozwijających się o słabych systemach prawnych i słabej infrastrukturze instytucjonalnej. (Bikker, Spierdijk 2017 s.235,236) Im mniejsza konkurencja, tym silniejsza tendencja do wykorzystania spreadów jako źródła przychodów.

3.1.5. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw

Kapitały własne składają się z funduszy wniesionych przez właścicieli firm oraz kapitałów wypracowanych przez przedsiębiorstwo w trakcie jego działania. Te ostatnie obejmują niektóre składniki kapitału zapasowego, kapitały rezerwowe, niepodzielone zyski z lat ubiegłych oraz straty z roku bieżącego. W zależności od formy organizacyjno – prawnej, sposób gromadzenia kapitału własnego jest różny. Analiza kosztu funduszy pochodzących z różnych źródeł, pozwala firmie na ustalenie odpowiedniej struktury finansowania. Zestawienie kapitału własnego oraz zadłużenia według wybranych przez przedsiębiorstwa kryteriów nosi nazwę struktury finansowania lub struktury kapitałowej. Wybory struktury finansowania przedsiębiorstwa zależą od wielu czynników. Do najważniejszych z nich należą: koszt kapitału, skłonność do ponoszenia ryzyka, struktura majątku przedsiębiorstwa, system podatkowy, rozwój ekonomiczny kraju, branża w jakiej działa firma, wielkość firmy i możliwość generowania zysków. (Nawrot 2007 s.19,20)

Szczególne znaczenie kapitału własnego wynika z faktu, że jest on zaangażowany w finansowanie przedsiębiorstw bezterminowo, a przy likwidacji podmiotu zwracany jest on dawcą dopiero po zakończeniu roszczeń innych wierzycieli. Tym samym ten rodzaj finansowania stanowi najbardziej stabilne źródło finansowania w przedsiębiorstwie, warunkując jego siłę ekonomiczną. Ponadto kapitał własny stanowi swego rodzaju gwarancję dla wierzycieli przedsiębiorstwa, będąc trwałą

podstawą finansowania oraz źródłem jego zdolności kredytowej. (Grzywacz, Lipski 2016 s.116)

3.1.6.Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw

Kredyt bankowy jest jedną z kluczowych kategorii ekonomicznych, które odpowiadają za stymulowanie rozwoju. Pozwala on na realizację potrzeb konsumpcyjnych i inwestycyjnych, a obniżenie stóp procentowych najczęściej prowadzi do wzrostu popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego. Zmiany stóp procentowych powodują zmiany sytuacji płynnościowej banków komercyjnych, co ma wpływ na możliwość refinansowania banków i prowadzenia przez nie akcji kredytowej. Na podaż kredytów bankowych ma także wpływ mechanizm, który poprzez zmiany stóp procentowych oddziałuje na zmiany wartości zabezpieczeń oferowanych przez kredytobiorców bankom. Wzrost stóp procentowych przyczynia się do spadku cen papierów wartościowych w wyniku czego, może doprowadzić do niższej podaży kredytu ze względu na mniejsze możliwości wykorzystania tych papierów w roli zabezpieczenia. Kredyt bankowy to istotny czynnik umożliwiający przedsiębiorstwom rozbudowę zdolności produkcyjnych realizację inwestycji oraz zwiększenie zatrudnienia, co w rezultacie stanowi znaczną część PKB danego państwa i przyczynia się do zwiększenia potencjału rozwojowego całej gospodarki. (Stawska 2015 s.403,404)

Można powiedzieć, że na początku prowadzenia działalności, przedsiębiorstwa finansują się ze środków własnych, a także z wypracowanych zysków. Jednak wraz z rozwojem oraz wzrastającymi potrzebami inwestycyjnymi kapitał własny okazuje się niewystarczający, dlatego też przedsiębiorcy sięgają po alternatywne źródła finansowania jakim jest np. kredyt. Jak wskazuje B. Korzeniewska banki preferują zazwyczaj niektóre grupy przedsiębiorstw. Dotyczy to zarówno ich wielkości, udziału w rynku, jak również zarysu prowadzonej działalności. W przedsiębiorstwach produkcyjnych zaangażowanie kapitału rzeczowo finansowego, będzie się różnić od zaangażowania kapitału w przedsiębiorstwach usługowych czy handlowych. Przedsiębiorstwa o dobrym standingu finansowym z punktu widzenia kredytodawców, są bardziej wiarygodne, bowiem ich sytuacja oceniana na podstawie wskaźników, stwarza większe możliwości wykorzystania kapitałów obcych do inwestowania w rozwój przedsiębiorstwa. Pojawiające się problemy z utrzymaniem płynności finansowej oraz trudności w znalezieniu środków na zrealizowanie zaplanowanych inwestycji, skłaniają przedsiębiorstwa do poszukiwania dodatkowych form

finansowania. Banki w swojej ofercie dla firm zawierają m.in.: kredyt w rachunku bieżącym, kredyt inwestycyjny, linię kredytową czy też kredyt obrotowy. W przypadku firm, które przedstawiają słabą kondycję finansową i mają ograniczony dostęp do kredytów, zmuszane są do finansowania swojej działalności środkami własnymi. (Korzeniewska 2015 s.165,166)

Warto dodać, że finansowanie kapitałem własnym przynosi zarówno zyski, jak i koszty. Wysoki udział kapitału własnego podnosi poziom bezpieczeństwa inwestycji przedsiębiorstwa. Jednak kapitał ten jest kosztowny. Im wyższa wartość środków własnych tym ich rentowność jest niższa w porównaniu z przedsiębiorstwami z wysokim udziałem zobowiązań oprocentowanych w strukturze pasywów i o tej samej rentowności aktywów ogółem. (Pomykalska, Pomykański 2007 s.174)

Istotną kwestią w strategii prowadzenia działalności jest zarządzanie jego majątkiem, które ma decydujące oddziaływanie na bezpieczeństwo funkcjonowania przedsiębiorstwa oraz na jego rentowność. Poziom i struktura aktywów są różne w przedsiębiorstwach produkcyjnych, usługowych, czy też handlowych. Duży wpływ na ich strukturę i poziom ma wielkość przedsiębiorstwa oraz otoczenie konkurencyjne. W jednostkach produkcyjnych wysoki poziom uzyskują aktywa trwałe, jest to spowodowane posiadaniem różnego typu maszyn, urządzeń, budynków oraz środków transportu koniecznych do produkcji. W firmach usługowych bardzo niski poziom w strukturze aktywów obrotowych stanowią zapasy. Duży wpływ na poziom i strukturę aktywów ma wybór strategii zarządzania nimi, gdyż osobne strategie należy określić dla aktywów obrotowych oraz trwałych. W przypadku zarządzania aktywami trwałymi wyodrębnia się podejście: bezpieczne i ryzykowne, natomiast strategie zarządzania aktywami obrotowymi, są ściśle związane z zarządzaniem kapitałem obrotowym. (Zimon 2017 s.449-451)

3.1.7.Koszty banków i obciążenia fiskalne banków

Prowadzenie działalności bankowej wymaga zaangażowania specyficznych dla tej jednostki zasobów, natomiast wyrażone wartościowo ich zużycie stanowi dla banku koszt działalności. Bank w wyniku prowadzonej działalności osiąga określone efekty w postaci świadczonych usług oraz sprzedaży produktów bankowych, których wyrazem są osiągnięte przychody. (Kopiński 2016 s.226)

Gospodarka finansowa w przypadku banków stanowi istotny element w zakresie zarządzania finansami, stowarzyszonego z opracowaną przez kierownictwo politykę

finansową. Jednak istota gospodarki finansowej w bankach skupia się na pokryciu powstających kosztów i zobowiązań osiąganymi przychodami. Rosnąca liczba regulacji prawnych w obszarze nadzoru nad systemem bankowym obliuguje banki do utrzymania wielu wskaźników na odpowiednio określonym poziomie w celu zabezpieczenia ich działalności i zagwarantowania stabilności w ramach całego systemu finansowego. (Wiatrzyk 2018 s.169)

Oprócz kosztów wynikających z działalności, na banki nakładane są również obciążenia wynikające z polityki fiskalnej. Obciążenia fiskalne z punktu widzenia podmiotów gospodarczych są niekorzystne, gdyż oddziałują na efektywność ich działania, czego następstwem jest spadek w wypracowanym zysku. Aczkolwiek obciążenia fiskalne są kolektywne dla wszystkich uczestników występujących w otoczeniu gospodarczym.

Władze krajowe w tym banki centralne i ministerstwa finansów mają mandat w zakresie stabilności finansowej w swoim krajowym systemie finansowym. Mogą niechętnie udzielać wsparcia płynnościowego przy rozwiązywaniu problemów w innych krajach Unii Europejskiej, a tym samym nie uwzględniać transgranicznych efektów zewnętrznych powodowanych przez podlegające im instytucje finansowe. Problemy finansowe występujące w jednym kraju mogą wpływać na stan systemu finansowego w innych krajach różnymi kanałami. (Goodhart, Schoenmaker 2009 s.143)

Pogląd, że banki centralne mają motywację do monitorowania sytuacji budżetowej rządu opiera się na co najmniej dwóch przesłankach. Po pierwsze, rząd może ulec pokusie, aby zwrócić się do banku centralnego o finansowanie, zamiast pożyczać na rynkach kapitałowych. Po drugie, polityka fiskalna może mieć duży wpływ na gospodarkę ze względu na jej oddziaływanie na zagregowany popyt, a ponadto przestrzeganie stabilności polityki fiskalnej może wpływać na wyniki finansowe. Problemy w realizacji polityki fiskalnej mogą więc kolidować z dwoma szeroko akceptowanymi celami banków centralnych, którymi jest kontrola inflacji oraz przyczynianie się do stabilności makroekonomicznej i finansowej.

Mogłyby też, negatywnie wpływać na bilans lub rentowność banku centralnego. Aby wybrać cel fiskalny, decydenci muszą najpierw zdecydować, jak ocenić sytuację fiskalną. Rodzi to szereg problemów w tym np. co należy uwzględnić w pomiarach sytuacji budżetowej i jak należy oceniać zdolność obsługi zadłużenia.

Wiele banków centralnych woli monitorować operacje fiskalne rządu centralnego, ponieważ dane są łatwiej dostępne. Jednak samorządy lokalne, korporacje

publiczne lub jednostki pozabudżetowe również wpływają na sytuację fiskalną rządu. Oparcie się na danych rządu centralnego nie zawsze może prowadzić do problemów, ale w wielu bardzo widocznych przypadkach władze lokalne i inne podmioty powiązane z rządem odnotowały deficyty, które ostatecznie musiały zostać zaabsorbowane przez rząd centralny lub które doprowadziły do kreacji pieniądza. (BIS Papers No20 2003 s.1)

U podstaw prognozowania dynamiki zadłużenia leżą takie czynniki, jak zdolność rządu do zwiększania dochodów lub ograniczania wydatków, średniookresowe perspektywy wzrostu i nastroje rynkowe, które mogą wpływać na koszt oraz dostępność finansowania. Obciążenia fiskalne z punktu widzenia pomiotu gospodarczego są niekorzystne, ponieważ wpływają na efektywność działania, co w konsekwencji przyczynia się do pomniejszenia wypracowanego zysku. Na przełomie 2009 – 2012 został wprowadzony podatek bankowy w 14 krajach UE. Celem podatku bankowego było: zgromadzenie środków na reagowanie na przyszłe kryzysy, zwiększenie stabilności systemu finansowego, zapewnienie dochodów budżetowych. (Borowski, Jaworski, Tymoczko 2016 s.8)

Pierwszą próbę wprowadzenia podatku bankowego w Polsce podjęto w 2010 roku. Jego założeniem było opodatkowanie instytucji finansowych w wysokości 0,39% podstawy ich aktywów rocznie, stanowiąc alternatywę wobec podwyżki VAT o jeden punkt procentowy. Ostatecznie podatek bankowy w Polsce wprowadzono ustawą z 15 stycznia 2016 roku o podatku od niektórych instytucji finansowych, która weszła w życie 1 lutego 2016 roku. (Martysz, Bartlewski 2018 s.116) Banki w Polsce jako uczestnicy systemu gwarantowania depozytów, odprowadzają opłaty do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Przynależność do krajowego systemu gwarantowania depozytów jest obligatoryjna dla wszystkich banków krajowych (tzn. mających siedzibę w Polsce).²¹

Sektor bankowy w Wielkiej Brytanii wnosi duży wkład do brytyjskiego skarbu państwa. Kryzys finansowy i późniejsze zmiany legislacyjne spowodowały fundamentalną zmianę w opodatkowaniu brytyjskiego sektora bankowego. Podatek bankowy został wprowadzony w 2011 roku, w oparciu o kapitał własny i zobowiązania banków, próbując spełnić dwojakie cele, jakimi są zachęcenie sektora bankowego do odejścia od ryzykownych modeli finansowania i uzyskania określonej kwoty

²¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Dz.U.1995 Nr 4 poz. 18. Art.2.pkt.3.

przychodów. (PWC Total tax contribution of the UK banking sector fourth edition 2018 s.23)

W Stanach Zjednoczonych polityka fiskalna uległa znacznemu złagodzeniu na początku 2018 roku. Reforma podatkowa w połączeniu z podwyższeniem przez Kongres pułapów wydatków w 2018 i 2019 roku, zapewniła znaczny bodziec fiskalny w wysokości 1% PKB w obu latach, co daje znaczny krótkoterminowy impuls do wzrostu. Oficjalna punktacja Wspólnego Komitetu ds. Podatków (ang. Joint Committee on Taxation) pokazuje, że ustawa obniży dochody, a łączny koszt w ciągu następnej dekady wyniesie nieco ponad 1 bln dolarów.

Nawet przy makroekonomicznych sprzężeniach zwrotnych zwiększających dochody podatkowe, reforma podatkowa przyczyni się do wyższego deficytu. Założenia gospodarcze leżące u podstaw prognoz budżetowych administracji, przewidują utrzymanie wzrostu na poziomie około 3% przez następne 10 lat, co powinno zacząć stabilizować zadłużenie rządu federalnego. (OECD Economic Surveys United States 2018 s.21)

Wzrost kosztów banków oraz obciążeń fiskalnych banków sprawia, że banki podnoszą opłaty za konta i inne usługi bankowe. Ważnym elementem są również stopy procentowe w tym oprocentowanie kredytów, jeżeli są one niskie banki wówczas chcąc zarobić, podwyższają inne opłaty lub prowadzą szerszą akcję kredytową, żeby zachęcić więcej klientów do wzięcia kredytu. Warto dodać, że wysokie obciążenia fiskalne, wzmożone dodatkowo przez podatki bankowe, mogą osłabić kondycję finansową banków, może to budzić obawy co do ogólnej kondycji gospodarki danego kraju.

3.2.Wybrane czynniki do jednozmiennowej analizy regresji hierarchicznej – opis teoretyczny

3.2.1.Inflacja

Inflację można zdefiniować jako wzrost przeciętnego poziomu cen dóbr w jakimś okresie. Nadmierna inflacja i hiperinflacja mają negatywne konsekwencje gospodarcze. Wyższa inflacja powoduje wzrost stóp procentowych przez banki w celu utrzymania realnej wartości marży ich zysku. Wyższa inflacja jest również, często wskaźnikiem szerszej niepewności gospodarczej, za którą banki żądają rekompensaty, za pomocą wyższych spreadów. Inflacja jest w dużej mierze wynikiem dwóch różnych zjawisk, które często określa się mianem inflacji popytowej i kosztowej. Inflacja popytu ma miejsce, gdy popyt na dobra i usługi w gospodarce przekracza jego zdolności do

wytwarzania dóbr i usług. Ponieważ popyt przewyższa podaż w gospodarce, wywiera się presję na wzrost cen, co powoduje wzrost inflacji. Inflacja związana z kosztami występuje, gdy wzrasta cena dóbr i usług.²²

Chociaż inflacja jest kosztowna, z wielu powodów może ona być zbyt niska. Po pierwsze, dostępne miary inflacji są niedoskonałe i mają tendencje do zawyżania „prawdziwej” inflacji. Po drugie, niewielka inflacja może ułatwić firmom obniżenie płac realnych, gdy jest to konieczne do utrzymania zatrudnienia. Po trzecie, ujemna stopa inflacji – deflacja, może być nawet bardziej kosztowna niż podobna stopa inflacji, co sugeruje, że niska stopa inflacji może być pożądana, aby zabezpieczyć się przed spadkiem cen. Wreszcie przy bardzo niskich poziomach inflacji nominalne stopy procentowe mogą być bliskie zeru, ograniczając zdolność banku centralnego do łagodzenia polityki w odpowiedzi na osłabienie gospodarcze. Jednym z powodów dla których decydenci mogą chcieć dążyć do niskiej ale dodatniej stopy inflacji jest to, że dostępne miary inflacji są niedoskonałe i mają tendencję do zwiększania się. (Billi, Khan 2008 s.7,8)

Oddziaływanie inflacji na stopy procentowe, a tym samym na spready stóp procentowych między kredytem a depozytem, może być zasadniczy, gdyż wysokość stopy inflacji oraz oczekiwań inflacyjnych mogą obniżyć skuteczność restrykcyjnej polityki monetarnej. Wysoka stopa inflacji powoduje restrykcyjną politykę pieniężną banku centralnego dla ograniczenia wpływu pieniądza, co w praktyce przyczynia się do kreowania stopy oprocentowania kredytu na wysokim poziomie powyżej stopy inflacji.

3.2.2. Bezrobocie

Zjawisko bezrobocia można bez wątpienia zaliczyć do głównych problemów współczesnego świata. Zmagają się z nim zarówno państwa o ustabilizowanej gospodarce rynkowej, jak i znajdujące się w procesie transformacji systemu gospodarczego. Bezrobocie jako zjawisko występujące na rynku pracy jest bardzo złożone, posiada swój wymiar ekonomiczny, prawny i społeczny. Stanowi przedmiot badań teoretyków ekonomii, którzy dążą do pełnego wyjaśnienia prawidłowości rządzących tym zjawiskiem, określenia skutecznych sposobów walki z nim. Dla polityków jest często argumentem przetargowym w walce wyborczej. Jest to zjawisko skomplikowane, wyrastające na różnym i specyficznym dla poszczególnych krajów

²² www.bls.gov/bls/inflation.htm

podłożu ekonomicznym, społecznym, prawnym i technicznym, przejawiające się w wielu formach i uwarunkowane wieloma czynnikami. (Staszewska 2012 s.13)

Ekonomiści klasyfikują bezrobocie na trzy ogólne kategorie: strukturalne, frykcyjne, cykliczne w zależności od przyczyny. Bezrobocie strukturalne odnosi się do bezrobocia wynikającego z niedopasowania umiejętności lub zainteresowania między pracownikami a dostępnymi miejscami pracy. To niedopasowanie może wystąpić z wielu powodów w tym ze zmieniającymi się preferencjami konsumentów, zmianami technologicznymi lub handlu. Bezrobocie frykcyjne odnosi się do bezrobocia krótkotrwałego spowodowanego poszukiwaniem pracy lub jej zmianą. Po odejściu z pracy znalezienie nowej zazwyczaj zajmuje trochę czasu. Bezrobocie frykcyjne jest zwykle obecne w gospodarce przez cały czas, ponieważ występuje pewna rotacja siły roboczej, gdy jednostki przechodzą od jednego pracodawcy do drugiego. Bezrobocie cykliczne wynika z normalnych wzrostów i upadków gospodarki, często określanych jako cykl koniunkturalny. Gdy gospodarka zwalnia lub wchodzi w recesję, firmy zmniejszają zatrudnienie lub zwalniają pracowników, a bezrobocie cykliczne wzrasta.

Jak dodają E. Kośmicki i S. Malinowska, wyróżnić można jeszcze tzw. bezrobocie z wyboru, występuje ono wtedy gdy wysokość świadczeń przyznawanych osobą niepracującą jest na tyle wysoka, że może zrekompensować utratę stałego źródła dochodu jakim jest praca i stworzyć zachęty do niepracowania. (Kośmicki, Malinowska 2015 s.6)

Bezrobocie jest jednym z popytowych czynników makroekonomicznych wpływających na spready stóp procentowych. Obniżenie stóp procentowych przez Bank Centralny sprzyja zaciąganiem kredytów przez przedsiębiorstwa, aby je rozwijać, a co za tym idzie zwiększyć zatrudnienie. Wraz ze wzrostem spreadu stóp procentowych, kredyt staje się coraz droższy w wyniku czego mamy sytuację odwrotną, gdzie firmy nie inwestują w rozwój, a to sprawia, że bezrobocie rośnie.

Bezrobocie, stopy oprocentowania kredytów oraz spreadów, mogą w znaczący sposób oddziaływać na siebie. Banki centralne stymulując rozwój gospodarczy obniżają stopy procentowe, a tym samym zmniejszają koszty kredytu. Środowisko niskich stóp procentowych przyczynia się do znacznego wzrostu akcji kredytowej, a co za tym idzie rozwojem przedsiębiorstw, wzrostem zatrudnienia i spadkiem bezrobocia.

3.2.3. Sprzedaż detaliczna

Sprzedaż detaliczna jest ważnym elementem gospodarki każdego kraju, należy ona do szeroko pojmowanej sfery usług. Transakcje wymiany czy też sprzedaży towarowej stanowią historyczną kategorię ekonomiczną. Sprzedaż detaliczna jest działalnością o dużym znaczeniu dla rozwoju miast, tworzy duży rynek pracy, organizuje przestrzeń miejską oraz zacieśnia relacje międzyludzkie. Obecnie sprzedaż detaliczna obejmuje wszystkie działania biznesowe, które dotyczą sprzedaży towarów i usług konsumentom do użytku osobistego, rodzinnego lub domowego. Jest to ostatni krok w dystrybucji tych towarów i usług. Obecnie na branżę detaliczną duży wpływ mają postęp technologiczny, zmiany demograficzne oraz zorientowanie na wygodny styl życia, a w wyniku czego sprzedaż detaliczna musi się zmieniać w taki sposób aby sprostać wymaganiom konsumenckim.

Sprzedaż detaliczna oddziałuje pośrednio na oprocentowanie kredytów. Niskie stopy procentowe kredytów np. ratalnych, które często są brane na zakup różnych dóbr konsumpcyjnych, mogą przyczynić się do wzrostu sprzedaży detalicznej i na odwrót wzrost sprzedaży detalicznej może świadczyć o zwiększonej akcji kredytowej.

3.2.4. Długoterminowe stopy procentowe

Długoterminowe stopy procentowe odnoszą się do obligacji rządowych o terminie zapadalności – dziesięć lat. Stawki zależą głównie od ceny pobieranej przez pożyczkodawcę, ryzyka pożyczkobiorcy oraz spadku wartości kapitału. Długoterminowe stopy procentowe są zazwyczaj średnimi dziennymi stopami procentowymi, wynikają z cen, po których obligacje skarbowe są przedmiotem obrotu na rynkach finansowych, a nie ze stóp procentowych, po których udzielono pożyczek. We wszystkich przypadkach dotyczą obligacji, których spłata kapitału jest gwarantowana przez rządy. Długoterminowe stopy procentowe są jednym z wyznaczników inwestycji biznesowych. Niskie długoterminowe stopy procentowe zachęcają do inwestowania w nowy sprzęt, a wysokie stopy procentowe do tego zniechęcają. Inwestycje są z kolei głównym źródłem wzrostu gospodarczego. Przewidywania długoterminowych stóp procentowych dotyczą prognozowanych wartości obligacji rządowych, których termin zapadalności nastąpi w ciągu dziesięciu lat. Jest mierzony w procentach. Dane prognozowane są obliczane poprzez dokonanie ogólnej oceny klimatu gospodarczego w poszczególnych krajach i całej gospodarce

światowej, przy użyciu kombinacji analiz opartych na modelach i modeli wskaźników statystycznych.²³ Warto dodać, że długoterminowe stopy procentowe, które są obliczane na podstawie długoterminowych obligacji rządowych lub porównywalnych papierów wartościowych mogą mieć pośredni wpływ na spready stóp procentowych między kredytami a depozytami.

3.2.5. Agregaty pieniężne M3

Tradycyjna konstrukcja agregatów pieniężnych polega na prostym zsumowaniu poszczególnych składowych. Podejście to zakłada, że dla wszystkich aktywów finansowych wchodzących w skład agregatu względne koszty utrzymywania są stałe i równe sobie. Teoria mikroekonomii wskazuje jednak, że wraz ze spadkiem płynności składników agregatów monetarnych rośnie ilość dostarczanych przez nie usług pieniężnych. Jednocześnie, ze względu na utratę oprocentowania, wzrasta koszt ich wykorzystania jako środka wymiany. Z tego względu poszczególne formy pieniądza wchodzące w skład agregatu nie są homogeniczne, co powinno zostać uwzględnione w konstrukcji agregatu. Agregaty M3 obejmują: gotówkę w obiegu, depozyty bieżące, depozyty z terminem pierwotnym do 2 lat, depozyty z terminem wypowiedzenia do 3 miesięcy, operacje z przyrzeczeniem odkupu, jednostki uczestnictwa w funduszach rynku pieniężnego, dłużne papiery wartościowe z terminem pierwotnym do 2 lat.²⁴ Agregaty pieniężne M3 stanowią najszersze pojęcie podaży pieniądza, a co za tym idzie oddziałują bezpośrednio na inflację, wzrost PKB oraz szybkość obiegu pieniądza w gospodarce, a tym samym pośrednio oddziałują na stopy procentowe oraz spready.

²³ <https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm>

²⁴ https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/miary.html

3.3.Badanie wpływu wybranych czynników na spready między kredytami a depozytami z wykorzystaniem modeli – jednozmiennowej analizy regresji liniowej oraz jednozmiennowej analizy regresji hierarchicznej

W badaniu nad czynnikami wpływającymi na spready między kredytami a depozytami wykorzystano dane zarówno ze statystyk rocznych jak i miesięcznych. W związku z niepełną statystyką wybrane dane w analizie regresji najmniejszych kwadratów, są z publikowanych statystyk rocznych. Wynika to z odmiennej sytuacji po 2009 roku, gdyż nie brane są dłuższe szeregi statystyczne, ponieważ dotyczyło to już dwóch różnych populacji i inaczej kształtowały się zachowania przed 2009 roku i inaczej po 2009 roku. Po 2009 roku okazało się, że należy znacznie bardziej wzmocnić proces kontroli nad działalnością banków, wprowadzono dodatkowe wymogi dotyczące rezerw, co musiało wpłynąć na wysokość spreadu. Warto odnieść się tutaj do filarów związanych z wymogami kapitałowymi wobec banków i firm inwestycyjnych, które są częścią jednolitego zbioru przepisów unii bankowej. Filar tier I – określa współczynnik wypłacalności banków, filar tier II – odnosi się do zarządzania ryzykiem, filar tier III – zobowiązuje banki do ujawnienia składników ich kapitału regulacyjnego i sposobu obliczania wskaźników kapitału regulacyjnego.

Cel drugi w pracy doktorskiej zakładał podział wyodrębnionych i wykorzystanych w badaniu czynników na *wewnętrzne* oraz *zewnętrzne* w stosunku do banków, co przedstawiono poniżej.

Czynniki *wewnętrzne* w stosunku do banków: *udział kredytów nieregularnych, relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem, relacja aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem, relacja aktywów 5 największych banków w Stanach Zjednoczonych do aktywów banków w Stanach Zjednoczonych ogółem, współczynnik adekwatności kapitałowej, koszty z tytułu odsetek, amortyzacja, koszty z działalności operacyjnej, koszty pracownicze, agregaty pieniężne M3, długoterminowe stopy procentowe.*

Czynniki *zewnętrzne* w stosunku do banków: *udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, tempo wzrostu PKB, relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw, obciążenia z tytułu podatku dochodowego, bezrobocie, inflacja, sprzedaż detaliczna.*

Wszystkie te wskaźniki mogą mieć znaczący wpływ na wysokość spreadów stóp procentowych w trzech analizowanych krajach.

W pracy doktorskiej przebadano trzy kraje: Polskę, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone na próbie badawczej 48 czynników, łączna liczba obserwacji wyniosła 1491, liczba czynników istotnych statystycznie z całej próby badawczej to 21, w tym 10 było istotnych statystycznie pozytywnie i 11 istotnych statystycznie negatywnie w relacji do spreadu.

Analizy danych wykonano za pomocą pakietu statystycznego R 4.0.2 [1]. W celu przeanalizowania relacji pomiędzy spreadem między kredytem a depozytem a wybranymi wskaźnikami ze statystyk rocznych czyli: *tempo wzrostu PKB, współczynnik adekwatności kapitałowej, udział kredytów nieregularnych, relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw oraz koszty banków i obciążenia fiskalne banków (koszty z działalności operacyjnej, koszty z tytułu odsetek, koszty pracownicze, amortyzacja, obciążenia z tytułu podatku dochodowego)*, wykonano jednozmiennowe analizy regresji liniowej metodą najmniejszych kwadratów za pomocą funkcji `lm()`. Metoda najmniejszych kwadratów jest jedną z najważniejszych i najstarszych metod obliczeniowych w statystyce. Ma ona celu wyznaczenie linii regresji, linii trendu dla zebranych danych.

W celu przeanalizowania relacji pomiędzy spreadem między kredytem a depozytem a wybranymi wskaźnikami ze statystyk miesięcznych takich jak: *inflacja, bezrobocie, sprzedaż detaliczna, długoterminowe stopy procentowe oraz agregaty pieniężne M3*, wykonano jednozmiennowe hierarchiczne analizy regresji ograniczoną metodą największej wiarygodności za pomocą funkcji `lmer()` z biblioteki `lme4` [2]. W każdym modelu uwzględniono efekty losowe zarówno dla wyrazu wolnego jak i współczynnika regresji danego wskaźnika, dzięki czemu model mógł adekwatnie opisać dane nawet w sytuacji, gdy średni spread i relacja ze wskaźnikiem różniły się między kolejnymi latami. W modelach hierarchicznych wyjaśnioną wariancję zmiennej zależnej można podzielić na wariancję wyjaśnioną przez efekt stały predyktora, określaną jako R^2 efektów stałych, oraz wariancję wyjaśnianą przez efekty losowe (tutaj różnicę w średnich spreadach i relacjach pomiędzy spreadem i wskaźnikiem między latami). Poziom istotności efektów stałych w modelu hierarchicznym wyliczano za pomocą pakietu `lmerTest` [3]. Istotny efekt stały współczynnika regresji w opisanych modelach

hierarchicznych oznacza, że relacja pomiędzy spreadem a danym wskaźnikiem miała określoną, względnie stabilną charakterystykę na przestrzeni lat.

Wyniki analiz przedstawiono za pomocą wykresów rozrzutu na których dodatkowo przedstawiono najlepiej dopasowane linie regresji z 95% przedziałami ufności. Jako poziom istotności przyjęto konwencjonalne $\alpha = 5\%$.

Głównym uzasadnieniem wykorzystania w pracy doktorskiej powyższej metody badawczej była mała liczba obserwacji, przede wszystkim dla danych rocznych. Przy siedmiu obserwacjach wykorzystanie regresji wielozmiennowej nie dawałoby rzetelnych rezultatów. Podobnie jak w przypadku danych rocznych, również w odniesieniu do danych miesięcznych ważne jest, żeby kontrolować zmienność z roku na rok, tutaj mieliśmy dwanaście obserwacji na rok, co jest wciąż za mało. (Austin, Steyerberg 2015 628,629)

Instrumentem analizy mechanizmu powiązań pomiędzy zmiennymi jest funkcja regresji. W każdej funkcji regresji można wyróżnić następujące elementy składowe: zmienną objaśnianą – zależną, zmienną objaśniającą, typ związku funkcyjnego najczęściej liniowy, parametry strukturalne występujące przy zmiennych objaśniających oraz składnik losowy zakłócający. Parametry strukturalne funkcji regresji nie są znane i należy je oszacować na podstawie wyników próby losowej. (Sobczyk 2007 s.256)

Modelowanie regresyjne należy rozpocząć, poprzez zdefiniowanie, która zmienna jest zmienną objaśnianą, a która objaśniającą. Kolejnym krokiem jest odpowiednie dopasowanie funkcji regresji. Wówczas można zastosować statystyczną metodę najmniejszych kwadratów. Metoda ta pozwala na dopasowanie funkcji $f(x)$ do danych empirycznych w taki sposób, aby suma kwadratów odchyłeń poszczególnych wartości empirycznych y od wartości funkcji regresji $f(x)$ równała się minimum. (Jażdżewska 2019 s.171)

W klasycznej analizie regresji opartej na metodzie najmniejszych kwadratów istnieją trzy podejścia do zjawiska zgrupowania obserwacji i jego pochodnych. W pierwszym, nazywanym dezagregacją, problem jest całkowicie ignorowany, a analiza przebiega tak, jakby dane nie miały struktury grupowej. Drugie podejście polega na agregacji danych na poziomie grupowym. Otrzymujemy średnie grupowe wszystkich predyktorów i zmiennej zależnej, a grupy są traktowane jako jednostki analizy. W rezultacie, równanie regresji opisuje związek pomiędzy średnimi grupowymi zmiennej zależnej. (Radkiewicz, Zieliński 2010 s.218,219)

Hierarchiczne modele wielopoziomowe stanowią swego rodzaju kompromis między estymowaniem modelu w każdej z grup osobno i dla wszystkich jednostek obserwacji bez uwzględnienia grupowania. Ponadto umożliwiają określenie stopnia zróżnicowania zmiennej objaśnianej wynikającego z grupowania jednostek na poszczególnych poziomach hierarchii, a także wyjaśnienie źródeł tego zróżnicowania poprzez jednoczesne uwzględnienie w procesie modelowania zależności zmiennych opisujących jednostki poziomu indywidualnego pierwszego oraz jednostki poziomów grupowych wyższych. (Węziak Wiadomości Statystyczne nr 9 2007 s.2)

Omówienie zastosowanych modeli

W przedmiotowej pracy doktorskiej, obliczenia statystyczne zostały przeprowadzone za pośrednictwem środowiska R v.4.0.2. Do zbadania wpływu pojedynczych czynników finansowych na czynnik spreadu pomiędzy kredytem a depozytem zastosowano model jednoczynnikowej regresji liniowej. W tym celu użyto funkcji *lm()* pakietu {stats} – R Core team 2021²⁵. W przypadku zbadania relacji z uwzględnieniem dodatkowego wpływu efektów losowych czynnika roku, zastosowano metodę *lmer()* pakietu {lme4}, oszacowania parametrów w liniowych modelach efektów mieszanych można określić za pomocą funkcji *lmer()* w pakiecie lme4 dla R. (Kuznetsova 2017 s.3) Podobnie jak w przypadku większości funkcji dopasowujących model w R, model jest opisany w *lmer()* określony przez formułę, w tym przypadku zawierającą zarówno warunki stałe, jak i efekty losowe. Formuła i dane razem określają liczbową reprezentację modelu, odpowiednie kryterium jest optymalizowane przy użyciu jednej z funkcji optymalizacji z ograniczeniami w R, aby zapewnić oszacowanie parametrów. W przypadku modeli hierarchicznych zastosowanych do wyliczenia danych miesięcznych, pakiet lme4 dla R zapewnia funkcje dopasowywania i analizowania liniowych modeli hierarchicznych. Model ten obejmuje zarówno terminy dotyczące efektów stałych, jak i losowych w wyrażeniu predyktora liniowego, na podstawie którego można ocenić warunkową średnią odpowiedzi. (Bates, Machler, Bolker, Walker 2015 s.1) Graficzna reprezentacja wyników modeli regresji, została przedstawiona w postaci wykresów rozrzutu wraz z liniami dopasowania. W tym celu zaimplementowano metody: *ggplot()*, *geom_point()*, *geom_smooth()* pakietu {ggplot2}. (Wickham 2016 s.2)

²⁵ R Core Team. 2021. *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.

Model regresji liniowej

Model regresji liniowej oparty na algorytmie najmniejszych kwadratów, służył do przewidywania wartości zmiennej wyjaśnianej Y w oparciu o zmienną wyjaśniającą X . Uogólnione równanie matematyczne zaimplementowanego jednoczynnikowego modelu wdrożono według wzoru:

$$Y = \beta_1 + \beta_2 X + \epsilon$$

Gdzie: β_1 – punkt przecięcia, β_2 – nachylenie, ϵ – składowa błędu.

W wyniku zaimplementowanego modelu obliczono parametry modelu: współczynniki (β_1 , β_2), przedziały ufności, resztowe odchylenie standardowe, skorygowany współczynnik determinacji, błąd standardowy oraz statystyki testu *t-Studenta*.

Model regresji liniowej hierarchicznej

Liniowe modele hierarchiczne są rozszerzeniem prostych modeli liniowych, które umożliwiają oszacowanie zarówno efektów stałych, jak i losowe, i są szczególnie używane w przypadku braku niezależności danych (na przykład w przypadku struktury hierarchicznej). (Bates, Machler, Bolker, Walker 2015 s.2).

Liniowy model hierarchiczny jest opisany wzorem:

$$Y = X\beta + Zu + \epsilon$$

Gdzie: Y – zmienna wynikowa w postaci: $N \cdot 1$ – kolumnowego wektora, X – macierz $N \cdot p$ zmiennych wyjaśniających p , β – $p \cdot 1$ – kolumnowy wektor współczynników regresji efektów stałych (β_s), Z – macierz projektowa $N \cdot qJ$ dla efektów losowych q i grup J , u – wektor $qJ \cdot 1$ efektów losowych q (dopełnienie losowe do ustalonego β) dla grup J , ϵ – wektor $N \cdot 1$ – kolumnowy reszt.

W obecnym modelu w postaci współzmiennej występowały wartości poszczególnych predyktorów, natomiast w postaci czynnika grupującego występowała zmienna roku. Formuła modelu efektu mieszanego pozwalała na oszacowanie losowo skorelowanego przecięcia wraz z nachyleniem. W wyniku zaimplementowanego modelu obliczono parametry modelu (p. model regresji liniowej), do tego za pomocą metody *VarCorr()* pakietu {lme4}, oszacowano: wariancje, odchylenia standardowe i korelacje między terminami efektów losowych. Poddano obliczeniu również, wariancję

błędu wewnątrzgrupowego i odchylenie standardowe, a do oszacowania warunkowego i marginalnego pseudo R^2 użyto funkcji *r.squared GLMM()* pakietu {MuMIn}.²⁶

Reprezentacja graficzna wyników oraz uzasadnienie wykorzystania modeli

Wyniki modeli regresji zwizualizowano za pomocą wykresów rozrzutu, które są najbardziej przydatne do wyświetlania relacji między dwiema zmiennymi na skali ciągłej. Linie dopasowania modeli regresji zbudowano w oparciu o mechanizm wygładzenia środków warunkowych. (Chambers 1992 s.2) Standardowe granice błędu linii dopasowania, obliczono przy użyciu metody przewidywania *predict()* oraz uogólnionego modelu liniowego *glm()*, z obliczeniem przedziału ufności na podstawie skali łączy, z następną transformacją wsteczną do wartości na skali odpowiedzi. (Hastie 1992 s.1)

Wykorzystane w pracy modele zarówno jednozmiennowe analizy regresji liniowej z zaimplementowaniem metody najmniejszych kwadratów, jak również jednozmiennowe hierarchiczne analizy regresji ograniczoną metodą największej wiarygodności, dokładnie badały oddziaływanie analizowanego czynnika na zmienną wyjaśnianą. W przeprowadzonej analizie sprawdzano pojedynczy wpływ, każdej zmiennej na zmienną wyjaśnianą, co odnosiło się do założonych hipotez w pracy badawczej. Ponadto w pracy wybrano zastosowane modele jednoczynnikowe ze względu na liczbę obserwacji ($N=7$), niewystarczającej do zbadania wpływu wieloczynnikowego. Model regresji hierarchicznej pozwalał na ukazanie co miesięcznego nachylenia – większego lub mniejszego. Umożliwiało to przedstawienie wariacji w poszczególnych miesiącach, a w rezultacie dawało to sposobność na zdobycie dodatkowej informacji w obrębie każdego roku. Dlatego też, ze względu na dostępność danych, jeden model ukazywał wynik roczny, a drugi w podziale na wynik miesięczny. Modele, które wykorzystano były w tym przypadku odpowiednie, gdyż pozwalały one na zbadanie wpływu poszczególnych czynników na spready stóp procentowych między kredytami a depozytami, poza tym struktura zmiennych wyjaśnianych i wyjaśniających, odpowiadała założeniom regresji liniowych, które zostały wykorzystane w pracy doktorskiej. (Bates, Machler, Bolker, Walker 2015 s.5-9)

²⁶ Bartoń K. 2020. *MuMIn: Multi-Model Inference*. R package version 1.43.17. <https://CRAN.R-project.org/package=MumIn>

3.3.1. Hierarchia istotności czynników dla Polski z wykorzystaniem jednozmiennowej analizy regresji liniowej – metodą najmniejszych kwadratów

Rezultaty analiz relacji pomiędzy spreadem a pierwszą grupą czynników rocznych dla Polski przedstawiono w tabeli 7., natomiast relacje w formie graficznej przedstawiono na wykresach poniżej. Odnotowano, że spread był istotnie i negatywnie związany z *tempem wzrostu PKB*, *współczynnikiem adekwatności kapitałowej* oraz *relacją aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem* (ta zmienna jednak przyjęła identyczną wartość w czterech latach, wynik ten należy więc traktować ze szczególną ostrożnością). Relacje z *udziałem kredytów nieregularnych* oraz *udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw* okazały się istotne i pozytywne. Natomiast czynnik *relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw* nie był istotny statystycznie. Wartości statystyki R^2 wskazują, że najsilniejszą i wiarygodnie oszacowaną relację ze spreadem w tej grupie wskaźników odnotowano dla *udziału kredytów nieregularnych*.

Tabela 7. Rezultaty analiz regresji dla relacji między spreadem a pierwszą grupą wskaźników rocznych w Polsce

	B	SE	LI	UI	t	p	σ	R^2
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	21.76	<0.001	0.004	0.84
Udział kredytów nieregularnych	1.62	0.32	0.80	2.45	5.04	0.004		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	21.88	<0.001	0.004	0.84
Relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem	-0.28	0.06	-0.42	-0.14	-5.07	0.004		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	15.53	<0.001	0.006	0.68
Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw	0.88	0.27	0.18	1.58	3.24	0.023		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	15.09	<0.001	0.006	0.66
Współczynnik adekwatności kapitałowej	-0.45	0.14	-0.82	-0.08	-3.10	0.027		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	14.80	<0.001	0.006	0.64
Tempo wzrostu PKB	-0.47	0.16	-0.88	-0.07	-3.01	0.03		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	12.41	<0.001	0.008	0.49
Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw	-1.39	0.63	-3.00	0.23	-2.21	0.078		

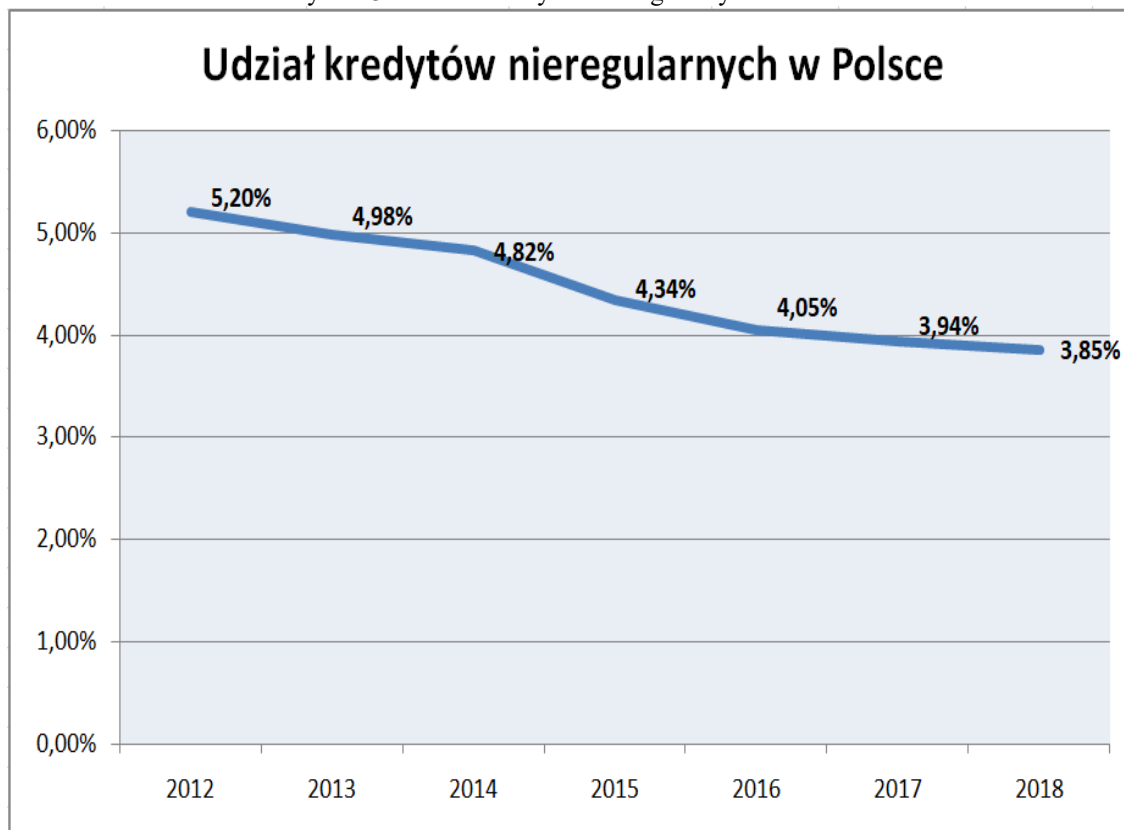
Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Poniżej przedstawiono czynniki kształtujące spready, a także wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji wskaźników rocznych z grupy *pierwszej* ze spreadem (oś y) w Polsce.

Udział kredytów nieregularnych

Wykres 34. Udział kredytów nieregularnych w Polsce

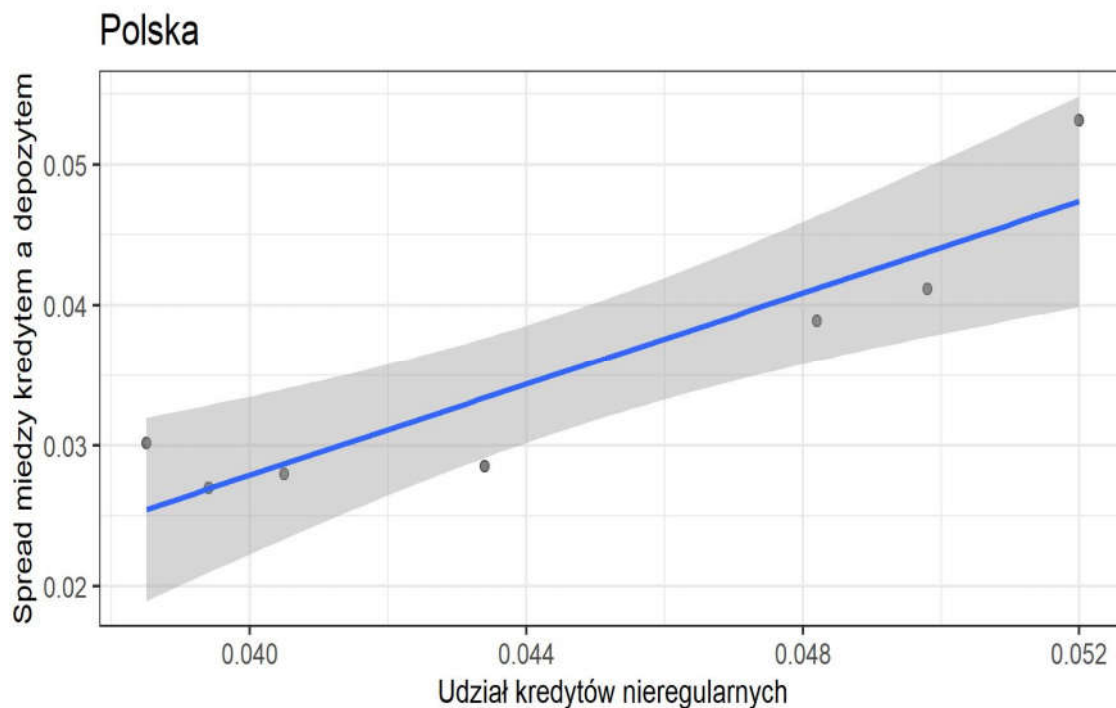

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=PL>

Jak widać na wykresie powyżej w Polsce udział kredytów nieregularnych w latach 2012 – 2018 spadł do poziomu 3,85%, jednak w porównaniu do Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych wskaźnik ten wciąż jest na wysokim poziomie.

Wykres 35. Spread między kredytem a depozytem a udziałem kredytów nieregularnych w Polsce

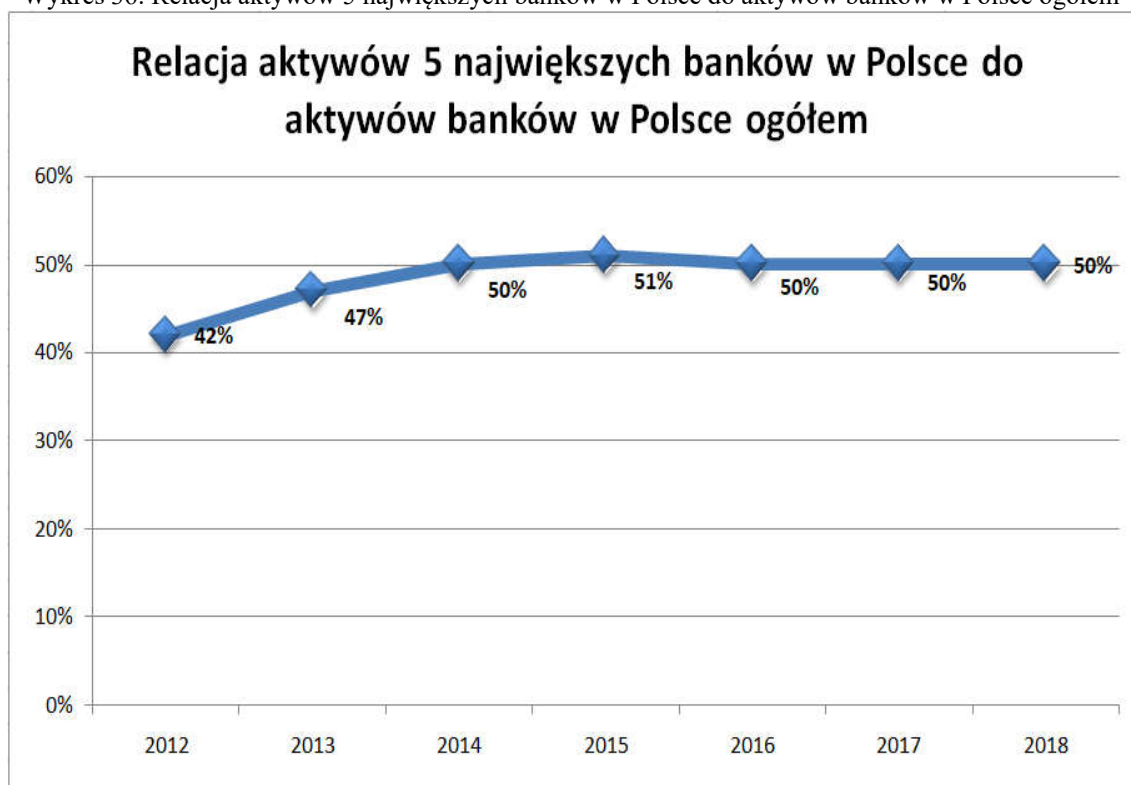

Źródło: opracowanie własne

Kredyty nieregularne wymagają zwiększenia rezerw, do ich pokrycia potrzebne jest zwiększenie przychodów, w tym spreadów. Jak widać na wykresie 35. w Polsce zachodziła istotna statystycznie i pozytywnie silna relacja pomiędzy udziałem kredytów nieregularnych a spreadem między kredytem a depozytem. R^2 dla tego wskaźnika wyniósł 0.84.

Relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem

Wykres 36. Relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem

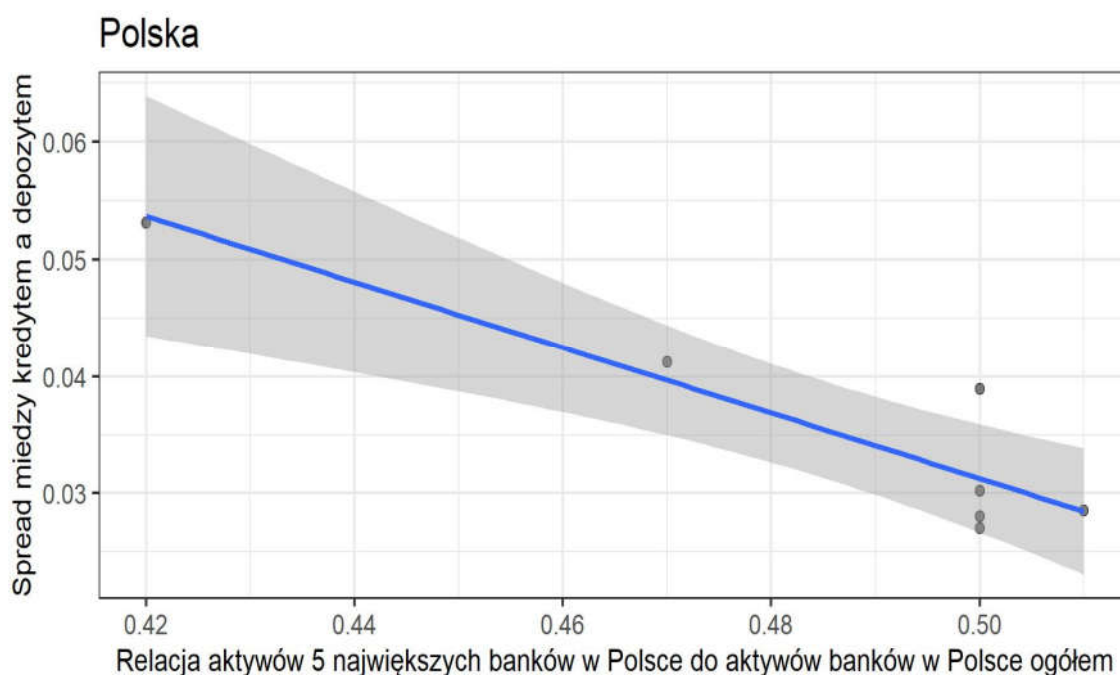

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/naleznosci.html,
<https://alebanc.pl/tag/ranking-bankow-miesiecznika-finansowego-bank/>,
https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania Raporty z lat 2012-2018

Aktywa 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem stanowiły w latach 2012 – 2018 między 42% a 51%. Do 2014 roku relacja ta była na poziomie 42% w 2012 i 47% w 2013, jednak już od 2014 roku można zauważyć, że wartość aktywów 5 największych banków w Polsce stanowiła 50% ogółu aktywów banków w Polsce. W 2018 roku suma aktywów 5 największych banków w Polsce wynosiła 943 mld złotych. Najwięcej z tej kwoty było w posiadaniu banku PKOBP, którego aktywa na koniec 2018 roku przekraczały 300 mld złotych.

Wykres 37. Spread między kredytem a depozytem a relacją aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem

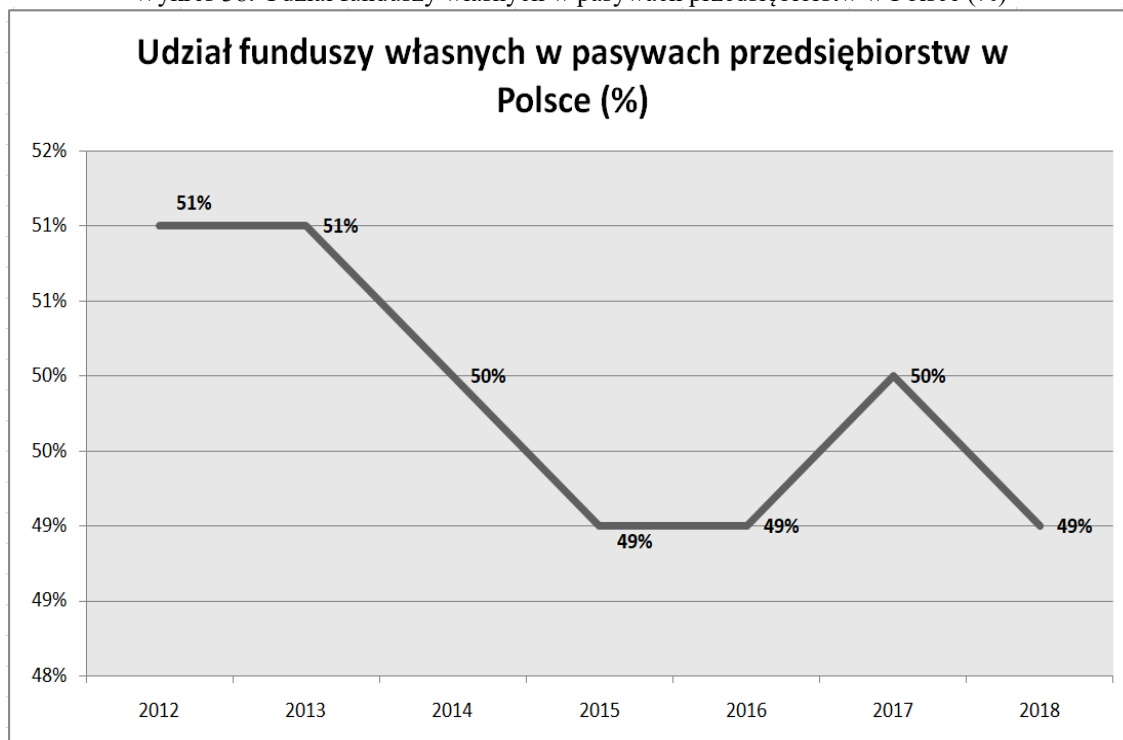

Źródło: opracowanie własne

Wyniki badań pokazały, że relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem była istotna statystycznie i ujemna, a R^2 w przypadku tego czynnika był na poziomie 0.84. Jeżeli stopień koncentracji rośnie to maleją spready, jednak nie jest to łatwo wytłumaczyć i potrzebne są dalsze badania. Wynika to z faktu, że jeżeli koncentracja wzrasta to pojawia się sytuacja oligopolistyczna, a wówczas spready powinny rosnać, chociaż z drugiej strony nie jest jednoznacznie określone, że więcej uczestników rynku to większa konkurencja. Obecnie nasiliła się konkurencja o kredyty i niezależnie od tego jaka jest koncentracja, to banki mają trudniejszą sytuację w plasowaniu kredytów, a tym samym udział konkurencji jest zaciemniony i niezależnie od tego, jaka by była koncentracja to banki muszą zmniejszać spready, gdyż w innym wypadku nie ulokowali by pieniędzy jakich posiadają nadmiar. Warto dodać, że aktualnie banki mają nadwyżkę pieniądza po stronie pasywów.

Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw

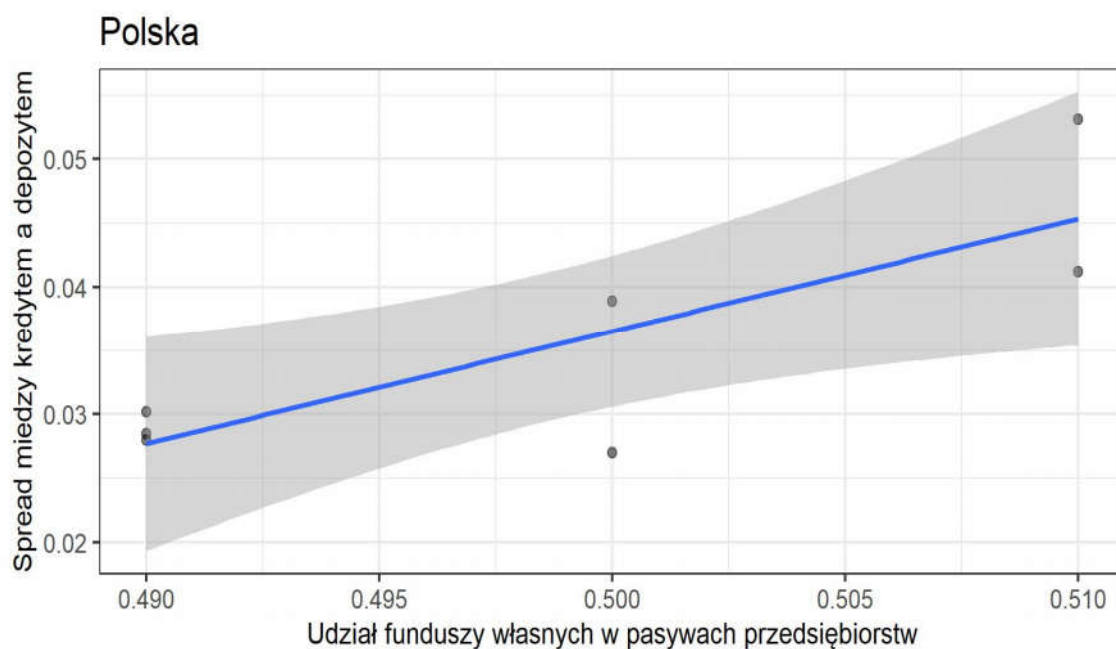
Wykres 38. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Polsce (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/>

Jak można zauważyć na wykresie 38., w Polsce udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw kształtował się w badanych latach na podobnym poziomie, odchylenie osi wynosi jedynie 2%, na koniec 2018 roku czynnik ten był na poziomie 49%. Ponadto, można zaobserwować, że udział funduszy własnych odnotował wzrost między 2016 a 2017 rokiem. Jeśli fundusze własne rosną to zmniejsza to popyt na kredyt, w tej sytuacji banki aby ulokować pieniądze muszą uatrakcyjnić ofertę kredytową, przede wszystkim obniżać stopy procentowe kosztem spreadów. Tutaj zaszła odwrotna sytuacja.

Wykres 39. Spread między kredytem a depozytem a udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Polsce

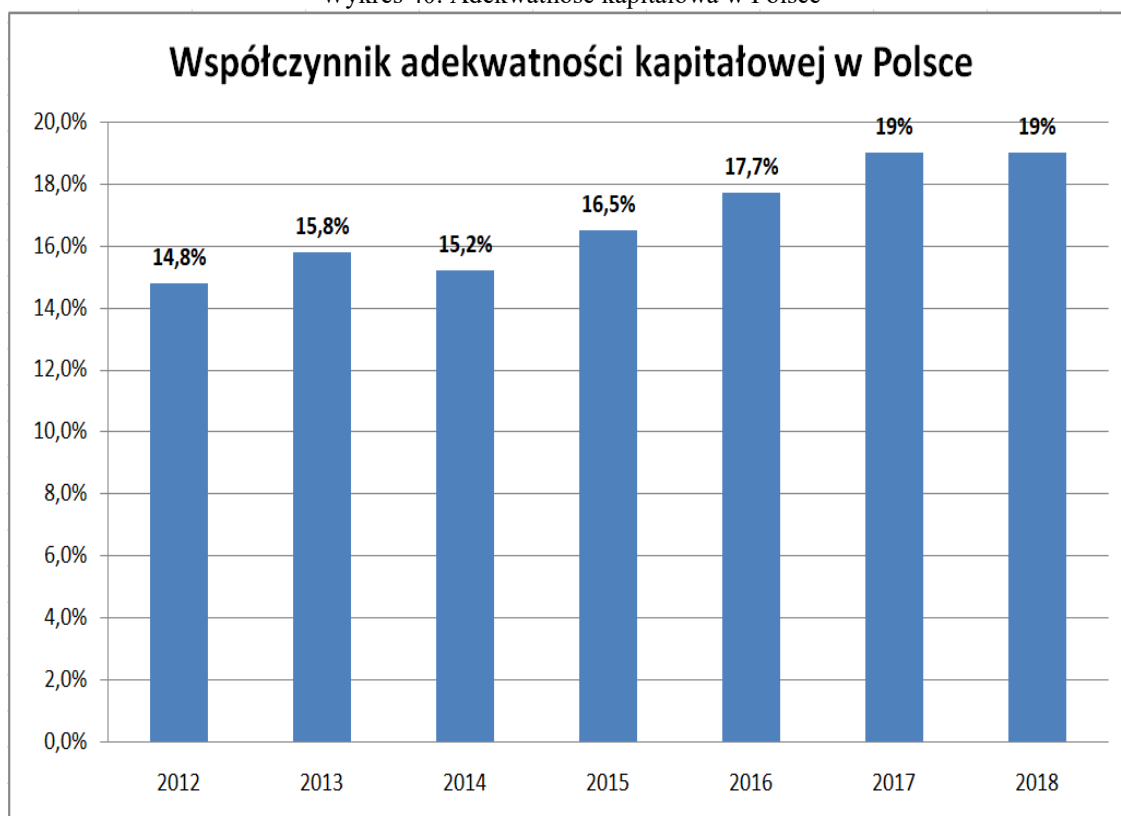

Źródło: opracowanie własne

Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, okazał się istotnie i pozytywnie związany ze spreadem z R^2 wynoszącym 0.68. Spadek udziału funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Polsce wpłynął na zwiększenie się spreadu. Ta relacja wydaje się naturalna. Im mniej pieniędzy mają przedsiębiorstwa, tym większe zapotrzebowanie na kredyty.

Współczynnik adekwatności kapitałowej

Wykres 40. Adekwatność kapitałowa w Polsce

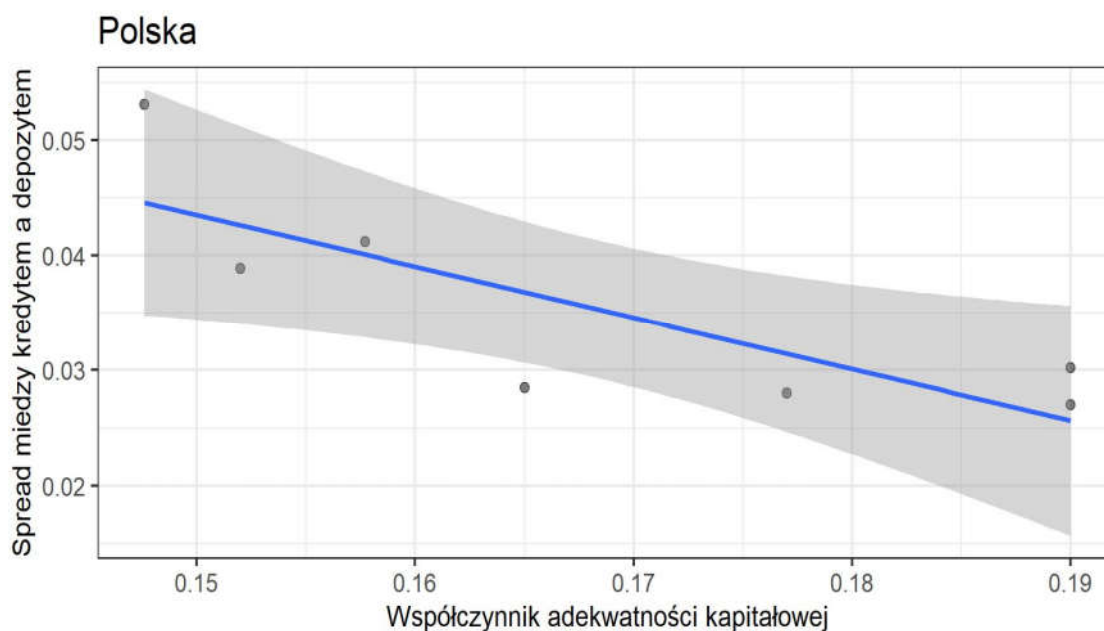

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/adekwatnosc_kapitalowa.html

Regulacje Bazylei III miały wpływ na sytuację w polskim sektorze bankowym. Zmiany współczynnika wypłacalności w Polsce zostały przedstawione na powyższym wykresie 40. Na przełomie lat 2012 – 2018 wskaźnik adekwatności kapitałowej w Polsce urosł o ponad 4%, a jego wartość na koniec 2018 roku wyniosła 19%.

Wykres 41. Spread między kredytem a depozytem a współczynnikiem adekwatności kapitałowej w Polsce

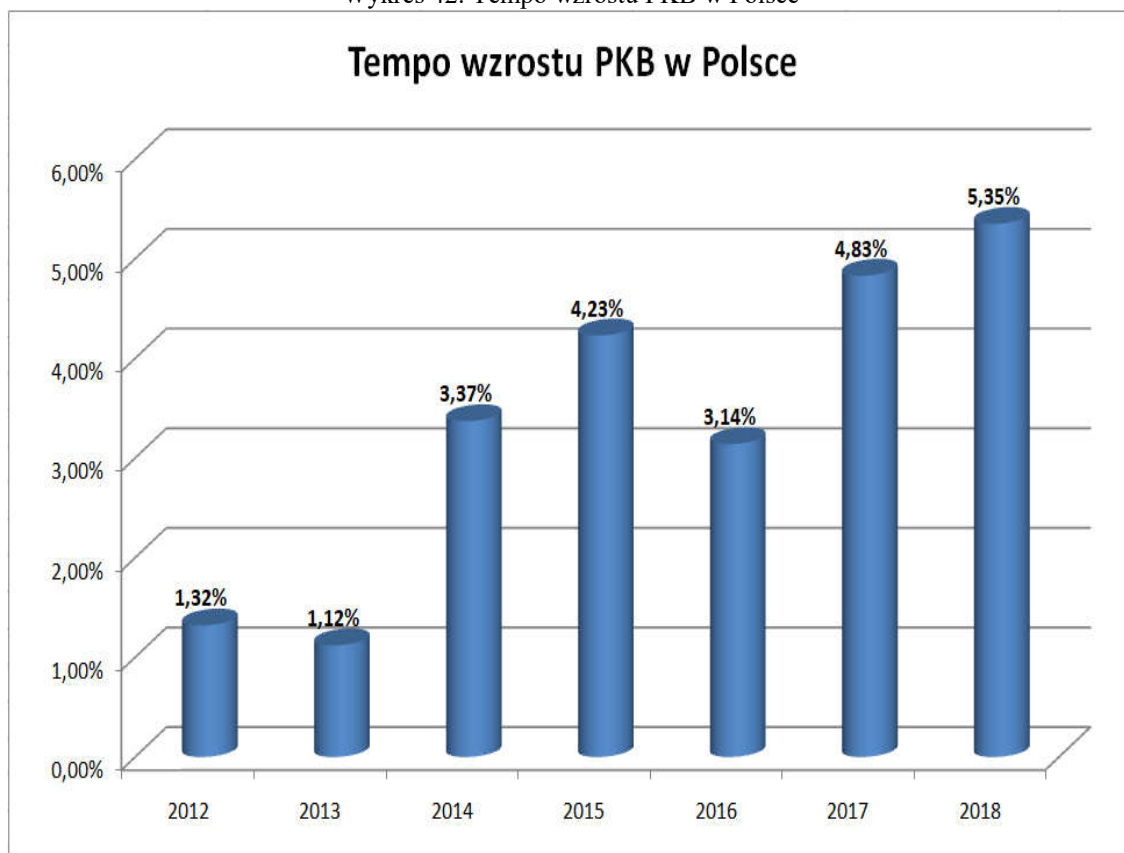

Źródło: opracowanie własne

Pomimo tego, że wzrost współczynnika adekwatności kapitałowej oznacza powiększenie udziału niepracującego kapitału, a to z kolei powoduje skłonność do wzrostu spreadów stóp procentowych na pokrycie ubytków przychodów, to w Polsce można zauważyć odwrotny trend. Tak jednak jest, gdy istnieją możliwości zawyżania stopy procentowej kredytów, a więc w warunkach „miękkiej” konkurencji. Wspomniane poprzednio zjawiska wskazują jednak, że konkurencja jest silna, przez wyższe współczynniki adekwatności kapitałowej, które podnoszą koszty działania banków, z odroczoną szansą na ich przerzucenie na klientów. Współczynnik adekwatności kapitałowej w Polsce w latach 2012 – 2018 wzrósł o 4,2%. Jak można odnotować na wykresie 41., spread stóp procentowych spadał, a relacja była istotnie i negatywnie związana ze współczynnikiem adekwatności kapitałowej, natomiast R^2 w badaniu kształtował się z wynikiem 0.66. Kwestie istotności współczynnika adekwatności kapitałowej wymagają głębszego spojrzenia oraz dalszych badań nad zjawiskiem spreadów stóp procentowych między kredytem a depozytem.

Tempo wzrostu PKB

Wykres 42. Tempo wzrostu PKB w Polsce

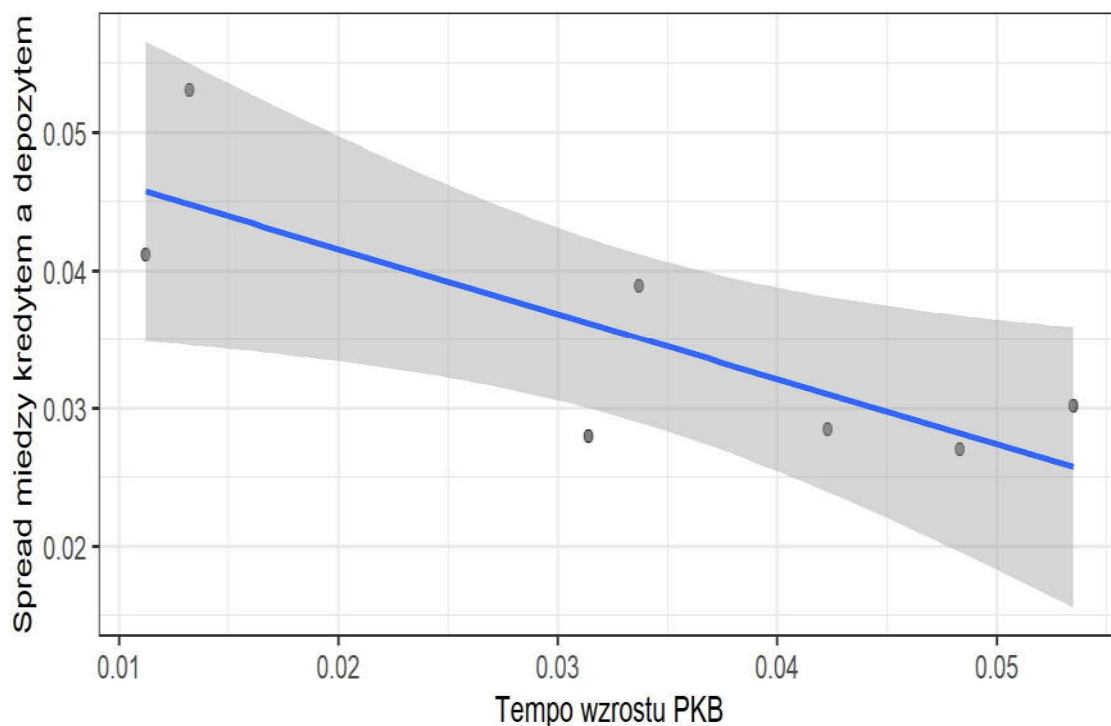
Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=PL&start=2010>

Polska jest jednym z najlepiej rozwijających się krajów w Unii Europejskiej. Jak widać na wykresie 42., tempo wzrostu PKB miało tendencję wzrostową, nawet po kryzysie z 2008 roku, PKB polski był przez kolejne lata dodatni.

Wykres 43. Spread między kredytem a depozytem a tempem wzrostu PKB w Polsce

Polska

Źródło: opracowanie własne

Tempo wzrostu PKB nie miało wpływu na wzrost spreadów stóp procentowych i było negatywnie skorelowane, natomiast R^2 równał się 0.64. W Polsce tempo wzrostu PKB rosło w analizowanych siedmiu latach, natomiast spread się zmniejszał. Jest to powszechnie obserwowana tendencja na świecie. Im bardziej rozwinięta gospodarka, tym spready mniejsze, co jak należy sądzić, wynika z coraz silniejszego wpływu globalnego rynku finansowego, zwiększającego konkurencję.

Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw

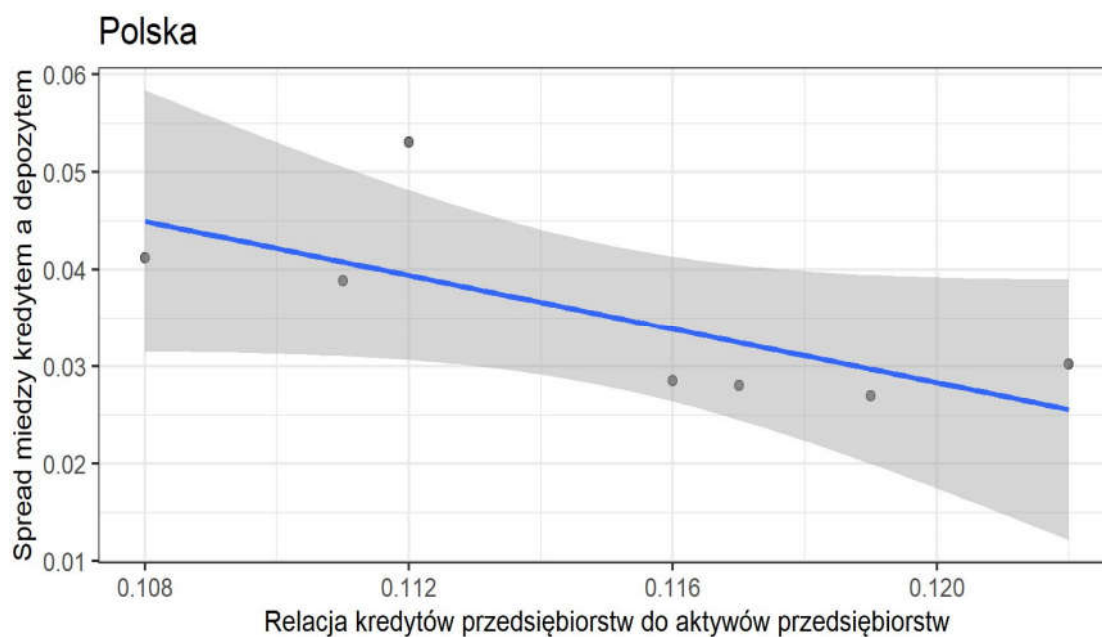
Wykres 44. Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Polsce

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/>,
https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/raporty_i_opracowania – Raport 2012-2018

Wartość kredytów przedsiębiorstw w relacji do aktywów przedsiębiorstw w Polsce zwiększała się systematycznie osiągając pułap 12,2% na koniec 2018. Wartość aktywów między 2012 – 2018 wzrosła o 620,810 mld zł.

Wykres 45. Spread między kredytem a depozytem a relacją kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Polsce

Źródło: opracowanie własne

Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw nie była istotna statystycznie, a wraz ze wzrostem kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw spread nie wzrastał. Bez oceny efektywności badania przy pomocy funkcji regresji, zależności pomiędzy wskaźnikiem relacji kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw a spreadem, wykazuje charakter negatywny, jednak taki wniosek nie może być uznany jako istotna właściwość systemu, ponieważ przy współczynniku $R^2=0.49$, związek ten wydaje się być mało istotny.

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków

W tabeli 8., przedstawiono koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Polsce, które były przedmiotem badania ich oddziaływania na spread. Jak można zauważyć koszty z działalności operacyjnej oraz koszty z tytułu odsetek na koniec 2018 roku spadły w porównaniu do 2012 roku.

W przypadku amortyzacji i kosztów pracowniczych nastąpił wzrost kosztów, na amortyzacji o 315 mln złotych i na kosztach pracowniczych o 1,655 mld złotych w obserwowanym 7 letnim okresie. Obciążenia z tytułu podatku dochodowego wzrosły i przekroczyły 4 mld złotych

Tabela 8. Koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Polsce (mld zł)

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koszty z działalności operacyjnej	129,041	115,165	111,815	121,902	134,001	130,317	90,248
Koszty z tytułu odsetek	35,757	27,155	21,657	17,393	15,871	15,544	15,648
Koszty pracownicze	15,338	15,310	15,008	15,147	15,683	16,575	16,993
Amortyzacja	2,590	2,654	2,727	2,854	2,913	2,949	2,905
Obciążenia z tytułu podatku dochodowego	3,837	3,599	4,026	2,987	4,190	4,736	4,771

Źródło opracowanie własne na podstawie:

https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania/dane_statystyczne,
<https://bdm.stat.gov.pl/>,
https://www.nbp.pl/home.aspx?f=statystyka/pieniezna_i_bankowa/naleznosci.html

Rezultaty analiz relacji pomiędzy spreadem a *drugą* grupą czynników rocznych dla Polski przedstawiono w tabeli 9., wyniki uporządkowano według istotności wskaźników, natomiast relacje w formie graficznej zobrazowano na wykresach 46., 47., 48., 49., 50. W tej grupie czynników odnotowano dwie istotne statystycznie relacje ze spreadem: pozytywną relację z *kosztami z tytułu odsetek* oraz negatywną relację z *amortyzacją*. Statystyka R^2 dla obu relacji jest bardzo wysoka i sugeruje silniejsze relacje niż z *udziałem kredytów nieregularnych*.

Tabela 9. Rezultaty analiz regresji dla relacji między spreadem a drugą grupą wskaźników rocznych w Polsce

	B	SE	LI	UI	t	p	σ	R2
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	45.58	<0.001	0.002	0.96
Koszty z tytułu odsetek	0.00	0.00	0.00	0.00	11.33	<0.001		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	30.42	<0.001	0.003	0.92
Amortyzacja	-0.07	0.01	-0.09	-0.04	-7.38	0.001		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.04	10.06	<0.001	0.01	0.23
Koszty pracownicze	-0.01	0.01	-0.02	0.01	-1.22	0.28		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.05	9.16	<0.001	0.01	0.07
Obciążenia z tytułu podatku dochodowego	0.00	0.01	-0.02	0.01	-0.62	0.564		
Stała	0.04	0.00	0.03	0.05	8.84	<0.001	0.011	0.00
Koszty z działalności operacyjnej	0.00	0.00	0.00	0.00	0.14	0.895		

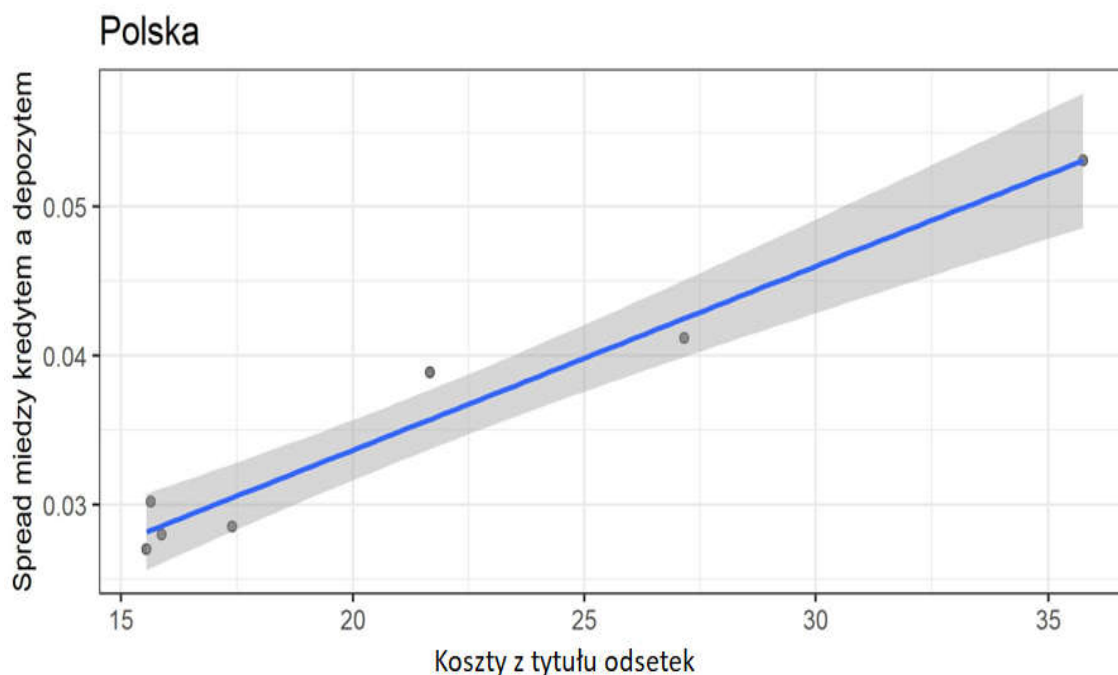
Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Poniżej zaprezentowano wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji czynników rocznych z grupy *drugiej* ze spreadem (oś y) w Polsce.

Koszty z tytułu odsetek banków

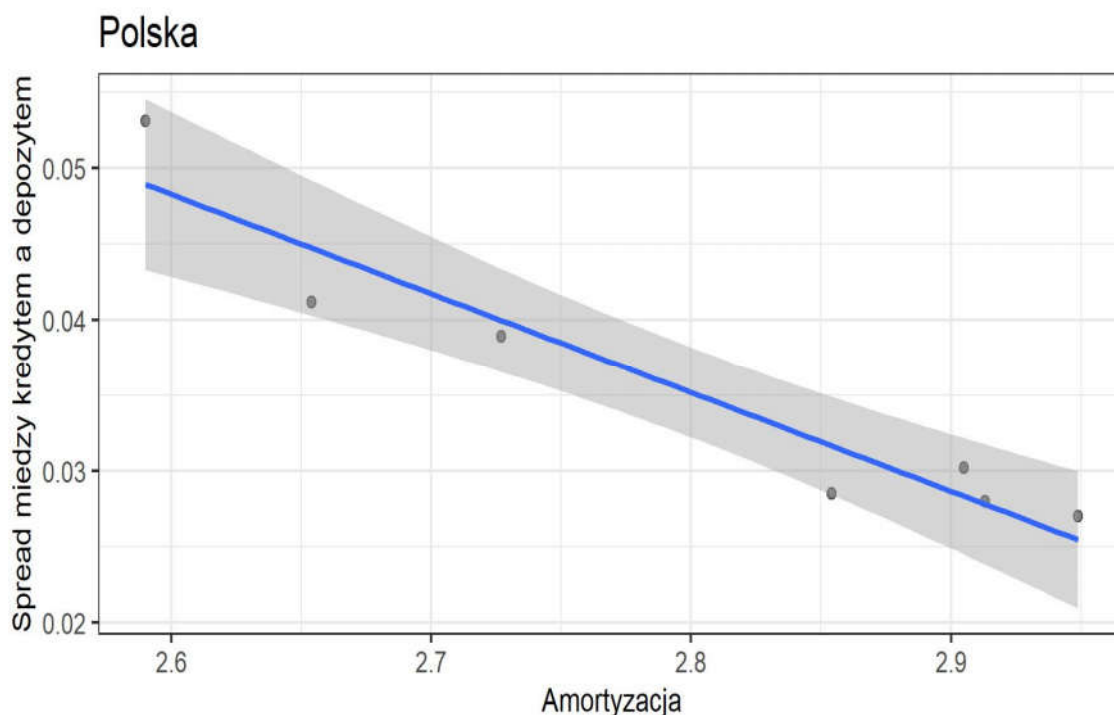
Wykres 46. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z tytułu odsetek banków w Polsce

Koszty z tytułu odsetek banków na które składają się m.in.: depozyty bieżące, kredyty po stronie pasywów oraz pozostałe zobowiązania, były istotne statystycznie i zachodziła pozytywna relacja ze spreadem oraz z $R^2=0.96$, w wyniku czego można wywnioskować, że wraz ze wzrostem kosztów z tytułu odsetek banki pokrywają je z nadwyżki spreadów między kredytem a depozytem.

Amortyzacja

Wykres 47. Spread między kredytem a depozytem a amortyzacją banków w Polsce

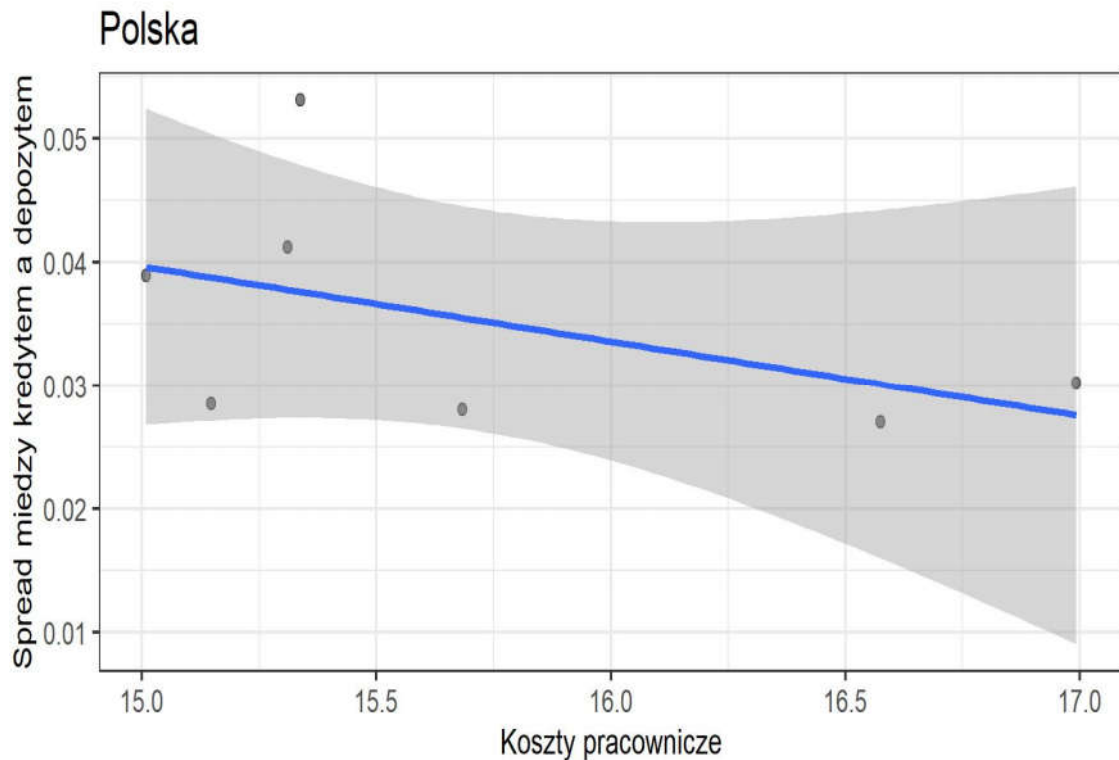

Źródło: opracowanie własne

Amortyzacja była istotna statystycznie i negatywnie skorelowana ze wzrostem spreadu między kredytem a depozytem, a jej R^2 kształtował się na poziomie 0.92. Banki nie pokrywały kosztów amortyzacji przez zwiększenie spreadów. Jednak wskaźnik ten wymaga dalszych badań nad spreadami stóp procentowych między kredytami a depozytami. Jak w poprzednich przypadkach, okazuje się, że rynek uniemożliwia przerzucanie na klientów wyższe koszty, w tym także amortyzacji.

Koszty pracownicze banków

Wykres 48. Spread między kredytem a depozytem a kosztami pracowniczymi banków w Polsce

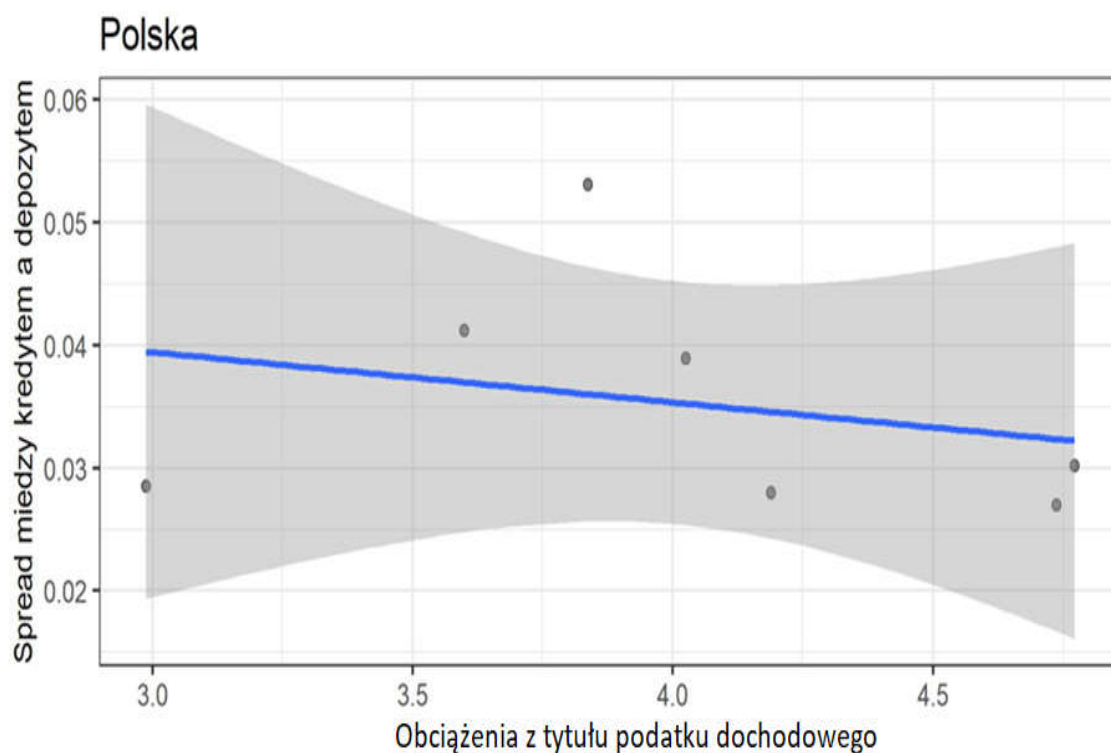

Źródło: opracowanie własne

Na powyższym wykresie 48., zobrazowano koszty pracownicze dla polski, które nie miały istotnego przełożenia statystycznego na spread. Jednak linia trendu wskazuje spadek spreadu co może sugerować, że banki nie rekompensowały podnoszeniem spreadów kosztów pracowniczych. Widać, że tu także rynek na to nie pozwalał, ponadto R^2 w przypadku tego wskaźnika kształtował się na poziomie 0.23.

Obciążenia z tytułu podatku dochodowego banków

Wykres 49. Spread między kredytem a depozytem a obciążeniami z tytułu podatku dochodowego banków w Polsce

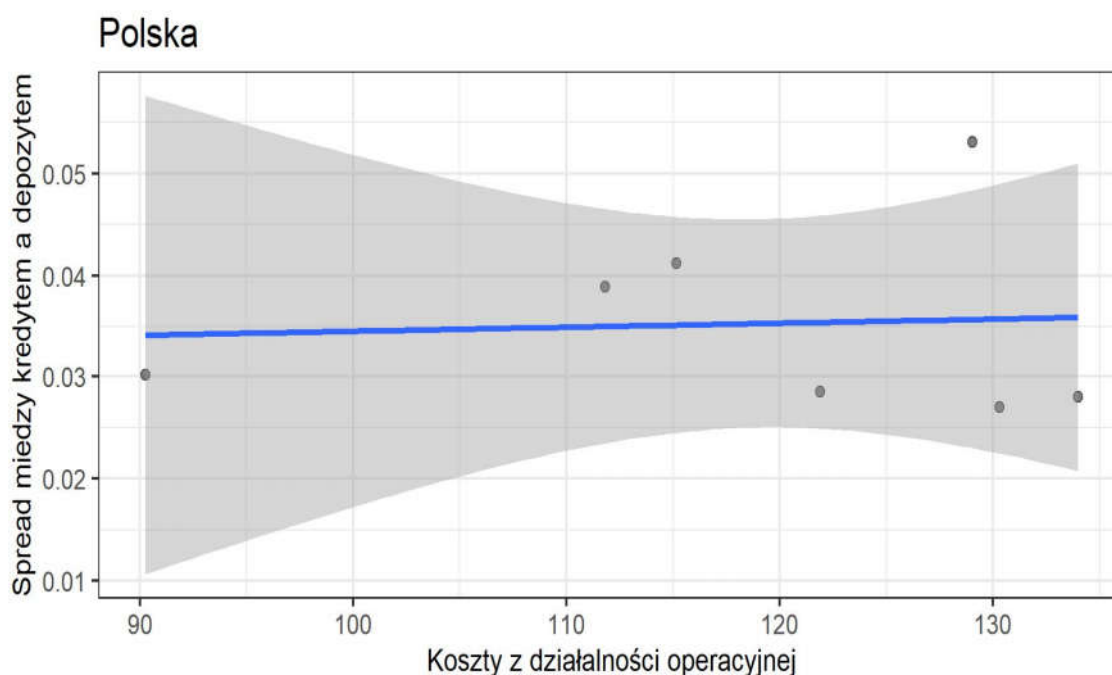

Źródło: opracowanie własne

W przypadku obciążeń z tytułu podatku dochodowego banków można powiedzieć, że nie ma skłonności do pokrycia wydatków podatkowych przez zwiększenie spreadu. Z powodów – takich samych jak poprzednio, widać to również po wyniku badania, gdyż $R^2=0.07$.

Koszty z działalności operacyjnej banków

Wykres 50. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z działalności operacyjnej banków w Polsce

Źródło: opracowanie własne

W odniesieniu do kosztów z działalności operacyjnej banków, można zauważyć, że pomimo wzrostu kosztów z działalności operacyjnej, nie są one pokrywane ze zwiększania spreadów. Widać to również powyżej, gdyż linia trendu utrzymywała się niemal na tym samym poziomie w analizowanych latach 2012 – 2018, a $R^2=0.00$.

3.3.2. Hierarchia istotności czynników dla Polski z wykorzystaniem jednozmiennowej hierarchicznej analizy regresji ograniczonej – metodą największej wiarygodności

Wyniki analiz zależności między spreadem a czynnikami miesięcznymi dla Polski przedstawiono w tabeli 10., natomiast relacje w formie graficznej przedstawiono na wykresach 51., 52., 53., 54., 55. Odnotowano, że żaden ze wskaźników nie przejawiał stabilnej, istotnej relacji ze spreadem na przestrzeni lat. Należy jednak zauważyć, że *agregaty pieniężne M3* były istotnie, negatywnie związane ze spreadem w latach 2012–2015. Rezultat ten jest również odzwierciedlony w fakcie, że przedziały ufności dla współczynnika tej zmiennej nie zawierają zera oraz, że R^2 dla tego efektu stałego wynosi 0.38. Przedstawione relacje zostały zidentyfikowane w oparciu o

statystyki miesięczne, zaprezentowane bowiem na poprzednich stronach relacje wykorzystywały dane roczne, ponieważ takie tylko w tym przypadku były dostępne.

Tabela 10. Rezultaty analiz regresji hierarchicznej dla relacji pomiędzy spreadem a wskaźnikami miesięcznymi w Polsce

	B	SE	LI	UI	df	t	p	R ² es	R ²	σ
Stała	0.03	0	0.03	0.03	2.91	36.29	<0.001	0.38	0.97	0.002
Agregaty pieniężne M3	-0.42	0.2	-0.8	-0.04	5.48	-2.14	0.081			
Stała	0.03	0	0.02	0.04	5.54	7.92	<0.001	0.12	0.98	0.002
Bezrobocie	0.17	0.1	-0.03	0.36	5.5	1.69	0.146			
Stała	0.03	0	0.03	0.04	5.62	10.18	<0.001	0.04	0.96	0.002
Inflacja	0.13	0.13	-0.12	0.38	5.44	1.04	0.341			
Stała	0.03	0	0.03	0.04	5.84	10.11	<0.001	0	0.95	0.002
Długoterminowe stopy procentowe	0.06	0.14	-0.21	0.33	4.94	0.44	0.678			
Stała	0.04	0	0.03	0.04	6	9.67	<0.001	0	0.94	0.002
Sprzedaż detaliczna	0.01	0.02	-0.04	0.06	22.85	0.24	0.809			

Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, R²es – proporcja wyjaśnionej wariancji przez efekt stały, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji czynników miesięcznych ze spreadem (oś y) w Polsce.

Agregaty pieniężne M3

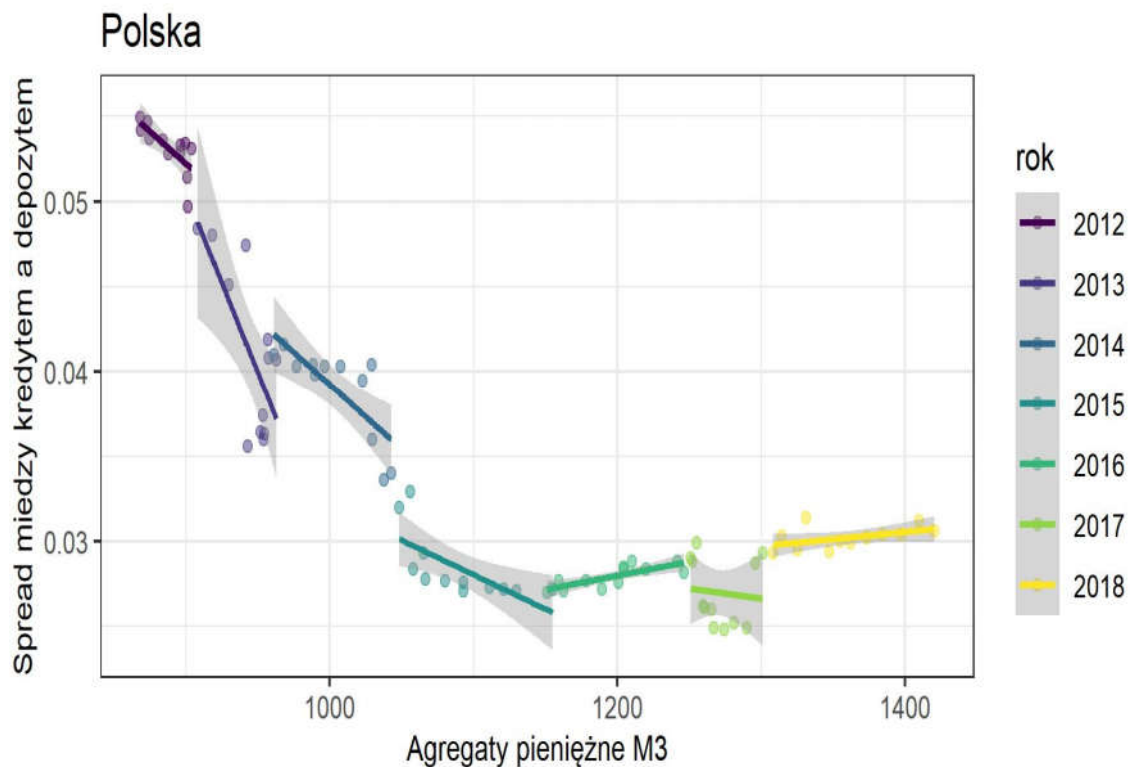
Tabela 11. Agregaty pieniężne M3 w Polsce (mld zł)

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 874,7	1. 908,0	1. 961,0	1. 1048,1	1. 1151,2	1. 1252,1	1. 1308,1
2. 868,3	2. 918,1	2. 968,1	2. 1056,0	2. 1158,9	2. 1255,0	2. 1314,1
3. 868,8	3. 929,7	3. 976,8	3. 1065,2	3. 1162,6	3. 1251,0	3. 1325,2
4. 873,1	4. 941,5	4. 988,5	4. 1058,2	4. 1178,3	4. 1259,2	4. 1331,2
5. 883,9	5. 942,9	5. 989,7	5. 1066,7	5. 1189,4	5. 1265,1	5. 1347,4
6. 887,9	6. 951,8	6. 996,4	6. 1079,9	6. 1200,9	6. 1260,4	6. 1354,8
7. 896,3	7. 954,5	7. 1007,4	7. 1092,8	7. 1204,0	7. 1266,8	7. 1362,2
8. 899,8	8. 953,8	8. 1022,9	8. 1092,7	8. 1204,6	8. 1274,0	8. 1373,0
9. 896,1	9. 953,4	9. 1029,2	9. 1111,0	9. 1210,1	9. 1281,0	9. 1384,2
10. 903,8	10. 956,8	10. 1029,4	10. 1120,7	10. 1219,9	10. 1289,8	10. 1397,2
11. 901,0	11. 957,4	11. 1037,5	11. 1130,0	11. 1241,7	11. 1296,0	11. 1409,5
12. 901,5	12. 962,9	12. 1042,6	12. 1155,0	12. 1246,1	12. 1301,0	12. 1420,1

Źródło opracowanie własne na podstawie: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/main-economic-indicators_22195009

Agregaty pieniężne M3 w latach 2012 – 2018, zarówno w Polsce, w Wielkiej Brytanii jak i w Stanach Zjednoczonych odnotowały wzrost. W Polsce w 2014 roku ich wartość przekroczyła 1 bln zł, a na koniec 2018 roku była w okolicach 1,5 bln złotych.

Wykres 51. Spread między kredytem a depozytem a agregatami pieniężnymi M3 w Polsce

Źródło: opracowanie własne

Agregaty pieniężne M3 były istotne statystycznie i ujemnie związane ze spreadem na wykresie można zauważyć tę zależność w latach 2012 – 2015 i jak już było wspomniane wyżej R^2 dla efektu stałego tego czynnika wyniósł 0.38. W okresie tym również zanotowano znaczący wzrost agregatów pieniężnych M3 dla Polski.

Bezrobocie

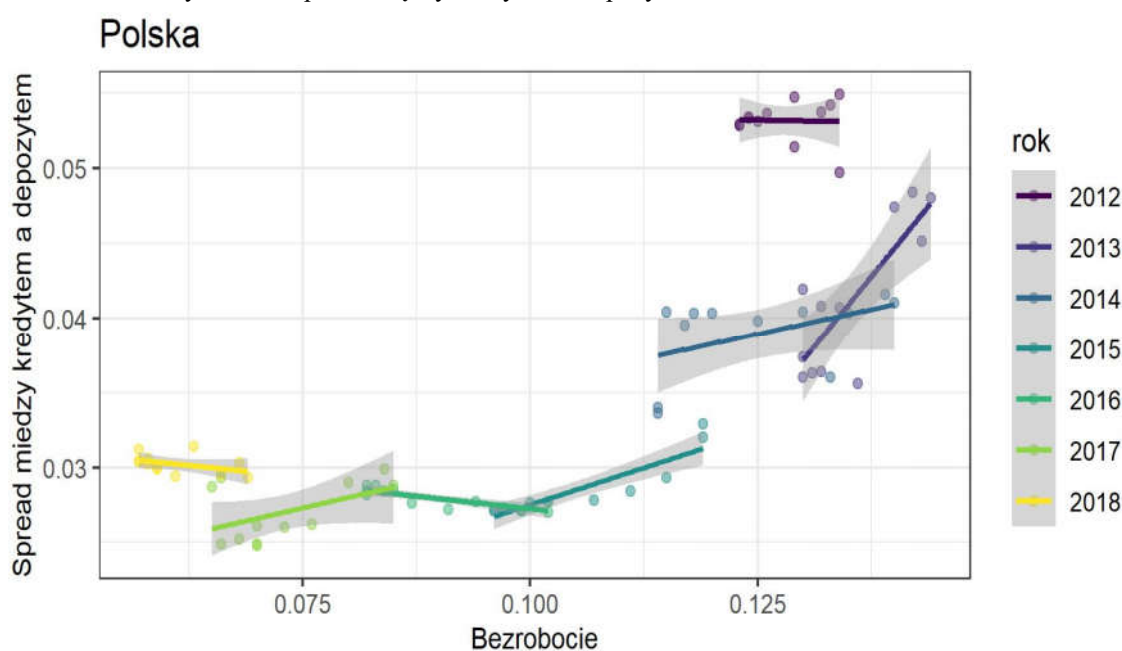
Tabela 12. Bezrobocie w Polsce

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 13,2%	1. 14,2%	1. 14,0%	1. 11,9%	1. 10,2%	1. 8,5%	1. 6,9%
2. 13,4%	2. 14,4%	2. 13,9%	2. 11,9%	2. 10,2%	2. 8,4%	2. 6,8%
3. 13,3%	3. 14,3%	3. 13,5%	3. 11,5%	3. 9,9%	3. 8,0%	3. 6,6%
4. 12,9%	4. 14,0%	4. 13,0%	4. 11,1%	4. 9,4%	4. 7,6%	4. 6,3%
5. 12,6%	5. 13,6%	5. 12,5%	5. 10,7%	5. 9,1%	5. 7,3%	5. 6,1%
6. 12,3%	6. 13,2%	6. 12,0%	6. 10,2%	6. 8,7%	6. 7,0%	6. 5,9%
7. 12,3%	7. 13,1%	7. 11,8%	7. 10,0%	7. 8,5%	7. 7,0%	7. 5,9%
8. 12,4%	8. 13,0%	8. 11,7%	8. 9,9%	8. 8,4%	8. 7,0%	8. 5,8%
9. 12,4%	9. 13,0%	9. 11,5%	9. 9,7%	9. 8,3%	9. 6,8%	9. 5,7%
10. 12,5%	10. 13,0%	10. 13,3%	10. 9,6%	10. 8,2%	10. 6,6%	10. 5,7%
11. 12,9%	11. 13,2%	11. 11,4%	11. 9,6%	11. 8,2%	11. 6,5%	11. 5,7%
12. 13,4%	12. 13,4%	12. 11,4%	12. 9,7%	12. 8,2%	12. 6,6%	12. 5,8%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2020,4,1.html>

Stopa bezrobocia na koniec 2018 roku utrzymała się na niskim poziomie we wszystkich trzech analizowanych krajach, a dla Polski jak widać w tabeli 12. wynosiła 5,8%.

Wykres 52. Spread między kredytem a depozytem a bezrobociem w Polsce

Bezrobocie w Polsce w latach 2012 – 2018 miało tendencję spadkową. Można powiedzieć, że wraz ze spadkiem bezrobocia pojawiają się zapotrzebowania na kredyty, wynika to z tego faktu, że przedsiębiorstwa inwestują w swój rozwój, a rozwój przedsiębiorstw wpływa pozytywnie na zapotrzebowanie na pracowników co przyczynia się do spadku bezrobocia, można to zaobserwować w Polsce w analizowanym siedmioletnim okresie. Jednak bezrobocie nie było istotne statystycznie w relacji do spreadów, a R^2 efektu stałego wyniósł 0.12.

Inflacja

Tabela 13. Inflacja w Polsce

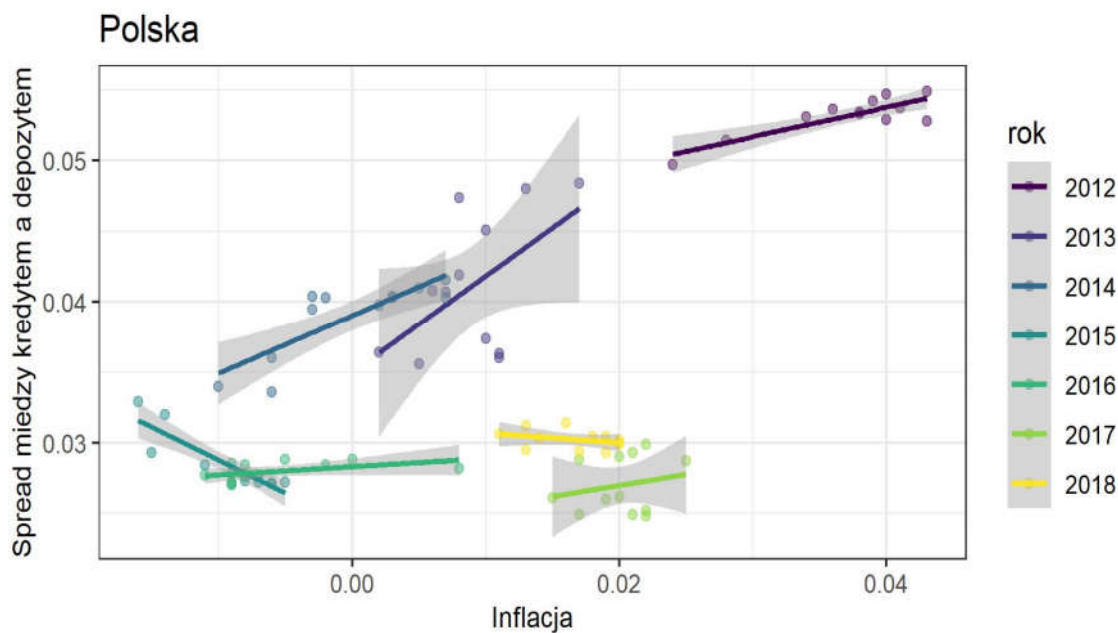
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 4,1%	1. 1,7%	1. 0,5%	1. -1,4%	1. -0,9%	1. 1,7%	1. 1,9%
2. 4,3%	2. 1,3%	2. 0,7%	2. -1,6%	2. -0,8%	2. 2,2%	2. 1,4%
3. 3,9%	3. 1,0%	3. 0,7%	3. -1,5%	3. -0,9%	3. 2,0%	3. 1,3%
4. 4,0%	4. 0,8%	4. 0,3%	4. -1,1%	4. -1,1%	4. 2,0%	4. 1,6%
5. 3,6%	5. 0,5%	5. 0,2%	5. -0,9%	5. -0,9%	5. 1,9%	5. 1,7%
6. 4,3%	6. 0,2%	6. 0,3%	6. -0,8%	6. -0,8%	6. 1,5%	6. 2,0%
7. 4,0%	7. 1,1%	7. -0,2%	7. -0,7%	7. -0,9%	7. 1,7%	7. 2,0%
8. 3,8%	8. 1,1%	8. -0,3%	8. -0,6%	8. -0,8%	8. 2,2%	8. 2,0%
9. 3,8%	9. 1,0%	9. -0,3%	9. -0,8%	9. -0,5%	9. 2,2%	9. 1,9%
10. 3,4%	10. 0,8%	10. -0,6%	10. -0,7%	10. -0,2%	10. 2,1%	10. 1,8%
11. 2,8%	11. 0,6%	11. -0,6%	11. -0,6%	11. 0,0%	11. 2,5%	11. 1,3%
12. 2,4%	12. 0,7%	12. -1,0%	12. -0,5%	12. 0,8%	12. 2,1%	12. 1,1%

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.nbp.pl/home.aspx?f=statystyka/bazowa/bazowa.htm>
<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja/>

Wskaźnik inflacji w Polsce był najwyższy w 2012 roku, poziom inflacji przez pierwszych 10 miesięcy przekraczał nawet 4%. W latach 2014 – 2016 Polska mogła odnotować deflację, średnioroczna inflacja za 2018 rok wyniosła 1,7%.

Wykres 53. Spread między kredytem a depozytem a inflacją w Polsce

Źródło: opracowanie własne

Zależność pomiędzy inflacją a spreadem, również nie była istotna statystycznie z R^2 efektu stałego 0.04. Pomimo, że w Polsce nastąpił spadek inflacji nie miało to wpływu na spread.

Długoterminowe stopy procentowe

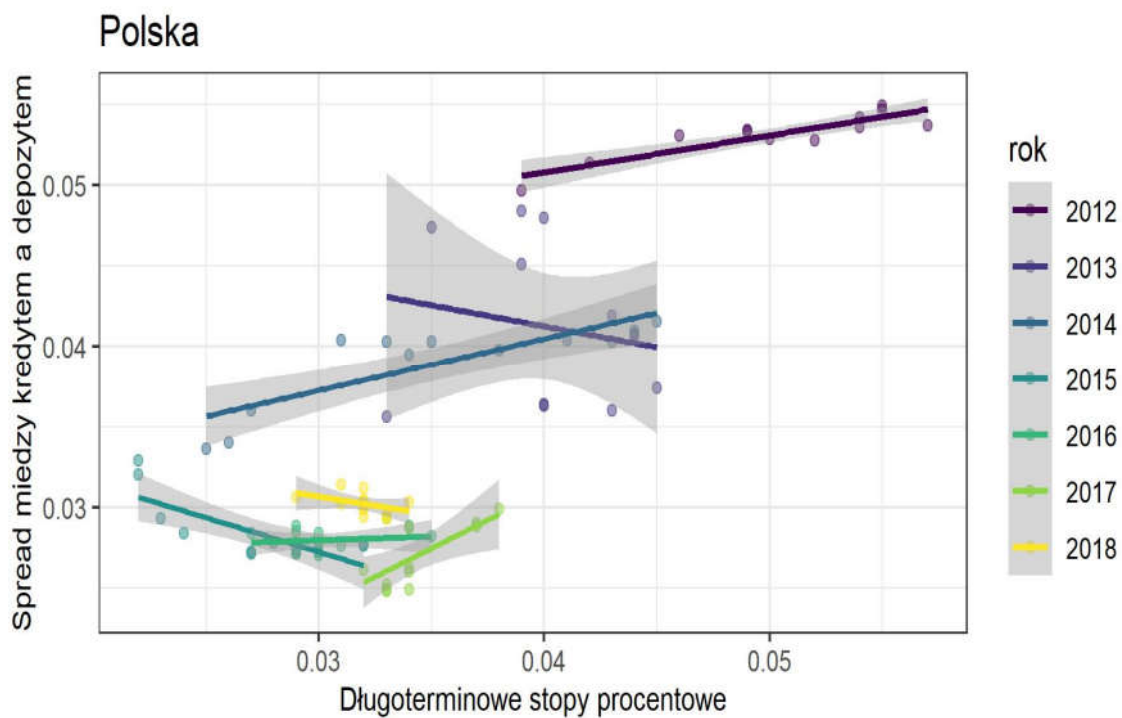
Tabela 14. Długoterminowe stopy procentowe w Polsce

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 5,7%	1. 3,9%	1. 4,4%	1. 2,2%	1. 3,0%	1. 3,7%	1. 3,3%
2. 5,5%	2. 4,0%	2. 4,5%	2. 2,2%	2. 3,0%	2. 3,8%	2. 3,4%
3. 5,4%	3. 3,9%	3. 4,3%	3. 2,3%	3. 2,9%	3. 3,7%	3. 3,3%
4. 5,5%	4. 3,5%	4. 4,1%	4. 2,4%	4. 3,0%	4. 3,4%	4. 3,1%
5. 5,4%	5. 3,3%	5. 3,8%	5. 2,8%	5. 3,0%	5. 3,4%	5. 3,2%
6. 5,2%	6. 4,0%	6. 3,5%	6. 3,2%	6. 3,1%	6. 3,2%	6. 3,2%
7. 5,0%	7. 4,0%	7. 3,3%	7. 3,2%	7. 2,9%	7. 3,3%	7. 3,2%
8. 4,9%	8. 4,3%	8. 3,4%	8. 2,9%	8. 2,7%	8. 3,3%	8. 3,1%
9. 4,9%	9. 4,5%	9. 3,1%	9. 2,9%	9. 2,9%	9. 3,3%	9. 3,2%
10. 4,6%	10. 4,3%	10. 2,7%	10. 2,7%	10. 3,0%	10. 3,4%	10. 3,2%
11. 4,2%	11. 4,4%	11. 2,5%	11. 2,7%	11. 3,4%	11. 3,4%	11. 3,2%
12. 3,9%	12. 4,4%	12. 2,6%	12. 3,0%	12. 3,5%	12. 3,3%	12. 2,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm#indicator-chart>

Długoterminowe stopy procentowe w Polsce spadały na przestrzeni lat 2012 – 2018, osiągając na koniec 2018 roku wartość 2,9%. Najwyższą wartość miały na początku 2012 roku przekraczającą 5%.

Wykres 54. Spread między kredytem a depozytem a długoterminowymi stopami procentowymi w Polsce

Źródło: opracowanie własne

W badaniu nad spreadami dla Polski, długoterminowe stopy procentowe nie miały oddziaływania na poziom spreadów stóp procentowych. R^2 es wyniósł 0.0.

Sprzedaż detaliczna

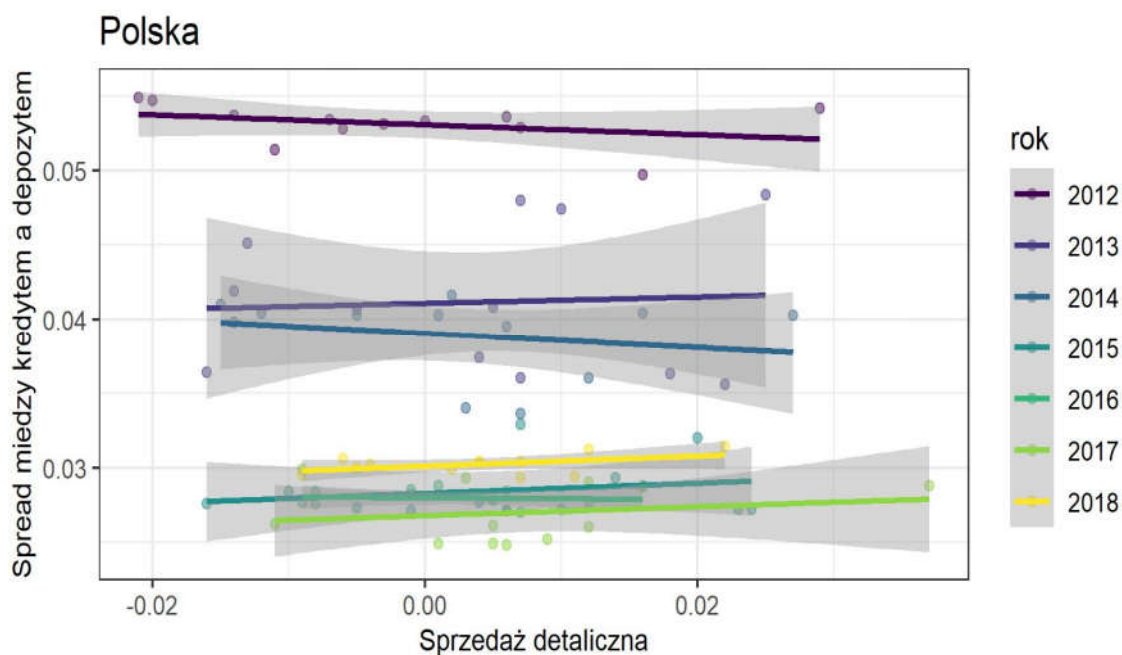
Tabela 15. Sprzedaż detaliczna w Polsce

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. -1,4%	1. 2,5%	1. -1,5%	1. 2,0%	1. 0,7%	1. 3,7%	1. 0,7%
2. -2,1%	2. 0,7%	2. 0,2%	2. 0,7%	2. -0,9%	2. -0,9%	2. 0,4%
3. 2,9%	3. -1,3%	3. -0,5%	3. 1,4%	3. 0,6%	3. 1,2%	3. -0,9%
4. -2,0%	4. 1,0%	4. 1,6%	4. -1,0%	4. 1,2%	4. -1,1%	4. 2,2%
5. 0,6%	5. 2,2%	5. -1,4%	5. 0,5%	5. 1,0%	5. 1,2%	5. 1,1%
6. -0,6%	6. -1,6%	6. 0,1%	6. 0,4%	6. -0,8%	6. 0,5%	6. -0,5%
7. 0,7%	7. 1,8%	7. 2,7%	7. -1,6%	7. -0,1%	7. 0,5%	7. 0,2%
8. -0,7%	8. 0,7%	8. 0,6%	8. 0,6%	8. 0,6%	8. 0,6%	8. -0,4%
9. 0%	9. 0,4%	9. -1,2%	9. -0,5%	9. 1,6%	9. 0,9%	9. 0,4%
10. -0,3%	10. -1,4%	10. 1,2%	10. 2,4%	10. -0,8%	10. 0,1%	10. 0,7%
11. -1,1%	11. 0,5%	11. 0,7%	11. -0,1%	11. 0,1%	11. 1,6%	11. 1,2%
12. 1,6%	12. -0,5%	12. 0,3%	12. 2,3%	12. -0,1%	12. 0,3%	12. -0,6%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://countryeconomy.com>

Jak widać w tabeli powyżej sprzedaż detaliczna na koniec 2018 roku dla Polski miała wartość ujemną. Patrząc na tabelę 15., można powiedzieć, że sprzedaż detaliczna w Polsce charakteryzowała się ciągłymi okresami spadków i wzrostów w latach 2012 – 2018.

Wykres 55. Spread między kredytem a depozytem a sprzedażą detaliczną w Polsce

Źródło: opracowanie własne

Podobnie jak w przypadku długoterminowych stóp procentowych, sprzedaż detaliczna nie była istotna statystycznie w stosunku do spreadu i nie oddziaływała na spread. Podobnie jak w przypadku poprzedniego wskaźnika R^2 es wyniósł 0.0.

3.3.3. Hierarchia istotności czynników dla Wielkiej Brytanii z wykorzystaniem jednozmiennowej analizy regresji liniowej – metodą najmniejszych kwadratów

Wyniki analiz relacji pomiędzy spreadem a *pierwszą* grupą czynników rocznych dla Wielkiej Brytanii przedstawiono w tabeli 16., natomiast relacje w formie graficznej przedstawiono na wykresach 57., 59., 61., 63., 65., 67. Odnotowano dwie istotne statystycznie i negatywne zależności ze spreadem dla: *relacji kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw* oraz *udziału kredytów nieregularnych*. Wykresy rozrzutu dla tych zmiennych nakazują jednak ostrożność w interpretacji tych rezultatów. Dodatkowo, odnotowano istotną statystycznie i negatywną relację z *udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw*. Rezultaty pozostałych analiz nie były istotne statystycznie.

Tabela 16. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a pierwszą grupą wskaźników rocznych w Wielkiej Brytanii

	B	SE	LI	UI	t	p	σ	R ²
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	35.27	<0.001	0.002	0.77
Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw	-0.14	0.03	-0.23	-0.05	-4.06	0.01		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	32.55	<0.001	0.002	0.73
Udział kredytów nieregularnych	-0.26	0.07	-0.44	-0.08	-3.65	0.015		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	27.78	<0.001	0.002	0.63
Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw	-0.11	0.04	-0.20	-0.01	-2.89	0.034		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	24.51	<0.001	0.003	0.52
Współczynnik adekwatności kapitałowej	0.15	0.06	-0.02	0.31	2.32	0.068		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	19.87	<0.001	0.003	0.27
Relacja aktywów 5 największych banków w GB do aktywów banków w GB ogółem	-0.03	0.02	-0.08	0.02	-1.35	0.235		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	17.44	<0.001	0.004	0.05
Tempo wzrostu PKB	-0.17	0.33	-1.02	0.69	-0.51	0.634		

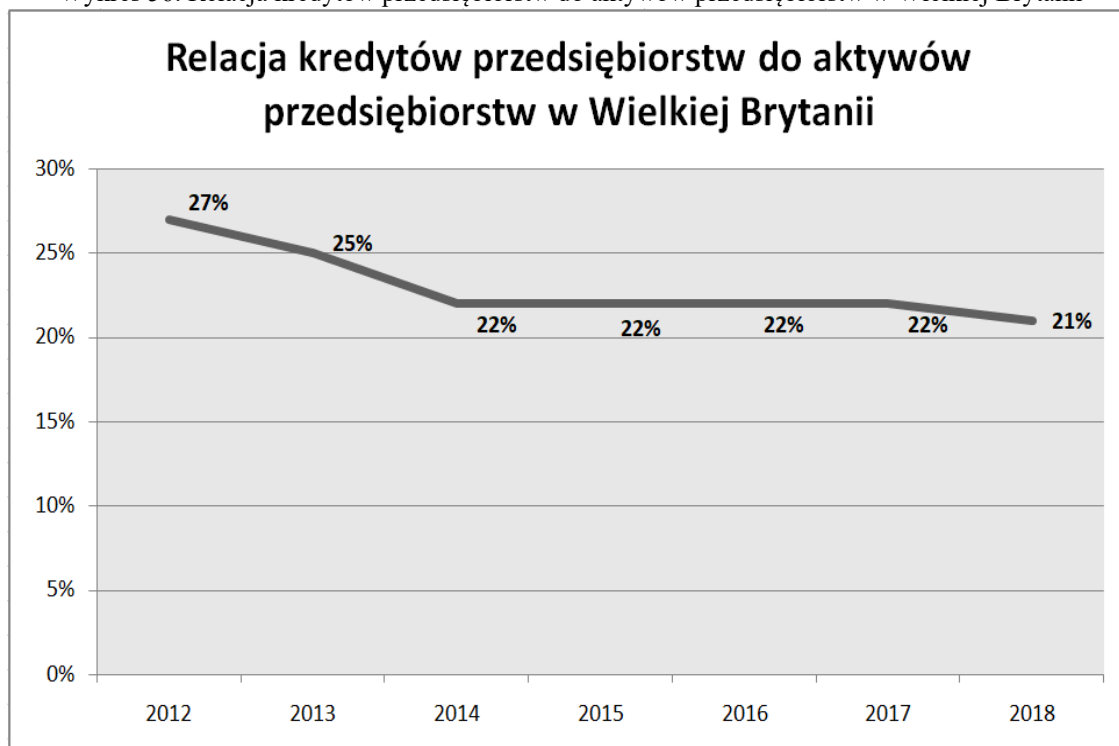
Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji wskaźników rocznych z grupy *pierwszej* ze spreadem (oś y) w Wielkiej Brytanii.

Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw

Wykres 56. Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

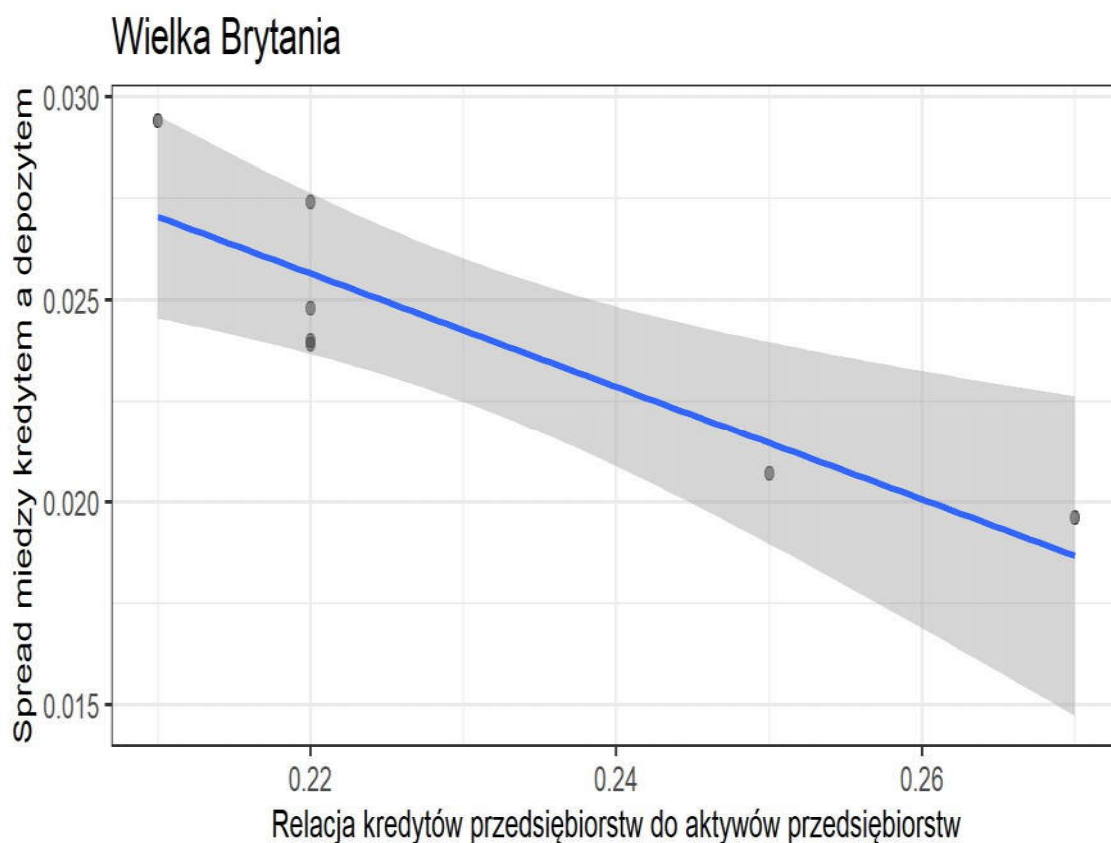

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.ons.gov.uk/releases/uknationalaccountsbluebook2019>

Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii zanotowała spadek o 6% w obserwowanych latach 2012 – 2018, osiągając wartość 21%. Aktywa przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii na koniec 2018 roku osiągnęły poziom 6,350,931 bln funtów, natomiast kredytów przedsiębiorstw uplasowały się na poziomie 1,316,967 bln funtów.

Wykres 57. Spread między kredytem a depozytem a relacją kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

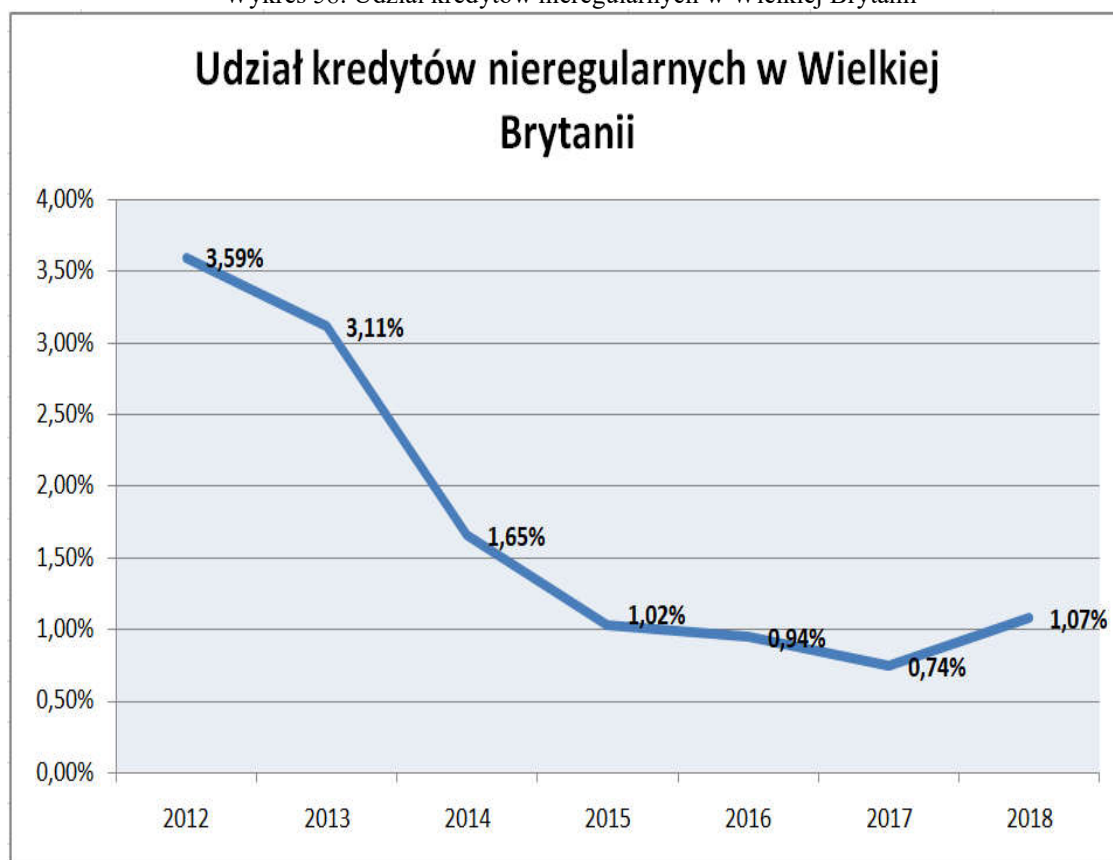

Źródło: opracowanie własne

Na wykresie powyżej przedstawiono relację kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw, można zauważyć, iż była ona istotna statystycznie i ujemna w odniesieniu do spreadów stóp procentowych z $R^2=0.77$. Z tego wynika, że przedsiębiorstwa brytyjskie ostrożnie podchodziły do dźwigni finansowej. Im większe znaczenie kredytów dla pasywów tym rzadziej sięgano po nowe, szczególnie wyżej oprocentowane kredyty.

Udział kredytów nieregularnych

Wykres 58. Udział kredytów nieregularnych w Wielkiej Brytanii

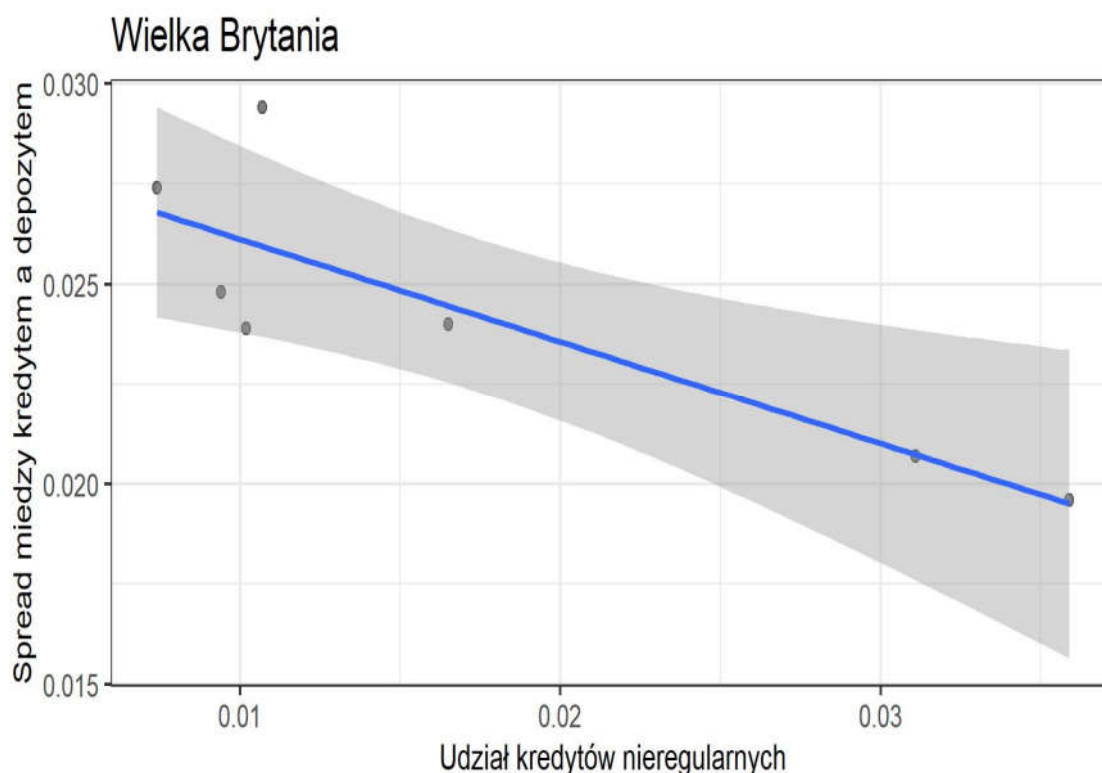

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=GB>

Udział kredytów nieregularnych w Wielkiej Brytanii znacząco się zmniejszył. Dobre zarządzanie i obniżanie poziomu kredytów nieregularnych ma zasadnicze znaczenie dla funkcji zarządzania ryzykiem w bankach, jak również dla krajowych organów nadzoru bankowego odpowiedzialnych za stabilność sektora bankowego w Wielkiej Brytanii.

Wykres 59. Spread między kredytem a depozytem a udziałem kredytów nieregularnych w Wielkiej Brytanii

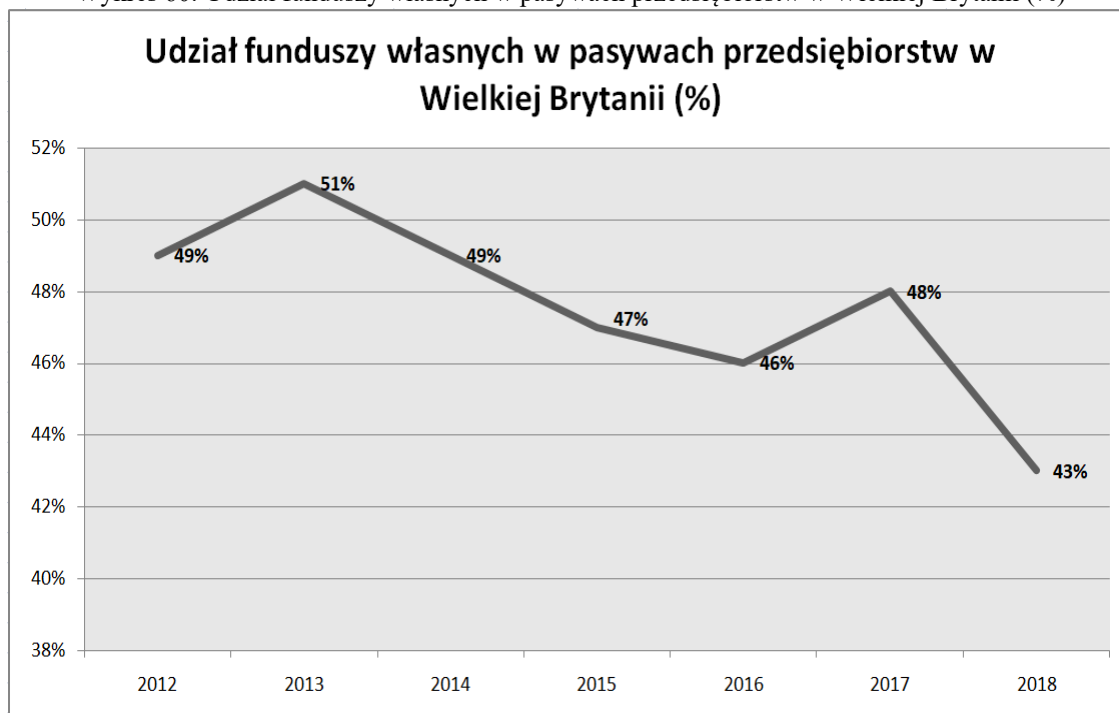

Źródło: opracowanie własne

W przypadku udziału kredytów nieregularnych odnotowano istotną negatywną zależność statystyczną, a R^2 wyniósł w tym przypadku 0.73. Można powiedzieć, że im większy udział kredytów nieregularnych, tym większe rezerwy a więc i koszty, co powinno skłaniać do zwiększenia spreadów. Jednak warto dodać, że czynnik udziału kredytów nieregularnych w Wielkiej Brytanii miał wyraźną tendencję spadkową w obserwowanych latach 2012 – 2018 i wynosił około 1% na koniec 2018 roku. Można więc stwierdzić, że koszty z tytułu kredytów nieregularnych znacząco spadły, co nie wymuszało wzrostu spreadów. Ponadto obecnie sytuacja uległa zmianie i kredytów nieregularnych jest bardzo niewiele, a sytuacja kiedy ich było dużo dotyczy innego okresu, a więc innych warunków.

Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw

Wykres 60. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii (%)

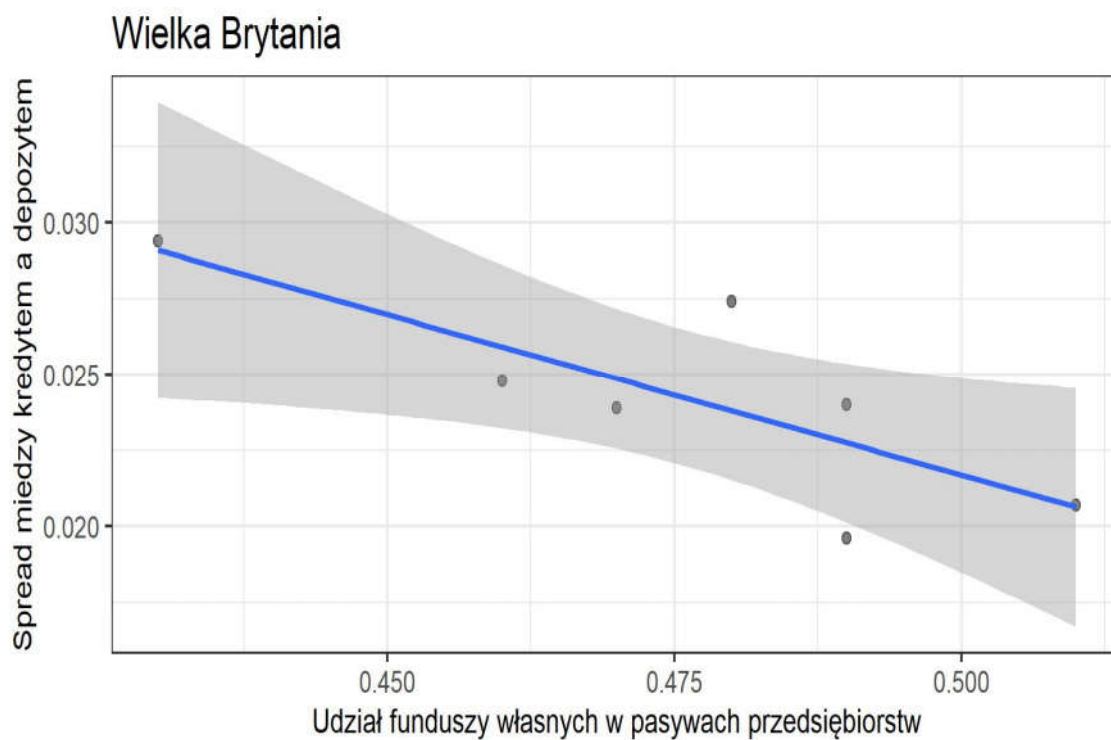

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.ons.gov.uk/releases/uknationalaccountsbluebook2019>

W Wielkiej Brytanii udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw odnotował spadek w obserwowanych latach 2012 – 2018 o 6%. Ponadto można zauważyć, że udział ten jedynie w 2013 przekroczył 50%, natomiast w pozostałych latach kształtował się na poziomie przekraczającym 40%.

Wykres 61. Spread między kredytem a depozytem a udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

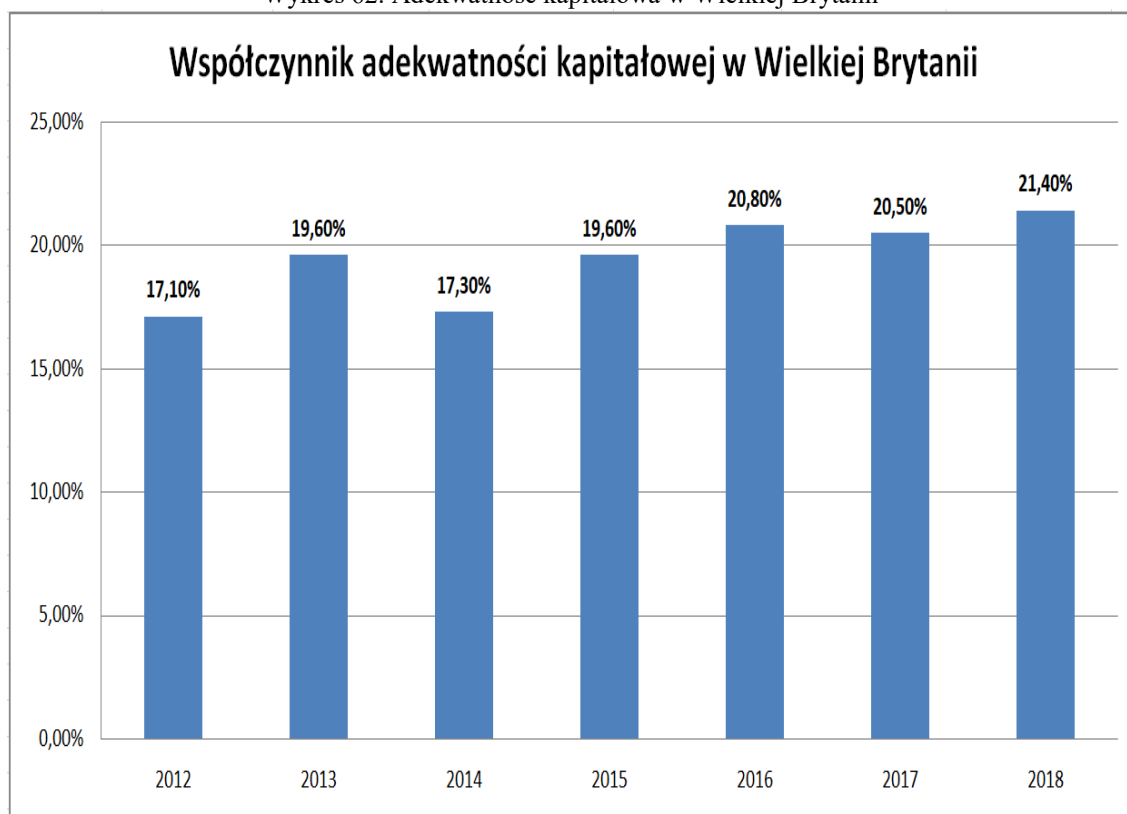

Źródło: opracowanie własne

Istotną i negatywną statystycznie relację odnotowano pomiędzy udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, a spreadem między kredytem a depozytem. Pomimo, że udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw malał banki nie zdecydowały się na podniesienie spreadu, jednak zależność ta wymaga dalszych badań. R^2 kształtował się na poziomie 0.63.

Współczynnik adekwatności kapitałowej

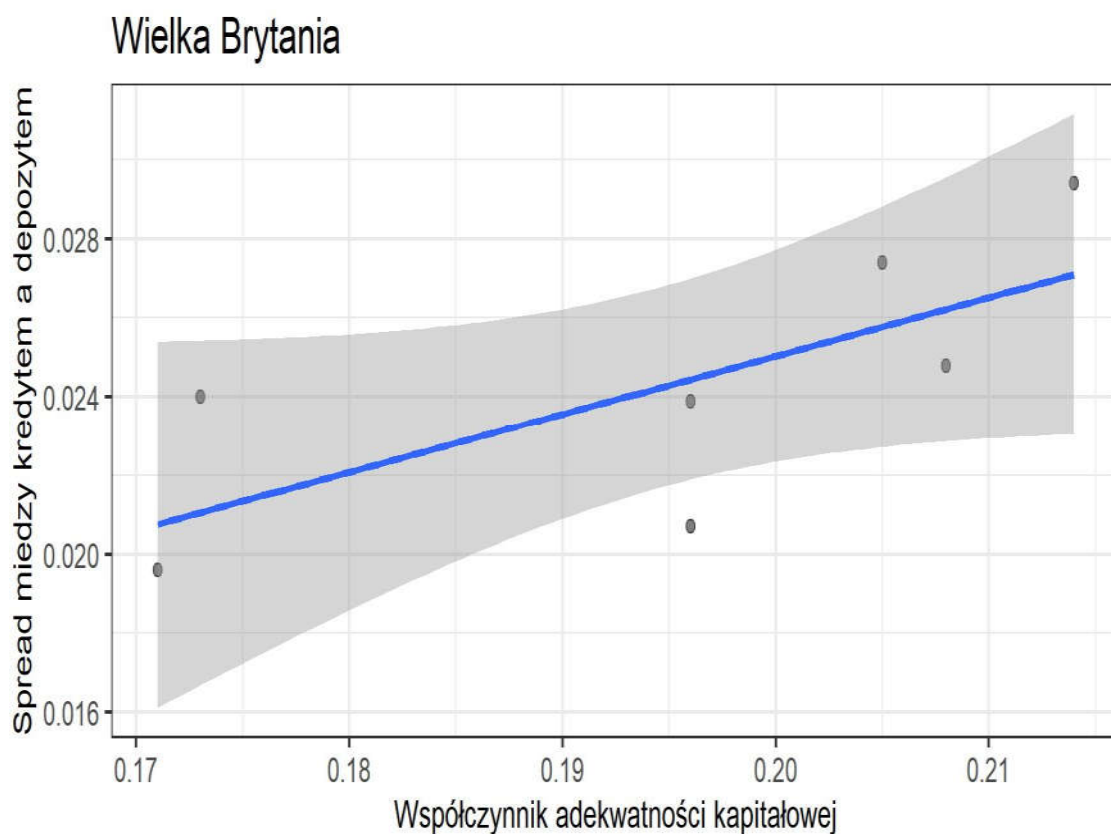
Wykres 62. Adekwatność kapitałowa w Wielkiej Brytanii

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/united-kingdom/capital-adequacy-ratio>

W Wielkiej Brytanii banki i firmy inwestycyjne upoważnione do działalności przez FCA i PRA, są zobowiązane do posiadania określonych współczynników kapitału w porównaniu z kwotą ich aktywów. Jeżeli wartość aktywów spadnie, kwota kapitału wymagana do utrzymania wskaźnika powinna zapewnić firmie wystarczający kapitał do pokrycia strat i spłaty wierzycieli i deponentów. Wskaźnik adekwatności kapitałowej urósł z poziomu 17,10% w 2012 roku do poziomu 21,40% w 2018 roku. Na wykresie 62., można zaobserwować, że najniższa wartość wskaźnika była w latach 2012 – 2014 i nie przekraczała 18%, w pozostałych latach adekwatność kapitałowa była na poziomie ponad 19%.

Wykres 63. Spread między kredytem a depozytem a współczynnikiem adekwatności kapitałowej w Wielkiej Brytanii

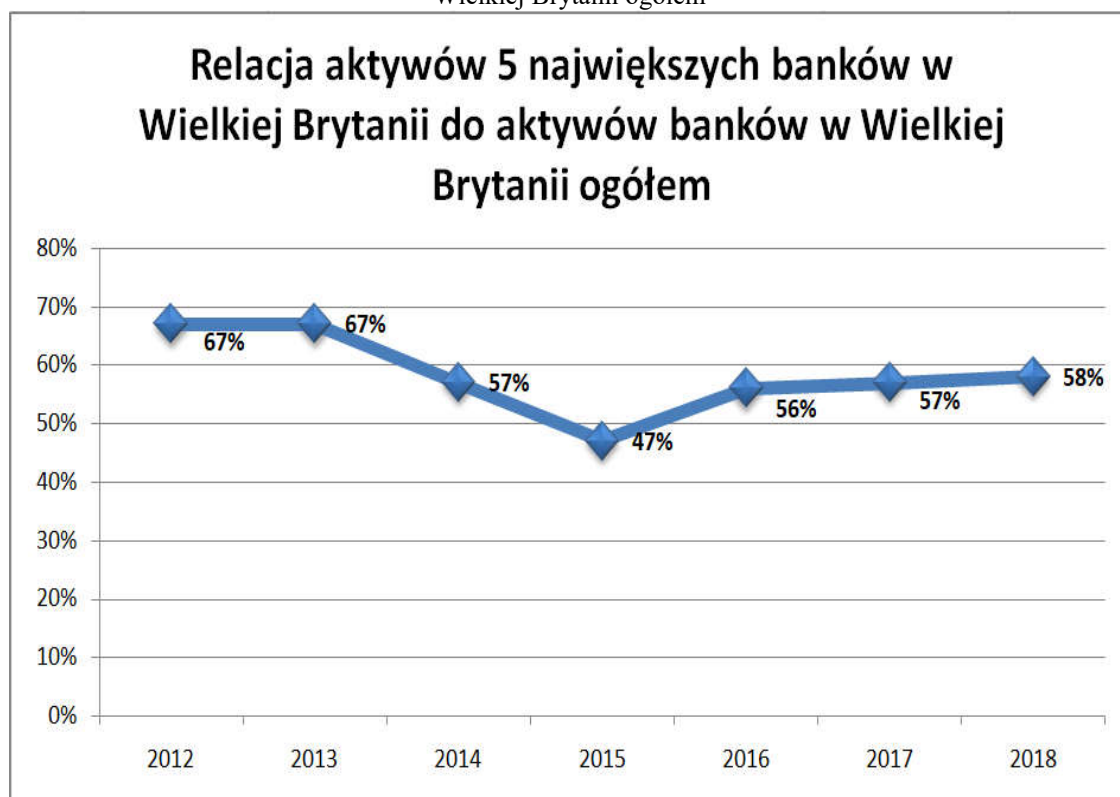

Źródło: opracowanie własne

Współczynnik adekwatności kapitałowej w Wielkiej Brytanii nie był istotny statystycznie i pomimo wzrostu o 4,3% w latach 2012 – 2018, nie zanotowano żadnej istotnej korelacji pomiędzy tym współczynnikiem, a spreadami stóp procentowych między kredytami a depozytami z $R^2=0.52$. Sam jednak kierunek korelacji wydaje się zrozumiały.

Relacja aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem

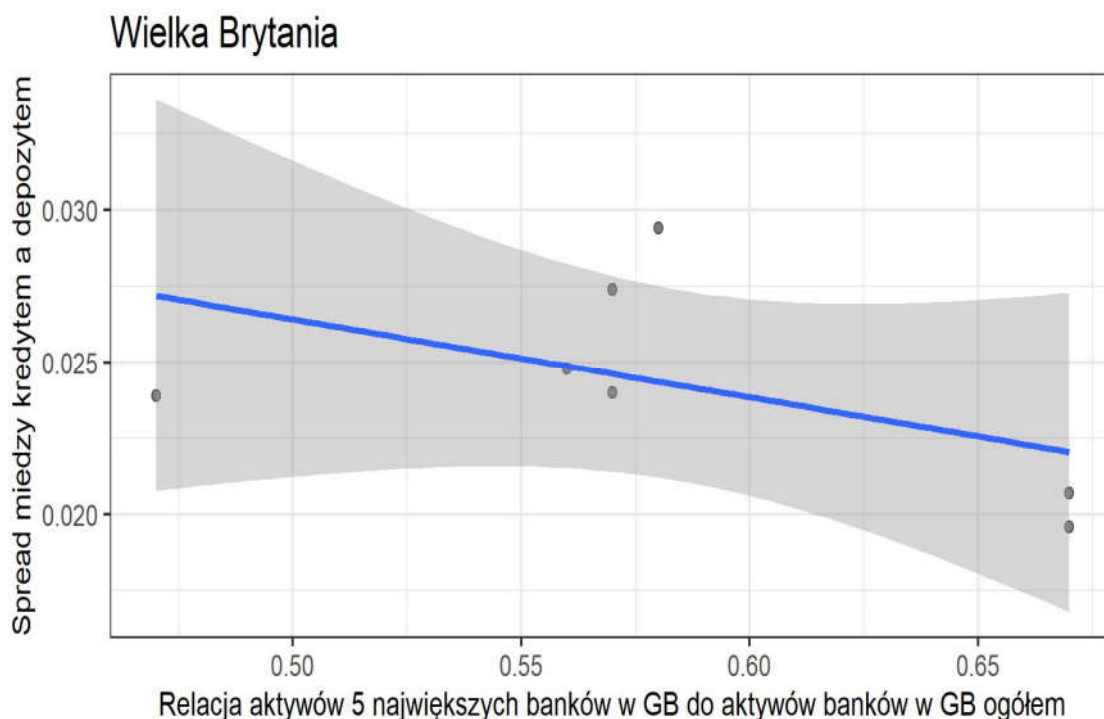
Wykres 64. Relacja aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.relbanks.com/worlds-top-banks>,
[https://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=359.CBD2.A.GB.W0.67._Z._Z.A.A.A0000._X.
ALL.CA._Z.LE._T.EUR](https://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=359.CBD2.A.GB.W0.67._Z._Z.A.A.A0000._X.ALL.CA._Z.LE._T.EUR)

Na koniec 2018 roku wartość aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii wynosiła ponad 50% ogółu aktywów w sektorze bankowym. Jednak warto zauważyć, że w obserwowanym wcześniejszym okresie wartość ta przekraczała 60%.

Wykres 65. Spread między kredytem a depozytem a relacją aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem

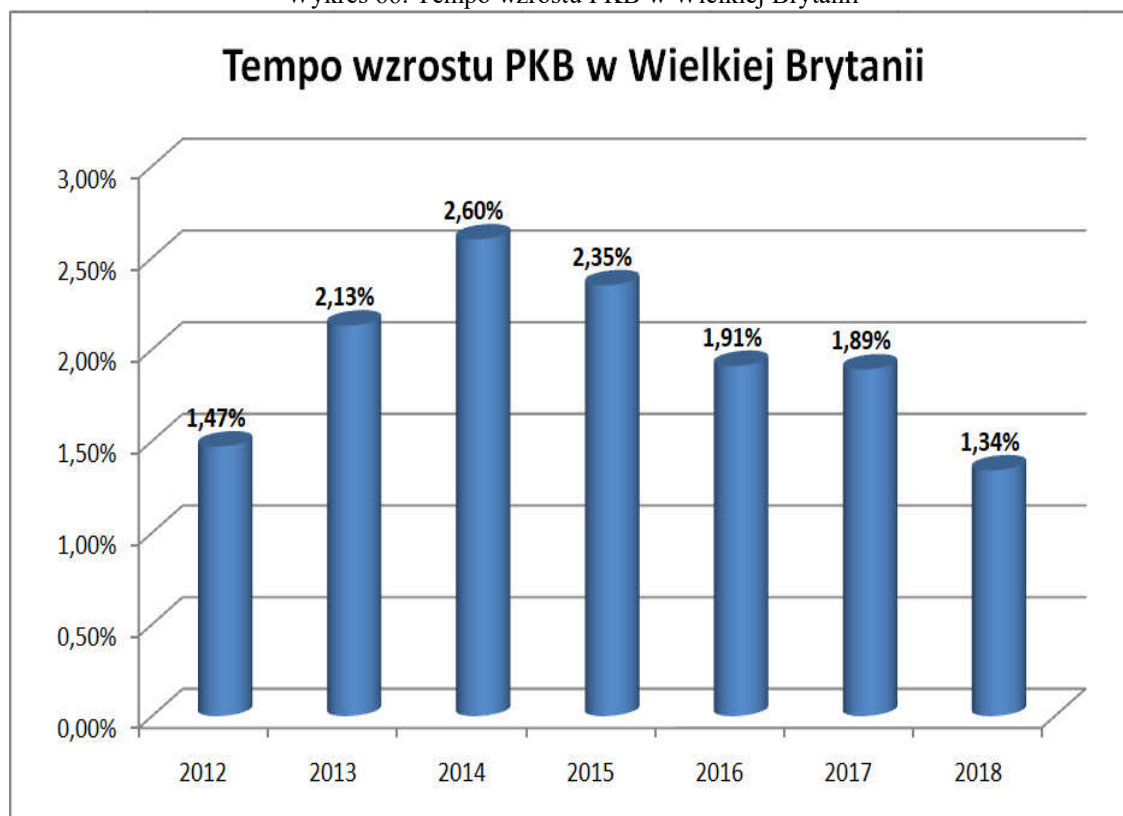

Źródło: opracowanie własne

W Wielkiej Brytanii nie odnotowano istotnej statystycznie korelacji między relacją aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem, gdyż w badaniu $R^2=0.27$. Im większa konkurencja, tym silniejsza tendencja do wykorzystywania spreadów jako źródła przychodów, jednak podobnie jak w przypadku Polski w odniesieniu do tego wskaźnika potrzebne są dalsze badania nad spreadami. Tu także jak w Polsce, ograniczeniem był w ogóle słaby popyt na pieniądz zewnętrzny.

Tempo wzrostu PKB

Wykres 66. Tempo wzrostu PKB w Wielkiej Brytanii

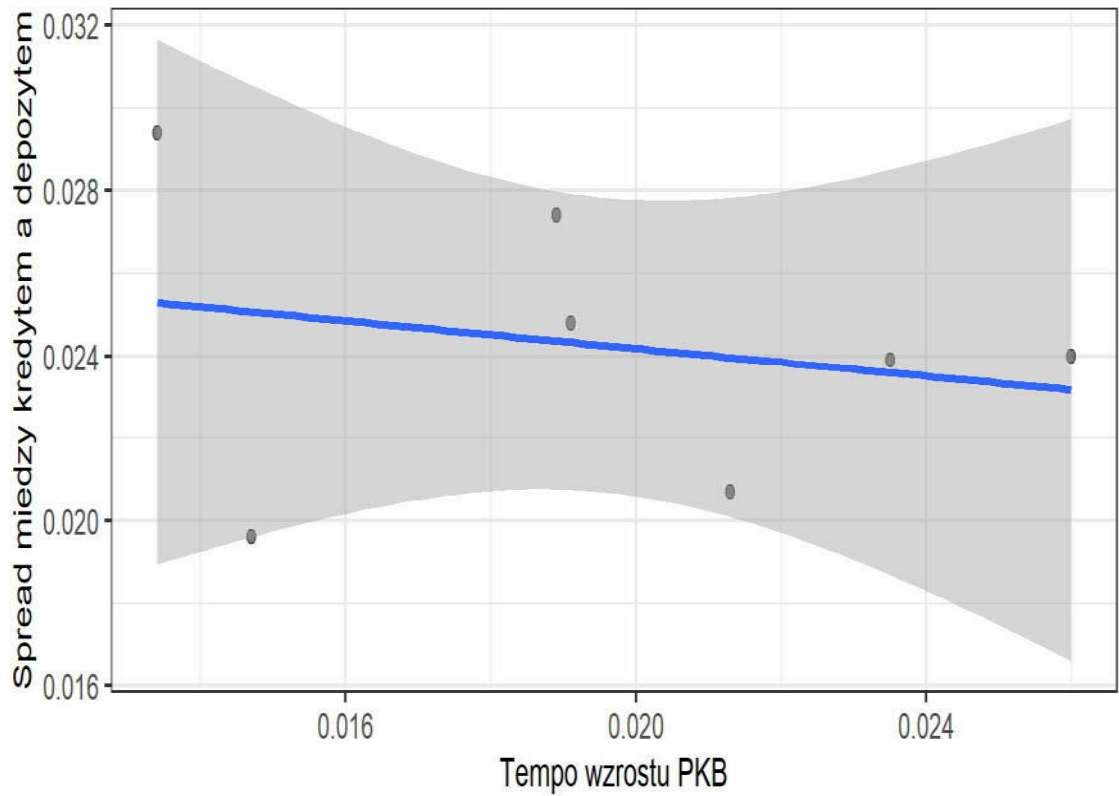
Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=GB&start=2010>

Wielka Brytania odnotowała spadek tempa wzrostu PKB do wartości 1,34% w 2018 roku, gospodarka zwolniła do najniższego poziomu od 2014 roku, ponieważ obawy związane z Brexitem hamowały inwestycje. Zarówno konsumenci jak i brytyjskie przedsiębiorstwa odczuwały obawy z powodu braku planu opuszczenia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. Można powiedzieć, że inwestycje biznesowe utknęły w martwym punkcie od referendum w czerwcu 2016 roku.

Wykres 67. Spread między kredytem a depozytem a tempem wzrostu PKB w Wielkiej Brytanii

Wielka Brytania

Źródło: opracowanie własne

Tempo wzrostu PKB w Wielkiej Brytanii nie było istotne statystycznie i nie miało wpływu na wzrost spreadu, widać to także po R^2 gdyż kształtował się na poziomie 0.05.

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków

W tabeli 17., można zaobserwować kształtowanie się kosztów banków i obciążeń fiskalnych banków w Wielkiej Brytanii. Koszty z działalności operacyjnej na koniec 2018 roku nie przekroczyły 90 mld funtów. Koszty z tytułu odsetek spadły w porównaniu z 2012 rokiem o 15,934 mld funtów. Koszty pracownicze i amortyzacja utrzymywały się na podobnym poziomie w analizowanych latach 2012 – 2018. W przypadku obciążeń fiskalnych banków, dla obciążenia z tytułu podatku dochodowego można było odnotować wzrost tego czynnika.

Tabela 17. Koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Wielkiej Brytanii (mld fun)

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koszty z działalności operacyjnej	83,681	83,750	84,809	85,616	93,375	93,908	89,578
Koszty z tytułu odsetek	103,473	84,457	72,936	64,728	63,946	66,481	87,539
Koszty pracownicze	33,345	32,368	32,592	32,975	34,202	34,019	32,654
Amortyzacja	1,098	1,015	1,073	1,219	1,046	1,067	1,069
Obciążenia z tytułu podatku dochodowego	2,2	1,6	2,3	3,3	4,8	4,9	4,7

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.gov.uk/topic/business-tax/corporation-tax>,
<https://www.bankofengland.co.uk/statistics>

Rezultaty badania współzależności pomiędzy spreadem a *drugą* grupą czynników rocznych dla Wielkiej Brytanii przedstawiono w tabeli 18., natomiast relacje w formie graficznej przedstawiono na wykresach poniżej. W tej grupie wskaźników odnotowano jedną istotną statystycznie, pozytywną relację dla: *obciążeń z tytułu podatku dochodowego*, natomiast pozostałe relacje nie były istotne statystycznie.

Tabela 18. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a drugą grupą wskaźników rocznych w Wielkiej Brytanii

	B	SE	LI	UI	t	p	σ	R2
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	31.76	0	0.002	0.71
Obciążenia z tytułu podatku dochodowego	0.00	0.00	0.00	0.00	3.53	0.017		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	24.66	0	0.003	0.52
Koszty z działalności operacyjnej	0.00	0.00	0.00	0.00	2.35	0.066		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	18.81	0	0.003	0.18
Koszty z tytułu odsetek	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.05	0.34		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	17.33	0	0.004	0.04
Koszty pracownicze	0.00	0.00	0.00	0.01	0.43	0.682		
Stała	0.02	0.00	0.02	0.03	17.01	0	0.004	0.00
Amortyzacja	0.00	0.02	-0.06	0.06	-0.03	0.979		

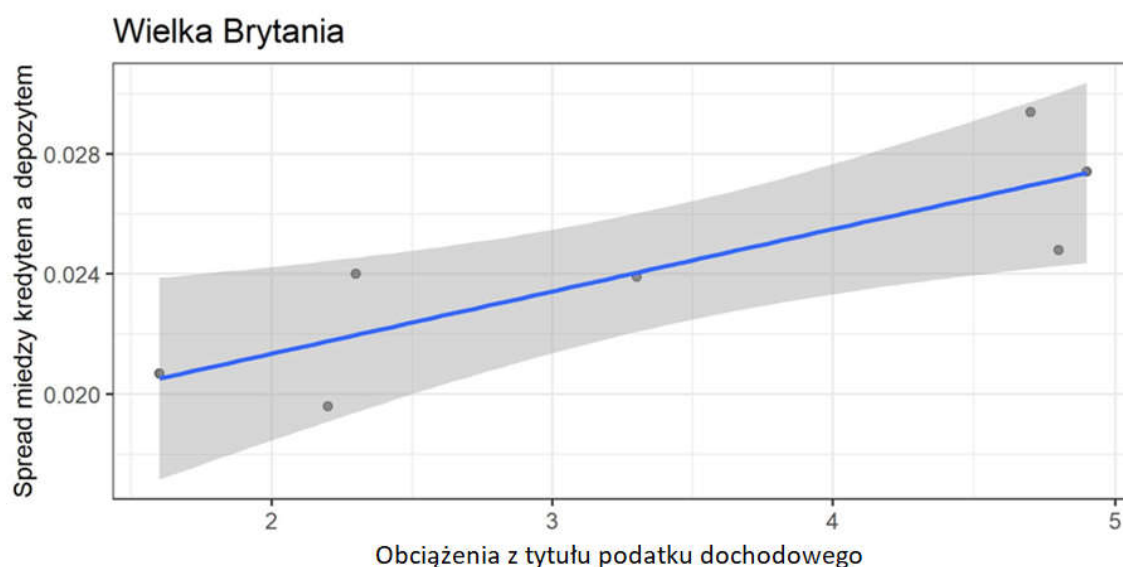
Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji wskaźników rocznych z grupy *drugiej* ze spreadem (oś y) w Wielkiej Brytanii.

Obciążenia z tytułu podatku dochodowego dla banków

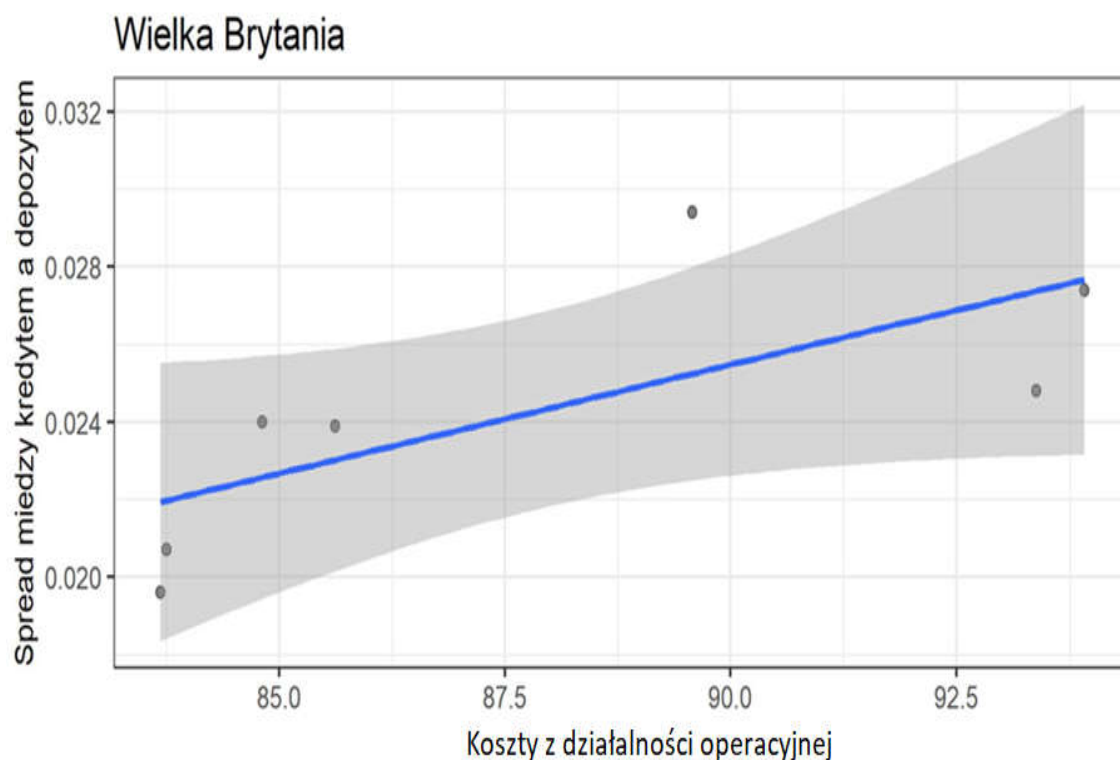
Wykres 68. Spread między kredytem a depozytem a obciążeniami z tytułu podatku dochodowego dla banków w Wielkiej Brytanii

Banki w Wielkiej Brytanii rekompensowały sobie podatek dochodowy, poprzez zwiększenie spreadu, widać to wyraźnie na wykresie 68., oraz po wyniku analizy regresji dla tego czynnika, gdyż uplasował się on na poziomie $R^2=0.71$, ponadto wskaźnik ten był istotny i pozytywny statystycznie w badaniu.

Koszty z działalności operacyjnej banków

Wykres 69. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z działalności operacyjnej banków w Wielkiej Brytanii

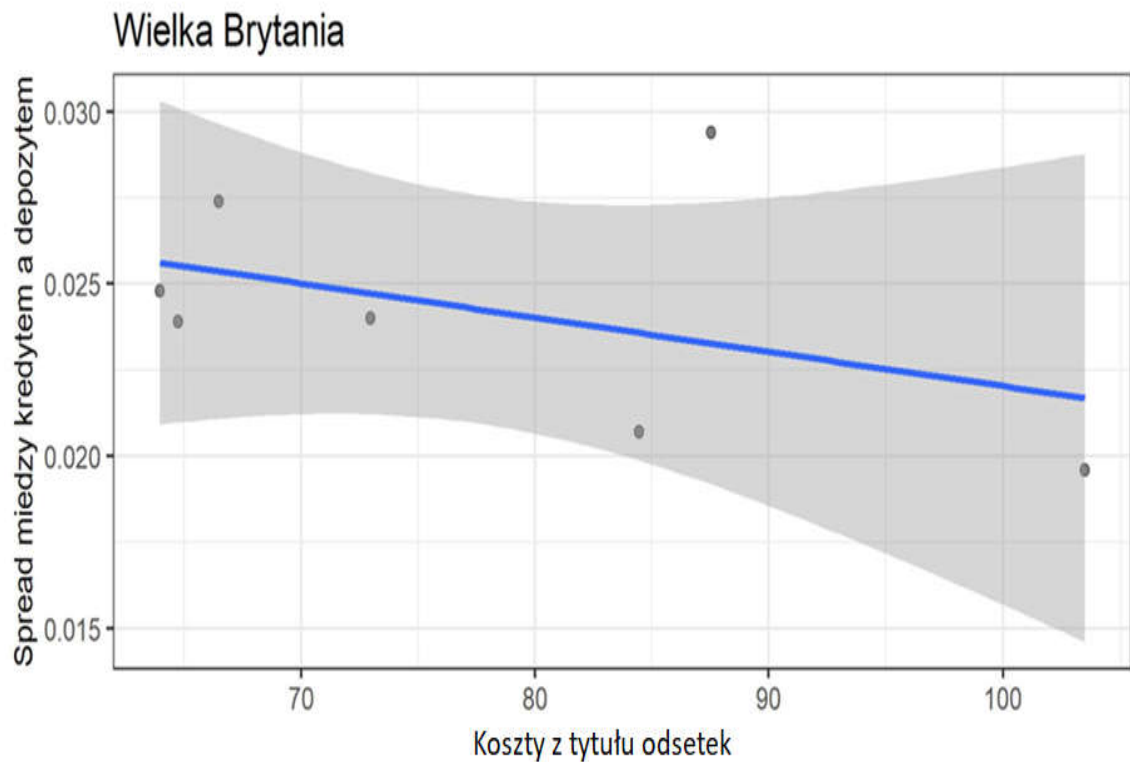

Źródło: opracowanie własne

Można powiedzieć, że koszty z działalności operacyjnej banków były pokrywane ze wzrostu na spreadzie, jednak współczynnik ten nie był istotny statystycznie w badaniu, a $R^2=0.52$

Koszty z tytułu odsetek banków

Wykres 70. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z tytułu odsetek banków w Wielkiej Brytanii

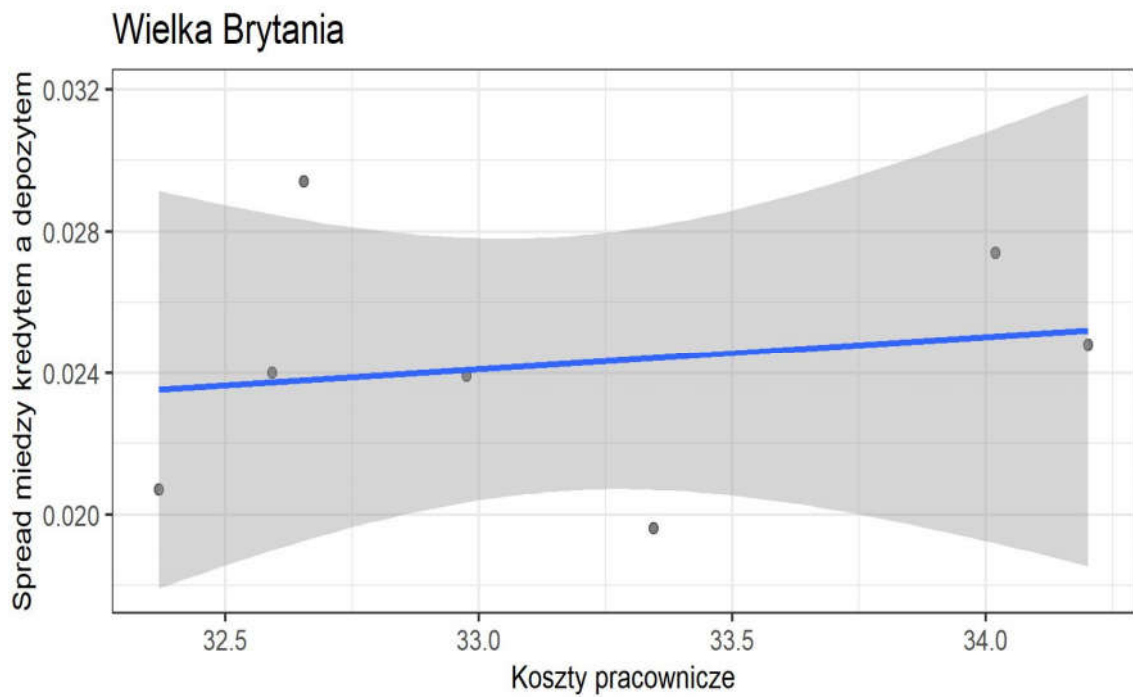

Źródło: opracowanie własne

Na powyższym wykresie przedstawiono koszty z tytułu odsetek banków w Wielkiej Brytanii. Dokonując obserwacji wykresu można stwierdzić, że im wyższe odsetki tym trudniej przerzucić je w koszt kredytu. Warto dodać, że $R^2=0.18$.

Koszty pracownicze

Wykres 71. Spread między kredytem a depozytem a kosztami pracowniczymi banków w Wielkiej Brytanii

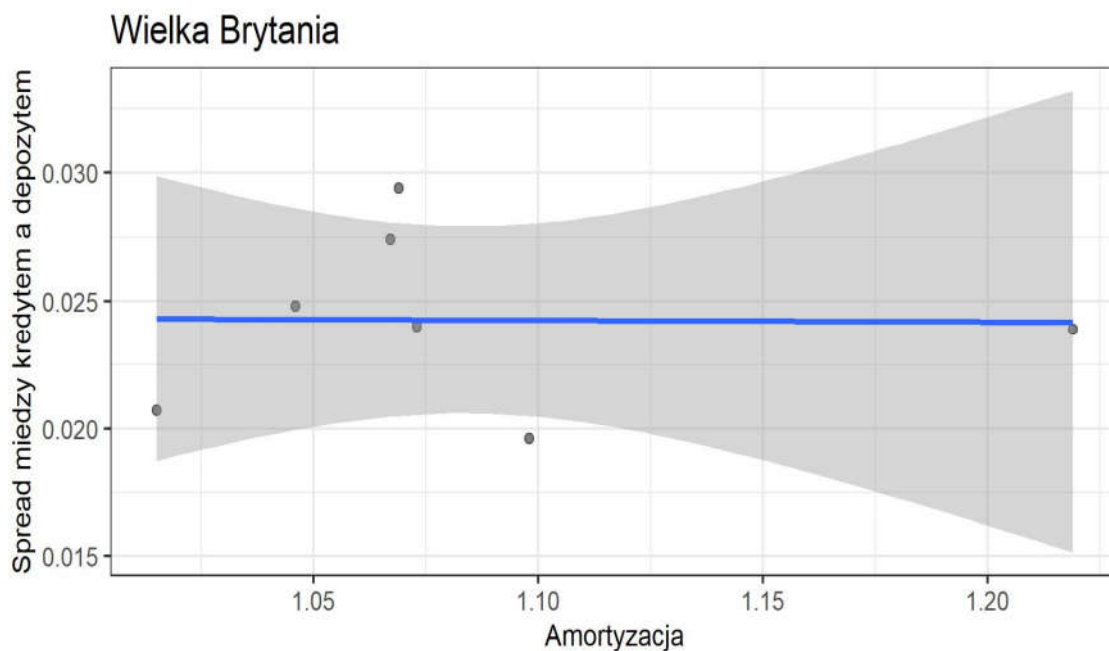

Źródło: opracowanie własne

Koszty pracownicze były pokrywane przez banki w Wielkiej Brytanii przez spread, jednak w badaniu wskaźnik ten nie był ważny statystycznie, a jego R^2 był bardzo niski gdyż wynosił 0.04.

Amortyzacja

Wykres 72. Spread między kredytem a depozytem a amortyzacją banków w Wielkiej Brytanii

Źródło: opracowanie własne

Amortyzacja nie była istotna statystycznie w badaniu, dodatkowo na wykresie można zauważyć, że linia trendu była pozioma, świadczyć to może o braku korelacji pomiędzy amortyzacją banków w Wielkiej Brytanii, a spreadem stóp procentowych między kredytem a depozytem. Ponadto $R^2=0.00$.

3.3.4. Hierarchia istotności czynników dla Wielkiej Brytanii z wykorzystaniem jednozmiennowej hierarchicznej analizy regresji ograniczonej – metodą największej wiarygodności

Wyniki rozkładu zależności pomiędzy spreadem a czynnikami miesięcznymi dla Wielkiej Brytanii zaprezentowano w tabeli 19., natomiast relacje w formie graficznej zaprezentowano na wykresach poniżej. Rezultaty badania wskazały, że relacje z *bezrobociem* i *agregatami pieniężnymi M3* w Wielkiej Brytanii były silne i istotne statystycznie. W tym, że *bezrobocie* było istotnie negatywnie, natomiast *agregaty pieniężne M3* były istotnie pozytywnie związane ze spreadem. Niewielkie różnice pomiędzy całkowitymi R^2 a R^2 efektów stałych wskazują, że różnice pomiędzy latami dla tych relacji ze spreadem były niewielkie. Zaprezentowane poniżej relacje zostały zidentyfikowane w oparciu o statystyki miesięczne, przedstawione bowiem poprzednie relacje wykorzystywały dane roczne, ponieważ takie tylko były dostępne.

Tabela 19. Rezultaty analiz regresji hierarchicznej dla relacji pomiędzy spreadem a wskaźnikami miesięcznymi w Wielkiej Brytanii

	B	SE	LI	UI	df	t	p	R ² es	R ²	σ
Stała	0.02	0	0.02	0.03	5	56.37	<0.001	0.6	0.67	0.002
Bezrobocie	-0.2	0.03	-0.25	-0.15	7.94	-7.81	<0.001			
Stała	0.02	0	0.02	0.03	5.97	47.75	<0.001	0.53	0.65	0.002
Agregaty pieniężne M3	0.14	0.02	0.09	0.18	4.35	6.01	0.003			
Stała	0.02	0	0.02	0.03	5.77	20.06	<0.001	0.07	0.73	0.002
Długoterminowe stopy procentowe	-0.2	0.11	-0.42	0.01	8.23	-1.87	0.098			
Stała	0.02	0	0.02	0.03	5.99	18.74	<0.001	0	0.7	0.002
Sprzedaż detaliczna	0.01	0.03	-0.04	0.06	29.93	0.49	0.627			
Stała	0.02	0	0.02	0.03	5.57	21.17	<0.001	0	0.66	0.002
Inflacja	-0.01	0.07	-0.15	0.12	8.9	-0.22	0.834			

Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, R²es – proporcja wyjaśnionej wariancji przez efekt stały, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji wskaźników miesięcznych ze spreadem (oś y) w Wielkiej Brytanii.

Bezrobocie

Tabela 20. Bezrobocie w Wielkiej Brytanii

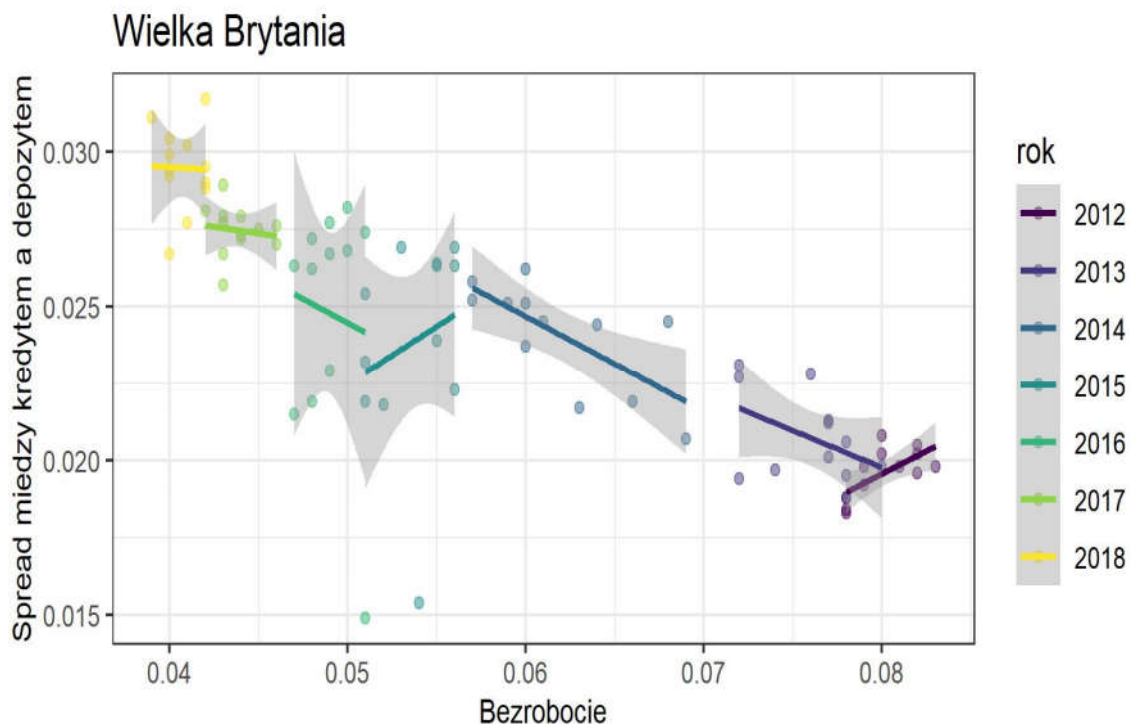
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 8,3%	1. 8,0%	1. 6,9%	1. 5,6%	1. 5,1%	1. 4,6%	1. 4,2%
2. 8,2%	2. 7,8%	2. 6,8%	2. 5,5%	2. 5,1%	2. 4,6%	2. 4,2%
3. 8,2%	3. 7,8%	3. 6,6%	3. 5,5%	3. 5,0%	3. 4,5%	3. 4,2%
4. 8,2%	4. 7,8%	4. 6,4%	4. 5,6%	4. 4,9%	4. 4,4%	4. 4,2%
5. 8,1%	5. 7,7%	5. 6,3%	5. 5,6%	5. 4,9%	5. 4,4%	5. 4,0%
6. 8,0%	6. 7,7%	6. 6,1%	6. 5,5%	6. 4,9%	6. 4,3%	6. 4,0%
7. 8,0%	7. 7,7%	7. 6,0%	7. 5,4%	7. 5,0%	7. 4,3%	7. 4,0%
8. 7,9%	8. 7,6%	8. 6,0%	8. 5,3%	8. 4,8%	8. 4,3%	8. 4,1%
9. 7,9%	9. 7,4%	9. 6,0%	9. 5,2%	9. 4,8%	9. 4,2%	9. 4,1%
10. 7,8%	10. 7,2%	10. 5,9%	10. 5,1%	10. 4,8%	10. 4,3%	10. 4,0%
11. 7,8%	11. 7,2%	11. 5,7%	11. 5,1%	11. 4,7%	11. 4,4%	11. 4,0%
12. 7,8%	12. 7,2%	12. 5,7%	12. 5,1%	12. 4,7%	12. 4,3%	12. 3,9%

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peoplenotinwork/unemployment>

Stopa bezrobocia na koniec 2018 roku utrzymała się na niskim poziomie i dla Wielkiej Brytanii wynosiła 3,9%.

Wykres 73. Spread między kredytem a depozytem a bezrobociem w Wielkiej Brytanii

Źródło: opracowanie własne

Jak widać na wykresie 73., bezrobocie było istotnie i negatywnie związane ze spreadem, a R^2 dla efektów stałych wyniósł 0.6. Stwierdzić można, że wraz ze spadkiem bezrobocia zapotrzebowanie na kredyty rośnie, jednak banki nie musiały podnosić spreadu z tego tytułu, gdyż szeroka akcja kredytowa plus zapotrzebowanie na kredyt było duże, przez co nastąpił wzrost przychodów banków w Wielkiej Brytanii, w wyniku czego nie musiały one podnosić spreadu.

Agregaty pieniężne M3

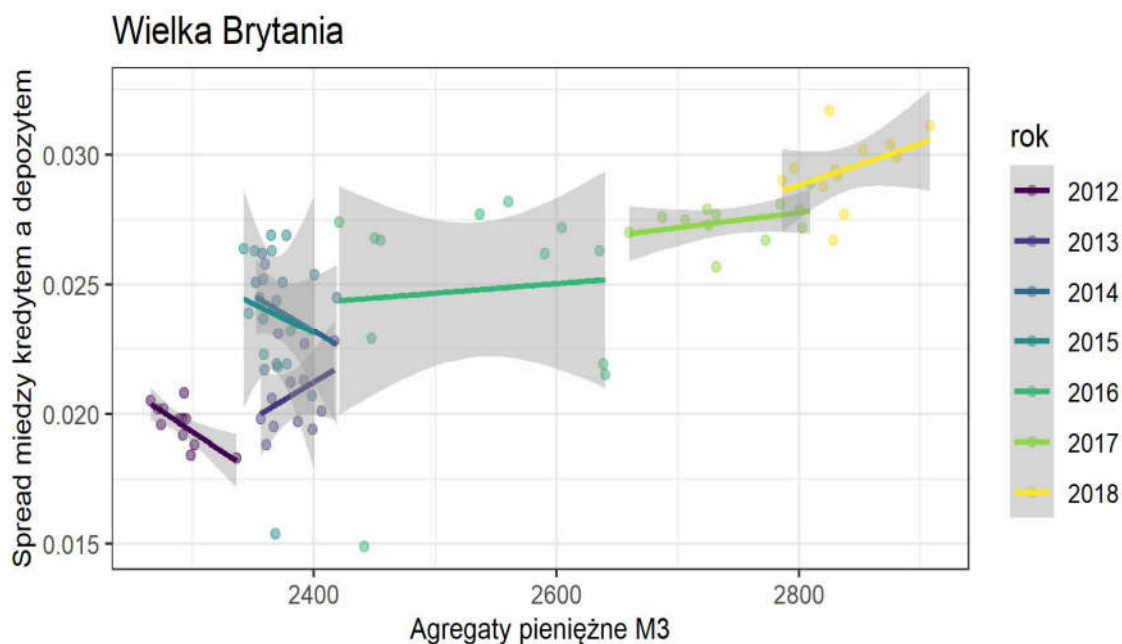
Tabela 21. Agregaty pieniężne M3 w Wielkiej Brytanii (bln fun)

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 2294,3	1. 2356,1	1. 2398,1	1. 2351,1	1. 2420,8	1. 2660,3	1. 2825,0
2. 2271,5	2. 2366,6	2. 2418,8	2. 2342,0	2. 2441,7	2. 2687,3	2. 2820,1
3. 2265,6	3. 2360,7	3. 2369,5	3. 2365,3	3. 2449,8	3. 2706,5	3. 2785,9
4. 2273,9	4. 2365,4	4. 2369,5	4. 2364,6	4. 2447,6	4. 2724,3	4. 2795,7
5. 2289,1	5. 2380,7	5. 2359,2	5. 2358,5	5. 2455,1	5. 2725,5	5. 2828,3
6. 2276,1	6. 2392,0	6. 2355,1	6. 2346,4	6. 2536,7	6. 2731,9	6. 2829,4
7. 2293,0	7. 2406,6	7. 2358,4	7. 2368,1	7. 2560,1	7. 2731,9	7. 2832,1
8. 2291,3	8. 2417,0	8. 2374,1	8. 2377,1	8. 2590,6	8. 2772,2	8. 2837,3
9. 2292,1	9. 2386,7	9. 2357,1	9. 2370,5	9. 2604,4	9. 2784,4	9. 2852,5
10. 2298,5	10. 2392,2	10. 2352,3	10. 2380,6	10. 2638,6	10. 2800,6	10. 2880,5
11. 2301,7	11. 2398,7	11. 2358,1	11. 2377,8	11. 2635,5	11. 2802,5	11. 2875,1
12. 2336,3	12. 2370,6	12. 2359,7	12. 2400,2	12. 2640,2	12. 2808,9	12. 2907,6

Źródło opracowanie własne na podstawie: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/main-economic-indicators_22195009

Agregaty pieniężne M3 w latach 2012 – 2018 w Wielkiej Brytanii odnotowały wzrost i oscylowały na podobnym poziomie przekraczającym 2 bln funtów, jednak ich wartość pomimo zbliżenia się do 3 bln funtów, tej kwoty nie przekroczyła.

Wykres 74. Spread między kredytem a depozytem a agregatami pieniężnymi M3 w Wielkiej Brytanii

Źródło: opracowanie własne

Agregaty pieniężne M3 dla Wielkiej Brytanii były istotnie dodatnio związane ze spreadem, ponadto wartość agregatów pieniężnych M3 w analizowanych latach 2012 – 2018 wzrosła o 613,3 mld funtów co było fundamentalnym wzrostem. R^2 kształtował się na poziomie 0.53.

Długoterminowe stopy procentowe

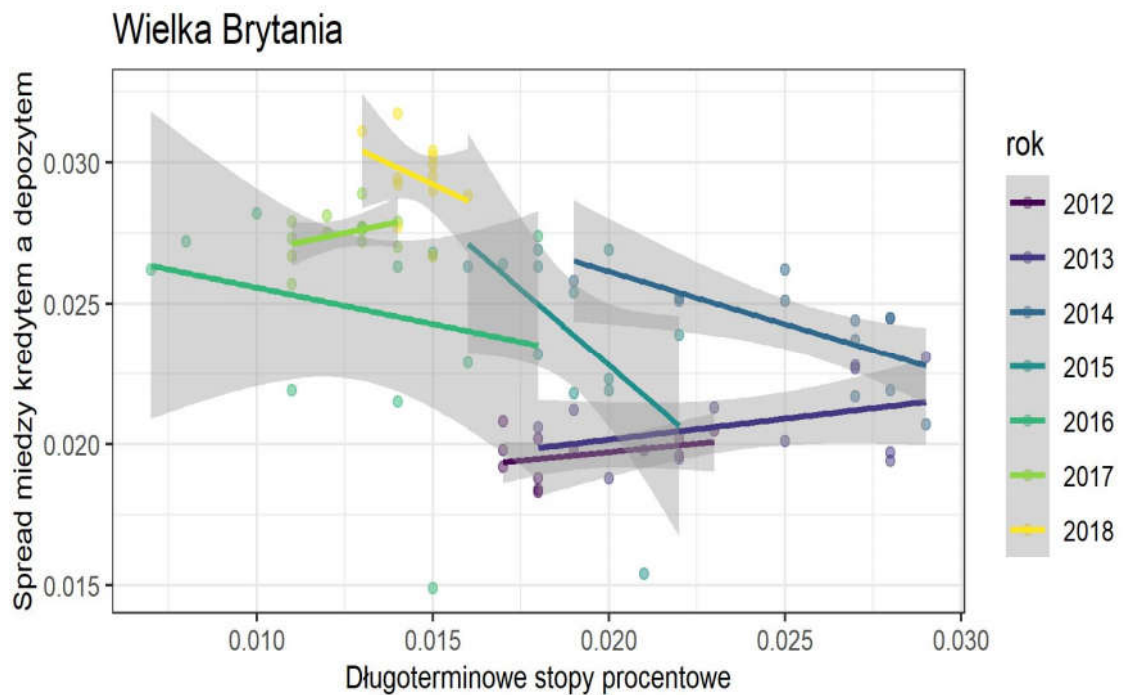
Tabela 22. Długoterminowe stopy procentowe w Wielkiej Brytanii

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 2,1%	1. 2,1%	1. 2,9%	1. 1,6%	1. 1,8%	1. 1,4%	1. 1,4%
2. 2,2%	2. 2,2%	2. 2,8%	2. 1,7%	2. 1,5%	2. 1,3%	2. 1,6%
3. 2,3%	3. 2,0%	3. 2,8%	3. 1,8%	3. 1,5%	3. 1,2%	3. 1,5%
4. 2,2%	4. 1,8%	4. 2,7%	4. 1,8%	4. 1,6%	4. 1,1%	4. 1,5%
5. 1,9%	5. 1,9%	5. 2,7%	5. 2,0%	5. 1,5%	5. 1,1%	5. 1,5%
6. 1,8%	6. 2,3%	6. 2,8%	6. 2,2%	6. 1,3%	6. 1,1%	6. 1,4%
7. 1,7%	7. 2,5%	7. 2,7%	7. 2,1%	7. 1,0%	7. 1,3%	7. 1,4%
8. 1,7%	8. 2,7%	8. 2,5%	8. 2,0%	8. 0,7%	8. 1,1%	8. 1,4%
9. 1,7%	9. 2,8%	9. 2,5%	9. 1,9%	9. 0,8%	9. 1,2%	9. 1,5%
10. 1,8%	10. 2,7%	10. 2,2%	10. 1,8%	10. 1,1%	10. 1,4%	10. 1,5%
11. 1,8%	11. 2,8%	11. 2,2%	11. 2,0%	11. 1,4%	11. 1,3%	11. 1,5%
12. 1,8%	12. 2,9%	12. 1,9%	12. 1,9%	12. 1,4%	12. 1,3%	12. 1,3%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm#indicator-chart>

W przypadku długoterminowych stóp procentowych dla Wielkiej Brytanii były one na podobnym poziomie pomiędzy 1% do około 3% w badanym okresie 2012 – 2018.

Wykres 75. Spread między kredytem a depozytem a długoterminowymi stopami procentowymi w Wielkiej Brytanii

Źródło: opracowanie własne

W przeprowadzonym badaniu nad spreadami stóp procentowych między kredytami a depozytami, długoterminowe stopy procentowe w Wielkiej Brytanii nie były istotne statystycznie, ponadto można stwierdzić, że nie zachodziła żadna istotna korelacja między tym wskaźnikiem a spreadami, widać to także po R^2 efektów stałych, gdyż było one równe 0.07.

Sprzedaż detaliczna

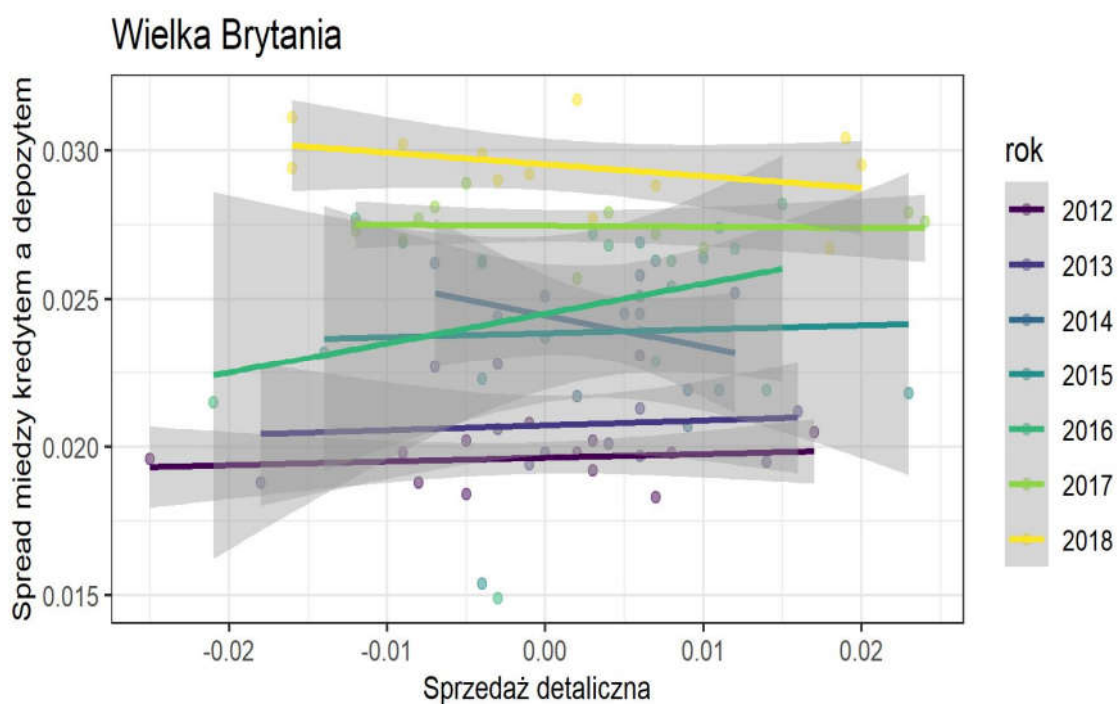
Tabela 23. Sprzedaż detaliczna w Wielkiej Brytanii

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. -0,9%	1. 0%	1. 0,9%	1. -0,4%	1. 1,1%	1. -0,9%	1. 0,2%
2. -0,5%	2. 1,4%	2. 0,5%	2. 1,0%	2. -0,3%	2. 2,4%	2. 0,7%
3. 1,7%	3. -1,8%	3. 0,9%	3. 0,7%	3. 0,4%	3. -1,2%	3. -0,3%
4. -2,5%	4. -0,3%	4. -0,3%	4. 0,6%	4. 0,7%	4. 2,3%	4. 2,0%
5. 0,8%	5. 1,6%	5. 0,2%	5. -0,4%	5. 1,2%	5. -1,2%	5. 1,8%
6. 0,3%	6. 0,6%	6. 0,6%	6. 0,6%	6. -1,2%	6. 0,2%	6. -1,6%
7. -0,1%	7. 0,4%	7. 0%	7. -0,4%	7. 1,5%	7. -0,8%	7. -0,1%
8. 0,2%	8. -0,3%	8. 0%	8. -0,9%	8. -0,4%	8. 1,0%	8. 0,3%
9. 0,3%	9. 0,6%	9. -0,7%	9. 2,3%	9. 0,3%	9. -0,7%	9. -0,9%
10. -0,5%	10. -0,7%	10. 0,6%	10. -1,4%	10. 1,4%	10. 0,4%	10. -0,4%
11. -0,8%	11. -0,1%	11. 1,2%	11. 1,1%	11. 0,8%	11. 0,7%	11. 1,9%
12. 0,7%	12. 0,6%	12. 0,6%	12. 0,8%	12. -2,1%	12. -0,5%	12. -1,6%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://countryeconomy.com>

Jak widać w tabeli powyżej sprzedaż detaliczna na koniec 2018 roku w Wielkiej Brytanii miała wartość ujemną.

Wykres 76. Spread między kredytem a depozytem a sprzedażą detaliczną w Wielkiej Brytanii

Sprzedaż detaliczna w Wielkiej Brytanii nie miała wpływu na spready, ponadto nie była ważna statystycznie z $R^2_{es}=0$.

Inflacja

Tabela 24. Inflacja w Wielkiej Brytanii

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 3,6%	1. 2,7%	1. 1,9%	1. 0,3%	1. 0,3%	1. 1,8%	1. 3,0%
2. 3,4%	2. 2,8%	2. 1,7%	2. 0,0%	2. 0,3%	2. 2,3%	2. 2,7%
3. 3,5%	3. 2,8%	3. 1,6%	3. 0,0%	3. 0,5%	3. 2,3%	3. 2,5%
4. 3,0%	4. 2,4%	4. 1,8%	4. -0,1%	4. 0,3%	4. 2,7%	4. 2,4%
5. 2,8%	5. 2,7%	5. 1,5%	5. 0,1%	5. 0,3%	5. 2,9%	5. 2,4%
6. 2,4%	6. 2,9%	6. 1,9%	6. 0,0%	6. 0,5%	6. 2,6%	6. 2,4%
7. 2,6%	7. 2,8%	7. 1,6%	7. 0,1%	7. 0,6%	7. 2,6%	7. 2,5%
8. 2,5%	8. 2,7%	8. 1,5%	8. 0,0%	8. 0,6%	8. 2,9%	8. 2,7%
9. 2,2%	9. 2,7%	9. 1,2%	9. -0,1%	9. 1,0%	9. 3,0%	9. 2,4%
10. 2,7%	10. 2,2%	10. 1,3%	10. -0,1%	10. 0,9%	10. 3,0%	10. 2,4%
11. 2,7%	11. 2,1%	11. 1,0%	11. 0,1%	11. 1,2%	11. 3,1%	11. 2,3%
12. 2,7%	12. 2,0%	12. 0,5%	12. 0,2%	12. 1,6%	12. 3,0%	12. 2,1%

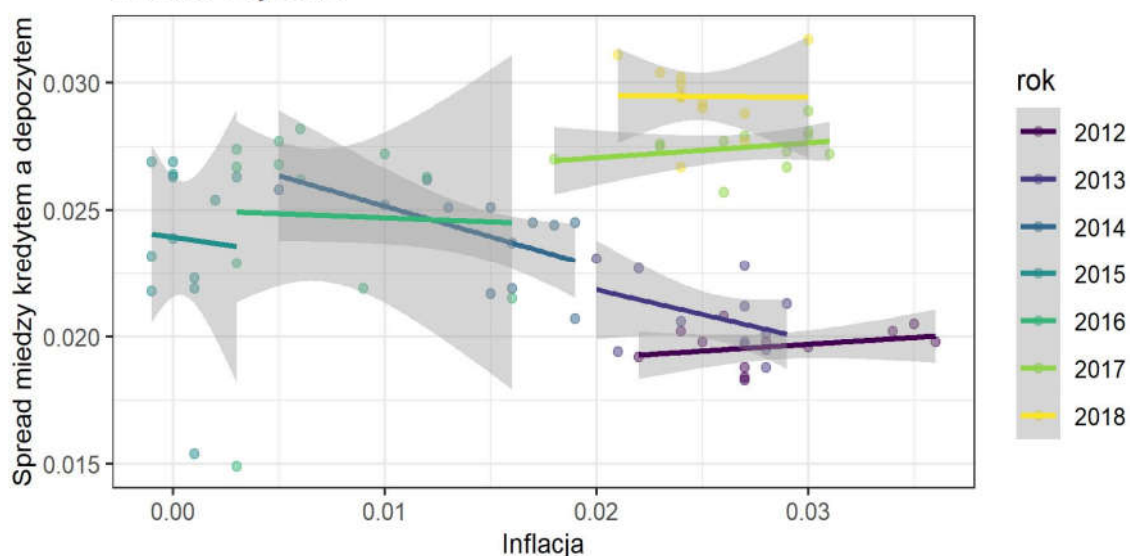
Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://www.ons.gov.uk/economy/inflationandpriceindices/datasets/consumerpriceinflation>

W Wielkiej Brytanii średnioroczny wskaźnik inflacji na koniec 2018 roku utrzymywał się na poziomie 2,5%.

Wykres 77. Spread między kredytem a depozytem a inflacją w Wielkiej Brytanii

Wielka Brytania

Źródło: opracowanie własne

Średnioroczna inflacja w Wielkiej Brytanii w badanym okresie 2012 – 2018 była na poziomie około 3%, jednak nie miała ona przełożenia na wzrost czy też spadek spreadu stóp procentowych między kredytami a depozytami, a jej R^2 es=0.

3.3.5. Hierarchia istotności czynników dla Stanów Zjednoczonych z wykorzystaniem jednozmiennowej analizy regresji liniowej – metodą najmniejszych kwadratów

Efekty badania zależności pomiędzy spreadem, a *pierwszą* grupą czynników rocznych dla USA przedstawiono w tabeli 25., natomiast relacje w formie graficznej zaprezentowano na wykresach 79., 81., 83., 85., 87., 89. Odnotowano, że spread był istotnie i negatywnie związany z *relacją aktywów 5 największych banków w USA do aktywów banków w USA ogółem* oraz istotnie i dodatnio związany z *udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw*. Pozostałe relacje nie były istotne statystycznie.

Tabela 25. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a pierwszą grupą wskaźników rocznych w USA

	B	SE	LI	UI	t	p	σ	R2
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	19.51	<0.001		
Relacja aktywów 5 największych banków w USA do aktywów banków w USA ogółem	-0.16	0.06	-0.31	0.00	-2.62	0.047	0.004	0.58
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	19.62	<0.001		
Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw	0.04	0.02	0.00	0.09	2.65	0.046	0.004	0.58
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	18.83	<0.001		
Udział kredytów nieregularnych	-0.49	0.20	-1.00	0.02	-2.46	0.057	0.004	0.55
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	16.16	<0.001		
Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw	0.51	0.29	-0.23	1.24	1.77	0.136	0.005	0.39
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	16.23	<0.001		
Współczynnik adekwatności kapitałowej	1.85	1.03	-0.80	4.49	1.79	0.133	0.005	0.39
Stała	0.03	0.00	0.02	0.04	13.78	<0.001		
Tempo wzrostu PKB	0.45	0.47	-0.76	1.66	0.96	0.382	0.006	0.16

Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji czynników rocznych z grupy *pierwszej* ze spreadem (oś y) w USA.

Relacja aktywów 5 największych banków w Stanach Zjednoczonych do aktywów banków w Stanach Zjednoczonych ogółem

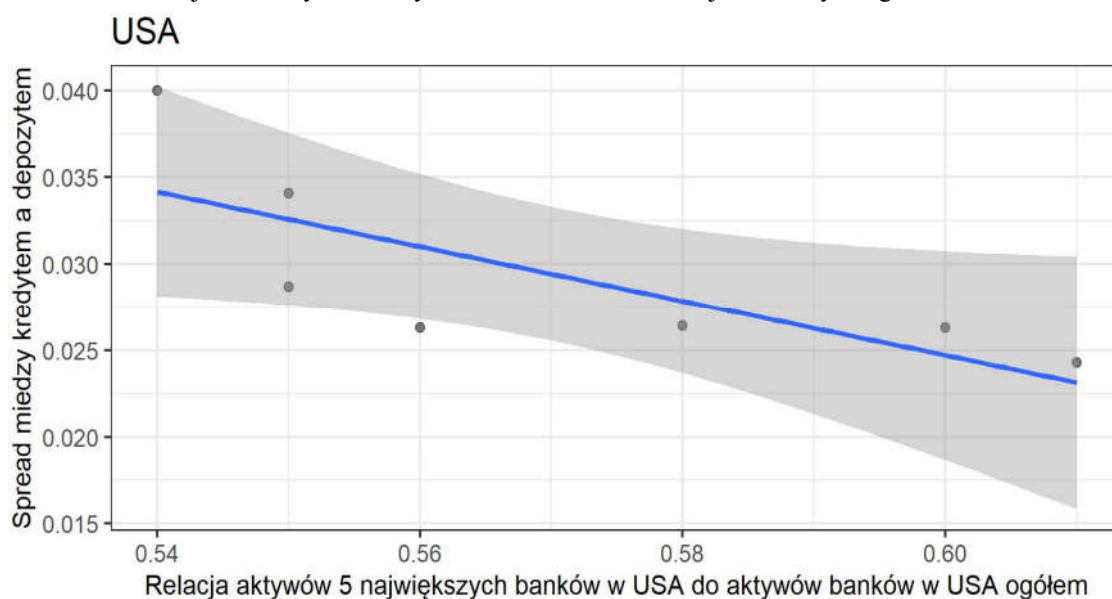
Wykres 78. Relacja aktywów 5 największych banków w Stanach Zjednoczonych do aktywów banków w Stanach Zjednoczonych ogółem

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.relbanks.com/worlds-top-banks>,
<https://www.fdic.gov/bank/analytical/qbp/>

W Stanów Zjednoczonych na koniec 2018 roku wartość aktywów 5 największych banków wynosiła ponad 50% ogółu aktywów w sektorze bankowym. Jednak jak można zaobserwować na wykresie 78., był to spadek w stosunku do lat poprzednich. W 2012 roku relacja ta wynosiła 61%.

Wykres 79. Spread między kredytem a depozytem a relacją aktywów 5 największych banków w Stanach Zjednoczonych do aktywów banków w Stanach Zjednoczonych ogółem

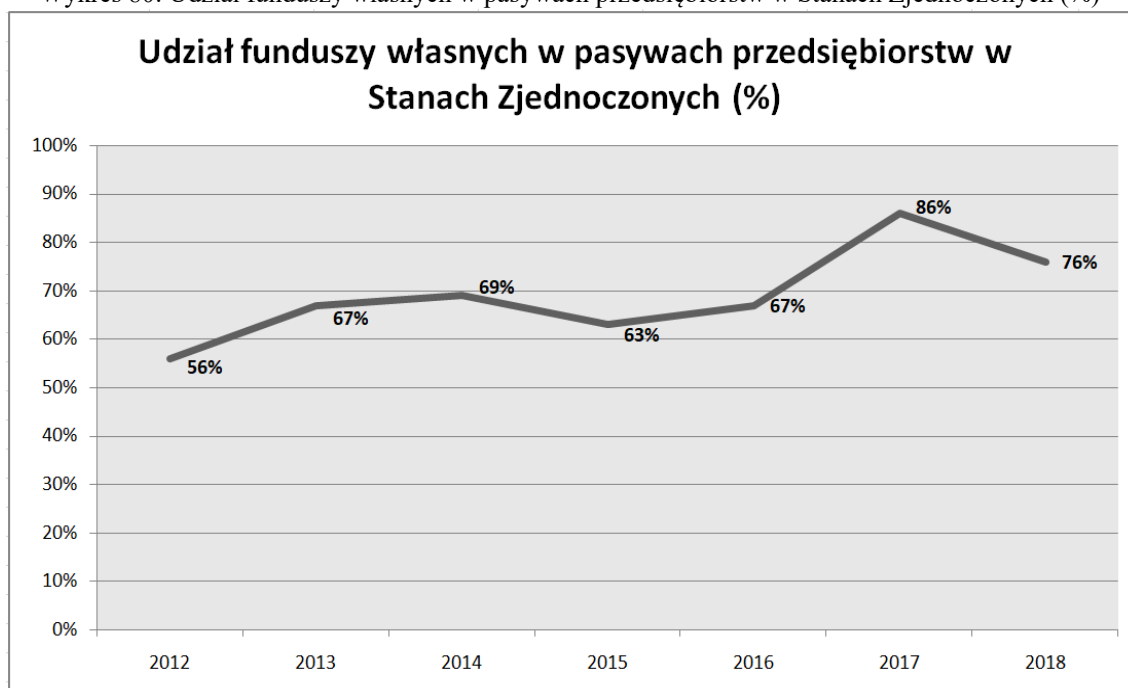

Źródło: opracowanie własne

W badaniu odnotowano, że spread był istotnie i negatywnie związany z relacją aktywów 5 największych banków w USA do aktywów banków w USA ogółem, a $R^2=0.58$. Sytuacja ta była również adekwatna jak w przypadku Wielkiej Brytanii.

Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw

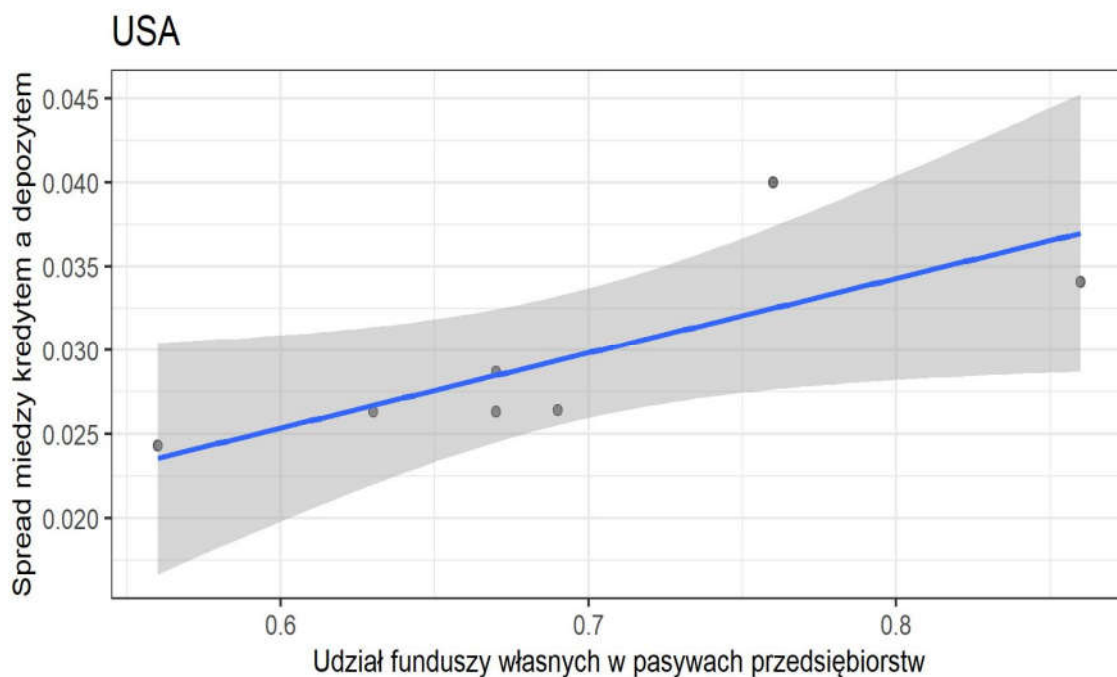
Wykres 80. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.federalreserve.gov/releases/z1/release-dates.htm>

W Stanach Zjednoczonych udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw wzrósł między 2012 – 2018 rokiem o 20%, może to świadczyć o tym, że przedsiębiorstwa w Stanach Zjednoczonych odrobiły straty po kryzysie finansowym z 2009 roku. Widać to zwłaszcza po tym, że jeszcze w 2012 roku czynnik ten nie przekraczał 60%, największą jednak wartość odnotował w 2017 roku przekraczając 80%.

Wykres 81. Spread między kredytem a depozytem a udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych

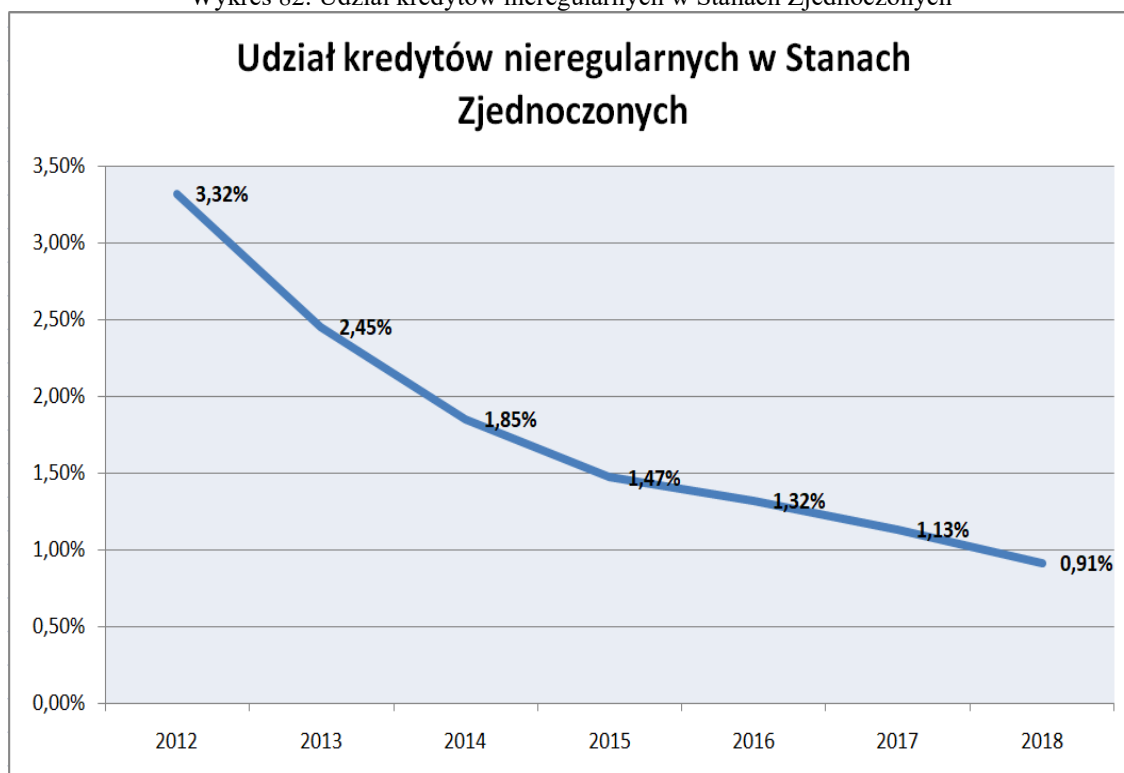

Źródło: opracowanie własne

Należy stwierdzić, że w przypadku udziału funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych zachodziła podobna relacja jak w Polsce, ponadto wskaźnik ten był istotny statystycznie i pozytywny z $R^2=0.58$.

Udział kredytów nieregularnych

Wykres 82. Udział kredytów nieregularnych w Stanach Zjednoczonych

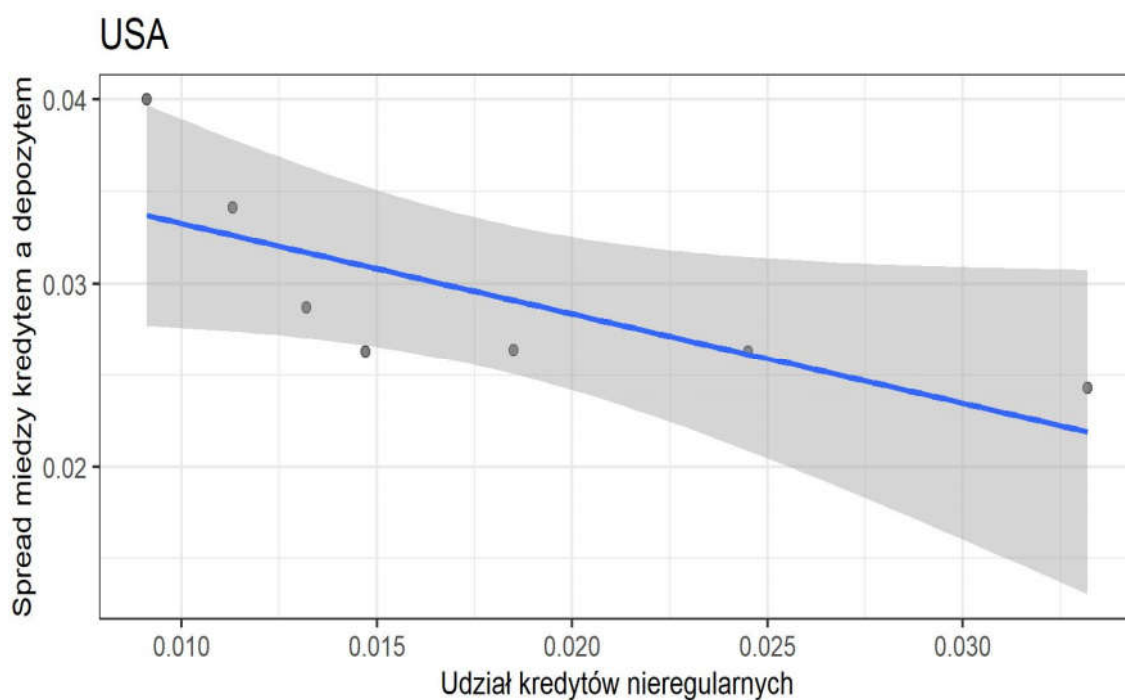

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?locations=US>

W Stanach Zjednoczonych podobnie jak w Wielkiej Brytanii udział kredytów nieregularnych zmniejszył się. Dobra polityka wewnętrzna banków oraz odpowiednie kierowanie ryzykiem bankowym sprawiły, że Stany Zjednoczone mogą pochwalić się spadkiem tego wskaźnika o 2,41%, w przyjętym okresie badawczym 2012 – 2018.

Wykres 83. Spread między kredytem a depozytem a udziałem kredytów nieregularnych w Stanach Zjednoczonych

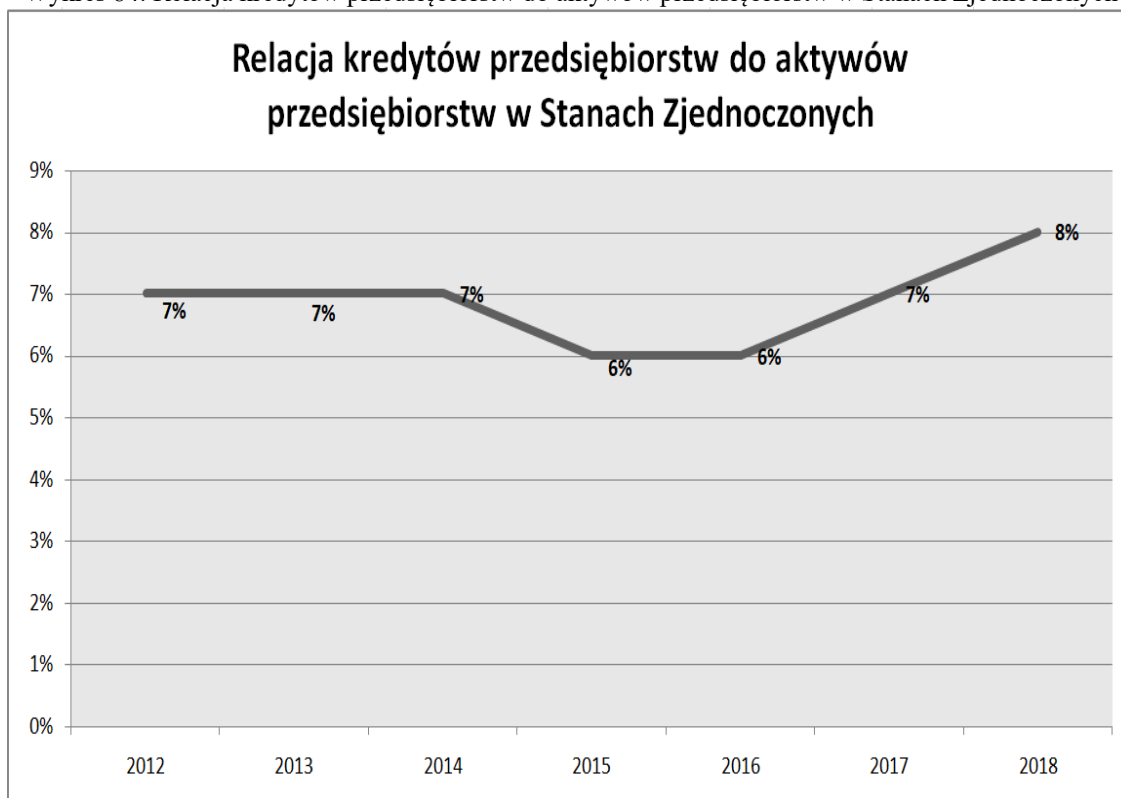

Źródło: opracowanie własne

Relacja pomiędzy udziałem kredytów nieregularnych a spreadem w USA, kształtowała się podobnie jak w Wielkiej Brytanii. Nastąpił istotny spadek kosztów z tytułu kredytów nieregularnych, a na koniec 2018 roku wartość udziału kredytów nieregularnych była na poziomie 0,9%. Warto zaznaczyć, że udział kredytów nieregularnych w Stanach Zjednoczonych już od 2014 roku był niski, gdyż wielkość ta nie przekraczała 2%. W badaniu nad istotnością wskaźnika w oddziaływaniu na spread stwierdzono, że nie był on ważny statystycznie, a R^2 dla tego wskaźnika wyniósł 0.55.

Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw

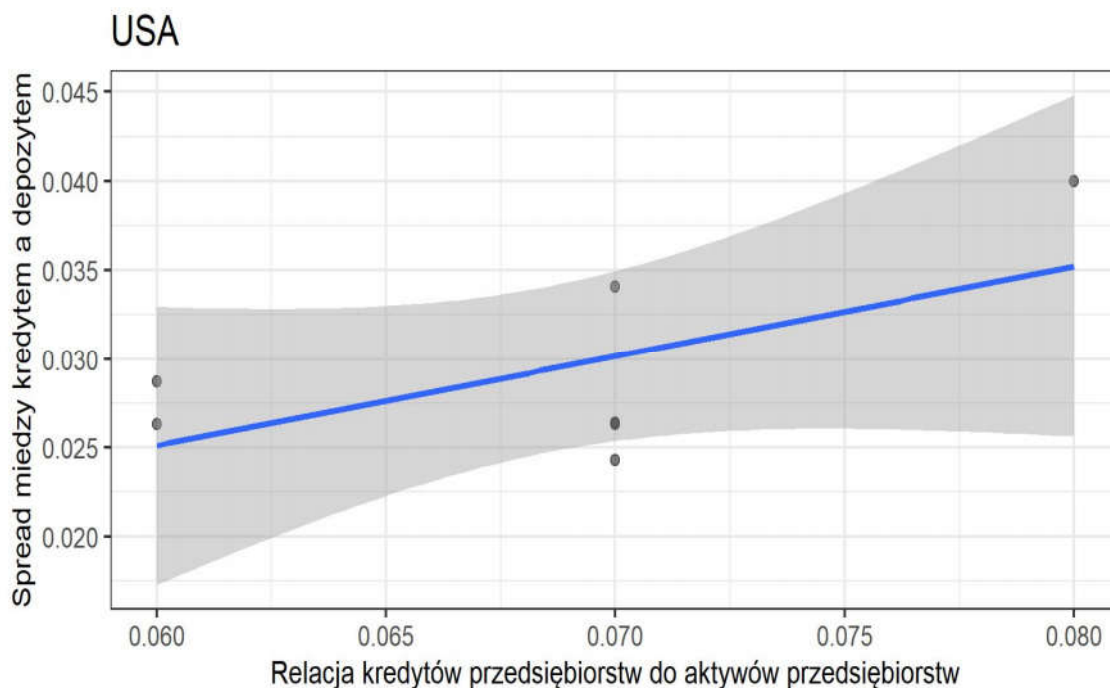
Wykres 84. Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.federalreserve.gov/releases/z1/release-dates.htm>

Aktywa przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych osiągnęły na koniec 2018 roku wartość 42,038 bln dolarów i był to wzrost o ponad 10,000 bln dolarów w porównaniu do 2012 roku. W przypadku kredytów przedsiębiorstw urosły one o 1,134 bln dolarów osiągając 3,360 bln dolarów w 2018 roku. Jak widać na wykresie 84., relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych wzrosła jedynie o 1% między analizowanym 7 letnim okresem.

Wykres 85. Spread między kredytem a depozytem a relacją kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych

Źródło: opracowanie własne

Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych pomimo, że nie była istotna statystycznie w badaniu to korelowała ze spreadem co widać na wykresie 85., a wraz ze wzrostem kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw rósł spread. Tu, w odróżnieniu od Polski i Wielkiej Brytanii, zjawisko większej ostrożności w zaciąganiu kredytów przy już dużym zadłużeniu, nie występowało. Warto dodać, że $R^2=0.39$.

Współczynnik adekwatności kapitałowej

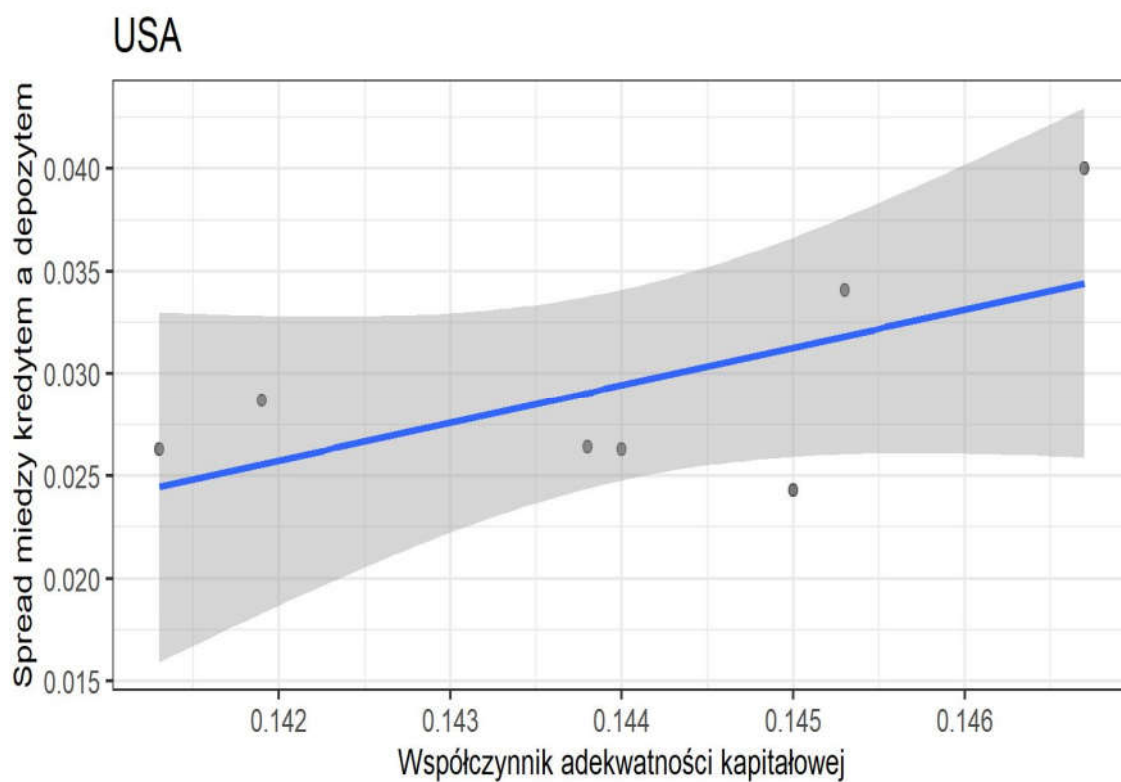
Wykres 86. Adekwatność kapitałowa w Stanach Zjednoczonych

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://fred.stlouisfed.org/series/DDSI05USA156NWDB#0>

Amerykańskie organy nadzoru bankowego wydały ostateczną zasadę dotyczącą wdrożenia Bazylei III w lipcu 2013 roku. W USA implementacja rozporządzenia Bazylei III miała na celu wzmocnienie definicji kapitału regulacyjnego, zwiększenie wymogów kapitałowych opartych na ryzyku dla wszystkich banków oraz zmodyfikowanie wymagań dotyczących sposobu obliczania ryzyka przez banki. (Barth, Miller 2018 s.6) Wskaźnik adekwatności kapitałowej kształtował się w Stanach Zjednoczonych na podobnym poziomie w latach 2012 – 2018, gdyż nie spadał on poniżej 14%. Najwyższa jego wartość w obserwowanych latach była w 2018 roku i wynosiła 14,67%. Wzrost współczynnika adekwatności kapitałowej oznacza powiększenie udziału niepracującego kapitału. Aby pokryć ubytek przychodów z tego powodu, wzmacnia się skłonność do powiększania spreadu.

Wykres 87. Spread między kredytem a depozytem a współczynnikiem adekwatności kapitałowej w Stanach Zjednoczonych

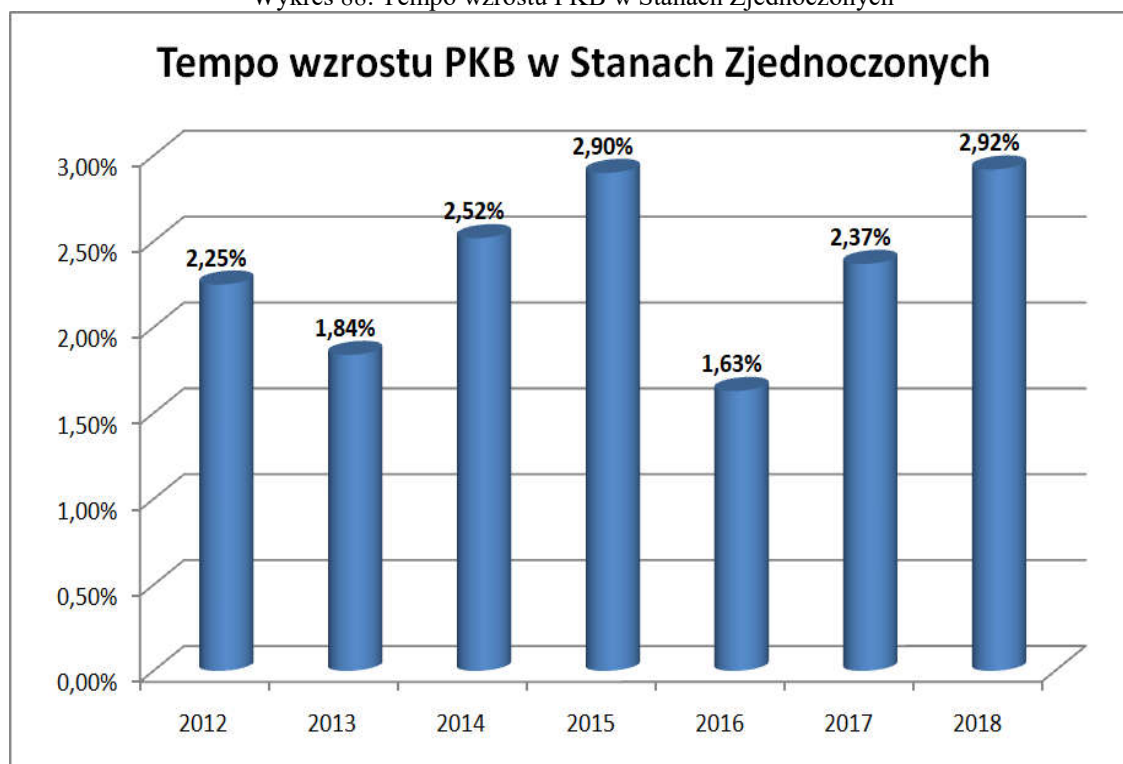

Źródło: opracowanie własne

Współczynnik adekwatności kapitałowej nie był znaczący statystycznie z $R^2=0.39$, jednak na wykresie 87., można zauważyć korelację pomiędzy tym wskaźnikiem a spreadem, gdyż widać tendencję wzrostową. Interpretacja – jak w przypadku Wielkiej Brytanii.

Tempo wzrostu PKB

Wykres 88. Tempo wzrostu PKB w Stanach Zjednoczonych

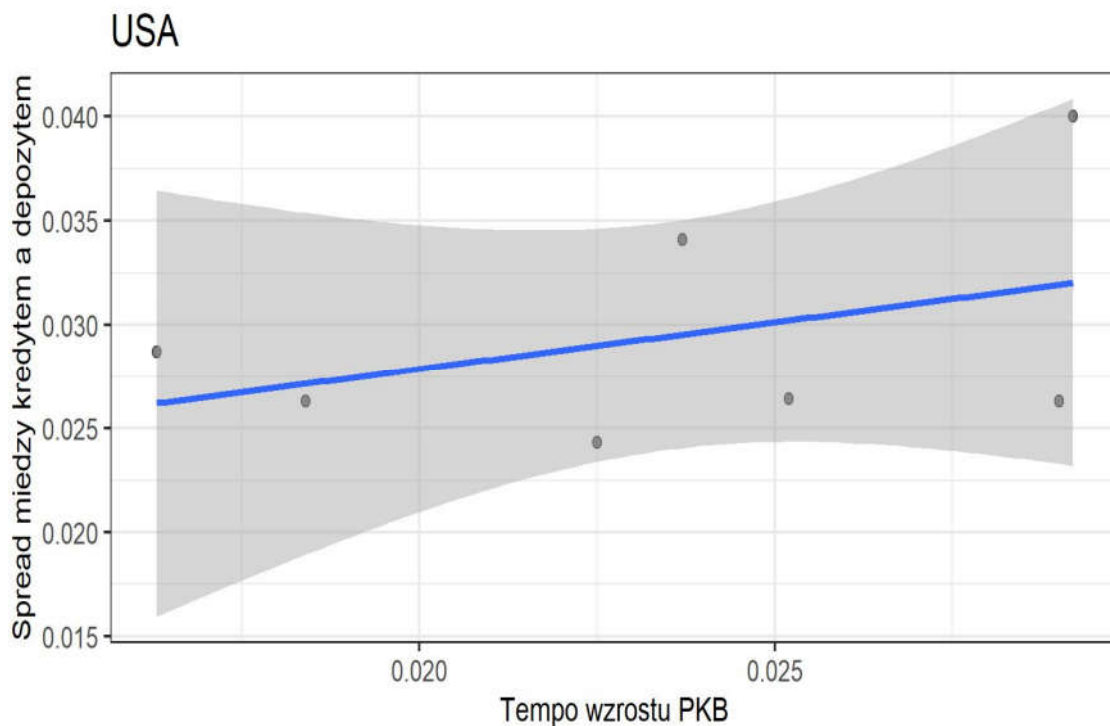

Źródło opracowanie własne na podstawie:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=US&start=2010>

Po kryzysie z 2008 roku tempo wzrostu PKB w Stanach Zjednoczonych zaczęło rosnąć. W 2012 roku osiągnęło ono wartość 2,25%, co mogło świadczyć o poprawiającej się koniunkturze gospodarczej. W kolejnych latach tempo wzrostu PKB charakteryzowało się wzrostami poprzedzającymi spadki, jednak na koniec 2018 roku wartość tempa wzrostu PKB było na najwyższym poziomie z pośród obserwowanych lat i wynosiło 2,92%

Wykres 89. Spread między kredytem a depozytem a tempem wzrostu PKB w Stanach Zjednoczonych

Źródło: opracowanie własne

Jak można zaobserwować na wykresie powyżej, aprecjacja tempa wzrostu PKB w Stanach Zjednoczonych powodowała wzrost spreadu, mogło to być spowodowane tym, że wzrosło zapotrzebowanie na kredyty przedsiębiorstw oraz gospodarstw domowych, a banki chcąc więcej zarobić podnosiły oprocentowanie kredytów. Warto dodać, że wskaźnik ten nie był istotny statystycznie, a jego $R^2=0.16$. Kierunek relokacji jest jednak odwrotny niż dla Wielkiej Brytanii. Być może jednak (to wymagałoby jednak dalszych analiz) powodem był wyższy wzrost PKB w USA, co czyniło ten rynek bardziej chłonnym na kredyty, nawet wyżej oprocentowane.

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków

W tabeli 26., można zauważyć, że koszty z działalności operacyjnej banków wzrosły do wartości 459,315 mld dolarów. Wzrosły również koszty z tytułu odsetek, a także koszty pracownicze w latach 2012 – 2018. W przypadku pozostałych kosztów jedynie amortyzacja odnotowała spadek wartości o 3,059 mld dolarów. Obciążenia fiskalne banków w postaci obciążeń z tytułu podatku dochodowego wyniosły na koniec 2018 roku 61,002 mld dolarów.

Tabela 26. Koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Stanach Zjednoczonych (mld dol)

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koszty z działalności operacyjnej	421,218	416,750	422,805	416,937	423,626	442,873	459,315
Koszty z tytułu odsetek	65,902	53,285	47,127	46,874	54,390	73,254	119,799
Koszty pracownicze	185,404	187,689	189,673	192,913	199,222	209,416	217,655
Amortyzacja	8,116	11,912	7,670	6,640	6,125	5,589	5,057
Obciążenia z tytułu podatku dochodowego	58,323	70,027	68,173	70,569	75,884	97,814	61,002

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.fdic.gov/bank/analytical/qbp/>

Wypadkową obserwacji relacji między spreadem a *drugą* grupą czynników rocznych dla USA zaprezentowano w tabeli 27., natomiast zależności w formie graficznej przedstawiono na wykresach poniżej. W tej grupie wskaźników odnotowano trzy istotne statystycznie i pozytywne relacje ze spreadem dla: *kosztów pracowniczych*, *kosztów z działalności operacyjnej* oraz *kosztów z tytułu odsetek*. Należy jednak zaznaczyć, że jedynie dla *kosztów pracowniczych* wykres rozrzutu wskazuje na wiarygodność modelu liniowego. Dla tej zmiennej relacja ta była również najsilniejsza.

Tabela 27. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a drugą grupą wskaźników rocznych w USA

	B	SE	LI	UI	t	p	σ	R2
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	61.25	<0.001	0.001	0.96
Koszty pracownicze	0.00	0.00	0.00	0.00	10.58	<0.001		
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	54.25	<0.001	0.001	0.95
Koszty z działalności operacyjnej	0.00	0.00	0.00	0.00	9.31	<0.001		
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	27.45	<0.001	0.003	0.79
Koszty z tytułu odsetek	0.00	0.00	0.00	0.00	4.30	0.008		
Stała	0.03	0.00	0.03	0.03	16.23	<0.001	0.005	0.39
Amortyzacja	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.79	0.133		
Stała	0.03	0.00	0.02	0.04	12.97	<0.001	0.006	0.05
Obciążenia z tytułu podatku dochodowego	0.00	0.00	0.00	0.00	0.49	0.644		

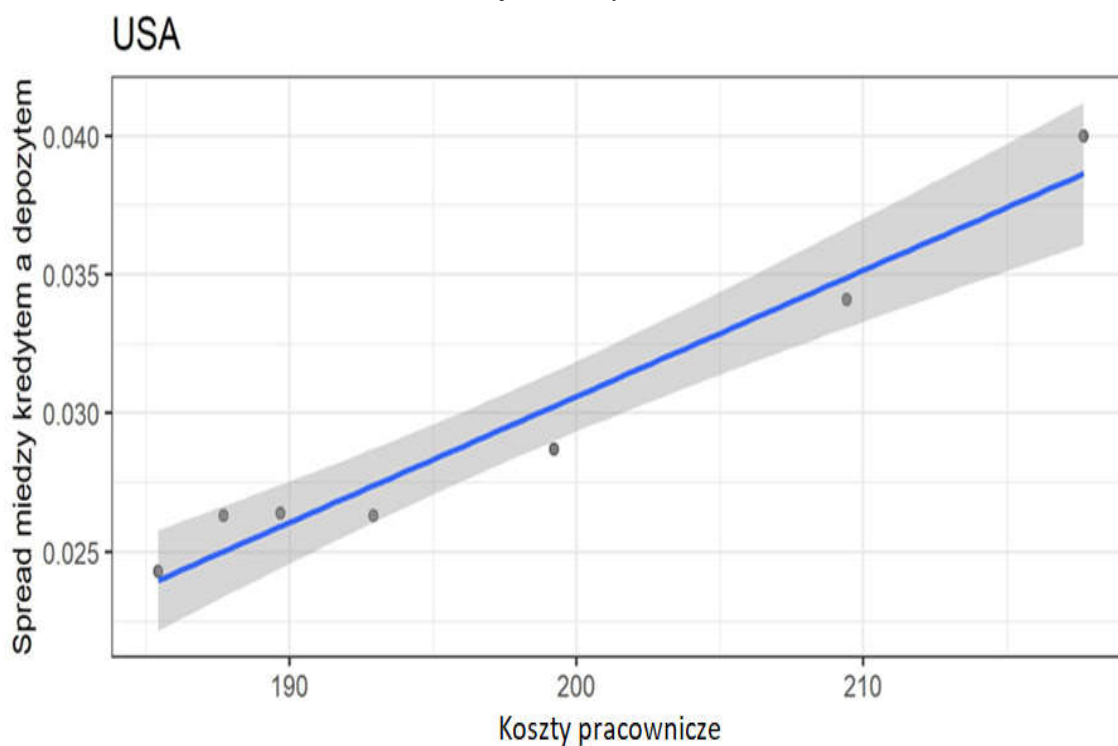
Nota: B – niestandardowy współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji wskaźników rocznych z grupy *drugiej* ze spreadem (oś y) w USA.

Koszty pracownicze banków

Wykres 90. Spread między kredytem a depozytem a kosztami pracowniczymi banków w Stanach Zjednoczonych

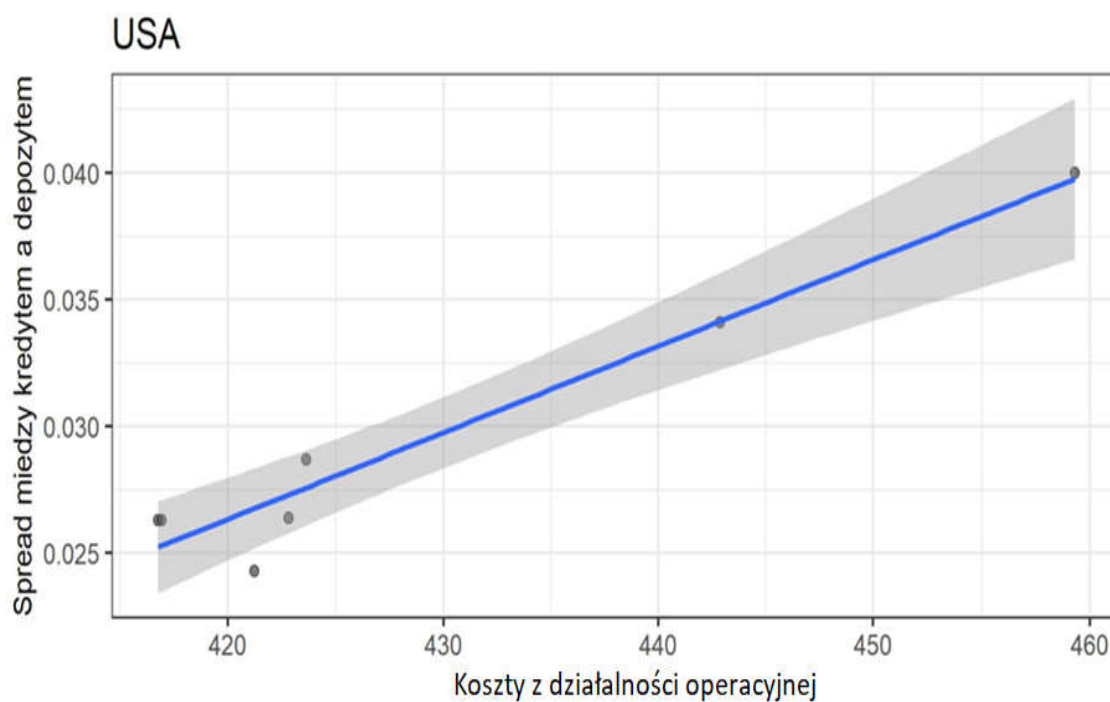

Źródło: opracowanie własne

Koszty pracownicze były najsilniej skorelowane ze spreadem, może to świadczyć o tym, że banki pokrywały koszty pracownicze zyskami ze zwiększenia spreadów, ponadto R^2 był na wysokim poziomie kształtując się z wynikiem 0.96.

Koszty z działalności operacyjnej banków

Wykres 91. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z działalności operacyjnej banków w Stanach Zjednoczonych

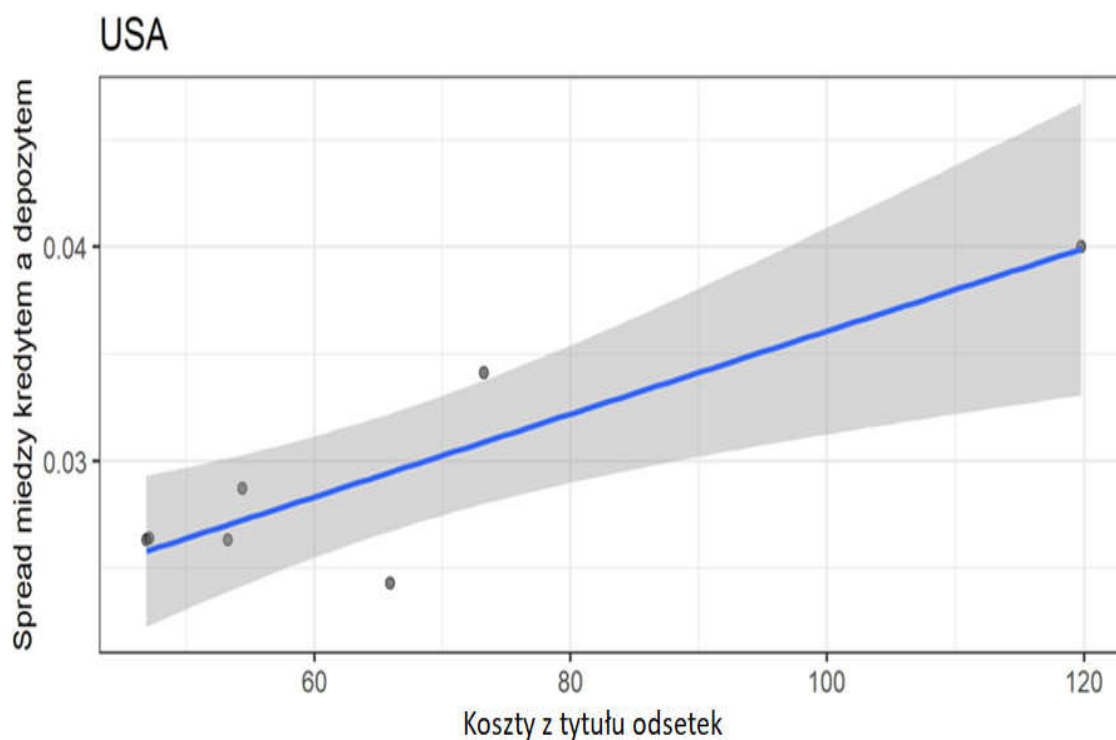

Źródło: opracowanie własne

Banki podnosząc spready niwelowały koszty z działalności operacyjnej, co widać na wykresie 91., jak również wynika to z badania przeprowadzonego nad spreadami stóp procentowych między kredytami a depozytami. Również tutaj odnotowano wysoki $R^2=0.95$.

Koszty z tytułu odsetek banków

Wykres 92. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z tytułu odsetek banków w Stanach Zjednoczonych

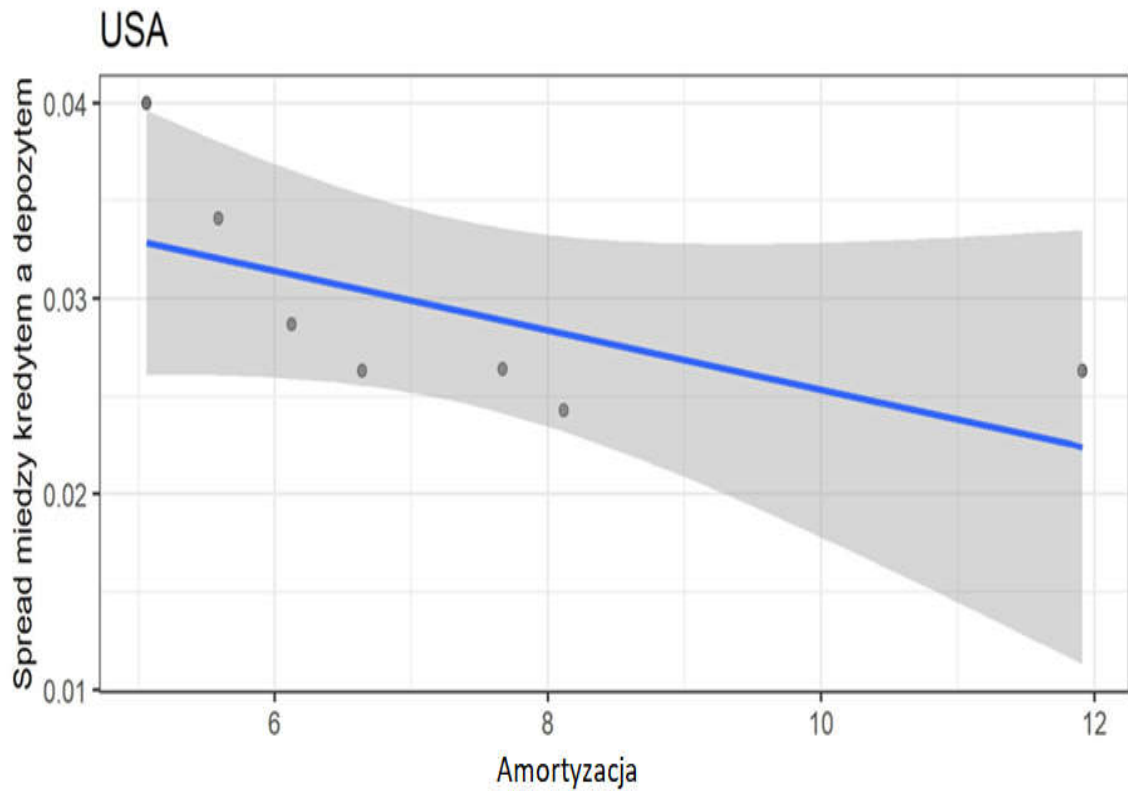

Źródło: opracowanie własne

Koszty z tytułu odsetek banków podobnie jak w przypadku kosztów z działalności operacyjnej, były istotne statystycznie, a R^2 w badaniu równał się 0.79, co również pokazuje, że koszty te były pokrywane ze zwiększenia spreadu. Potwierdzałoby to tezę, że przyspieszenie wzrostu gospodarczego daje możliwość podnoszenia spreadu.

Amortyzacja

Wykres 93. Spread między kredytem a depozytem a amortyzacją banków w Stanach Zjednoczonych

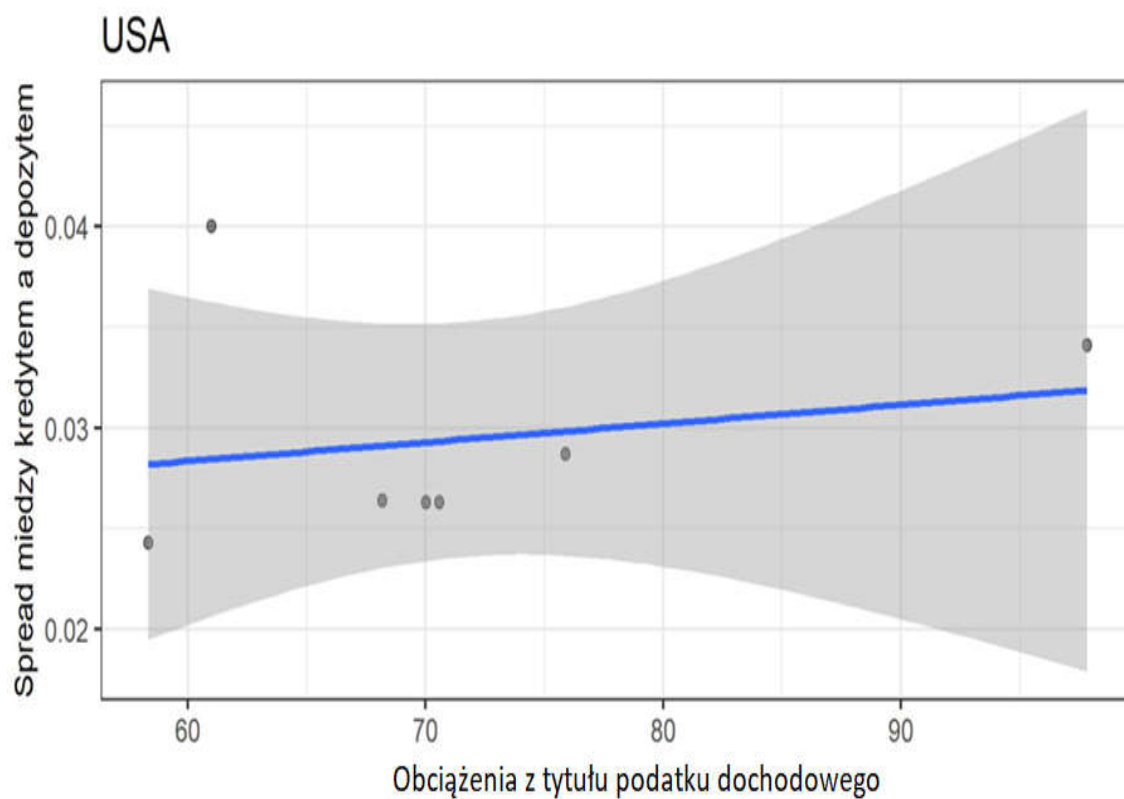

Źródło: opracowanie własne

Amortyzacja była negatywnie skorelowana ze spreadem widać to po $R^2=0.39$, mogło to być wynikiem tendencji spadkowej tego wskaźnika, który spadł w analizowanym siedmioletnim okresie badawczym o 3,059 mld dolarów.

Obciążenia z tytułu podatku dochodowego banków

Wykres 94. Spread między kredytem a depozytem a obciążeniami z tytułu podatku dochodowego banków w Stanach Zjednoczonych

Źródło: opracowanie własne

Jak widać na wykresie 94., obciążenia z tytułu podatków dochodowych były pokrywane ze wzrostu spreadów, jednak wskaźnik ten nie był priorytetowy w badaniu, a jego $R^2=0.05$.

3.3.6. Hierarchia istotności czynników dla Stanów Zjednoczonych z wykorzystaniem jednozmiennowej hierarchicznej analizy regresji ograniczonej – metodą największej wiarygodności

Implikacja badań relacji między spreadem a czynnikami miesięcznymi dla USA przedstawiono w tabeli 28., natomiast relacje w formie graficznej przedstawiono na wykresach 95., 96., 97., 98., 99. Adekwatnie jak w przypadku Wielkiej Brytanii wartości R^2 efektów stałych dla *bezrobocia* i *agregatów pieniężnych M3* oraz przedziały ufności dla współczynników tych zmiennych wskazują na występowanie istotnych korelacji, jednak w przypadku Stanów Zjednoczonych tylko w niektórych latach. Analiza wykresu 96., wskazuje, że *bezrobocie* było istotnie negatywnie związane ze spreadem, a w latach 2012, 2017 i 2018 *agregaty pieniężne M3* były istotnie pozytywnie skonsolidowane ze spreadem. Podobnie jak w przypadku Polski i Wielkiej Brytanii zaprezentowane zależności zostały zidentyfikowane w oparciu o statystyki miesięczne.

Tabela 28. Rezultaty analiz regresji hierarchicznej dla relacji pomiędzy spreadem a wskaźnikami miesięcznymi w USA

	B	SE	LI	UI	df	t	p	R^2 es	R^2	σ
Stała	0.03	0	0.03	0.03	7.62	151.98	<0.001	0.46	0.98	0.001
Agregaty pieniężne M3	0.02	0.01	0	0.04	5.87	2.44	0.052			
Stała	0.03	0	0.03	0.03	31.46	105.14	<0.001	0.37	0.98	0.001
Bezrobocie	-0.24	0.12	-0.48	-0.01	5.72	-2.05	0.089			
Stała	0.03	0	0.03	0.03	5.87	15.9	<0.001	0.01	0.96	0.001
Długoterminowe stopy procentowe	0.1	0.1	-0.09	0.29	4.53	1.05	0.346			
Stała	0.03	0	0.03	0.03	5.95	13.54	<0.001	0	0.97	0.001
Inflacja	-0.05	0.06	-0.17	0.07	5.3	-0.79	0.465			
Stała	0.03	0	0.03	0.03	6	13.86	<0.001	0	0.96	0.001
Sprzedaż detaliczna	0	0.02	-0.04	0.04	51.14	0.22	0.828			

Nota: B – niestandardyzowany współczynnik regresji, SE – błąd standardowy B, LI i UI – dolna i górna granica 95% przedziału ufności B, R^2 es – proporcja wyjaśnionej wariancji przez efekt stały, σ – odchylenie standardowe reszt

Źródło: opracowanie własne

Wykresy rozrzutu oraz najlepiej dopasowane modele liniowe z 95% przedziałami ufności linii regresji dla relacji wskaźników miesięcznych ze spreadem (oś y) w USA.

Agregaty pieniężne M3

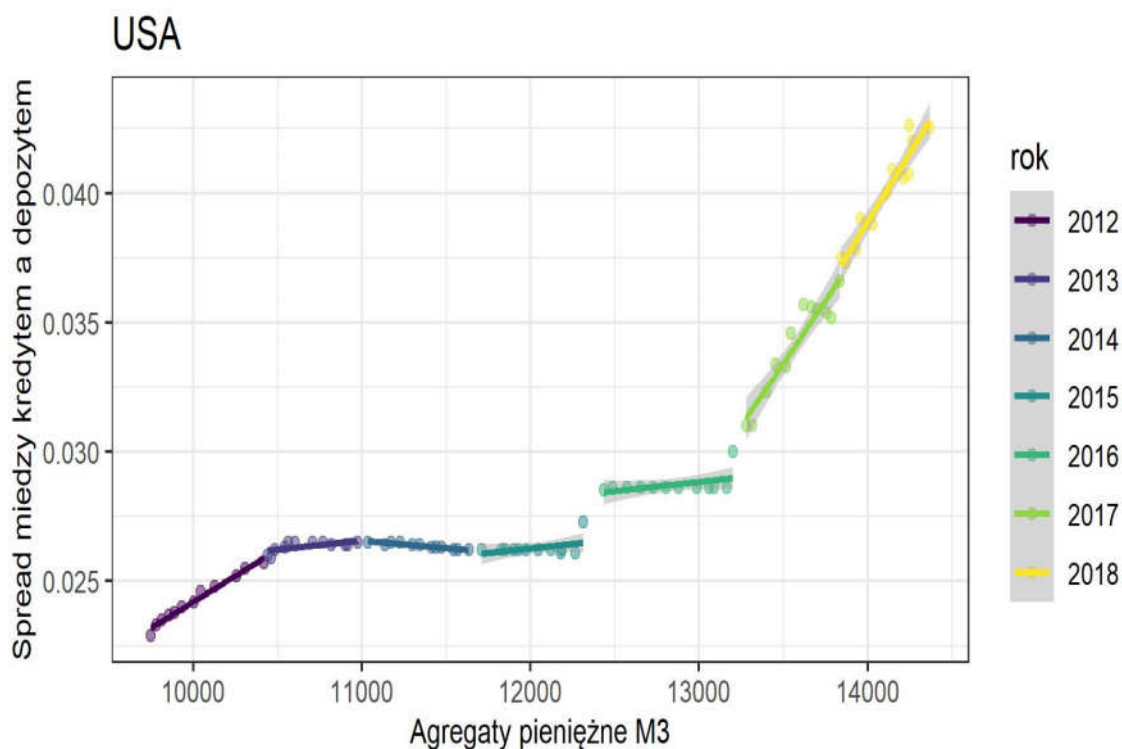
Tabela 29. Agregaty pieniężne M3 w Stanach Zjednoczonych (bln dol)

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 9747,8	1. 10459,6	1. 11034,5	1. 11708,3	1. 12436,5	1. 13278,1	1. 13844,4
2. 9777,5	2. 10439,4	2. 11137,8	2. 11827,7	2. 12485,2	2. 13317,6	2. 13870,3
3. 9811,8	3. 10483,8	3. 11172,6	3. 11849,3	3. 12572,7	3. 13400,4	3. 13934,7
4. 9856,6	4. 10541,2	4. 11228,0	4. 11900,3	4. 12652,4	4. 13452,7	4. 13958,3
5. 9888,2	5. 10562,2	5. 11298,1	5. 11931,3	5. 12728,9	5. 13517,7	5. 14028,8
6. 9930,5	6. 10601,5	6. 11342,6	6. 11972,4	6. 12803,7	6. 13543,9	6. 14115,3
7. 10004,7	7. 10707,8	7. 11414,4	7. 12045,6	7. 12878,0	7. 13620,3	7. 14147,2
8. 10041,9	8. 10768,0	8. 11439,2	8. 12120,3	8. 12986,9	8. 13664,4	8. 14211,2
9. 10126,8	9. 10819,1	9. 11473,4	9. 12187,4	9. 13061,0	9. 13703,4	9. 14241,7
10. 10254,9	10. 10903,3	10. 11542,9	10. 12180,7	10. 13087,5	10. 13755,9	10. 14246,6
11. 10306,9	11. 10916,7	11. 11567,8	11. 12266,3	11. 13164,7	11. 13785,7	11. 14264,7
12. 10417,1	12. 10975,2	12. 11632,8	12. 12313,5	12. 13199,5	12. 13836,5	12. 14368,0

Źródło opracowanie własne na podstawie: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/main-economic-indicators_22195009

W Stanach Zjednoczonych agregaty pieniężne M3 były na poziomie najwyższym spośród omawianych krajów i ich wartość wynosiła 14,368 bln dolarów.

Wykres 95. Spread między kredytem a depozytem a agregatami pieniężnymi M3 w Stanach Zjednoczonych

Źródło: opracowanie własne

W przypadku agregatów pieniężnych M3, patrząc na wykres 95., można odnotować że w latach 2012, 2017 i 2018 miały one istotny wpływ na wzrost spreadów, zauważyć to można również po wyniku $R^2_{es}=0.46$.

Bezrobocie

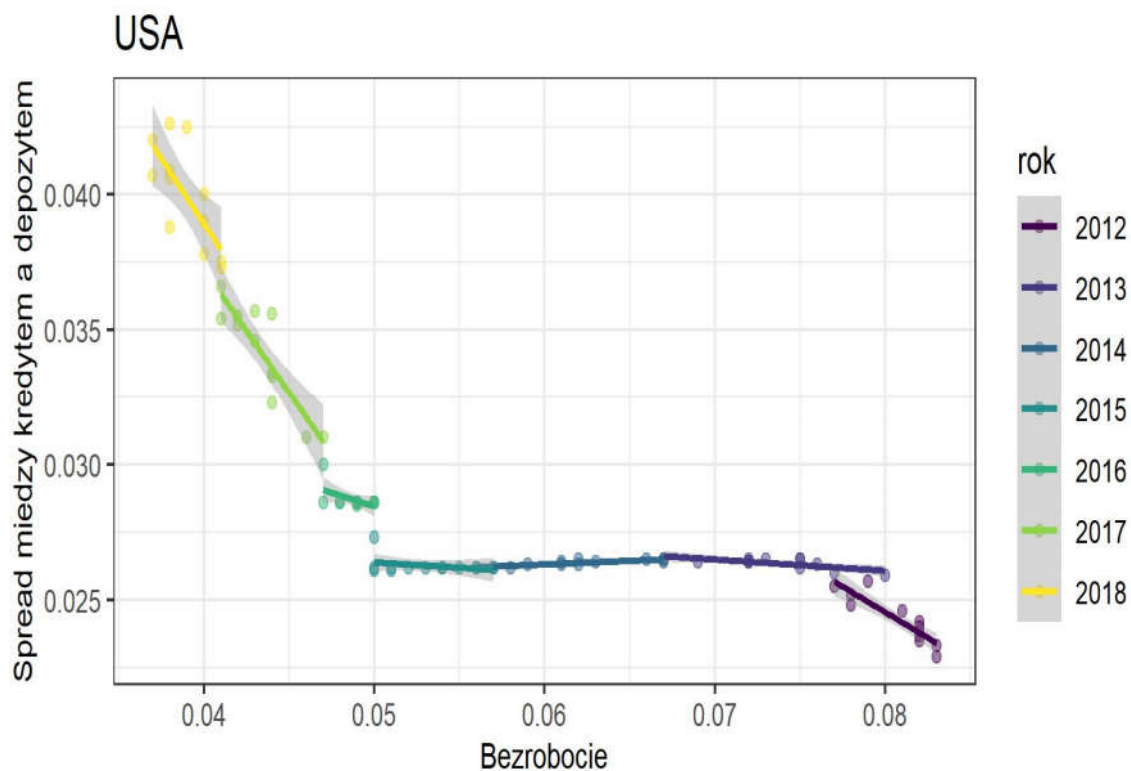
Tabela 30. Bezrobocie w Stanach Zjednoczonych

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 8,3%	1. 8,0%	1. 6,6%	1. 5,7%	1. 4,9%	1. 4,7%	1. 4,1%
2. 8,3%	2. 7,7%	2. 6,7%	2. 5,5%	2. 4,9%	2. 4,6%	2. 4,1%
3. 8,2%	3. 7,5%	3. 6,7%	3. 5,4%	3. 5,0%	3. 4,4%	3. 4,0%
4. 8,2%	4. 7,6%	4. 6,2%	4. 5,4%	4. 5,0%	4. 4,4%	4. 4,0%
5. 8,2%	5. 7,5%	5. 6,3%	5. 5,6%	5. 4,8%	5. 4,4%	5. 3,8%
6. 8,2%	6. 7,5%	6. 6,1%	6. 5,3%	6. 4,9%	6. 4,3%	6. 4,0%
7. 8,2%	7. 7,3%	7. 6,2%	7. 5,2%	7. 4,8%	7. 4,3%	7. 3,8%
8. 8,1%	8. 7,2%	8. 6,1%	8. 5,1%	8. 4,9%	8. 4,4%	8. 3,8%
9. 7,8%	9. 7,2%	9. 5,9%	9. 5,0%	9. 5,0%	9. 4,2%	9. 3,7%
10. 7,8%	10. 7,2%	10. 5,7%	10. 5,0%	10. 4,9%	10. 4,1%	10. 3,8%
11. 7,7%	11. 6,9%	11. 5,8%	11. 5,1%	11. 4,7%	11. 4,2%	11. 3,7%
12. 7,9%	12. 6,7%	12. 5,6%	12. 5,0%	12. 4,7%	12. 4,1%	12. 3,9%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://fred.stlouisfed.org/series/UNRATE>

Stopa bezrobocia na koniec 2018 roku utrzymała się na niskim poziomie we wszystkich trzech analizowanych krajach, dla Stanów Zjednoczonych wartość ta była na poziomie 3,9%.

Wykres 96. Spread między kredytem a depozytem a bezrobociem w Stanach Zjednoczonych

Źródło: opracowanie własne

W odniesieniu do bezrobocia można zauważyć istotną negatywnie relację ze spreadem w Stanach Zjednoczonych z $R^2_{es}=0.37$, mogło tu zachodzić podobne zjawisko jak w Wielkiej Brytanii, gdyż pomimo spadku bezrobocia, a co za tym idzie zwiększenia popytu na kredyt, banki nie musiały zwiększać oprocentowania kredytów, gdyż wystarczyło im rozszerzyć akcję kredytową żeby podnieść przychody.

Długoterminowe stopy procentowe

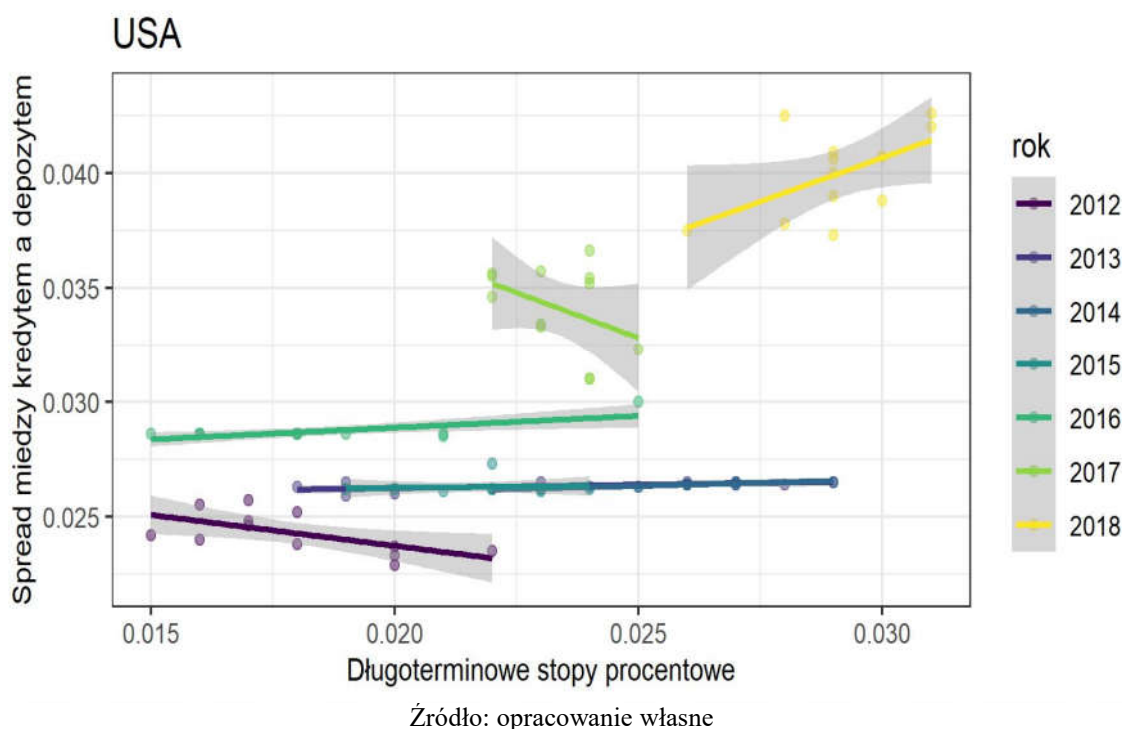
Tabela 31. Długoterminowe stopy procentowe w Stanach Zjednoczonych

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 2,29%	1. 2,59%	1. 2,65%	1. 2,62%	1. 2,85%	1. 3,10%	1. 3,75%
2. 2,33%	2. 2,60%	2. 2,64%	2. 2,62%	2. 2,86%	2. 3,10%	2. 3,73%
3. 2,35%	3. 2,62%	3. 2,65%	3. 2,62%	3. 2,86%	3. 3,23%	3. 3,78%
4. 2,37%	4. 2,63%	4. 2,65%	4. 2,62%	4. 2,86%	4. 3,34%	4. 3,90%
5. 2,38%	5. 2,65%	5. 2,64%	5. 2,62%	5. 2,86%	5. 3,33%	5. 3,88%
6. 2,40%	6. 2,65%	6. 2,64%	6. 2,62%	6. 2,86%	6. 3,46%	6. 4,00%
7. 2,42%	7. 2,65%	7. 2,63%	7. 2,62%	7. 2,86%	7. 3,57%	7. 4,09%
8. 2,46%	8. 2,65%	8. 2,63%	8. 2,62%	8. 2,86%	8. 3,56%	8. 4,06%
9. 2,48%	9. 2,64%	9. 2,63%	9. 2,62%	9. 2,86%	9. 3,55%	9. 4,07%
10. 2,52%	10. 2,64%	10. 2,62%	10. 2,61%	10. 2,86%	10. 3,54%	10. 4,26%
11. 2,55%	11. 2,64%	11. 2,62%	11. 2,61%	11. 2,86%	11. 3,52%	11. 4,20%
12. 2,57%	12. 2,65%	12. 2,62%	12. 2,73%	12. 3,00%	12. 3,66%	12. 4,25%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm#indicator-chart>

Dużą różnicę w porównaniu do Polski i Wielkiej Brytanii można było odnotować w długoterminowych stopach procentowych w Stanach Zjednoczonych, gdyż stopy w obserwowanych latach 2012 – 2018 urosły z poziomu 2,3% do ponad 4% na koniec 2018 roku.

Wykres 97. Spread między kredytem a depozytem a długoterminowymi stopami procentowymi w Stanach Zjednoczonych

Podobnie jak w przypadku Polski oraz Wielkiej Brytanii, długoterminowe stopy procentowe nie były istotne statystycznie w badaniu, a $R^2_{es}=0.01$.

Inflacja

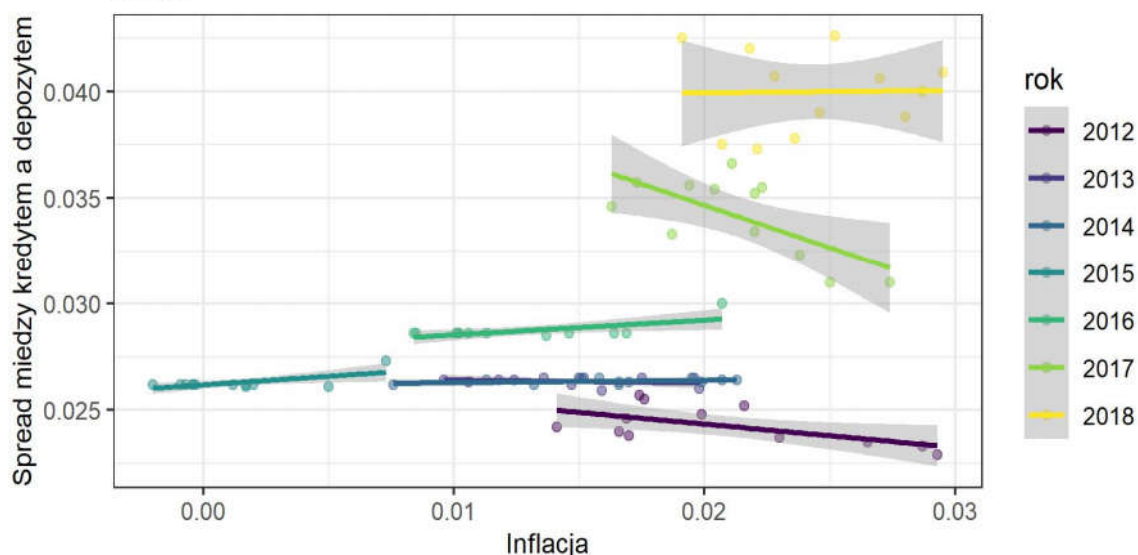
Tabela 32. Inflacja w Stanach Zjednoczonych

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 2,93%	1. 1,59%	1. 1,58%	1. -0,09%	1. 1,37%	1. 2,50%	1. 2,07%
2. 2,87%	2. 1,98%	2. 1,13%	2. -0,03%	2. 1,02%	2. 2,74%	2. 2,21%
3. 2,65%	3. 1,47%	3. 1,51%	3. -0,07%	3. 0,85%	3. 2,38%	3. 2,36%
4. 2,30%	4. 1,06%	4. 1,95%	4. -0,20%	4. 1,13%	4. 2,20%	4. 2,46%
5. 1,70%	5. 1,36%	5. 2,13%	5. -0,04%	5. 1,02%	5. 1,87%	5. 2,80%
6. 1,66%	6. 1,75%	6. 2,07%	6. 0,12%	6. 1,01%	6. 1,63%	6. 2,87%
7. 1,41%	7. 1,96%	7. 1,99%	7. 0,17%	7. 0,84%	7. 1,73%	7. 2,95%
8. 1,69%	8. 1,52%	8. 1,70%	8. 0,20%	8. 1,06%	8. 1,94%	8. 2,70%
9. 1,99%	9. 1,18%	9. 1,66%	9. -0,04%	9. 1,46%	9. 2,23%	9. 2,28%
10. 2,16%	10. 0,96%	10. 1,66%	10. 0,17%	10. 1,64%	10. 2,04%	10. 2,52%
11. 1,76%	11. 1,24%	11. 1,32%	11. 0,50%	11. 1,69%	11. 2,20%	11. 2,18%
12. 1,74%	12. 1,50%	12. 0,76%	12. 0,73%	12. 2,07%	12. 2,11%	12. 1,91%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://www.bls.gov/bls/inflation.htm>

Stanach Zjednoczonych średnioroczny wskaźnik inflacji na koniec 2018 roku utrzymywał się na nieco niższym poziomie niż w Wielkiej Brytanii i wynosił 2,4%.

Wykres 98. Spread między kredytem a depozytem a inflacją w Stanach Zjednoczonych
USA

Źródło: opracowanie własne

Poziom inflacji nie wpływał na spread w Stanach Zjednoczonych oraz nie zanotowano, żadnych istotnych korelacji z tym wskaźnikiem. Ponadto $R^2_{es}=0$.

Sprzedaż detaliczna

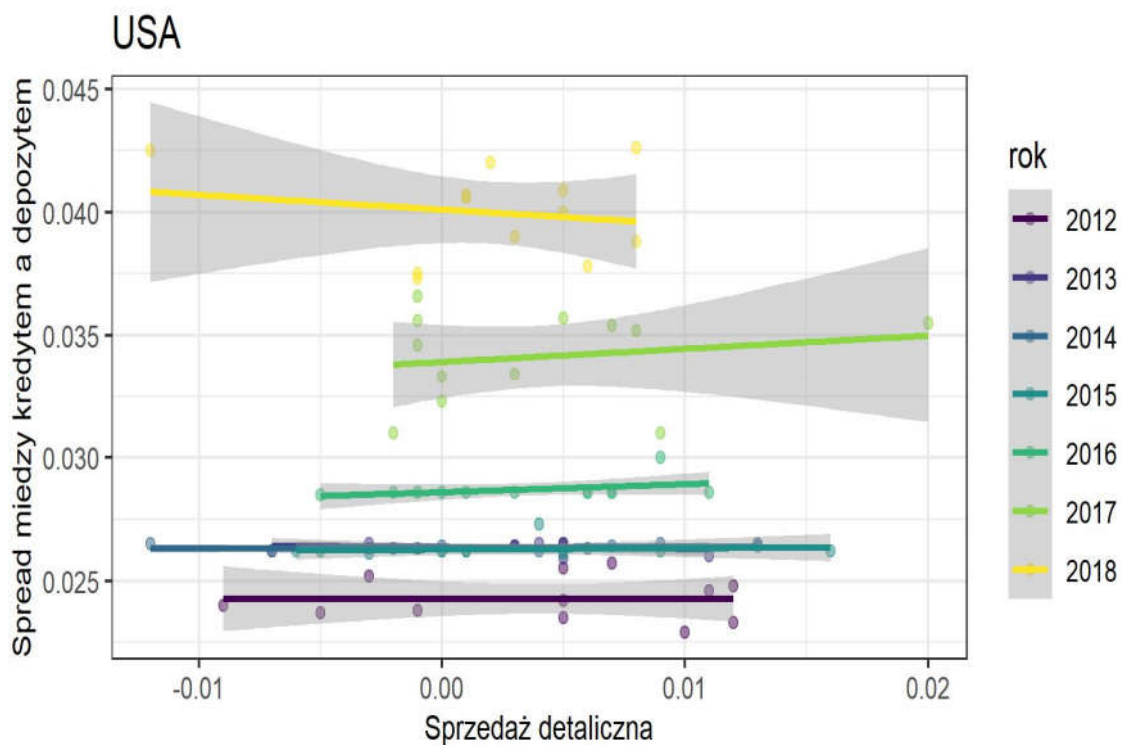
Tabela 33. Sprzedaż detaliczna w Stanach Zjednoczonych

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. 1,0%	1. 0,5%	1. -1,2%	1. -0,6%	1. -0,5%	1. 0,9%	1. -0,1%
2. 1,2%	2. 1,1%	2. 1,3%	2. -0,5%	2. 0,7%	2. -0,2%	2. -0,1%
3. 0,5%	3. -0,7%	3. 1,3%	3. 1,6%	3. 0,0%	3. 0,0%	3. 0,6%
4. -0,5%	4. -0,3%	4. 0,9%	4. 0,0%	4. 0,7%	4. 0,3%	4. 0,3%
5. -0,1%	5. 0,5%	5. 0,0%	5. 0,9%	5. 0,3%	5. 0,0%	5. 0,8%
6. -0,9%	6. 0,5%	6. 0,7%	6. 0,1%	6. 1,1%	6. -0,1%	6. 0,5%
7. 0,5%	7. 0,4%	7. -0,1%	7. 0,5%	7. -0,2%	7. 0,5%	7. 0,5%
8. 1,1%	8. -0,3%	8. 0,6%	8. 0,1%	8. 0,1%	8. -0,1%	8. 0,1%
9. 1,2%	9. 0,3%	9. -0,2%	9. 0,0%	9. 0,6%	9. 2,0%	9. 0,1%
10. -0,3%	10. 0,3%	10. 0,5%	10. -0,3%	10. 0,6%	10. 0,7%	10. 0,8%
11. 0,5%	11. 0,3%	11. 0,4%	11. 0,5%	11. -0,1%	11. 0,8%	11. 0,2%
12. 0,7%	12. 0,5%	12. -0,7%	12. 0,4%	12. 0,9%	12. -0,1%	12. -1,2%

Źródło opracowanie własne na podstawie: <https://countryeconomy.com>

Sprzedaż detaliczna dla wszystkich trzech badanych krajów na koniec 2018 roku miała wartość ujemną. Jak widać w tabeli 33., sprzedaż detaliczna na koniec 2018 roku wyniosła -1,2%.

Wykres 99. Spread między kredytem a depozytem a sprzedażą detaliczną w Stanach Zjednoczonych

Źródło: opracowanie własne

Jak widać na wykresie 99., w badaniu nie zaobserwowano związku pomiędzy sprzedażą detaliczną a spreadem stóp procentowych. Tutaj również $R^2_{es}=0$.

Podsumowanie wyników badań

Tabela 34. Wyniki analizy regresji między spreadem a pierwszą grupą czynników ze statystyk rocznych

	Tempo wzrostu PKB	Współczynnik adekwatności kapitałowej	Udział kredytów nieregularnych	Relacja aktywów 5 największych banków do aktywów banków ogółem	Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw	Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw
Polska	Istotnie negatywnie	Istotnie negatywnie	Istotnie pozytywnie	Istotnie negatywnie	Istotnie pozytywnie	–
Wielka Brytania	–	–	Istotnie negatywnie	–	Istotnie negatywnie	Istotnie negatywnie
Stany Zjednoczone	–	–	–	Istotnie negatywnie	Istotnie pozytywnie	–

Źródło: opracowanie własne

Tabela 35. Wyniki analizy regresji między spreadem a drugą grupą czynników ze statystyk rocznych

Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	Koszty z działalności operacyjnej	Koszty z tytułu odsetek	Koszty pracownicze	Amortyzacja	Obciążenia z tytułu podatku dochodowego
Polska	–	Istotnie pozytywnie	–	Istotnie negatywnie	–
Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	Koszty z działalności operacyjnej	Koszty z tytułu odsetek	Koszty pracownicze	Amortyzacja	Obciążenia z tytułu podatku dochodowego
Wielka Brytania	–	–	–	–	Istotnie pozytywnie
Koszty banków i obciążenia fiskalne banków	Koszty z działalności operacyjnej	Koszty z tytułu odsetek	Koszty pracownicze	Amortyzacja	Obciążenia z tytułu podatku dochodowego
Stany Zjednoczone	Istotnie pozytywnie	Istotnie pozytywnie	Istotnie pozytywnie	–	–

Źródło: opracowanie własne

Rezultaty analiz relacji pomiędzy spreadem a czynnikami, które go kształtują przedstawiono w tabelach powyżej. W grupie wskaźników ze statystyk rocznych można zauważyć, że spread w Polsce był istotnie i negatywnie związany z *tempem wzrostu PKB*, *współczynnikiem adekwatności kapitałowej* oraz *relacją aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem*, R^2 dla tych czynników wyniósł kolejno – 0.64, 0.66 oraz 0.84. Relacja ze spreadem dla *udziału kredytów nieregularnych* oraz *udziału funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw* były istotnie pozytywnie statystycznie, w tym, że dla pierwszego wskaźnika R^2 wyniósł 0.84,

a dla drugiego 0.68. Ostatni wskaźnik czyli *relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw* nie był istotny statystycznie. W Wielkiej Brytanii odnotowano trzy istotne statystycznie i negatywne zależności ze spreadem dla: *relacji kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw* z R^2 0.77, *udziałem kredytów nieregularnych* R^2 0.73 oraz z *udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw* R^2 0.63. Efekty badania zależności pomiędzy spreadem a wybranymi czynnikami w Stanach Zjednoczonych wykazały, że spread był istotnie i negatywnie związany z *relacją aktywów 5 największych banków w USA do aktywów banków w USA ogółem* z R^2 0.58 oraz istotnie i dodatnio skorelowany z *udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw* z R^2 wynoszącym również 0.58. Pozostałe relacje nie były istotne statystycznie.

W przypadku *kosztów banków i obciążeń fiskalnych banków* dla Polski odnotowano dwie istotne statystycznie relacje dla *kosztów z tytułu odsetek* i *amortyzacji*. Dla *kosztów z tytułu odsetek* relacja była istotna pozytywnie z R^2 na poziomie 0.96, natomiast dla *amortyzacji* istotna negatywnie z R^2 wynoszącym 0.92. Warto dodać, że statystyka R^2 dla obu relacji jest bardzo wysoka i sugeruje silniejsze relacje niż z *udziałem kredytów nieregularnych*. Dla Wielkiej Brytanii w grupie wskaźników z *kosztów banków i obciążeń fiskalnych banków*, zauważono jedną istotną statystycznie i pozytywną relację dla: *obciążeń z tytułu podatku dochodowego* z $R^2=0.71$. Pozostałe relacje ze spreadem dla Wielkiej Brytanii nie były istotne statystycznie. Jak widać w tabeli 35., w Stanach Zjednoczonych odnotowano trzy pozytywne istotne statystycznie zależności ze spreadem. Dla czynników takich jak: *koszty z działalności operacyjnej* R^2 wyniósł 0.95 dla *kosztów z tytułu odsetek* R^2 był z wynikiem 0.79 oraz dla *kosztów pracowniczych* R^2 stanowił 0.71.

Tabela 36. Wyniki analizy regresji między spreadem a grupą czynników ze statystyk miesięcznych

	Inflacja	Bezrobocie	Sprzedaż detaliczna	Długoterminowe stopy procentowe	Agregaty pieniężne M3
Polska	—	—	—	—	Istotnie negatywnie
Wielka Brytania	—	Istotnie negatywnie	—	—	Istotnie pozytywnie
Stany Zjednoczone	—	Istotnie negatywnie	—	—	Istotnie pozytywnie

Źródło: opracowanie własne

Analizę badań pomiędzy spreadem a czynnikami publikowanymi w statystykach miesięcznych przedstawiono w tabeli 36. Jak pokazały wyniki badań w przypadku

Polski *agregaty pieniężne M3* były istotnie negatywnie związane ze spreadem w latach 2021 – 2015. Rezultat ten jest również odzwierciedlony w fakcie, że R^2 dla tego efektu stałego wynosi 0.38. W Wielkiej Brytanii rezultaty badania wykazały, że relacje z *bezrobociem* i *agregatami pieniężnymi M3* były silne i istotne statystycznie. W tym, że *bezrobocie* było istotnie negatywne z R^2 efektów stałych wynoszącym 0.6, natomiast *agregaty pieniężne M3* były istotne i pozytywnie związane ze spreadem, a w ich przypadku R^2 efektów stałych wyniósł 0.53. Implikacja badań relacji między spreadem a czynnikami w USA, pokazała adekwatną zależność jak w przypadku Wielkiej Brytanii, gdyż wartości R^2 efektów stałych dla *bezrobocia* i *agregatów pieniężnych M3* oraz przedziały ufności dla współczynników tych zmiennych wskazują na występowanie istotnych korelacji. Analiza badań pokazała, że *bezrobocie* było istotnie negatywnie związane ze spreadem, gdzie R^2 efektów stałych wyniósł 0.37, natomiast *agregaty pieniężne M3* były istotnie pozytywnie skonsolidowane ze spreadem w latach 2012, 2017 i 2018, a ich R^2 efektów stałych był na poziomie 0.46. Pozostałe czynniki w badaniu nie były istotne statystycznie.

Wnioski

W rozdziale trzecim badano wpływ czynników na spready stóp procentowych między kredytem a depozytem. Przyjęte czynniki były zarówno ze statystyk rocznych jak i miesięcznych, a przedział czasowy analizowanych wskaźników to okres – siedmioletni, lata 2012 – 2018. W przedmiotowej pracy badawczej przyjęto *cztery cele główne* oraz *trzy hipotezy główne*. W celu przeanalizowania relacji pomiędzy spreadem między kredytem a depozytem, a wybranymi wskaźnikami ze statystyk rocznych wykonano jednozmiennowe analizy regresji liniowej metodą najmniejszych kwadratów za pomocą funkcji `lm()`. W celu przeanalizowania relacji pomiędzy spreadem między kredytem a depozytem, a wybranymi wskaźnikami ze statystyk miesięcznych wykonano jednozmiennowe hierarchiczne analizy regresji ograniczoną metodą największej wiarygodności za pomocą funkcji `lmer()` z biblioteki `lme4` [2].

W pracy doktorskiej przedstawiono cztery cele główne:

Pierwszy cel czyli zbadanie czynników, które kształtują spready między kredytami a depozytami w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, zrealizowano poprzez wyodrębnienie poszczególnych czynników, a następnie przy użyciu analiz regresji został zbadany ich wpływ na kształtowanie się spreadów między kredytem a depozytem.

Drugi cel zakładał dokonanie podziału czynników na wewnętrzne i zewnętrzne w stosunku do banków. Wszystkie czynniki zostały skategoryzowane w opisie badań w rozdziale trzecim.

Cel trzeci w którym ocenia się istotność i wpływ poszczególnych czynników na zmienność stóp procentowych na przestrzeni czasu, przeanalizowano poprzez jednozmiennowe analizy regresji liniowej metodą najmniejszych kwadratów oraz jednozmiennowe hierarchiczne analizy regresji, ograniczoną metodą największej wiarygodności. Następnie podzielono badane czynniki na istotnie statystycznie pozytywnie lub negatywnie w stosunku do spreadu w zależności od wyniku przeprowadzonego badania.

Czwarty cel polegał na porównaniu znaczenia poszczególnych czynników wpływających na spready stóp procentowych w Polsce, a tymi w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. Cel ten został wykonany poprzez dokonanie hierarchizacji czynników, a następnie wyodrębnieniu tych, które w sposób istotny statystycznie oddziałują na spready w trzech wymienionych krajach.

Analizując wyniki końcowe badań, można odnieść się do postawionych trzech głównych hipotez.

Hipoteza pierwsza (H1) mówi, że: *istnieją wspólne czynniki kształtujące spready stóp procentowych w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.* Hipotezę tę można potwierdzić, gdyż po przeprowadzeniu badania zaobserwowano wspólne czynniki dla wszystkich trzech omawianych krajów tj. dla Polski, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. *Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw* jest czynnikiem, który oddziaływał w istotny sposób na spready stóp procentowych między kredytem a depozytem we wszystkich trzech wybranych państwach. Kolejnym wskaźnikiem są: *agregaty pieniężne M3*, które również były istotne statystycznie dla wszystkich trzech badanych krajów. Jednak warto zauważyć, że dla Polski okres istotności statystycznej w stosunku do *agregatów pieniężnych M3*, był w przedziale lat 2012 – 2015. Natomiast dla Stanów Zjednoczonych okres istotności obejmował lata 2012, 2017, 2018.

Hipoteza druga (H2) która głosi, że: *siły oddziaływań poszczególnych czynników na spready stóp procentowych w Polsce, są inne niż w analizowanych pozostałych dwóch krajach,* również została potwierdzona, gdyż dla Polski najsilniejsze interakcje na spread stóp procentowych między kredytem a depozytem miały takie czynniki jak: **istotnie pozytywnie** – *udział kredytów nieregularnych, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, koszty z tytułu odsetek.* **Istotnie negatywnie** – *tempo wzrostu PKB, współczynnik adekwatności kapitałowej, relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem, amortyzacja oraz agregaty pieniężne M3 w latach 2012 – 2015.*

W przypadku Wielkiej Brytanii najistotniejszymi czynnikami były: **istotnie pozytywnie** – *obciążenia z tytułu podatku dochodowego, agregaty pieniężne M3.* **Istotnie negatywnie** – *relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw, udział kredytów nieregularnych, udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw oraz bezrobocie.*

W Stanach Zjednoczonych najsilniejsze oddziaływanie na spread między kredytem a depozytem miały: **istotnie pozytywnie** – *udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw, koszty z działalności operacyjnej, koszty z tytułu odsetek, koszty pracownicze oraz agregaty pieniężne M3 w latach 2012, 2017, 2018.* **Istotnie negatywnie** – *relacja aktywów 5 największych banków w USA do aktywów banków w USA ogółem, bezrobocie.* Należy jednak zaznaczyć, że jedynie dla kosztów

pracowniczych wykres rozrzutu wskazuje na wiarygodność modelu liniowego. Dla tej zmiennej relacja ta była również najsilniejsza.

Hipoteza trzecia (H3) była ostatnią hipotezą w pracy doktorskiej i zakładała, że: *czynniki oddziałujące na spready zależą od poziomu rozwoju i sytuacji gospodarczej analizowanego kraju*. W odniesieniu do tej hipotezy, którą również można potwierdzić, warto tutaj spojrzeć na czynnik jakim jest *udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw*, który był istotny statystycznie w oddziaływaniu na spread stóp procentowych między kredytem a depozytem w trzech wybranych krajach. Udział funduszy własnych określa przede wszystkim sytuację majątkową i finansową oraz stanowi o sile ekonomicznej przedsiębiorstwa. Pełni także funkcję gwarancyjną dla wierzycieli, stanowi trwałą podstawę finansowania, jak również jest źródłem zdolności kredytowej. Utrzymywanie funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw na odpowiednim poziomie, a także ich jakość, często decydują o stabilnym i długotrwałym rozwoju przedsiębiorstwa. A dobrze prosperujące i silne przedsiębiorstwa oddziałują na rozwój gospodarczy i sytuację gospodarczą danego kraju.

Bibliografia

- Agapova A., McNulty J.E. 2016. *Interest rate spreads and banking system efficiency: General considerations with an application to the transition economies of Central and Eastern Europe*. International Review of Financial Analysis 47.
- Allen F., Otchere I., Senbet L.W. 2011. *African financial systems: A review*. Review of Development Finance, (1). African growth institute. Republic of South Africa, s.79-113.
- Apergis N., Cooray A. 2018. *The behavior of interest rate spreads prior to and after the financial crisis: Evidence across OECD countries: Interest rate spread and financial crisis*. The University of Manchester and John Wiley & Sons Ltd.
- Arauz A., Weisbrot M., Bunker A., Johnston J. 2019. *Bolivia's Economic Transformation: Macroeconomic Policies, Institutional Changes, and Results*. Central for Economic and Policy Research, Washington DC.
- Austin P.C., Steyerberg E.W. 2015. *The number of subjects per variable required in linear regression analyses*. Journal of clinic epidemiology (68) 627-636 .
- Baer H.L., Mote L.R. 1992. *The United States Financial System (w:), Kaufman G.G. (eds) Banking Structures in Major Countries*. Innovations in Financial Markets and Institutions, vol.6, Springer, Dordrecht.
- Baka W. 2005. *Bankowość europejska*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Bałtowski M., Miszewski M. 2007. *Transformacja gospodarcza w Polsce*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Banaszczak-Soroka U. 2008. *Instytucje i uczestnicy rynku kapitałowego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Barcuch A. 2012. *System bankowy Wielkiej Brytanii, (w:) Flejterski S., Solarz K. (red.), Systemy bankowe krajów G-20*, Szczecin.
- Barth J.R., Li T., Lu W. 2009. *Bank Regulation in the United States*. CESifo Economic studies, DICE Report.
- Barth J.R., Miller S.M. 2018. *On the Rising Complexity of Bank Regulatory Capital Requirements: From Global Guidelines to their United States (US) Implementation*. Journal of Risk and Financial Management 11, no.4, 77.
- Bartoń K. 2020. MuMIn: Multi-Model Inference. R package version 1.43.17. <https://CRAN.R-project.org/package=MuMIn>
- Baszyński A. 2011. *Sektor bankowy (w:), Jarmołowicz W., Szarzec K. Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

- Bates D., Machler M., Bolker B., Walker S. 2015. *Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4*. Journal of Statistical Software, 67(1), 1-48.
- Bednarczyk J.L. 2004. *Stopy procentowe a gospodarka: eseje z teorii i polityki stóp procentowych*. Wyd. Politechnika Radomska im. Kazimierza Puławskiego, Radom.
- Bednarczyk J.L. 2007. *Teoria i polityka stóp procentowych we współczesnej gospodarce*. Wyd. Politechnika Radomska, Radom.
- Behr P., Schmidt, Reinhard H. 2015. *The German banking system: Characteristics and challenges*. SAFE White Paper No. 32. Goethe University Frankfurt, Frankfurt.
- Bernaś B. 2006. *Finanse Międzynarodowe*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Białas M., Solek A. 2010. *Evolution of capital adequacy ratio*. Economics and Sociology, Vol.3, No.2, s.48-57.
- Biegun K. 2016. *Polityka ekonomiczna we współczesnej gospodarce rynkowej*, (w:) Klamut M., Szostak E. (red.), wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław.
- Bikker J.A., Spierdijk L. 2017. *Handbook of Competition in banking and finance*. Edward Elgar publishing. Northampton, USA.
- Billi R.M., Khan G.A. 2008. *What is optimal inflation rate?* Federal Reserve Bank of Kansas City. Economic Review, 93(2), s.5-28.
- Birchwood A., Brei M., Noel M. 2017. *Interest margins and bank regulation in Central America and the Caribbean*. Journal of Banking and Finance 85.
- BIS. 2003. *Fiscal issues and central banking in emerging economies*. Monetary and Economic Department. BIS papers No 20.
- BIS. 2016. *Basel Committee on Banking Supervision*. Working Paper No 30.
- Blaug M. 2000. *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- BOE, PRA. 2019. *Memorandum of Understanding between the Bank of England and Financial Services Compensation Scheme Ltd.,.*
- BOE. 2018. *The Prudential Authority's approach to banking supervision*.
- Bolisęga M. 2020. *Polityka pieniężna Europejskiego Banku Centralnego i Systemu Rezerwy Federalnej w latach 2000 – 2017*. Wydawnictwo Poltext, Warszawa.
- Borcuch A. 2012. *System bankowy Wielkiej Brytanii*, (w:) Flejterski S., Solarz J.K. (red.), *Systemy bankowe krajów G-20*. Wydawnictwo Zapol, Szczecin.
- Born B. 2001. *International Regulatory Responses to Derivative Crisis: The Role of the U.S. Commodity Futures Trading Commission*. Northwestern Journal of International Law and Business, Vol. 21, Issue 3 Spring.

- Borowski J., Jaworski K., Tymoczko D. 2016. *Wpływ podatku bankowego w Polsce na kredyt dla sektora niefinansowego*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr 287(6).
- Bowen A., Hoggarth G., Pain D. 1999. *The Recent Evolution of the U.K. Banking Industry and Some Implications for Financial Stability*. The Monetary and Regulatory Implications of Changes in the Banking Industry. Basel: Bank for International Settlements. Conference Paper 7.
- Brock P., Franken M.H. 2003. *Measuring the Determinants of Average and Marginal Bank Interest Rate Spreads in Chile, 1994-2001*. Journal Economia Chilena – The Chilean Economy, Central Bank of Chile, vol. 6(3), 45-65.
- Brózda-Wilamek D. 2018. *Ewolucja strategii polityki pieniężnej FED w latach 1977 – 2017*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe – Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach Nr 352.
- Brózda-Wilamek D. 2018. *Stopa procentowa jako kanał transmisji polityki pieniężnej Systemu Rezerwy Federalnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Bujnowicz I. 2007. *Rozwój bankowości inwestycyjnej w USA na tle ewolucji systemu finansowego – ujęcie historyczne*. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica 204. Wybrane zagadnienia z zakresu finansów i handlu międzynarodowego, s.21-37.
- Burakowski A. 2011. *Postkomunizm w Bułgarii*. Słupskie Studia Historyczne Nr.17, 239-244.
- Bush O., Knott S., Peakcock C. 2014. *Why is the UK Banking System so Big and Is that a problem?* Bank of England – Quarterly Bulletin (Q4).
- Cabral R. 2013. *A perspective on the symptoms and causes of the financial crisis*. Journal of Banking and Finance, 37(1), s.103-117.
- Caribbean Development Bank. *Country Economic Review 2018*. Haiti.
- Cernohorska L. 2015. *Impact of Financial Crisis on the stability Banking Sectors in the Czech Republic and Great Britain*. Procedia, Economics and Finance 26. 4th World Conference on Business. Economics and Management WCBEM, s.234-241.
- Chambers J. M., Hastie T. J. 1992. *Statistical Models in S*. Wadsworth & Brooks/Cole.
- Cichy J. 2017. *Sytuacja finansowa polskiego sektora bankowego w warunkach wzrostu obciążeń finansowych i ich wpływ na ratingi banków*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 325, s.1-13.
- Cichy J., Puszer B. 2016. *Sektory bankowe Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

- Ciszak T., Górską A., Otachel B., Siemaszko M., Żak R., Żogoła M. 2004. *Europejski System Banków Centralnych*. Publikacje NBP, Warszawa.
- Cooper C.R., Carpenter D.H. 2019. *Introduction to Financial Services: The Bureau of Consumer Financial Protection (CFPB)*. Cong. Research Serv. IFI0031.
- Crockett A. 1997. *The theory and practice of financial stability*. Essays In International Finance No.203 Department of Economics, Princeton University.
- Crowly J. 2007. *Interest Rate Spread in English-Speaking African Countries*. IMF WP/07/101, International Monetary Fund.
- Cwynar W., Patena W. 2010. *Rynki, regulacje, usługi*. Podręcznik do bankowości, wyd. Wolters Kluwer Polska SA. Warszawa.
- Czechowska I.D. 2012. *Istota i dylematy funkcjonowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w kontekście stabilności systemu bankowego*. Annales. Etyka w życiu gospodarczym, vol.15, s.251-259.
- Czekaj J. 2017. *Rynki, instrumenty i instytucje finansowe*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Czekaj J., Dresler Z. 2005. *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw – podstawy teorii*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Czerwińska T., Jajuga K. 2016. *Ryzyko instytucji finansowych – współczesne trendy i wyzwania*. Wydawnictwo Naukowe C.H.Beck, Warszawa.
- Dach Z. 2002. *Mikroekonomia*. Akademia Ekonomiczna w Krakowie. Kraków.
- Davies H., Green D. 2010. *Globalny nadzór i regulacja sektora finansowego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- DeYoung R. 2007. *Safety, soundness and the evolution of the U.S. Banking industry*. Federal Reserve Bank of Atlanta. Economic Review, 92(1-2), s.41-66.
- Dębski W. 2014. *Rynek finansowy i jego mechanizmy. Podstawy teorii i praktyki*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Dobosiewicz Z. 2007. *Wprowadzenie do finansów i bankowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Dobosiewicz Z., Marton – Gadoś K. 2005. *Podstawy bankowości z zadaniami*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Dresler Z. 2006. *Stopy procentowe a gospodarka. Dylematy Unii Gospodarczej i Walutowej – Mikroekonomiczna funkcja stopy procentowej*. Wyd. Instytutu Technologii i Eksploatacji – PIB, s.275-295.

- Duncan A., Nolan C. 2020. *Reform of the UK financial Policy Committee*. Scottish Journal of Political Economy, Vol.67, No.1.
- Duwendag D., Ketterer K.H., Kusters W., Pohl R., Simmert D.B. 1996. *Teoria pieniądza I polityka pieniężna*. Wyd. POLTEXT, Warszawa.
- FCA.2017. *Our mission. How to regulate financial services*.
- FCA.2018. *Mission: Approach to Consumers*. Financial Conduct Authority.
- FDIC.1998. *Deposit Insurance in the United States*. International Conference on Deposit Insurance. Washington DC.
- Fed system publication 16th edition. 2012. *The Federal Reserve today*.
- Federal Reserve System. 2014. *The First 100 Years, A chapter in the history of central banking*. Federal Reserve Bank of Philadelphia.
- Federation Bancaire Francaise. *The Banking Industry in 2019 France*.
- Fiszer A. 2005. *Niektóre aspekty bankowości centralnej na przykładzie Europejskiego Banku Centralnego i Systemu Rezerwy Federalnej USA*. Studia i Materiały WZUW, s.1-9.
- Flejterski S., Korda R., Stachurska A. 2014. *Innowacje w brytyjskiej bankowości komercyjnej: lekcje z kryzysu finansowego*. Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu nr 33, s.21-36.
- Fojcik – Mastalska E., Rutkowska – Tomaszewska E. 2011. *Nadzór nad rynkiem finansowym – Aktualne tendencje i problemy dyskusyjne*. Studia Finansowoprawne Nr 1. Katedra Prawa Finansowego Fiscus, Uniwersytet Wrocławski – Wrocław.
- Folwarski M. 2016. *Wpływ kredytów bankowych na wzrost gospodarczy w Polsce*. Zarządzanie Finansami i Rachunkowość. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, 4(3), s.5-14.
- FSCS. 2020. *How FSCS protects your money – a guide to The Financial Services Compensation Scheme*.
- Gambacorta, L. 2004. *How Banks Set Interest Rates?* National Bureau of Economic Research Working Paper 10295, Cambridge.
- Garton G., Winton A. 1998. *Banking in transition economies: does efficiency require instability?* Journal of Money, Credit and Banking, 30(3).
- Ghaseni A., Rostami. 2015. *Determinants of interest rate spread in banking industry*. International Journal of Applied Research, 1(9), s.338-346.
- Gikas G., Hyż A. 1993. *Stopa procentowa a podaż kredytów i deficyt sektora publicznego*. Bank i Kredyt nr 2.

- Gnan E., Balling M. 2013. *50 Years of Money and Finance – Lessons and Challenges*. Larcier for SUERF – The European Money and Finance Forum Celebrated 50th Anniversary, Paris.
- Golędzinowski P. 2009. *Wpływ regulacji systemu bankowego na jego efektywność*. Materiały i studia NBP, Zeszyt nr.235.
- Golubović S., Golubović N. 2005. *Financial sector reform in the Balkan countries in transition*. Facta Universitatis, Series: Economics and Organization, vol.2, nr.3, s.229-236.
- Golębiowski G. 2009. *Znaczenie polityki finansowej i czynników społeczno – kulturowych dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Monografie i Opracowania SGH, Nr.565.
- Goodhart C., Schoenmaker D. 2009. *Fiscal Burden Sharing in Cross – Border Banking Crisis*. International Journal of Central Banking, 5, s.141-165.
- Gromek T., Pawlikowski A., Reich A., Szczepańska O. 2009. *Instytucjonalna Organizacja Nadzoru Finansowego w Krajach Unii Europejskiej*. NBP – Departament Systemu Finansowego. Warszawa.
- Grzywacz J. 2006. *Podstawy bankowości: system bankowy, kredyty i rozliczenia, ryzyko i ocena banku, marketing*. Wydawnictwo Difin – wydanie II rozszerzone i zaktualizowane, Warszawa.
- Grzywacz J., Lipski M. 2016. *Kapitał własny jako źródło finansowania działalności przedsiębiorstw*. Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne, t.XXIV.
- H. Wickham H. 2016. *ggplot2: Elegant Graphics for Data Analysis*. Springer-Verlag, New York.
- Hainz C., Horwath R., Hlavacek H. 2012. *The determinants of Interest Rate Spreads in Czech Republic: Bank Characteristics, Macroeconomic Environment and Financial Crisis*. Economic systems, vol 3 Issue 1.
- Hansan J.A., Rocha R.R. 1986. *High Interest Rates Spreads and the Costs of Intermediation*. Industry and Finance Series, vol.18, s.1-94.
- Hastie T. J., Pregibon D. 1992. *Generalized linear models. Chapter 6 of Statistical Models in S (w:)* red. Chambers J.M., T. J. Hastie T.J, Wadsworth & Brooks/Cole.
- Hawtrey K., Liang H. 2008. *Bank interest margins in OECD countries*. The North American Journal of Economics and Finance, 19(3).
- Heffernan S. 2005. *Modern Banking*. Wyd. John Wiley and Sons, Ltd., England.

- HO T., Saunders A. 1981. *The Determinants of Bank Interest Margins: Theory and Evidence*. Journal of Financial and Quantitative Analysis 4.
- Hoovarth D., Quaglia L. 2014. *The steep road to European banking union: Constructing the single resolution mechanism*. Journal of common market studies, 52 (SUPPL.1), s.125-140.
- Hryckiewicz A., Pawłowska M. 2013. *Czy nowy nadzór spełni swoje zadanie? Zmiany w nadzorze finansowym w Europie oraz ich konsekwencje dla Polski*. Materiały i studia NBP, Zeszyt nr 289.
- Hufner F. 2010. *The German Banking System: Lessons from the financial crisis*. OECD Working Papers No.788. ECO/WKP(2010)44.
- Informacja o działalności Komitetu Stabilności Finansowej. 2018. *w zakresie nadzoru makroostrożnościowego*. Publikacje Narodowy Bank Polski.
- Iwanicz-Drozdowska M., Smaga P. 2016. *Systemy bankowe w krajach postkomunistycznych na tle krajów wysoko rozwiniętych – analiza porównawcza*. Finanse, czasopismo Komitetu Nauk o Finansach PAN, nr.1(9), s.21-33.
- Iwanowicz-Drozdowska M. 2005. *Zarządzanie finansowe bankiem*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne – PWE, Warszawa.
- Iwaszczuk N., Szydło S. 2016. *Ewolucja teorii stóp procentowych*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr.259.
- Jabłoński A. 2015. *Stabilność finansowa przedsiębiorstwa a jego model biznesu*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo – Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie, 31(104), s.87-96.
- Jachimiak K. 2004. *Kierunki ewolucji systemu bankowego w Stanach Zjednoczonych*. Bank i Kredyt nr 10, s.16-24.
- Jajuga K., Jajuga T. 2012. *Inwestycje – Instrumenty finansowe, aktywa niefinansowe, ryzyko finansowe, inżynieria finansowa*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Jajuga K., Karaś M., Kuziak K., Szczepaniak W. 2017. *Ryzyko systemu finansowego. Metody oceny i weryfikacja w wybranych krajach*. NBP Materiały i Studia nr 329. Warszawa.
- Jażdżewska I. 2019. *Statystyka podręcznik dla studentów turystyki i rekreacji*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kapoor S., Kaur M. 2017. *Basel III norms: ASWOT and TOWS approach*. Vision, 21(3), s.250-258.

- Kaźmierczak A. 2000. *Polityka pieniężna w gospodarce rynkowej*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Kaźmierczak A. 2008. *Polityka pieniężna w gospodarce otwartej*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Kąsek L., Lubiński M. 2010. *Hyman Minsky – wczoraj i dziś*. Współczesna Ekonomia, Nr 1(13)
- Kiedrowska M., Marszałek P. 2002. *Stabilność finansowa – pojęcie, cechy i sposoby jej zapewnienia. Część II*. Bank i Kredyt, (4), s.18-34.
- Kierska-Woźny E.M. 2013. *Porównanie i ocena funkcjonowania zintegrowanego nadzoru finansowego na rynku niemieckim, brytyjskim i polskim*. International Journal of Management and Economics. (Zeszyty Naukowe KGŚ).
- KNF. 2020. *Informacja na temat sektora bankowego*. Departament Bankowości Komercyjnej i Specjalistycznej Zespół Analiz Sektora Bankowego. Warszawa.
- Kokoszczyński R. 2004. *Współczesna polityka pieniężna w Polsce*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Kopiński A. 2016. *Analiza rentowności wybranych banków komercyjnych w Polsce*. Annales Universitatis Mariae – Curie Skłodowska, Vol. L,4, Lublin.
- Korenik D. 2006. *Innowacyjne usługi banku*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Korzeniewska B. 2015. *Kredyt w przedsiębiorstwie*. Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne, t.XXII.
- Kośnicki E., Malinowska S. 2015. *Bezrobocie we współczesnym świecie: czy istnieją możliwości pełnego zatrudnienia?* Optimum: studia ekonomiczne, nr 4(76), s.3-24.
- Kowalczyk D. 2015. *Zmiany w europejskim nadzorze bankowym po kryzysie finansowym*. Zarządzanie i Finanse, Vol.13, No.3/1.
- Kowalewska E., Mańczyk P. 2015. *System bankowy w Wielkiej Brytanii oraz nadzór nad tym systemem (w:), Współczesne problemy bankowości i sektora finansów publicznych Tom I*. FiskUS – Koło Naukowe Prawa Finansowego, Szczecin.
- Kozioł W. 2010. *Bank banków stopy procentowe. Stopa – podstawa funkcjonowania gospodarki*. Rzeczpospolita, NBP.
- Kozioł W. 2010. *Bank banków. Po co jest bank centralny*. NBP, Rzeczpospolita.
- Krasovskis D., Limanskis A., Pancenko E. 2016. *Measuring competitiveness of banks in Latvia*. Copernican Journal of Finance and Accounting, 5(2), s.125-147.

- Krawczyk M. 2013. *Pułapka płynności a monetarna akomodacja fiskalnej ekspansji*. Oficyna wydawnicza SGH, Warszawa.
- Krawiec K.D., Liu G. 2015. *The Volcker Rule: a brief political history*. Capital Markets Law Journal, Vol. 10, No. 4.
- Kubacki D. 2019. *Efektywność informacyjna rynku finansowego w wybranych krajach Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kudlak I. 2019. *Nadzór nad rynkiem finansowym w Polsce a ochrona konsumenta*. *Finanse i prawo finansowe*, vol.2(22), s.45-52.
- Kulpa W. 2015. *Operational risk management in a bank*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Kulpaka P. 2005. *System bankowy w Stanach Zjednoczonych*. International Journal of Management and Economics 18, s.63-80.
- Kuznetsova A., Brockhoff P., Christensen R.H.B. 2017. *lmerTest Package: Tests in Linear Mixed Effects Models*. Journal of Statistical Software 82(13), 1-26.
- Kwaśniak W., Pawłowska M., Topiński A. 2005. *Konkurencyjność sektora bankowego po wejściu Polski do Unii Europejskiej*. Zeszyty BRE Bank – CASE, nr.76.
- Kwiatkowski W. 2014. *System Rezerwy Federalnej*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Kwiatkowski W. 2017. *Pozycja w systemie władzy USA oraz zadania Rady ds. Monitorowania Stabilności Finansowej*. *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno – Społecznego*. Studia i Prace, s.61-74.
- Labonte M. 2020. *Who Regulates Whom? An Overview of the U.S. Financial Regulatory Framework*. Cong. Research Serv. R44918.
- Lechowicz T. 2013. *Skutki kryzysu finansowego w Wielkiej Brytanii*. Studia i Materiały (16), Wydział Zarządzania UW.
- Lechowicz T. 2015. *Polityka banku centralnego Wielkiej Brytanii wyrażona w strategii bezpośredniego celu inflacyjnego*. *Finanse i Prawo Finansowe*, vol.2, no.2, s.37-50.
- Lepczyński B., Penczar M. 2016. *Analiza porównawcza jakości kredytów sektorów bankowych krajów Europy Środkowo – Wschodniej*. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, nr 4/82/1, s.931-943.
- Levine R. 1997. *Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda*. Journal of Economic Literature, Vol. 35, No. 2.

- Lipski M. 2015. *Koncentracja sektora bankowego w Polsce na progu nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej*. Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku – Nauki Ekonomiczne, t. XXII.
- Llewellyn D. 2006. *Institutional structure of financial Regulation and supervision: the Basic issues*. Paper presented at a World Bank seminar. Aligning Supervisory Structures with Country Needs, Washington DC.
- Łosiewicz E. 2004. *Przegląd systemów bankowych w wybranych krajach UE*, (w:) Gospodarowicz A. (red.), *Banki w Unii Europejskiej*, Poznań-Wrocław.
- Łyziak-Mackiewicz J. 2010. *Wiarygodność banku centralnego*. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Mała Encyklopedia Ekonomiczna*. 1974. PWE. Warszawa.
- Małecki W. 2014. *Przeciwdziałanie procykliczności sektora bankowego*. Gospodarka Narodowa, nr.4, s.27-54.
- Martysz C.B., Bartlewski B. 2018. *Podatek bankowy – koncepcja europejska i studium przypadków wybranych krajów UE*. Studia BAS, Nr 1(53), s.101-133.
- Mastalerz A. 2017. *Zastosowanie metody DEA do oceny efektywności wybranych banków w Polsce*. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr.4(88), cz.1, s.313-322.
- Matyszek-Jędrycha A. 2014. *Odpowiedzialność i przejrzystość banku centralnego w działaniach na rzecz stabilności finansowej*. Instytut Ekonomiczny – Materiały i Studia Nr.303, Narodowy Bank Polski, s.1-102.
- Menkes M. 2013. *Reforma system nadzoru finansowego UE I USA ze szczególnym uwzględnieniem kryzysu z lat 2007 – 2008*. International Journal of Management and Economics, No.37.
- Mikołajczak P. 2015. *Koniunktura gospodarcza a kształtowanie się kredytów bankowych dla przedsiębiorstw*. Studia Oeconomica Posnaniensia, vol.3, no.4.
- Miller R.S. 2013. *The Commodity Futures Trading Commission: Background and Current Issues*. Cong. Research Serv. R43117.
- Ministerstwo Finansów. 2017. *Kierunki działania i rozwoju Ministerstwa Finansów na lata 2017 – 2020*. Warszawa. (Załącznik do Zarządzenia Ministra Finansów z dnia 11 kwietnia 2020 r., poz.55).
- Mitręga-Niestrój K., Puszer B. 2014. *Sektory bankowe krajów BRIC w warunkach globalnego kryzysu finansowego*. Studia Ekonomiczne/Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, (184), s.93-105.

- Morawski W. 2002. *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*. Wydawnictwo TRIO, Warszawa.
- Morawski W. 2003. *Kronika kryzysów gospodarczych*. Wydawnictwo TRIO, Warszawa.
- Moszyński M., Stocka A. 2008. *Kryzys finansowy w Stanach Zjednoczonych a model nadzoru nad rynkiem finansowym*. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Ekonomia XXXVIII. Nauki Humanistyczno – Społeczne, Zeszyt 388, Toruń.
- Mościbrodzka K. 1998. *Wpływ stopy procentowej na wybór źródeł finansowania przedsiębiorstw*, (w:) *Polityka finansowa, Budżet, Stopy procentowe, Ubezpieczenia*. Wyd. Instytut Finansów, Warszawa.
- Murphy E.V., Bernier M.B. 2011. *Financial Stability Oversight Council: A Framework to Mitigate Systemic Risk*. Cong. Research Serv. R42083.
- Najwyższa Izba Kontroli – Departament budżetu i finansów. 2018. *Zapewnienie stabilności sektora bankowego*. Nr ewid. 152/2018/P/17/014/KBF.
- Nasiłowski M. 2016. *System rynkowy, podstawy mikro- i makroekonomii*. Wydawnictwo Key Text, Warszawa.
- Nawrot W. 2007. *Struktura finansowania przedsiębiorstw w Polsce na tle badań międzynarodowych*. Gospodarka Narodowa, nr 7-8, s.19-42.
- NBP. 2005. *Sprawozdanie z działalności Narodowego Banku Polskiego w 2004 roku*. Warszawa.
- NBP. 2019. *Strategia polityki makroostrożnościowej*.
- Neli B. 2015. *Macroeconomic and market determinants of interest rate spread: Evidence from Albania*. Scientific Bulletin – Economic Sciences, Volume 14, Special Issue ETAEc.
- Nikitin M., Smith R. T. 2009. *Bank Spreads and Business Cycles*, Manuscript, University of Alberta.
- Nocoń A. 2016. *Sektor bankowy Wielkiej Brytanii*, (w:) Cichy J., Puszer B. (red.), *Sektory bankowe w Unii Europejskiej*. Prace Naukowe – Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- NU.CEPAL. 2019. *Economic Survey of Latin America and the Caribbean Plurinational State of Bolivia*. ECLAC–Economic Commission for Latin America and Caribbean.
- Nyasha S., Odhiambo NM. 2013. *The evolution of bank – based financial system in the United Kingdom*. Corporate Ownership and Control, Volume 11, Issue 1.
- OECD. 2018. *Economic Surveys United States*.

- OECD. 2019. *National accounts at glance*.
- OECD. 2019. *Roadmap for a National Strategy for Financial Education in Tajikistan*.
- Ofiarski Z. 2019. *Istota i zakres kontroli wykonywanej przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny*. Białostockie Studia Prawnicze, vol.24 nr 3.
- Oreiro J.L., Paula L.F. 2010. *Macroeconomic determinants of bank spread in Latina America: a recent analysis with special focus on Brazil*. International Review of Applied Economics, vol.24, No.5, s.573-590.
- Oręziak L. 2006. *Bank Anglii jako bank centralny Wielkiej Brytanii*. Bankowość centralna od A do Z. Bank i Kredyt 8.
- Oręziak L. 2009. *Finanse Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ostraszewska Z. 2017. *Wybrane problemy adekwatności kapitałowej sektora bankowego w Polsce w kontekście ryzyka operacyjnego*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 331, s.1-13.
- Ostrowska D. 2013. *Rola banków w działalności pozostałych w Polsce*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr.766, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia Nr.62.
- Owusu-Antwi G., Banerjee R., Antwi J. 2017. *Interest Rate Spread on Bank Profitability: The Case of Ghanaian Banks*. Journal of Accounting, Business and Finance Research, Vol.1, No.1, s.34-35.
- Palonka K. 2019. *Ewolucja systemu finansowego współczesnych Chin*. Journal of modern science TOM 2/41, s.295-308.
- Pawlikowski A. 2005. *Polski system gwarantowania depozytów na tle rozwiązań zastosowanych w innych państwach UE*. Materiały i studia NBP, Zeszyt nr 193.
- Percy L., Greaves Jr. 2010. *The Cause of the Economic Crisis*. Wyd. Ludwig von Mises Institute, Alabama.
- Perz P. 2010. *Ocena efektywności i ryzyka w bankach notowanych na GPW w Warszawie w latach 2004 – 2009*. Finansowy Kwartalnik Internetowy „e-Finanse”, vol.6, NBP.
- Pesher P. 2015. *Determinants of Interest Rate Spreads in Bulgaria*. Discussion Papers Bulgarian National Bank, DP /99/2015, s.1-49.
- Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. 2008. *Systemy Finansowe w Polsce I*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Poliński R., Biernat J. 2013. *Polityka pieniężna Polski – Orientacje i Uwarunkowania*. Wydawnictwo ALMAMER, Warszawa.

- Pollin R., Heintz J. 2013. *Study of U.S. Financial System*. FESSUD studies fstudy 10. Financialisation, Economy, Society and Sustainable Development (FESSUD) Project.
- Pomykalska B., Pomykalski P. 2007. *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Pozen R. 2010. *Too Big to Save – How to fix the U.S. financial system*. Wyd. Wiley John and Sons, Inc., New Jersey.
- Prokopowicz D. 2008. *Struktura i funkcje nowego systemu bankowego w Polsce*, (w:) Dmowski A., Sarnowski J., Prokopowicz D. „*Finanse i bankowość. Teoria i Praktyka*”. Wydawnictwo Centrum Doradztwa i Informacji Difin Sp. z o.o., Warszawa.
- Prokopowicz D. 2008. *Struktura i funkcję nowego systemu bankowego w Polsce. Finanse i bankowość. Teoria i praktyka*, wyd. Difin.
- Próchnicki L. 2011. *Polityka monetarna Polski w świetle bezpośredniego celu inflacyjnego*. zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, studia i prace nr 22.
- Przybylska-Kapuścińska W. 1997. *Determinanty oprocentowania kredytów w bankach komercyjnych (Część I – czynniki mikroekonomiczne)*. Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Rok LIX – zeszyt 3.
- Przybylska-Kapuścińska W. 1997. *Determinanty oprocentowania kredytów w bankach komercyjnych (Część II – czynniki makroekonomiczne)*. Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Rok LIX – zeszyt 4.
- Przybylska-Kapuścińska W. 2002. *Polityka pieniężna. Cele, strategie i instrumenty*. Materiały dydaktyczne nr.112. Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Przybylska-Kapuścińska W., Szyszko M. 2017. *Współczesna polityka pieniężna. Perspektywa XXI wieku*. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Pszczółka I. 2018. *Analiza zmian w funkcjonowaniu bankowości centralnej w Polsce po 1924 roku*. Optimum. Economic Studies, 1(95), s.72-82.
- PWC .2018. *Total Tax Contribution of the UK banking sector – Fourth edition*.
- Pyka I. 2003. *Organizacja i zasady funkcjonowania rynku pieniężnego. Rynek pieniężny i kapitałowy*. Wyd.3, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach.
- Pyka I. 2010. *Bank centralny na współczesnym rynku pieniężnym: dyscyplina regulacyjna, skuteczność, instrumenty*. Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa.
- Pyka I. 2017. *Bankowość centralna w globalnej gospodarce światowej*. Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.

- R Core Team. 2021. *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.
- Radkiewicz P., Zieliński M.W. 2010. *Hierarchiczne modele liniowe. Co nam dają i kiedy warto je stosować*. Psychologia Społeczna. tom 5 2–3 (14).
- Radlińska K. 2013. *Znaczenie sektora bankowego w finansowaniu nieruchomości mieszkaniowych*. Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej, (17), s.53-64.
- Rolski M. 2015. *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w latach 2012 – 2013*. Studia ekonomiczne, zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach nr.211.
- Rosengren E.S. 2011. *Defining Financial Stability, and Some Policy Implications of Applying the Definition*. Keynote Remarks at the Stanford Finance Forum Graduate School of Business Stanford University, Federal Reserve Bank of Boston.
- Ruminiński R. 2006. *Banki i systemy bankowe, (w:) Flejterski S., Świecka B. (red.), Elementy finansów i bankowości*, Warszawa.
- Rutkowski W. 2016. *Bank Centralny i Polityka Pieniężna*. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania, UW.
- Saunders A., Schumacher L. 2000. *The Determinants of Bank Interest Rate Margins: An International Study*. Journal of International Money and Finance, no 19.
- Scheller H.K. 2006. *Europejski Bank Centralny – Historia, Rola i Funkcje*. EBC – Eurosystem.
- Schinasi G.J. 2004. *Defining Financial Stability*. IMF Working Paper, WP/04/187.
- Schumpeter J.A. 1911. *The theory of Economic Development an inquiry into profits, capital, credit, interest and the business cycle*. Harvard University Press, Cambridge MA.
- Sidabalok L.R., Viverita V .2011. *The Determinants of Net Interest Margin in the Indonesia Banking Sector*. papers. SSRN.
- Siudak T., Drabarczyk K. 2015. *Wzrost i rozwój gospodarczy a efektywność finansowa banków komercyjnych w krajach Unii Europejskiej*. Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego tom 15 (XXX), zeszyt 2, s.128-139.
- Skibińska-Fabrowska I. 2017. *Banki centralne wobec kryzysu: niestandardowe narzędzia polityki pieniężnej*. Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa.
- Sobczyk M. 2007. *Statystyka*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Sobol M. 2008. *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro*. Wyd. CeDeWu, Warszawa.
- Sopoćko A. 2010. *Rynkowe instrumenty finansowe*. Wydawnictwo naukowe PWN SA. Warszawa.
- Sprawozdanie specjalne, nr 05, Europejski Trybunał Obrachunkowy. 2014. *Europejski Urząd Nadzoru Bankowego w zmieniających się warunkach*. Kształtowanie się europejskiego nadzoru bankowego.
- Staniszewski D. 2016. *Notatka Informacyjna o polsko – brazylijskich stosunkach gospodarczych*. Ministerstwo Rozwoju.
- Staszewska E. 2012. *Środki prawne przeciwdziałania bezrobociu*. Monografie LEX. Wyd. LEX a Wolters Kulwer business, Warszawa.
- Stawska J. 2014. *Stopy procentowe a inwestycje w Polsce i strefie euro*. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, UŁ.
- Stawska J. 2015. *Kredyt bankowy dla przedsiębiorstw w Polsce w kontekście kryzysu finansowego*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr.74, t.2.
- Szelągowska A. 2013. *Polityka niskich stóp procentowych a stan polskiej gospodarki*. Zarządzanie i Finanse, 2(1), s.590-600.
- Szydło S. 2004. *Stopy procentowe banków komercyjnych*. Bank i Kredyt, R.35, nr.8, s.46-55.
- Szydło S. 2011. *Wpływ działalności depozytowo – kredytowej banków komercyjnych na stabilność polskiej gospodarki*. Ekonomia Menadżerska. Wydawnictwo AGH nr 10, 77-93.
- Szymczak A. 2005. *Krótkookresowe i długookresowe efekty wpływu stopy procentowej na aktywność inwestycyjną przedsiębiorstw w Polsce*. Regulacyjna rola państwa we współczesnej gospodarce. Uniwersytet Szczeciński, s.184-192.
- Tahtamani A., Nahleh Al M. 2015. *The Governance Framework for Banks in the UK*. International Journal of Empirical Finance, Vol.4, No.7, s.442-466.
- Tarus D., Chekol Y., Mutwol M. 2012. *Determinants of Net Interest Margins of Commercial Banks in Kenya: A Panel Study*. Procedia Economics and Finance.
- The Federal Reserve System. 2016. *Purposes and Functions*.
- Torre A., Ize A., Schmukler S.L. 2012. *Financial Development in Latin America and the Caribbean: THE ROAD AHEAD*. The World Bank, Washington DC.

- United Nations Environment Programme. 2015. *France's Financial (Eco)system. Improving The Integration of Sustainability Factors*.
- Urban M. 2011. *Cele nadzoru bankowego w praktyce ustawodawczej*. Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Rok LXXIII, zeszyt 2.
- Urbanowicz Z. 2015. *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego a decyzje Europejskiego Banku Centralnego*. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 403.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o prawie bankowym Dz.U.1997 Nr 140 poz. 939.
- Vrublewski V. 2012. *Teorie terminowej struktury stóp procentowych*. Wyd. Optimum, zeszyt 6(60) cz.2.
- Wajda-Lichy M. 2012. *Eurosceptyczna postawa Wielkiej Brytanii wobec Unii Gospodarczej i Walutowej – wnioski dla Polski*. Zeszyty Naukowe nr 600. Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Węclawski J. 2015. *Przekształcenia polskiego systemu bankowego w latach 1989 – 2014*. Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie. Katedra Bankowości, Vol. XLIX, 1.
- Węziak D. 2007. *Wielopoziomowe modelowanie regresyjne w analizie danych*. Wiadomości Statystyczne Nr 9, Warszawa.
- Wiatrzyk K. 2018. *Gospodarka finansowa banku – wybrane aspekty*. E-Wydawnictwo, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Winiarski B. 2006. *Polityka gospodarcza*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Włosik K. 2017. *Rynek kredytowy w Polsce w obliczu niskich stóp procentowych*. Wyd. Komitet Nauk o Finansach PAN, Finanse No1(10).
- Wong K. P. 1997. *On the Determinants of Bank Interest Margins under Credit and Interest Rate Risks*. Journal of Banking and Finance 21(2).
- World Bank Group. 2019. *Papua New Guinea Economic Update. Slower Growth, Better Prospects*.
- Wójtowicz G. 2006. *Narodowy Bank Polski w okresie transformacji*. Bank i Kredyt, nr 5-6/27.
- Zabawa J. 2011. *Wskaźnik marży odsetkowej a współczynnik wypłacalności na przykładzie polskiego sektora bankowego*. Annales Universitatis Mariae Curie – Skłodowska. Sectio H. Oeconomia, 45(2), s.183-193.
- Zaleska M. 2007. *Współczesna Bankowość TOM I*. Wyd. Difin, Warszawa.

- Zaleska M. 2013. *Bankowość*. Wyd. C.H.Beck – Wydawnictwo Polska, Warszawa.
- Zapadka P. 2010. *Komitet Stabilności Finansowej jako kluczowy element polskiego systemu bezpieczeństwa finansowego*. Kwartalnik Prawa Publicznego 10/3, s.157-172.
- Zelek A. 2018. *Kryzysy były, są i będą! – o przesłankach kolejnego kryzysu gospodarczego*. Zeszyty Naukowe ZPSB Firma i Rynek, 2(54), s.5-19.
- Zheng C., Bhowmik P.K., Sarker N. 2019. *Industry – Specific and Macroeconomic Determinants of Non – Performing Loans: A Comparative Analysis of ARDL and VECM*. Sustainability 12, 325.
- Zimon G. 2017. *Analiza zarządzania aktywami w przedsiębiorstwach handlowych tworzących grupy zakupowe*. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr.471.
- Żukowska H. 2014. *Kondycja rosyjskiego systemu bankowego i jego wkład w rozwój gospodarki*. Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, s.346-359.
- Żywicka A., Wołowicz T. 2014. *Nadzór bankowy w dobie integracji nadzoru finansowego w Polsce – rys historyczny*. Zeszyty Naukowe WSEI seria: Administracja 4(1), s.51-62.

Ustawy

- Ustawa z dnia 23 marca 1920 r. o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowymi i kantorami wymiany. Dz.U.1920 nr 30 poz. 175.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Dz.U.1995 Nr 4 poz. 18.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o Narodowym Banku Polskim. Dz. U. 1997 Nr 140 poz. 938
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o prawie bankowym. Dz.U.1997 Nr 140 poz. 939.
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym. Dz. U. 2015 poz. 1513.
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Dz. U. 2016 poz. 996.
- Uchwała Nr 312/2012 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie trybu wykonywania nadzoru nad działalnością bankową.
- Załącznik I do Dyrektywy 2013/36/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do

działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE), w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych. Nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/49/UE z dnia 16 kwietnia 2014, w sprawie systemów gwarancji depozytów.

Raporty

BOE. *Annual Report and Accounts – 1 March 2016 to February 2017.*

CFPB. *Consumer Response Annual Report 2018.*

FDIC. *Annual Report 2012.*

Financial Inclusion Diagnostic Report. *Madagascar 2017.*

EBA. European Banking Authority. *Annual Report 2018.*

NBP. *Raport o stabilności systemu finansowego 2016.*

OCC. *Annual Report 2016.*

OCC. *Annual Report 2017.*

OCC. *Annual Report 2018.*

NBP. *Raport 2018.*

KNF. *Raport – Sytuacja sektora bankowego 2018.*

Raport o sytuacji ekonomicznej banków. *BANKI 2017.* Związek Banków Polskich. Warszawski Instytut Bankowości.

Raport o sytuacji ekonomicznej banków. *BANKI 2018.* Związek Banków Polskich. Warszawski Instytut Bankowości.

SEC. *Agency Financial Report for Fiscal Year 2016.*

SEC. *Agency Financial Report for Fiscal Year 2017.*

SEC. *Agency Financial Report for Fiscal Year 2018.*

Strony internetowe

<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=BR> (25.04.2022)

<https://www.bls.gov/bls/inflation.htm> (25.04.2022)

<https://www.gov.pl/web/finanse/zadania-ministra> (25.04.2022)

https://www.nbp.pl/publikacje/system_bankowy/system_bankowy.pdf (25.04.2022)

<https://www.oecd.org/education/financial-education-cis.htm> (25.04.2022)

<https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm> (25.04.2022)

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/miary.html

(25.04.2022)

https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/informacje/polityka_pieniezna.html

(25.04.2022)

Spis tabel

Tabela 1. Rodzaje stóp procentowych występujących w bankach

Tabela 2. Liczba instytucji kredytowych w Polsce w latach 2012 – 2018

Tabela 3. Aktywa pięciu największych banków w Polsce w 2018 roku

Tabela 4. Aktywa pięciu największych banków w Wielkiej Brytanii w 2018 roku

Tabela 5. Aktywa pięciu największych banków w Stanach Zjednoczonych w 2018 roku

Tabela 6. Cele i funkcje FED

Tabela 7. Rezultaty analiz regresji dla relacji między spreadem a pierwszą grupą wskaźników rocznych w Polsce

Tabela 8. Koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Polsce (mld zł)

Tabela 9. Rezultaty analiz regresji dla relacji między spreadem a drugą grupą wskaźników rocznych w Polsce

Tabela 10. Rezultaty analiz regresji hierarchicznej dla relacji pomiędzy spreadem a wskaźnikami miesięcznymi w Polsce

Tabela 11. Agregaty pieniężne M3 w Polsce (mld zł)

Tabela 12. Bezrobocie w Polsce

Tabela 13. Inflacja w Polsce

Tabela 14. Długoterminowe stopy procentowe w Polsce

Tabela 15. Sprzedaż detaliczna w Polsce

Tabela 16. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a pierwszą grupą wskaźników rocznych w Wielkiej Brytanii

Tabela 17. Koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Wielkiej Brytanii (mld fun)

Tabela 18. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a drugą grupą wskaźników rocznych w Wielkiej Brytanii

Tabela 19. Rezultaty analiz regresji hierarchicznej dla relacji pomiędzy spreadem a wskaźnikami miesięcznymi w Wielkiej Brytanii

Tabela 20. Bezrobocie w Wielkiej Brytanii

Tabela 21. Agregaty pieniężne M3 w Wielkiej Brytanii (bln fun)

Tabela 22. Długoterminowe stopy procentowe w Wielkiej Brytanii

Tabela 23. Sprzedaż detaliczna w Wielkiej Brytanii

Tabela 24. Inflacja w Wielkiej Brytanii

Tabela 25. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a pierwszą grupą wskaźników rocznych w USA

Tabela 26. Koszty banków i obciążenia fiskalne banków w Stanach Zjednoczonych (mld dol)

Tabela 27. Rezultaty analiz regresji dla relacji pomiędzy spreadem a drugą grupą wskaźników rocznych w USA

Tabela 28. Rezultaty analiz regresji hierarchicznej dla relacji pomiędzy spreadem a wskaźnikami miesięcznymi w USA

Tabela 29. Agregaty pieniężne M3 w Stanach Zjednoczonych (bln dol)

Tabela 30. Bezrobocie w Stanach Zjednoczonych

Tabela 31. Długoterminowe stopy procentowe w Stanach Zjednoczonych

Tabela 32. Inflacja w Stanach Zjednoczonych

Tabela 33. Sprzedaż detaliczna w Stanach Zjednoczonych

Tabela 34. Wyniki analizy regresji między spreadem a pierwszą grupą czynników ze statystyk rocznych

Tabela 35. Wyniki analizy regresji między spreadem a drugą grupą czynników ze statystyk rocznych

Tabela 36. Wyniki analizy regresji między spreadem a grupą czynników ze statystyk miesięcznych

Spis wykresów

Wykres 1. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.1

Wykres 2. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.2

Wykres 3. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.3

Wykres 4. Spready między kredytem a depozytem – w wybranych krajach cz.4

Wykres 5. Przychody banków w Polsce

Wykres 6. Koszty banków w Polsce

Wykres 7. Wyniki finansowe netto sektora bankowego w Polsce (mln zł)

Wykres 8. Wielkość depozytów ogółem w bankach

Wykres 9. Oprocentowanie depozytów powyżej dwóch lat w relacji do spreadu między kredytem a depozytem

Wykres 10. Kredyty dla gospodarstw domowych w Polsce – mieszkaniowe

Wykres 11. Kredyty dla gospodarstw domowych w Polsce – konsumpcyjne, karty kredytowe, samochodowe, ratalne

Wykres 12. Kredyty dla gospodarstw domowych w Polsce – pozostałe

Wykres 13. Kredyty dla przedsiębiorstw w Polsce

Wykres 14. Oprocentowanie kredytów ogółem w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Polsce

Wykres 15. Kredyty przedsiębiorstw w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Polsce

Wykres 16. Stopa referencyjna w relacji do kredytów przedsiębiorstw i spreadu w Polsce

Wykres 17. Aktywa sektora bankowego w stosunku do ogółu systemu finansowego w Polsce w 2018 roku

Wykres 18. Wysokość wpłat do BFG w (mln zł) w Polsce

Wykres 19. Udział kapitału zagranicznego w Polsce w 2018 roku

Wykres 20. Przychody banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 21. Koszty banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 22. Wielkość depozytów ogółem w bankach w Wielkiej Brytanii

Wykres 23. Oprocentowanie kredytów ogółem w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Wielkiej Brytanii

Wykres 24. Oprocentowanie depozytów powyżej dwóch lat w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Wielkiej Brytanii

Wykres 25. Kredyty przedsiębiorstw w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Wielkiej Brytanii

Wykres 26. Stopa referencyjna w relacji do kredytów przedsiębiorstw i spreadu w Wielkiej Brytanii

Wykres 27. Przychody banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 28. Koszty banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 29. Wielkość depozytów ogółem w bankach w Stanach Zjednoczonych

Wykres 30. Oprocentowanie kredytów ogółem w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Stanach Zjednoczonych

Wykres 31. Oprocentowanie depozytów powyżej dwóch lat w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Stanach Zjednoczonych

Wykres 32. Kredyty przedsiębiorstw w relacji do spreadu między kredytem a depozytem w Stanach Zjednoczonych

Wykres 33. Stopa referencyjna w relacji do kredytów przedsiębiorstw i spreadu w Stanach Zjednoczonych

Wykres 34. Udział kredytów nieregularnych w Polsce

Wykres 35. Spread między kredytem a depozytem a udziałem kredytów nieregularnych w Polsce

Wykres 36. Relacja aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem

Wykres 37. Spread między kredytem a depozytem a relacją aktywów 5 największych banków w Polsce do aktywów banków w Polsce ogółem

Wykres 38. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Polsce (%)

Wykres 39. Spread między kredytem a depozytem a udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Polsce

Wykres 40. Adekwatność kapitałowa w Polsce

Wykres 41. Spread między kredytem a depozytem a współczynnikiem adekwatności kapitałowej w Polsce

Wykres 42. Tempo wzrostu PKB w Polsce

Wykres 43. Spread między kredytem a depozytem a tempem wzrostu PKB w Polsce

Wykres 44. Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Polsce

Wykres 45. Spread między kredytem a depozytem a relacją kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Polsce

Wykres 46. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z tytułu odsetek banków w Polsce

Wykres 47. Spread między kredytem a depozytem a amortyzacją banków w Polsce

Wykres 48. Spread między kredytem a depozytem a kosztami pracowniczymi banków w Polsce

Wykres 49. Spread między kredytem a depozytem a obciążeniami z tytułu podatku dochodowego banków w Polsce

Wykres 50. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z działalności operacyjnej banków w Polsce

Wykres 51. Spread między kredytem a depozytem a agregatami pieniężnymi M3 w Polsce

Wykres 52. Spread między kredytem a depozytem a bezrobociem w Polsce

Wykres 53. Spread między kredytem a depozytem a inflacją w Polsce

Wykres 54. Spread między kredytem a depozytem a długoterminowymi stopami procentowymi w Polsce

Wykres 55. Spread między kredytem a depozytem a sprzedażą detaliczną w Polsce

Wykres 56. Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

Wykres 57. Spread między kredytem a depozytem a relacją kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

Wykres 58. Udział kredytów nieregularnych w Wielkiej Brytanii

Wykres 59. Spread między kredytem a depozytem a udziałem kredytów nieregularnych w Wielkiej Brytanii

Wykres 60. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii (%)

Wykres 61. Spread między kredytem a depozytem a udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

Wykres 62. Adekwatność kapitałowa w Wielkiej Brytanii

Wykres 63. Spread między kredytem a depozytem a współczynnikiem adekwatności kapitałowej w Wielkiej Brytanii

Wykres 64. Relacja aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem

Wykres 65. Spread między kredytem a depozytem a relacją aktywów 5 największych banków w Wielkiej Brytanii do aktywów banków w Wielkiej Brytanii ogółem

Wykres 66. Tempo wzrostu PKB w Wielkiej Brytanii

Wykres 67. Spread między kredytem a depozytem a tempem wzrostu PKB w Wielkiej Brytanii

Wykres 68. Spread między kredytem a depozytem a obciążeniami z tytułu podatku dochodowego dla banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 69. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z działalności operacyjnej banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 70. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z tytułu odsetek banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 71. Spread między kredytem a depozytem a kosztami pracowniczymi banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 72. Spread między kredytem a depozytem a amortyzacją banków w Wielkiej Brytanii

Wykres 73. Spread między kredytem a depozytem a bezrobociem w Wielkiej Brytanii

Wykres 74. Spread między kredytem a depozytem a agregatami pieniężnymi M3 w Wielkiej Brytanii

Wykres 75. Spread między kredytem a depozytem a długoterminowymi stopami procentowymi w Wielkiej Brytanii

Wykres 76. Spread między kredytem a depozytem a sprzedażą detaliczną w Wielkiej Brytanii

Wykres 77. Spread między kredytem a depozytem a inflacją w Wielkiej Brytanii

Wykres 78. Relacja aktywów 5 największych banków w Stanach Zjednoczonych do aktywów banków w Stanach Zjednoczonych ogółem

Wykres 79. Spread między kredytem a depozytem a relacją aktywów 5 największych banków w Stanach Zjednoczonych do aktywów banków w Stanach Zjednoczonych ogółem

Wykres 80. Udział funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych (%)

Wykres 81. Spread między kredytem a depozytem a udziałem funduszy własnych w pasywach przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych

Wykres 82. Udział kredytów nieregularnych w Stanach Zjednoczonych

Wykres 83. Spread między kredytem a depozytem a udziałem kredytów nieregularnych w Stanach Zjednoczonych

Wykres 84. Relacja kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych

Wykres 85. Spread między kredytem a depozytem a relacją kredytów przedsiębiorstw do aktywów przedsiębiorstw w Stanach Zjednoczonych

Wykres 86. Adekwatność kapitałowa w Stanach Zjednoczonych

Wykres 87. Spread między kredytem a depozytem a współczynnikiem adekwatności kapitałowej w Stanach Zjednoczonych

Wykres 88. Tempo wzrostu PKB w Stanach Zjednoczonych

Wykres 89. Spread między kredytem a depozytem a tempem wzrostu PKB w Stanach Zjednoczonych

Wykres 90. Spread między kredytem a depozytem a kosztami pracowniczymi banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 91. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z działalności operacyjnej banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 92. Spread między kredytem a depozytem a kosztami z tytułu odsetek banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 93. Spread między kredytem a depozytem a amortyzacją banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 94. Spread między kredytem a depozytem a obciążeniami z tytułu podatku dochodowego banków w Stanach Zjednoczonych

Wykres 95. Spread między kredytem a depozytem a agregatami pieniężnymi M3 w Stanach Zjednoczonych

Wykres 96. Spread między kredytem a depozytem a bezrobociem w Stanach Zjednoczonych

Wykres 97. Spread między kredytem a depozytem a długoterminowymi stopami procentowymi w Stanach Zjednoczonych

Wykres 98. Spread między kredytem a depozytem a inflacją w Stanach Zjednoczonych

Wykres 99. Spread między kredytem a depozytem a sprzedażą detaliczną w Stanach Zjednoczonych